ש. אנ-סקי

געזאמעלטע שריפטן

№ 89.
J.
„Hasmonaea" Tartu

ש. אַן–סקי

(שלמה־זנוויל ראַפּאָפּאָרט)

געזאַמעלטע שריפטען

דרייצעהנטער באַנד

פּיאָנערן

פערלאַג „אַן־סקי“

ווילנאָ־וואַרשאַ־ניו־יאָרק   תרפ"ח — 1928

אויסגעפיהרט דורכ'ן פערלאַג ש. שרעבערק.

פערקויף—געזעלשאַפט „צ ע נ ט ר אַ ל“ וואַרשאַ

Printed in Poland.

SZ. AN—SKI

Tom trzynasty

PIONERZY

Warszawa, 1923

Wydawnictwo „AN—SKI" Wilno—Warszawa—Nowy-Jork.

SH. AN—SKY

Volume thirteenth

PIONERS

Warsaw, 1923

Bibliotheca Universitatis Tartuensis 1941:6990
3
23496

Publishing Company „AN-SKY" Vilno-Warsaw-New-York

Druk. I. Hendlera Warszawa, Długa 26. Tel. 260 - 19

ש. אַן—סקי.

פּיאָנערן

צווייטער טייל

„די צוימען־ברעכער"

(אַ כראָניק פון די זיבעציגער יאָהרען)

איבערדרוקען און איבערזעצען אָהן דער ער־
לויבעניש פון אויטאָרס צואה·פערחאלטער
איז שטרענג פערבאָטען.

Copyright Dr. Ch. Zhytlowsky
Marquand Ave Bronxville
New-York. U. S. A.

צינקאָ׳ליש׳ן אויסגעפיהרט דורך ח. גאָלדבערג.
דעם זאַץ האָט אויסגעפיהרט פייגע שריפטגיסער.

א

—פון וועג אַראָב, לאַכודראַ!....

דאָס בחור׳ל, וואָס איז זיך געלאַסען געגאַנגען אין סאַמע מיטען גאַס, איז אָבגעשפּרונגען אָן אַ זייט, האָט פערוואונדערט אָנגעקוקט דעם איזוואָזטשיק, וועלכער האָט איהם שיער נישט אַ העפטיגען שמיץ געטהון מיט דער בּייטש און בּלייבּענדיג שטעהן אויפ׳ן אָרט, האָט ער מיט נאַאיווער נייגעריגקייט נאָכגעקוקט נאָך דער שנעל פאָהרענדער קאַרעטע.

דאָס איז געווען אַ יונגעל פון אַ יאָהר זיבּעצעהן, אַ דאַרינקער און אַ שלאַנקער האָט ער זיך אויסגעזעהן העכער ווי פון זיין עלטער: אויף זיין בּרוינליך געזיכט מיט די ווייכע כּמעט נאָך קינדיש-פרישע געזיכטס-שטריכען, מיט די קוים-קוים שפּראָצענדיגע וואָנסעלעך, איז געווען אַן׳אויסדרוק פון צערטליכקייט און קינדישער תּמימות׳דיגקייט. זיינע גרויסע אויגען האָבּען געקוקט מיט איבּערראַשונג און נאַאיווער התפּעלות. זיין לאַנגע קאַפּאָטע, וועלכע האָט איהם געגרייכט בּיז די פּיאַטעס איז געווען צעשפּיליעט און די צוויי צעשפּרייטע פּאָלעס האָבּען

אויסגעזעהן ווי צוויי פליגעל, אָנשטאָט אַ זשילעטקע האָט ער געטראָגען אַ וואַרעם לייבעל פערשפּילעט ביז אונטער דער גאָמבע. דאָס צעקנייטשטע היטעל איז ביי איהם געווען פער־רוקט אַהינטער און עס האָבען זיך אַפּערגעזעהן זיינע נישט פערקעמטע האָר. זיינע פּאות זענען געווען פערשטעקט הינטער די אויערן און אין די הענד האָט ער געהאַלטען אַ קליין קלומיקעל.

דאָס בחור׳ל, אין וועלכען עס איז לייכט געווען צו דער־קענען לויט דער הלבשה, לויט די מאַניערען און דעם געזיכטס־אויסדרוק אַ קליינשטעדטעלדיגען איינוואוינער איז געווען אלי׳ אייזערמאַן, אָדער ווי מען האָט איהם גערופען אין שטעדטעל, אלי׳ שמואל־חיה׳ס. דער ערשטער אפּיקורס אין מילאָסלאַווקע, וועלכער איז אַנטלאָפען קיין מ. כדי דאָרט „צו דערפרישען זיין דורשטיגען מויל מיט׳ן לעבעדיגען קוואַל פון דער הייליגער השכלה״.

ערשט עטליכע שעה ווי אייזערמאַן איז נאָך אַלע שווע־ריגקייטען און צרות פון וועג געקומען קיין מ. (אַ מיטעלע גו־בערניע־שטאָדט אין „תחום״) און איצט שפּאַצירט ער אַרום אָהן אַ ציל איבער די גרויסע, רוישיגע גאַסען, אָבגעבענדיג זיך אינ־גאַנצען די נייע שטאַרקע איינדרוקען.

זייענדיג אין מילאָסלאַווקע האָט אייזערמאַן געהאַט אַ זעהר מטושטוש׳ע פאָרשטעלונג וועגען גרויסע שטעדט, „די צענטרען פון השכלה״. דאָס איינע האָט ער אויף זיכער געוואוסט, אַז אין יעדער גרויסער שטאָדט זענען דאָ די „אמת׳ע ערטער פון אפּיקורסות״ און „חברות משכילים״ וועלכע „טהון אָב בסוד שרעקליכע זאַכען״. נאָך איבער׳ן וועג קיין מ. האָט ער די גאַנ־צע צייט בעמיהט זיך פאָרצושטעלען די גרויסע „שטאָדט״ וואו־הין ער האָט איצט געאיילט ווי אַ פרומער מוסולמענער קיין מעקאַ. און אין זיין פאַנטאַזיע האָט זיך נישט קלאָר געמאָלט: עפּעס אַ הויכער באַרג, אַ מין סני מיט פּרעכטיגע פּאַלאַצען און הערליכען ליכט, אָדער גאָר אַזעלכע היילען, נאָר גערוימע און

הויכע, ווי אַ שוהל אין וועלכער עס געפינען זיך פיל משכילים אין קורצע סורדוטען און אָהן פאות...

עס האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז די שטאָדט איז פיל פראָזאַאישער ווי אין דער פאַנטאַזיע פון דעם ראָמאַנטיש געשטימטען בחור׳ל; דערפאַר האָט זי אָבער נישט וועניגער אַיינדרוק געמאַכט אויף אייזערמאַנ׳ען מיט איהר אויסזעהן און פערנעהם, מיט איהר גלאַנץ און טומעל.

ס׳ערשטע איז ער איבערראַשט געוואָרען פון די צוויי און דריי-שטאָקיגע געמויערטע הייזער, וועלכע האָבען בײַ איהם אין די אויגען אויסגעזעהן ווי בבל-טורעמס, אָדער ווי עפּעס קעניגליכע פּאַלאַצען—און ער האָט דעריבער גערעכענט אַז אין די דאָזיגע בנינים געפינען זיך געוויס כאַר-שוהלען, וועגען וועלכע ער האָט זיך שוין אָנגעהערט די פערשידענסטע פאַנ-טאַסטישע מעשיות און גוזמאות. נאָך אַ גרעסערן אַיינדרוק האָ-בען אויף איהם געמאַכט די ריזיגע מאַגאַזינען מיט די געוואַל-דיגע שילדען און אויסשטעלונגען אין די פענסטער.

—אַ כרך, אַ כרך!—האָט ער צו זיך אַליין גערעדט אין ענטציקונג.—דאָס איז דאָך נישט קיין שטאָדט, נאָר אַ גאַנצע מדינה, אַ גאַנצע וועלט!... און פון וואַנען נעהמט זיך דאָס אַזאַ עשירות! אין די דאָזיגע קראָמען געפינט זיך דאָך „אַלעס וואָס ס׳מויל קאָן נאָר אַרויסרעדען און ס׳אויער דערהערען!” יעדע איינציגע פון די דאָזיגע קראָמען איז דאָך זיכער ווערט מיליאָ-נען-מיליאָסען!

געהענדיג איבער די גאַסען האָט איהם געוואונדערט דאָס געווימעל פון מענשען. די גאַנצע צייט הערט נישט אויף דער געדראַנג פון דורכגעהער, אין מילאָסלאַווקע האָט ער קיינמאָל אפילו אין יריד-טעג נישט געזעהן אַזאַ מאַסע מענשען. אויסער-דעם איז דאָ דער עולם גאָר אַנדערש ווי בײַ זיי אין שטעד-טעל: אַלע געהען דאָ געקליידט אין פריצישע מלבושים. אין מילאָסלאַווקע האָט מען זעלטען, זעלטען געקאָנט זעהן צווישען די פויערים מיט די סערמיענגעס אַ צוויי דריי פריצים אין פאַל-טאָס אָדער אין סורדוטען. נאָך זעלטענער האָט מען דאָרטען

געקאָנט זעהן אַ מענשען אין אַ מונדיר מיט מעשענע קנעפּ און אויב אַזעלכער האָט זיך אַמאָל בּעוויזען, האָט ער צוגעצויגען די אַלגעמיינע אויפמערקזאַמקייט, און אַרויסגערופען בּיי אַלעמען שרעק, מורא און פערשידענע געפיהלען פון הכנעה און דרך-ארץ. דאָ אָבּער טרעפט מען אויף יעדען טריט אַ קאָקאַרדע, אַ גלאַנציג קנעפּעל און דער עולם שרעקט זיך גאָרנישט און קיינער שטעלט זיך אַפילו נישט אָבּ נאָכצוקוקען די דאָזיגע מאָדנע בּריאות.

בּעזונדערס משונה׳דיג און אומפערשטענדליך איז נאַר אייזערמאַנ׳ען געוועזען דאָס, וואָס אין דעם אומענדליכען שטראָם מענשען, וועלכער האָט זיך דאָ פאַרבּיי איהם געצויגען, בּע-מערקט מען אַזוי ווייניג יודען. יודען האָט ער דערקענט נאָר לויט די לאַנגע קאַפּאָטעס בּיז די פּיאַטעס און די פּאות און ווער עס האָט נישט געהאַט די דאָזיגע סמנים, איז ווי כאַ-ראַקטעריסטיש יודיש זיין פּנים האָט נישט געוואָלט זיין, האָט ער זיך אייזערמאַנ׳ען אויסגעוויזען בּעשטימט אַ רוס. און אפילו די אונצווייפעלהאַפטע יודען אין די לאַנגע קאַפּאָטעס און פּאות האָבּען איהם אויך אויסגעזעהן עפּעס מאָדנע, גאָרנישט עהנליך אויף די אמת׳ע, ס׳הייסט מילאָסלאַווקער יודען. בּיי די היגע פעלט עפּעס, דאָס כאַראַקטעריסטישע און טיפּישע פּאַר וועלכען אייזערמאַן האָט נישט געהאַט קיין ווערטער, אָבּער וועלכעס ער האָט גוט געפיהלט. אי די הלבשה איז אויף זיי געלעגען עפּעס אַנדערש, אי זיי זענען אַנדערש געגאַנגען און זיי האָבּען בּכלל אַנדערש געקוקט אויף גאָטס וועלט, ווי די מילאָסלאַווקער יודען.

אייזערמאַן האָט נישט געקאָנט פערשטעהן פון וואַנען עס נעהמט זיך אין מ. אַזויפיל רוסען. זייענדיג אין מילאָסלאַווקע האָט ער געמיינט, אַז דער הויפּט־קערן פון דער מענשהייט זע-נען די יודען, און די גוים זענען עפּעס אַ צופעליגע פּסולת אַ מין „צוגאָבּ״ צו די בּני ישראל. פון וואָס דען וואָלטען זיך די מילאָסלאַווקער קרעמער, קרעטשמאַרעס און אויפקויפערינס מפרנס געוועזען ווען דער פויער זאָל נישט זיין? און וואָס שייך

די מענטען אין די מונדירען מיט די גלאַנציגע קנעפּ זענען זיי אייזערמאַנ׳ען שטענדיג פאַרגעקומען ווי אַ מין „זכר לחורבן”: אַ פינסטערע קראַפט, וועלכע עקזיסטירט נאָר דערויף כדי תמיד צו דערמאָהנען די יודען, אַז זיי זענען אין גלות. און פּלוצ-לינג דערזעהט ער דאָ מיטאַמאָל אַזויפיל רוסען. פון וואַנען נעהמט זיך עפּעס אַזוי פיל גוים? וואָס פאַר אַ רוח האָט זיי דאָ אַזויפיל אָנגעבראַנגט? וואָס טהוען זיי דאָ אין צענטער פון השכלה, וואו עס קומט פאָר אַ ריזען-קאַמף צווישען די משכילים און זייערע שרעקליכע געגנער די מורדי-אור?

אייזערמאַן איז אויך נשתומם געוואָרען פון נאָך אַנ׳איי-גענשאַפט פון דער שטאָדט: דאָס איילען זיך און דאָס לויפען העינדום-פּענדום פון די שטאָדט-לייט. וואָס האָבען זיי אַזוי קיין צייט נישט, וואָס אַפילו לויפען איז שוין פאַר זיי אויך צו ווייניג און זיי פאָהרען נאָך געשווינד, שיער נישט ברעכענדיג האַלז און נאַקען אויף קאַרעטעס און מיט איזוואָזשטשיקעס? אין מילאָסלאַווקע שטעהען די מענשען מעהר אויף איין אָרט, נעבען די קלייטען, אויפ׳ן מאַרק פאַר דער שוועל. און אויב זיי דאַר-פען ערגעץ געהן, דאַן געהען זיי ווי ס׳געהער צו זיין, נישט געאיילט זיך, נישט געלאָפען. זיי לויפען נאָר אין שוהל צו סליחות, אָדער אויף אַ שרפה. און דאָס איז קיין שום שרפה נישט און אַלע לויפען...

אייזערמאַנ׳ען האָט זיך אויסגעוויזען צו ענג און נישט בעקוועם צו געהן אויפ׳ן טראָטואַר. כאָטש עס איז פערהעלטניס-מעסיג געווען ווייניג דורכגעהער און קיינער האָט זיך נישט געשטופּט, האָט זיך איהם דאָך אויסגעדוכטען, אַז אויפ׳ן טראָ-טואַר וועט נאָך ווער אויף איהם אָנלויפען און איהם אומוואַר-פען. אויסערדעם האָבען איהם געשטיקט די שטיינערנע ווענד פון די מויערן. ער האָט דעריבער גלייכער געוואָלט געהן אין סאַמע מיטען גאַס, וואו עס איז אויסגעברוקירט מיט שטיינער איבער וועלכע עס איז אַזוי גוט און בעקוועם צו געהן. ער איז געגאַנגען לאַנגזאַם, בנעימות ברייט צעשפּילעט, וואַרפענדיג מיט די העגד אין וועלכע ער האָט געהאַלטען דאָס קלומיקעל,

באַשטעלענדיג זיך פון צייט צו צייט נאָכקוקען עפּעס אַ בעטע-פעניש מיט מעשענע קנעפּ, אָדער איבערצוליינען אַ שילד.

—דאָ דאַרפט מען גאָר קיין לעהרער נישט!—האָט ער אַ טראַכט געטהון מיט אַ צופרידען שמייכעלע. עס איז גענוג זיך איבערצוגעהן איבער די גאַסען און ליינען די שילדען און מ׳קאָן זיך פיין אויסלערנען לעזען רוסיש.

קיין בעקאַנטע האָט אייזערמאַן אין מ. נישט געהאַט. ער האָט אַפילו נישט געקענט מיט׳ן נאָמען קיין איין מענש, צו וועלכען ער זאָל זיך קאָנען ווענדען נאָך אַנ׳עצה און וועלכע עס איז הילף. אָבער ער האָט זיך וועגען דעם ווייניג געקימערט. פאַר איהם איז נאָר וויכטיג געווען איין זאַך: די זיכער-הייט אַז דאָ געפינען זיך „חברות משכילים״ וועלכע וועלען איהם צונעהמען מיט אָפענע אָרעמס, וועלען איהם אײנאָרדנען און „מאַכען פון איהם אַ לייט״. פערשטעהט זיך, אַז עס וועט נישט אַזוי לייכט זיין זיי אויסצוגעפינען: זיי לעבען געוויס נישט אַזוי בפרהסיא, אַז יעדער איינציגער זאָל קאָנען אָנווייזען אויף זייער „נעסט״. אָבער ער איז דאָך אויך קיין תּם נישט! ער האָט אַ גוטען חוש-הריח און וועט שוין ווי עס איז „זיי״ אויפזוכען.

אייזערמאַן האָט זיך אויך ווייניג געזאָרגט וועגען דעם, ווי אײנצואָרדנען זיך און וועגען מיטלען צום לערנען אין דער פרעמדער שטאָדט. דאָס אַלעס איז שוין „זייער״ זאַך! אויסער-דעם האָט ער דאָך געהאַט פערנייהט אין קאַפּטאַן אַכט רובל און בעזונדער זעכציג קאָפּ אין טאַש. דאָס דאָזיגע געלד, וועל-כעס ער האָט אָנגעקליבען אין משך פון עטליכע יאָהר גראָ-שענווייז, האָט זיך איהם אויסגעוויזען אַלס אַ ריזיגע סומע, וועלכע וועט איהם פערזיכערן אויף אַ לאַנגע, לאַנגע צייט.

עס איז שוין געווען מיטאָגצייט. נאָך עטליכע שעה אַרום-בלאָנקען זיך איבער די גאַסען האָט אייזערמאַן בעשלאָסען „נעה-מען זיך צו דער אַרבייט״.

—נו, רב אלי׳?—האָט ער פרעהליך זיך געווענדט צו זיך אַליין.—וואָס הויבסטו איצט אָן צו טהון? אדרבא, זאָג, ביזט

דאָך נישט קיין נאַר! רייד-זשע קלאָרע דבורים, שעהם זיך נישט!

מתחילת איז איהם אַיינגעפאַלען אויפצוזוכען די שוהל און דאָרט פּאָרזיכטיג אָנהויבען אויסצושפּירען עפּעס. בּיי דעם געדאַנק האָט ער זיך אָבער באַלד דערמאָהנט די מילאָסלאַוויקער גרויסע שוהל מיט איהר גרויקייט און אונהיימליכקייט אויף דעם פוסטען בלאָטיגען נישט אַרומגעצוימטען שוהל-הויף. די דאַוונער, דער אונערטרעגליכער געפּילדער, דאָס דאַוונען-זשווזשריי און די קולות און גמרא-נגונים פון די בחורים. עס האָט אויף איהם אַ בלאָז געטהון מיט עפּעס פערדומפּענעס, שטיקענדעס.

—ניין, בשום אופן נישט!—האָט ער שנעל צו זיך געשעפּטשעט אַ ציטער טהוענדיג.—כ'וועל נישט געהן אין שוהל! געהט זי אין דער אַדמה!... כ'וועל „זיי" שוין ווי עס איז אויפזוכען!...

ב

ער האָט דערזעהן אַ קראָם מיט אַ לשון-קודש'ע שילד: „בית מסחר ספרים". דורך דעם פערשטויבטען מיט שפּינוועבס בעדעקטען פענסטער האָט ער געזעהן ליגען האַרט בּיי דער שויב גרויסע פּעק ביכער פעסט פערבונדען מיט שטריק.

אייזערמאַן איז צו צו דער אָפענער טהיר פון קראָם און האָט אַריינגעקוקט. אויף די פּאָליצעס, אויף דער ערד און אויפ'ן קראָם-טיש זענען געלעגען אָנגעוואָרפען אין אונאָרדנונג ביכער, גאַנצע פּעק און איינציגע. הינטער'ן קראָם-טיש איז געשטאַנען אַ יוד מיט אַ גרויסער שוואַרצער באָרד מיט אַ בעשעפטיגטער מינע. פאַר אייזערמאַנע'ן האָבען געווימעלט שער-בלעטער פון אַלט-בעקאַנטע ספרים: סידור, מחזור, סליחות, תחינות, משניות א. אַז. וו. דער געשווינדער בליק פון דעם יונגעל איז מעכאַניש אַריבער איבער די אַלע ספרים זוכענדיג עפּעס אַנדערש—און מיט אַמאָל האָט ער זיך אָבגעשטעלט אויף עטליכע

קלענערע ספרים, וועלכע זענען געלעגען אויף איינער פון די פּאָליצעס. און נאָך איידער ער האָט בעוויזען איבערצולעזען דעם נאָמען פון די ביכלעך האָט ער גלייך דערקענט לויט'ן פאָרמאַט און לויט די שריפט, אַז דאָס זענען נישט קיין רע-ליגיעזע ספרים, נאָר פון „יענע" ביכלעך. ס'האַרץ האָט ביי איהם גענומען שטאַרקער קלאַפּען. ער איז צוגעגאַנגען האַרט צו דער טהיר און אַיינגעגעסען זיך מיט'ן בליק אין די ביכלעך. איצט ערשט האָט ער דייטליך געקאָנט איבערלעזען: „מסלול" „תלמוד לשון עברי", „משל ומליצה". און פּלוצלינג האָט אַ בליץ געטהון פאַר זיינע אויגען אַ שער-בלעטעל האַלב פערדעקט דורך אַנ'אַנדער ביכעל: „חטאת-נעו..."

—שוין זשע זעהט ער פאַר זיך „חטאת-נעורים?!"...

אייזערמאַן האָט זיך אַזש אַ וואַקעל געטהון ביי דער ענטדעקונג, אַזוי איבערראַשט איז ער געוואָרען פון דעם אונ-געריכטען כמעט אונערוואַרטעטען צופאַל. וואָס! אויף אַ רוישי-גער גאַס אין אַנ'אָפענער קראָם פאַר אַלעמען אין די אויגען ליגט זיך רוהיג, ווי קיינמאָל גאָרנישט אַזאַ וויכטיג בוך, וועל-כעס איז דאָך אַזוי געפעהרליך, אַזוי שרעקליך טריף! אַ בוך וועלכעס מ'האַלט געוועהנליך בסוד סודות, וועלכעס ביי דער קלענסטער נישט פאָרזיכטיגקייט קאָן אומגליקליך מאַכען דעם, וואָס האַלט עס און ברענגען אויף איהם די גרעסטע צרות און פרעניות, אַזאַ בוך ליגט זיך דאָ פאַר אַלעמען אין די אויגען גאַנץ רוהיג צוזאַמען מיט אַ „מחזור", מיט אַ „זוהר"—און גאָר-נישט! און אַרום דער קראָם זאַמעלט זיך נישט קיין אויפגע-רייצטער עולם פרומע יודען און דער קרעמער אין דער לאַנ-גער קאַפּאָטע שטעהט זיך גאַנץ רוהיג און זיכער הינטער'ן קראָם-טיש!...

—אַנ'אָפענע וועלט!—האָט אייזערמאַן נשתומם געמורמעלט פאַר זיך און געהויבען מיט די פּלייצעס.

נאָר, אויב דאָ איז יאָ אַזאַ „הפקר-וועלט", אַז די טריף-פּסול'סטע ביכער ליגען אָפען פאַר אַלע, טאָ ווי אַזוי קומט עס, וואָס די היגע משכילים ווייסען נאָך ביז איצט נישט, אַז דאָ

געפינט זיך אַזאַ זעלטען בוך און האָבען עס נאָך נישט אָבגע-קויפט?... און, טראַכטענדיג אַזוי, איז איהם איינגעפאַלען, אַז אויב ער וועט נישט שוין איצט, שוין די מינוט אָבקויפען דאָס דאָזיגע ביכעל, קאָן יעדע מינוט אָנקומען פון אַלע זייטען מענ-שען און אויסכאַפּען אַלע ביכלעך... נאָר ווי אַזוי קויפט מען עס? ער וועט דאָך נישט אַריינגעהן אין קראָם און פראָסט פשוט זאָגען: „גיט מיר „חטאת-נעורים״! ער וועט זיך דאָך נישט געהן אַליין אַזוי נאַריש פער׳מסר׳ן פאַר׳ן קרעמער. וועלכער זעהט גאָרנישט אויס ווי אַ משכּיל! און אייזערמאַן האָט בעשלאָסען צוצוטרעטען צו דער זאַך פּאָרזיכטיג אין דיפּלאָ:אַטיש. ער איז אַריין אין קראָם און געבעטען אַ לוח. אַ לוח—איז אַ נייטראַלע זאַך מיט וועלכען אי אַ פרומער יוד אי אַ משכּיל קאָן זיך בע-נוצען. אַ קשיא צו וואָס אַ מענש קאָן אַלץ דאַרפען א לוח!

בעקומען דעם לוח און בעצאָהלט פאַר איהם צוויי קאָפּ, האָט אייזערמאַן גלאַט אַזוי זיך, אַרומקוקענדיג זיך איבער׳ן קראָם און אָבשטעלענדיג זיך, מכּלומרשט צופעליג אויף „יענע״ ביכלעך, האָט ער אָנגעווי:זען מיט דער האַנד אין יענער זייט און מכּלומרשט גלייכגילטיג געפרעגט:

—און די דאָזיגע „ספרים״ זענען אויך צום פערקויפען?

ער האָט אומישנע געזאָגט „ספרים״ נישט ביכלעך, כּדי צו מאַכען דעם אָנשטעל, אַז ער האָט קיין השגה נישט וואָס פאַר אַ ביכלעך דאָס זענען.

—וואָס דען מיינסטו, אַז כ׳גיב זיי בחנם?—האָט דער קרע-מער טרוקען געענטפערט.

—ניין... גלאַט אַזוי... כ׳האָב זיך געפרעגט—האָט זיך איי-זערמאַן געטומעלט,—וויפיל קאָסט עס דער „מסלול״?

געוואויער ווערענדיג דעם פּרייז פון „מסלול״ און פון נאָך דאָרט עפּעס אַנ׳אומשולדיג ב׳כעל, האָט ער ווי נישט ווילענדיג גענומען אין האַנד אַריין „חטאת נעורים״ און גאַנץ קאַלטבלוטיג געפרעגט:

—וואָס איז דאָס פאַר אַ ביכעל? וויפיל קאָסט עס?

—דאָס איז זעהר אַ טייער ביכעל, נישט פאַר דיין טאַש,—

האָט . ר׳ קרעמער אונצופרידען געענטפערט און אַרויסנעהמענדיו איהם דאָס ביכעל פון האַנד, האָט ער עס צוריקגעלעגט אויף דער פּאָליצע.

—פון וואַנען נעהמט איהר דאָס? אפשר וועל איך עס יאָ קויפען?—האָט אייזערמאַן זיך אָנגערופען עטוואָס בעליידיגט אָבער גלייכצייטיג מיט געבעט אין דער שטימע.

—צוויי רובל קאָסט עס! נו, וועסט עס קויפען?—האָט דער קרעמער מיט בטול אויסגערופען.

דער פּרייז האָט זיך ווירקליך אייזערמאַנ׳ען אויסגעוויזען אונגעהויער גרויס. צוויי רובל—דאָס איז דאָך אַ פערמעגען, כמעט אַ פערטעל פון זיין גאַנצען קאַפּיטאַל. נאָר צי איז דען גאָר פערהאַן אַ צו גרויסער פּרייז פאַר אַזאַ בוך? קאָן דען דער „חטאת נעורים“ ווערען געשאַצט מיט רובלס? אמת, אַז דאָס בוך אַליין איז איהם נישט נויטיג, ער האָט עס שוין איינינגע מאָל דורכגעלעזען. אָבער דאָך, ווי קאָן מען עס נעהמען און איבער-לאָזען אַזאַ אוצר און נישט צוכאַפּען עס פון קראָם? און ער האָט בעשלאָסען פאַר אַ כפּרה צו ברענגען צוויי רובל. נאָר האַלטענדיג זיך ביי זיין ביז איצטיגער טאַקטיק האָט ער אין נאַאיווער פערוואונדערונג אויסגערופען:

—צוויי רובל! וואָס עפּעס אַזוי טייער?

—טייער? אַנו, פּרוב נאָר געהן בעקומען אין אַנ׳אַנדער סקלאַד די ביכלעך!... דו ווייסט נישט, זעה איך, וואָס פאַר אַ ביכעל דאָס איז?

—וואָס הייסט: וואָס פאַר אַ ביכעל... אַ ביכעל...—האָט אייזערמאַן צעטומעלט געשטאַמעלט.—כ׳רעכען, אַז פינף און זיבעציג קאָפּ וואָלט גאַנץ גענוג געווען דערפאַר... נו, אַ רובל!—האָט ער געשווינד צוגעגעבען, בעמערקענדיג אַז דער קרעמער הערט אויפגערעגט.

—געה געזונטערהייד!—האָט דער קרעמער בייז אויסגעשריען.—אויך מיר אַ קונה! אַ רובל! ווייסטו וויפיל דער רב האָט בעצאָהלט פאַר דעם ביכעל?

—דער רב?!

—וואָס דען האָסטו געמיינט! מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט דער רב געהייסען אויפקויפען ביי אַלע מוכר-ספרים ניקעס דאָס דאָזיגע ביכעל וויפיל עס איז נאָר דאָ. זיי האָבען גע־צאָהלט מזומן־געלד אַ רובל מיט פופציג קאָפּ פּאַר אַ שטיק און אַפילו צו צוויי רובל, זיי האָבען אָבגעקויפט אַ צוואַנציג שטיק און... פערברענט. דאָס ביכעל איז איצט אַ יקר־המציאות. עס איז אין קיין שום סקלאַד נישט צו בעקומען—און דו דינגסט זיך נאָך! איך גיב עס אַוועק פּאַר צוויי רובל נאָר דערפאַר, ווייל איך וויל עס נישט האַלטען אין קראָם...

—נו, זאָל שוין זיין ווי איהר ווילט, זאָל שוין זיין צוויי רובל!—האָט אייזערמאַן גלייך אַיינגעשטימט, דערמאָהנענדיג זיך נאָכ׳ן קרעמערס דערצעהלונג אין די „היימישע בילדער״.

און, אָבקעהרענדיג זיך אָן אַ זייט, האָט ער צעשפּילעט דעם קאַפּטאַן, אויפגעטרענט די פּערנייטע ליינוואַנטענע טאַש און האָט אַרויסגענומען פון דאָרט די אַכט רובל זיינע.

זעהענדיג ביים בחור׳ל עטליכע באַנקנאָטען האָט דער קרע־מער מיטאַמאָל געביטען זיין בעציהונג צו איהם און האָט מיט אַ העפליכען טאָן געזאָגט:

—עס איז ביי מיר פערהאַן נאָך עטליכע אַזעלכע ביכלעך פון לעבענזאָהן, גאָרדאָן, מאפו און נאָך אַנדערע... כ׳האָב זיי ביי מיר אין שטוב. כ׳קאָן זיי דאָ ברענגען. קומט אַריין אין אָוונד...

—כ׳וועל אַריינקומען, בעשטימט!—האָט אייזערמאַן אַיינגע־שטימט.

און נישט ווילענדיג האָט זיך ביי איהם אַרויסגעריסען אַ פראַגע:

—און איהר אַליין האָט געלעזען די אַלע ביכלעך?

—עט! אַלץ לייענען?—האָט דער קרעמער געלאַסען נאָר מיט בטול געענטפערט.—ווען איך זאָל אַלץ לעזען, וואָלט איך נאָך צו קלוג געוואָרען...

און שוויינענדיג אַ ווײַלע, האָט ער צוגעגעבען:

—כ׳וויס גאַנץ גוט, וואָס עס שטעהט אין די דאָזיגע ביכ־

לען, נאָר דאָס איז נישט מיין עסק. איך נויט קיינעם נישט צו קויפען זיי און מיך וועט מען נישט שמייסען פאַר פרעמדע זינד.

אייזערמאַן האָט בעצאָהלט און בעהאַלטען דאָס ביכעל און קלומיקל, וואו ער האָט געהאַלטען די תפילין און וועש און גענומען אַרויסגעהן. פלוצלינג איז איהם געקומען אויפ׳ן רציון, אַז ביי דעם מוכר-ספרימ׳ניק קאָן ער אפשר דערגעהן וואו עס געפינט זיך די „נעסט” פון די משכילים.

— איך האָב אייך געוואָלט פרעגען, צי איהר ווייסט נישט אַמאָל וועגען עפּעס אַ לעהרער, ס׳הייסט אַ מענש וועלכער לערנט רוסיש?... פערשטעהט איהר מיך, איך בין נישט קיין היגער, פון זעהר ווייט... טראַכט איך מיר... כ׳וואָלט געוואָלט... האָב איך בדעה, ווי זאָגט מען עס, לערנען זיך... — האָט אייזערמאַן געשמאַמ׳לט אַלץ מעהר פערהאַקענדיג זיך.

—אַ לעהרער?... ניין, כ׳ווייס נישט,—האָט דער קרעמער טראַכטענדיג אַ ביסעל געענטפערט. צו מיר קומט אַפילו אָפט אַריין קויפען ביכער איינער אַ יונגער מענש, וועלכער איז עהנליך צו אַ לעהרער, נאָר איך ווייס נישט ווי מען רופט איהם און וואו ער וואוינט.

—ווי זשע אַזוי קאָן איך זיך דערוויסען וואו עס וואוינט ערגעץ אַ לעהרער?

—מ׳דאַרף זיך נאָכפרעגען... ביי אַ גימנאַזיסט קאָן מען זיך דערוויכען. די גימנאַזיסטען גיבען אַליין אויך אוראָקען...

אייזערמאַן האָט נישט קלאָר געוואוסט די בעדייטונג פון וואָרט „גימנאַזיסט” און ער האָט זיך איבערגעפרעגט:

—ס׳הייסט: אַ שקאָלניק?

—זאָל זיין „שקאָלניק”, אַז ס׳געפעלט דיר בעסער שקאָלניק—האָט דער קרעמער גלייכגילטיג געענטפערט—אַז דו ווערסט זיי פשוט רופען גוים, וועט עס מיך אויך גאָרנישט אַרען.

— וואו זשע קאָן מען געפונען אַ גימנאַזיסט?

—אַ גימנאַזיסט?... אָט געהט דאָרט אַ גימנאַזיכט!

און ער האָט איהם אָנגעוויזען אויף אַ הויכען דאַרען גימ-

נאַזיסט מיט אַ רענצעל אויפ'ן פּלייצע, וועלכער איז געגאַנגען אויפ'ן קעגענאיבערדיגען טראָטואַר.

—וואָס? אָט דער וואָס מיט די ווייסע קנעפּ?—האָט זיך אייזערמאַן געוואונדערט.—דאָס איז דען אַ יוד?

—אַז ער איז אַ יוד בין איך דיר נישט ערוב, האָט דער קרעמער צעלאַכענדיג זיך געענטפערט.—כ'וועל דיר אַפילו נישט זאָגען אַז ער איז אַ יודישער זוהן: זיין פּאָטער איז שוין אויך קיין יוד נישט, נאָר, אַז ער איז אַ יודיש אייניקעל. דאָס איז זיכער! דו האָסט אודאי געהערט וועגען ר' וועלוועלע קאַפּלונער ז"ל. איז דאָס טאַקי דער גימנאַזיסט זיין אייניקעל... ווען דער אַלטער זאָל אַ צט אויפשטעהן פון קבר...

—קאָן איך, הייסט עס, איהם פרעגען? ביי איהם געוואויער ווערען?—האָט איהם אייזערמאַן איילענדיג איבערגעריסען, זעהענדיג אַז דער גימנאַזיסט איז שוין ווייט אַוועק. און נישט וואַרטענדיג אויף קיין ענטפער איז ער אַרויסגעלאָפען פון קראָם.

ג

דעריאָגענדיג דעם גימנאַזיסט איז אייזערמאַן עטליכע מינוט געגאַנגען הינטער איהם נישט האָבענדיג דעם מוטה איהם אָבצושטעלען און נישט וויסענדיג אויך ווי אַזוי דאָס צו טהון. ענדליך האָט ער אָנגעהמענדיג זיך מיט מוטה, איהם לייכט אָנגעריהרט ביים שינעל פון הינטען און מיט אַ ציטערדיגער שטים געזאָגט:

—זייט אַזוי גוט!... גימנאַזיסט!...

דער גימנאַזיסט האָט זיך שנעל אומגעוועגדט און זעהענדיג פאַר זיך אַ בחור'ל אין אַ לאַנגער קאַפּאָטע האָט ער שטרענג געפרעגט:

—וואָס פערלאַנגסטו?

—כ'בעט אייך איבער... איך האָב אייך געוואָלט עפּעס פרעגען...

—וואָס?

—אפשר קאָנט איהר מיר אָנווייזען אַ וועלכען עס איז לעהרער... אָדער—כ׳וועל אייך זאָגען אָפען! קאָנט איהר מיר נישט אָנווייזען צו אַ „היינט-וועלטיגען מענשען״ אַ משכיל? כ׳בין דאָ אַהער געקומען לערנען זיך!—האָט ער ענטשלאָסען אויסגעלאָזט.

קאַפּלונער האָט שטרענג און בייז בעטראַכט אייזערמאַנען פון קאָפּ ביז פיס און איהם איראָניש געפרעגט:

—פון ישיבה, וואָס?

—ניין, גלייך פון דער היים...

—פון וואַנען?

—פון מילאָסלאַוועק. איהר האָט געוויס געהערט פון דעם שטעדטעלע?

—אַנטלאָפען?

—פון וואַנען ווייסט איהר?—האָט זיך אייזערמאַן געוואונדערט.

—כ׳דערקען אָן דיין נאָז!

בעמערקענדיג פון דער ווייטענס אַ צווייטען גימנאַזיסט, האָט איהם קאַפּלונער גערופען:

—קאַלמאַנשטיין, קום נאָר אַהער!

ווען יענער איז צוגעקומען, האָט קאַפּלונער, אָנווייזענדיג אויף אייזערמאַנען מיט אויפרעגונג און אַ ביסעל פּאָזע, געזאָגט:

—קוק נאָר אָן דעם נפש! אָט האָסטו דיר אַ שפּאָגעל-נייעס! טאָמער זענען זיי נאָך וועהניג דאָ פּערהאַן! ווי געפעלט דיר די פיגור? דער מיפּ?

—פון וואַנען איז ער?—האָט קאַלמאַנשטיין געפרעגט, איינקוקענדיג זיך מ ט זיינע קורצזיכטיגע אויגען א ן אייזערמאַנען.

—פון וואַנען? פון אַ שטעדטעלע, נאַטירליך! ער איז אַנטלאָפען פון די עלטערן! און איצט שפּאַצירט ער אַרום איבער די גאַסען און זוכט „היינטוועלטיגע מענשען״, משכילים...

—מ׳איז שרעקליך!—האָט קאַלמאַנשטיין, נישט שטאַרק ערגערענדיג זיך, געזאָגט.—און אויף וואָס קוקענדיג פּאָהרען זיי!

—נו, צו וואָס זענט איהר געקומען צופאָהרען? הא?— האָט זיך קאַפּלונער שטרענג געווענדט צו אייזערמאַנ׳ען.

—וואָס הייסט, צו וואָס?—האָט זיך אייזערמאַן געוואונ-דערט.—איך בין געקומען זוכען „השכלה״, לערנען זיך, ווערען אַ מענש...

—„לערנען זיך״!—האָט קאַפּלונער בייז איבערגע׳חזר׳ט ווענדענדיג זיך צו קאַלמאַנשטיינען, און געהויבען מיט די אַקס-לען.—אַלע דאָסזעלבע לידעל!...

—ס׳איז שרעקליך!—האָט קאַלמאַנשטיין ווידער גאַנץ רוהיג צוגעשטימט.

—לערנען זיך? אַ דאָקטאָר ווילט איהר ווערען? וואָס?—האָט קאַפּלונער מיט געוואַלדיגער איראָניע גערעדט, אַריינפאַלענדיג ענדליך אין דער ראָלע פון אַ מוסר-זאָגער.

אייזערמאַן האָט אַבסאָלוט נישט פערשטאַנען די סיבה פון קאַפּלונערס ערגערן זיך און הערענדיג זיינע בייזע אויסרופען האָט ער אָבגעווענדט זיין קלאָרען, נאַאיוו-פרעגענדיגען בליק פון דעם מוסר-זאָגערס צאַרט-נערוועזען געזיכט און אָנגעקוקט קאַלמאַנשטיינען אין גוטמוטיגען געשפּרענקעלטען פנים. פון קאַפּ-לונערס לעצטע ווערטער האָט ער געזעהן, אַז די גימנאַזיסטען פערשטעהען איהם נישט און ער האָט שנעל געזאָגט:

—ניין, ניין! איהר האָט מיך נישט פערשטאַנען! איך בין דאָ אַהער געקומען נישט צו לערנען זיך אויף אַ דאָקטאָר... איך זוך „השכלה״. פערשטעהט איך מיך, איך בין אַליין אַ משכיל! פערשטעהט איהר...

—כ׳פערשטעה, כ׳פערשטעה!—האָט איהם קאַפּלונער איבער-געריסען.—נאָר פון וואָס וועט איהר דאָ לעבען? איהר פער-שטעהט: לעבען? איהר האָט, נאַטירליך, קיין פרוטה נישט!

—איהר האָט נישט געטראָפען!—האָט אייזערמאַן פרעהליך און טריאומפירענדיג אויסגערופען.—איך האָב יאָ געלד! איך האָב גאַנצע זעקס רובל מיט אַכט און פופציג קאָפּ!

—האַ-האַ-האַ! אַ ראָטשילד!—האָט זיך קאַלמאַנשטיין הערצ-

ליך צעלאַכט.—אַלזאָ, וואָס קאָנסטו מיט איהם מאַכען! מ׳דאַרף איהם אָוועקפיהרען צו וועמען עס איז!

אייזערמאַנס טריאומפירען מיט די זעקס רובל מיט קאָפּי־קעס האָט קאַפּלונערן אויך געמאַכט אין גוטען הומאָר און ער האָט אַ שמייכעל געטהון. און אַ שמייכעל טהוענדיג האָט ער מיט אַמאָל פערלוירען די ראָלע פון אַ בייזען שטראָפער און ער האָט פשוט נאָר עטוואָס פערזאָרגט געזאָגט:

—נו, נאַטירליך, קאָן מען איהם נישט איבערלאָזען אויף דער גאַס! כ׳וועל איהם אָבפיהרען צו מירקינ׳ען. ער האָט דאָרט ביי זיך אַ גאַנצע קאָמפּאַניע פון די דאָזיגע אויסגעהונ־גערטע און דורשטיגע נאָך דער רוסישער „אַזבוקע”. זאָלען זיי איהם אויך איינאָרדנען...

—אפשר איז בעסער איהם אָוועקצופיהרען צו געוועערמאַנען?— האָט קאַלמאַנשטיין פאָרגעלעגט.—ער איז אַנ׳ענערגישער יונג...

—געוועערמאַן איז זיכער נישטאָ אין דער היים. ער איז דאָך געוואָרען אַ שמיד. ווי דו זעהסט מיך לעבען!

—און ער אַרבייט?

—ער אַרבייט—און נאָך ווי אַזוי! נעכטען אין אָווענד האָב איך איהם געטראָפען אין אַ בלוזע מיט אַ פערשמירט געזיכט אין סאַזשע. אַזוי געהט ער איבער דער גאַס. ער האָט זיך געגריסט צו מיר און בעוויזען זיינע הענד: מאַזאָלעס—זאָגט ער צו מיר. מיך האָט ער אָנגערופען „פּוילענצער” און איז אָוועקגעגאַנגען.

—אַ וואוילער יונג!—האָט קאַלמאַנשטיין ענטציקט אויסגע־רופען.

בעת די גימנאַזיסטען האָבען גערעדט צווישען זיך האָט אייזערמאַן זיך דערמאָהנט וועגען דעם וואָס ער האָט איינגע־האַנדעלט. ער האָט אַרויסגעשלעפּט פון זעקעל דאָס ביכעל און אַרומקוקענדיג זיך אין אַלע זייטען האָט ער עס געוויזען די נייע בעקאַנטע.

—זעהט נאָר, וואָס איך האָב!—האָט ער אָנגעהויבען עט־וואָס צווינגענדיג און מיט אַ שמייכעלע ריכטענדיג זיך, אַז די

גימנאַזיסטען וועלען געוויס איבערראַשט ווערען זעהענדיג דאָס ביכעל.—כ'האָב נאָר וואָס געפּאַקט דאָס מציאה'לע! איהר האָט עס געוויס געלייענט?

—Sancta simplicitos!—האָט קאַפּלונער אויסגערופען מיט אַנ'אָנשטעל און האָט מיט אַ געוויסען חוזק צוגעגעבען—נו, בע-האַלט, בעהאַלט אייער מציאה, מ'האָט שוין געזעהן דעם אוצר!

און וועגדענדיג זיך צו קאַלמאַנשטיינען האָט ער געפרעגט:

—וואוהין זשע פיהרט מען איהם?

קאַלמאַנשטיין האָט געהויבען מיט די אַקסלען.

—הייסט עס, צו מירקינ'ען!-האָט קאַפּלונער בעשלאָסען.—נו, געהען מיר!

—געזעגנענדיג זיך מיט קאַפּלונער'ן האָט קאַלמאַנשטיין געזאָגט צו אייזערמאַנ'ען:

—מיר וועלען זיך נאָך געוויס טרעפען... פאַלט נישט ביי זיך אַראָב!

—געוויס פאַל איך נישט ביי זיך אַראָב! פאַרוואָס זאָל איך ביי זיך אַראָבפאַלען?-האָט אייזערמאַן געענטפערט.

—געהען מיר!—האָט קאַפּלונער גערופען.

—וואוהין געהען מיר?-האָט אייזערמאַן צוטרויליך פרעגט.

—צו אַ משכיל!-האָט איהם קאַפּלונער שפּאָטיש געענט-פערט.

—צו אַנ'אמת'ען משכיל?

—ס'וועט קלעקען פאַר אייך!

—ווי רופט מען איהם?

—מ'רופט איהם „רבי משכיל"... נו, קומט, קומט!

—אייזערמאַן האָט איינגעזעהן, אַז זיין נייער בעקאַנטער איז נישט געשטימט צו ריידען, איז ער שוין שווייגענדיג נאָכ-געגאַנגען. פונדעסטוועגען האָט ער זיך נישט געקאָנט איינהאַל-טען און נאָכאַמאָל געפרעגט:

—און איהר אַליין, לערנט אין שקאָל'ע?

—נישט אין שקאָלע, נאָר אין גימנאַזיום!—האָט איהם קאַ-פּלונער פּעררילכּט.

—וואָס זשע לערנט מען דאָרט?

—דאָרט לערנט מען „צוקען”...

—איהר מאַכט מסתּמא חוזק—האָט אייזערמאַן זיך אָנגע-שטויסען.—און תּשבורת לערנט מען דאָרט?

—נישט נאָר תּשבורת, נאָר אויך אַלגעברע און געאָ-מעטריע!—האָט קאַפּלונער איהם ווי אַ לעהרער פּעררילכּט.—איהר האָט געהערט פון דעם?

—ס'ערשטע מאָל הער איך דאָס!—האָט אייזערמאַן געענט-פערט.—וואָס זשע, דאָס געהערט אויך צו „מלאכת-החשבון”?

—וואָס קאָן איך אייך דאָרט ערקלערען, אַז איהר וועט סיי ווי סיי נישט פערשטעהן...

—ווען איך האָב אייך דערזעהן—האָט אלי' ווידער אָנגע-הויבען נאָך אַ ווײַלע שווייגען—האָב איך געמיינט, אַז איהר זענט אַ זעלנער, האַ-האַ! עהרען-וואָרט! אַז איהר זענט אַ יוד, איז מיר גאָר אויפ'ן רעיון נישט געקומען.

—דערפאַר האָב איך גלייך דערקענט, אַז איהר זענט אַ יוד!—האָט קאַפּלונער זיך צעלאַכט.

—אַ גרויסע זאַך צו דערקענען דאָס איך בין אַ יוד, אַז איך טראָג אַזאַ לאַנגע קאַפּאָטע!—האָט אייזערמאַן תמימות'דיג אויסגערופען.

און ער האָט גלייך צוגעגעבען:

—אָט כ'וועל זיך נאָר עטוואָס איינאָרדנען, וועל איך גלייך אונטערהאַקען מיין קאַפּאָטע ביז די סאַמע קניה, וועל מיר אָבשערען די פּאות—און כ'וועל אויך עהנליך ווערען צו אַ מענש.

ד

קאַפּלונער און אייזערמאַן זענען אַדורכגעגאַנגען די גאַס, האָבּען פערקירעוועט אין אַ קראָם, שמאָל, שמוציג הינטערגעסעל מיט נעבּעכדיגע הייזלעך בּעדעקט מיט שוואַרצען שטויבּ פון אַ ערשט נישט לאַנגער שרפה, האָבּען זיך אַראָבּגעלאָזט אין אַ טהאָל און אַריבּערגעהענדיג איהם האָבּען זיי זיך ווידער אויפגעהויבּען אויף אַ בּאַרג און פאַר אייזערמאַנס אויגען האָט זיך ענטפּלעקט דאָ אַ נייע וועלט. אָנשטאָט דאָס ענגע בּלאָטיגע געסעל, וואו עס אַויר׳ט פון אָנגעוואָרפענעם מיסט, פוילענדיג אָבּפאַלעכץ און שטינקענדיגע קאַלוזשעס, מיט די קרומע אַיינגעבּויגענע הייזלעך אָהן אַ צייכען פון גרינס, אָהן לופט און אָהן ליכט, זעהט ער דאָ אויף אַנ׳אָפענעם פּלאַץ בּילדענדיג אַ בּרייטע גאַס צוויי רייהען איינשטאָקיגע פעסטע שענע הייזלעך, מיט ווערענדעס פון פאָרענט, מיט פאָרהענגלעך און בּלומען אין די פענסטער. עס האָט זיך דאָ געפיהלט אַזאַ רוהיג רחבות. בּאַלד פון ערשטען אויגענבּליק האָט מען זיך געקאָנט אָנשטויסען, אַז דאָס פאָרשטעדטעל איז נישט בּעוואוינט פון קיין יודען, אַז אין די ריינינקע הייזלעך, וועלכע קוקען אַזוי פריש און פרעהליך אויף דער גאַס אַרויס, וואוינען נישט קיין אָנגעשראָקענע קנעכט, נאָר מענשען זיכערע אין זייער מאָרגען, וועלכע פיהלען זיך אַלס פולע בּעלי-בּתים פון דער ערד אויף וועלכער זיי לעבּען.

די גאַס איז געווען שטיל און כמעט פּוסט. עפּעס אַנ׳אַלטינקע האָט זיך לאַנגזאַם געשלעפּט. אין מיטען גאַס האָבּען זיך אַ גרופּע קינדער געשפּילט. נעבּען מאַנכע טויערן זענען געלעגען הינט. אויף דער פריזבּע פון איין הויז איז געלעגען אַ קאַץ און האָט זיך געוואַרעמט אויף דער העלער, נאָר שוואַכער הערבּסט-זון.

אויף אַ לאַנגען גראָבּען קלאָץ, וועלכער איז געלעגען נעבּען איין הייזעל, איז געזעסען אַ יונגערמאַן און שאָקלענדיג

זיך מיט׳ן גאַנצען קערפּער האָט ער אויפ׳ן קול געלייענט מיט אַ ניגון עפּעס אַ ביכעל, וועלכעס ער האָט געהאַלטען מיטביידע הענד. דער יונגערמאַן איז געווען אַ הויכער, אַ ברייטפּלייציגער און איינגעבויגענער. מיט אַ געשטופּעלט געזיכט, אַ ברייטע נאָז, מיט גראָבע ליפּען ווי ביי אַ נעגער און אויך האָר שוואַרצע געקרייזעלטע, ווי ביי אַ נעגער. ער איז געווען אָהן אַ היטעל, אין אַ פערשמאָלצענעם פּאַלטאָ נישט אויף זיין מאָס און אין צעריסענע שטיוועל, פון וועלכע עס האָבען אַרויסגעשטאַרט די נאַקעטע פינגער.

—אַהאַ! אולער איז דאָ!—האָט קאַפּלונער ווי צו זיך אַליין געזאָגט.

—צו דעם דאָזיגען טאַקי געהען מיר?—האָט אייזערמאַן געפרעגט.

—ניין, דאָס איז אַ צווייטער... אַ מערקווירדיגער מענש. אַ גרויסער תלמודיסט. ער האָט דוכט זיך, זיך געגרייט אויף אַ רב, אָדער ער איז שוין געווען רב.

—און איצט איז ער אַ משכיל?

—וואָס פרעגט איהר אַלץ נאַרישע קאַפּלונער אונגעדולדיג געענטפערט, נאָר שוין אָהן יהערדיגער גאוה.—איהר פערשטעהט דען נישט אַליין, אַז אויב ער זיצט דאָ און אָהן אַ היטעל איז ער שוין נישט קיין פרומער יוד?

—איהר האָט רעכט! ס׳איז געווען אַ נאַרישע פראַגע פון מיין זייט!—האָט אייזערמאַן גלייך מסכים געווען.

אולער איז אַזוי געווען פערטיפט אין לעזען, אַז ער האָט גאָרנישט בעמערקט די צוגעקומענע.

—גוט מאָרגען, אולער!

אולער האָט אַ צאַפּעל געטהון, געהויבען דעם קאָפּ און פונקט ווי ער וואָלט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף האָט ער זיי אָנגעקוקט מיט צעברענטע אויגען פון ענטציקונג און עקסטאַז און פלוצלינג איז ער האַסטיג אויפגע-שפּרונגען פון אָרט, האָט אויפגעהויבען דאָס ביכעל און אויס-געשריען אויף אַזאַ מין רוסיש מיט התפעלות:

—אוי! פיסרעף! פיסרעף!!... אוי! וואליקי פסטאַל, וואליעקי פסטאַל!!

—ערשטענס—נישט „פיסרעף" נאָר פיסאַרעוו...—האָט איהם קאַפּלונער מעשה לעהרער פעררילכט.

—עט! ס'איז אַלץ איינס!—האָט איהם אולער אונגעדולדיג איבערגעשלאָגען, פּונקט ווי ער וואָלט זיך אָבגעיאָגט פון אַנ'-איינגעגעסענער פליג.

—ניין! ס'איז ני-ישט אַלץ איינס!—האָט קאַפּלונער מעשה לעהרער הארט בעטאָנט.—אַ יודישע טבע! איהר דאַרפט זיך אויסלערנען ריידען מענשליך! און צווייטענס, ווער האָט אייך געגעבען צו לעזען פיסאַרעוו'ן?

—ס'טייטש, ווער האָט מיר געגעבען? כ'האָב מיר אַליין גענומען!

—און איך רעכען, אַז איהר דאַרפט נאָך נישט לעזען פי-סאַרעוו'ן.—האָט קאַפּלונער אויטאָריטעטיש געזאָגט.

—פאַרוואָס?

—דערפאַר, ווייל איהר קענט נאָך נישט לעזען קיין רוסיש און איהר פערשטעהט גאָרנישט.

—אַזוי מיינט איהר?—האָט אולער שפּאָטיש געענטפערט.—כ'פערשטעה נישט פיסאַרעוו'ן? פאַרוואָס זאָל איך איהם נישט פערשטעהן?

—דערפאַר ווייל ער איז צו שווער פאַר אייך.

—וואָס זשע קלערט איהר איז שווערער: פיסאַרעוו צי דער „זוהר"? האַ? דאָס, וואָס פיסאַרעוו זאָגט איז געוויס זעהר טיף און שווער. אָבער איך פערזיכער אייך, אַז דער „זוהר" אָדער אַ שטיקעלע „לקוטי תורה" איז הונדערט מאָל שווערער. און דאָס פערשטעה איך, דוכט זיך...

—„זוהר" איז עפּעס אַנדערש און פיסאַרעוו איז אויך עפּעס אַנדערש. וואָס פאַר אַ שייכות האָט איינס מיט'ן צוויי-טען?—האָט זיך קאַפּלונער געוואונדערט.

—פאַרוואָס דען נישט? דאָס איז חכמה, און דאָס איז

חכמה... איבריגענס, אויב איהר גלויבט מיר נישט טאָ פערהאָרכט מיך!

ער האָט דערלאַנגט קאַפּלונער׳ן דאָס ביכעל.

—פערהערען איייך?

—יאָ! אָט פּרובט אין אומישנע—וועט איהר זעהן. איך קען דערווייל נאָר איין קאַפּיטעל: „פּוסקן און בלינסקי״. איהר קאָנט מיך אויספרעגען פון וואַנען איהר ווילט.

—וואָס זשע זאָל איך אייך פרעגען? איהר פערשטעהט דען דעם טייטש פון די ווערטער?

—ניין!—האָט אולער פעראַכטליך אַ מאַך טהוענדיג מיט דער האַנד געענטפערט.—ווערטער! וואָס פאַר אַ ווערט האָבען ווערטער! אָט נעהמט, זייט מוחל, פון דעם מאמר וועלכעס אָרט איהר ווילט און לעזט מיר פּאָר עטליכע ווערטער, איין פסוק, וועלכען איהר ווילט נאָר אַליין...

—נו, טאָ וואָס וועט זיין?

—גאָרנישט! איהר וועט שוין זעהן, וואָס ס׳וועט זיין! פּרוב נאָר!

קאַפּלונער האָט געהויבען מיט די אַקסלען, פונדעסטוועגען האָט ער אויפגעעפענט דאָס ביכעל, האָט זיך אָבגעשטעלט אויף דעם ערשטען בעסטען אָרט אין אָנגעוויזענעם קאַפּיטעל און גענומען לעזען.

נאָך די ערשטע עטליכע ווערטער האָט אולער אונטערגעכאַפּט און גענומען מיט אַ ניגון זאָגען ווייטער דעם טעקסט פון אויסענווענינ קאַלעטשענדיג שרעקליך די ווערטער.

—וואס זשע? איהר האָט זיך אויסגעלערנט פון אויסענווענינ דאָס אַרטיקעל?—האָט זיך קאַפּלונער געוואונדערט.

—וואַרט צו! נעהמט איצט אַנ׳אַנדער אָרט!—האָט אולער קומענדיג אין אַזאַרט אויסגעשריען.

קאַפּלונער האָט איבערגעחזר׳ט די פּראָבע און אולער האָט ווידער פון די ערשטע צוויי ווערטער גענומען זאָגען ווייטער דעם טעקסט פון אויסענווענינ.

—נאָך וואָס זשע האָט איהר זיך דאָס געלערנט פון אויסנווענינ?

—אַזוי איז מיר גרינגער... אַ רגילות. אַז כ׳לערען זיך

עפּעס אויס פון אויסענוועניג, בין איך שוין זיכער, אַז דאָס בלייבט ביי מיר אין קאָפּ!

—דאָס איז דאָך אַ שרעקליכע זרביים!

—עס הויבט זיך נישט אָן! כ׳לעז דריי-פיר מאָל איבער— קען איך שוין פון אויסענוועניג...

—אָבער קענען פון אויסענוועניג-הייסט דאָך נאָך נישט פערשטעהן. איהר פערקריפּעלט אַזוי די ווערטער, אַז איך פער-שזעה גאָרנישט פון אַייער לעזען.

—און איך פערשטעה יאָ!

און ער האָט אין קורצען זעהר קלאָר איבערגעגעבען דעם אינהאַלט פון אַרטיקעל.

קאַפּלונער האָט נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן און האָט נאָר געהויבען מיט די אַקסלען.

—איהר ווערט זעהן!-האָט אולער טריאומפירט.-איך וועל נאָך קענען פּיסאַרעװ׳ן, נישט נאָר פון אויסענוועניג, נאָר אויך „אויפ׳ן פינגער״!

—וואָס הייסט עס: „אויפ׳ן פינגער״?

—איהר ווייסט נישט וואָס דאָס הייסט „קענען אויפ׳ן פינגער״?—האָט זיך אולער געוואונדערט.—זענט איהר דאָך גאָר אַנ׳עם-הארץ! ווער ווייסט דאָס נישט! אָט דער דאָזיגער ווייסט עס זיכער יאָ!—ער האָט אָנגעוויזען אויף אייזערמאַנ׳ען, וועלכער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַ בעצויבערטער, קוקענדיג מיט פערביטערונג און ענטציקונג אויף אולער׳ן.

—געוויס ווייס איך! האָט אייזערמאַן זיך אַ צאַפּעל גע-טהון.—„קענען אויפ׳ן פינגער״—דאָס הייסט אַזוי: מען לעגט אַוועק אויפ׳ן טיש אַ פערמאַכט ספר, מען ווייזט אָן מיט׳ן פינ-גער אויף וועלכען אָרט מען וויל און מען פרעגט: „וואָס פאַר אַ וואָרט געפינט זיך אויף דעם דאָזיגען אָרט אויף דעם און דעם בלעטעל, אויף דער און דער זייט?״ און איהר דאַרפט זאָגען דאָס וואָרט. אָט וואָס!

—אמת!—האָט אולער בעשטעטיגט.—אָט דאָס הייסט קענען אויפ׳ן פינגער. אַזוי קען איך זעקס מסכתות.

—איהר האָט אַנ׳אויסערגעוועהנליכען זכרון!—האָט קאַפּלו-נער אויטאָריטעטיש בעשלאָסען. און אומקוקענדיג זיך אויפ׳ן הייזעל ביי וועלכען זיי זענען געשטאַנען, האָט ער געפרעגט:

—מירקין איז אינדערהיים?

—מירקין... כ׳ווייס נישט... ניין! ער איז אַוועק און האָט פערשלאָסען דאָס צימער!—האָט אולער שנעל געענטפערט.—איהר דאַרפט איהם?

—יאָ. איך האָב איהם אָט דעם... דעם דאָזיגען געבראַכט צו פיהרען,—האָט ער געזאָגט, ווייזענדיג אויף אייזערמאַנ׳ען.

אולער האָט דורכדרינגליך אָנגעקוקט אייזערמאַנ׳ען און געפרעגט:

– וואָס איז דאָס פאַר אַ בריאה?

– פון אייערע, פון אייערע, – האָט קאַפּלונער איראָניש געענטפערט. ער וויל ווערען „אַנ׳אמת׳ער משכיל״.

– אַנ׳אייגענער מענש! – האָט איהם אייזערמאַן אויך פערזיכערט.

אולער האָט צו איהם אַ כיטרען וואונק געטהון און גע-פרעגט:

– „אַ שטיקעל גוי״?

– אַ גאַנצער גוי! – האָט איהם אייזערמאַן מיט׳ן זעלבען טאָן געענטפערט.

– אַ מוסר להכעיס? – האָט אולער ווידער געפרעגט.

– אַ פורץ-בגדר!

– פון וואַנען?

—פון מילאָסלאַווקע. איהר האָט מסתמא געהערט?

—וואו געפינט עס זיך: אויף דער וועלט, צי אויף יענער וועלט?

—אין מיטען: אין כף-הקלע.

—גוט געזאָגט!... געקומען לערנען זיך?

—ניין! געקומען נעהמען סמיכה אויף רבנות.

אָט דער קורצער דיאַלאָג האָט מיטאַמאָל בעפריינדעט צווישען זיך ביידע יונגעלייט. זיי האָבען זיך ביידע פערשטאַנען

און מיטגעפּיהלט איינער דעם אַנדערן ווי אַלטע בּעקאַנטע. קאַפּלונער האָט מיט ערשטוינונג געהערט די טרעפליכע לאַקאָנישע ענטפערן פון אייזערמאַנען און ער האָט אַ טראַכט געטהון: „ער איז גאָרנישט אזאַ נאַר, ווי עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען“.

—וואָס זשע וועט זיין?—האָט ער געפרעגט.—איך האָב נישט קיין צייט צו וואַרטען אויף מירקינ׳ען. אפשר וועט איהר, אולער שוין ריידען מיט מירקינען, איהר וועט איהם זאָגען, ער זאָל זעהן עפּעס טהון פאַר זיינעטוועגען...

—וואָס איז דאָ פערהאַן צו ריידען!—האָט אולער אויסגעשריען.—זייט רוהיג! ער וועט דאָ נישט פערפאַלען ווערען! מיר וועלען פון איהם, מיט גאָטס הילף, מאַכען אַ פרומען יוד! מיר וועלען איהם מדריך זיין בּדרך-הישר!

קאַפּלונער האָט דערלאַנגט די האַנד אולער׳ן און אייזערמאַנען.

—אַ גרויסען, שענעם, יישר-כח אַייך!—האָט אייזערמא״ן הייס און האַרציג אויסגערופען, דריקענדיג אומגעשיקט נאָר פעסט קאַפּלונערס האַנד.—מיין גאַנץ לעבען וועל איך נישט פערגעסען די טובה, וועלכע איהר האָט מיר געטהון! איהר האָט מיך געבּראַכט צום אמת׳ען קוואַל! מיט איהם צוזאַמען,—האָט ער אָנגעוויזען אויף אולער׳ן—וועל איך שוין נישט פערפאַלען ווערען.

קאַפּלונער איז געווען געריהרט פון דער הייסער, אויפריכטיגער דאַנקבּאַרקייט, אָבּער גלייכצייטיג האָט איהם אויך געאַרט די פרעמדקייט, וועלכע האָט זיך געפיהלט אין דער דאַנקבּאַרקייט. אייזערמאַן איז געקומען אין מ. זוכען לעהרע— און אַהנט אַפילו נישט, אַז אין איהם, אין קאַפּלונער׳ן דעם גימנאַזיסט פון זעקסטען קלאַס האָט ער פאַר זיך אַ פאַרשטעהער פון דער דאָזיגער לעהרע! בּעת צו דעם אונוויסענדען אולער איז ער בּאַלד צוגעפאַלען ווי צו דער קוועלע פון ליכט וויסענשאַפט!

אָבּגעהענדיג עטליכע טריט, איז ער געבּליבּען שטעהן

אומוועגנדעגדיג זיך צו זיי האָט ער מיט עטוואָס אַ צערייצטער שטים אויסגערופען צו אייזערמאַנ׳ען:
—אויב איהר וועט דאַרפען אַ לעקציע רוסישע שפּראַך-וועל איך אייך געבען! אולער ווייסט וואו איך וואוין!
און ער איז געשווינד אַוועק.

ה

—אַהאַ, כ׳זעה שוין וואָס פאַר אַ פויגעל דו ביזט!—האָט אולער געזאָגט.—זעץ זיך און דערצעהל ווי ס׳געהער צו זיין...
—וואָס איז דאָ צו דערצעהלען! איהר זעט דאָך אַליין...
—אַנטלאָפען פון ישיבה?
—ניין, פון דער היים.
—אינגאַנצען נישט געווען אין ישיבה?
—ניין...
—ע-ע! אַ שאָד!—האָט אולער ענטטוישט גערעדט. אַ ישיבה-בחור איז גאָר עפּעס אַנדערש; די ישיבה גיט דעם מענשען גאָר אַנ׳אַנדער נשמה, אַנ׳אַנדערן שכל, די ישבה שלייפט, פּאָלירט דעם מענשען... ווער עס איז נישט געווען אין ישיבה, דער איז נאָך נישט קיין גאַנצער מענש!
—איהר זייט געוויס געווען אין ישיבה?
—האַ-האַ-האַ! צי איך בין געווען? איך בין אין פינף ישיבות אויסגעווען!
—ווי כ׳זעה. זענט איהר אַ למד-וואָו׳ניק—האָט אייזערמאַן זיך געוויצעלט.
—איך איינער, בין מעהר ווי אַלע ל״ו-צדיקים צוזאַמען גענומען!—האָט אולער אויסגעשריען בער׳המעריש.—איך בין זי-כער, אַז מען בויט פאַר מיר אַ ניי גיהנום!
—פאַר וועלכע מעשים-טובים?
—פרעג זיך נישט! נישקשה! אַז כ׳וועל דיר אַמאָל דער-צעהלען, וועלען זיך דיר די האָר אויפ׳ן קאָפּ קאַפּויער שטע-

לען!.. צי ווייסטו, אַז איך אַליין, מיט מיינע אייגענע הענד האָב חרוב געמאַכט צוויי ישיבות! — האָט ער שטאָלץ אויסגערופען.

— וואָס הייסט, חרוב געמאַכט?

— גאָר פּשוט: געמאַכט אַלע בחורים פאַר משכּילים און די ישיבות האָבען זיך געמוזט פערמאַכען! ווי קלערסטו, כ'האָב מיר פערדינט דערמיט עטליכע קעסלען סמאָלע מיט שוועבעל?

— כּשר פערדינט! נו, און דער מירקין. וואָס איז פאַר אַ מענש? אויך אַ גרויסער צדיק? — האָט אייזערמאַן געפרעגט.

— פּש! ער „פערברענט מיט'ן בליק"!..

און אָנבויגענדיג זיך צו אייזערמאַנ'ען האָט ער מיט אַ שמייכעל צו איהם שטיל געזאָגט:

— כ'וועל דיר מגלה זיין אַ סוד: כ'האָב אָבגעגאַרט קאַפּלונער'ן. מירקין איז אין שטוב.

—אין שטוב?—האָט אייזערמאַן אויך שטיל איבערגעפרעגט.

— יאָ! ער האָט איצט „יחידות" מיט איינעם אַ הייסען חסיד, אַ גרויסען צדיק... זיי זיצען שוין דריי שעה און שלייפען אַ קינזשאַל... אַ שאַרפע שפּיז, וועלכע דאַרף טרעפען גלייך אין האַרץ אייניגע וועלף און טיגערן!.. פערשטאַנען?..

אייזערמאַן האָט נישט פערשטאַנען די דאָזיגע רמזים, נאָר פון אולערס טאָן האָט ער זיך אָנגעשטויסען, אַז אין די ווענד פון דעם דאָזיגען הייזעל טהוט זיך איצט אָב איינס פון „די שרעקליכע מעשים". וועלכע די „חברה משכּילים" טהוען אויף. און ער האָט גאַנץ אויפריכטיג געענטפערט:

— כ'פערשטעה! אַוודאי פערשטעה איך? וואָס בין איך דען אַ פּרא אדם, כ'זאָל נישט פערשטעהן?

—אַלזאָ, פערשטעהסטו מיך,—האָט אולער ווייטער גערעדט מיט'ן פריהערדיגען טאָן, — דער גרויסער צדיק, וועלכער זיצט איצט מיט מירקינ'ען איז אַ טיפער „נסתר" און מוז בלייבען פערבאָרגען... דעריבער האָב איך געזאָגט קאַפּלונער'ן, אַז מירקין איז נישטאָ אין דער היים.

—קאַפּלונער איז דאָך אָבער אויך אַ משכיל?—האָט אייזער-מאַן נישט פערשטאַנען.

—איהם קאָן מען נישט אָנרופען משכיל...—האָט אולער געענטפערט. ער איז, פערשטעהט זיך, פון די „היינטוועלטיגע”, אַ געבילדעטער, אין רוסישען איז ער זעהר געלערנט, האָט פיל געלעזען... ער איז אָבער נישט „משלנו”! קודם כל איז ער אַנ׳עם-הארץ. ער קען אפילו זעהר שוואַך לשון-קודש! וואָס ווערסטו מאַכען מיט אַזעלכען! וואָס קאָן מען מיט אַזעלכען ריי-דען? ער קאָן רויכערן אום שבת, עסען חזיר ווי יעדער פּראָס-טער ערל, מעהר נישט! וואָס פאַר אַ גבורה שטעקט דאָ דערין? וואָס פאַר אַ חכמה? וואו איז דאָ די השכלה?

—געוויס!—האָט אייזערמאַן פאָלקאָם מסכים געווען. און דערמאָהנענדיג זיך ווי פעראַכטליך און גלייכגילטיג קאַפּלונער האָט זיך בעצויגען צו דעם וויכטיגען בוך: „חטאת נעורים”—האָט ער אויסגעשריען:

—וואַרט נאָר! כ׳וועל אייך גלייך עפּעס ווייזען! כ׳וועל אייך ווייזען אַ מציאה׳לע, וועט איהר נבהל-ונשתומם ווערען!

און ער האָט געשווינד אַרויסגענומען פון זעקעל און דערלאַנגט אולער׳ן ליליענבלומס בוך.

—אַזוי גאָר! משומד! אַזעלכע ביכלעך געפינען זיך גאָר ביי דיר!—האָט אולער פונקט ווי אַ פרומער יוד אויסגערופען. אָבער באַלד האָט ער ערנסט צוגעגעבען:

—האָסט עס אינגאַנצען דורכגעלעזען?

—עטליכע מאָל אפילו!

—ווי געפעלט דיר צלפחד?... געדענקסט ווי ער פרעגט זיך: „אויב גאָט האָט בעשאַפען די וועלט, טאָ ווער האָט גאָט בעשאַפען?” אַ קשיא, האַ?

—כ׳וועל אייך באַלד ווייזען דאָס אָרט!—האָט אייזערמאַן אויסגעשריען, ווילענדיג בעווייזען אַז דאָס בוך איז איהם גוט בעקאַנט.

—דו האָסט נאָך עפּעס ביכער?—האָט אולער געפרעגט נעהמענדיג זיין זעקעל אין האַנד.

—אַהאַ! דו האָסט דאָ תּפילין!—האָט ער פרעהליך אויס-געשריען, אָנטאַפּענדיג די האַרטע שאַרפע קאַנטען פון די תּפילין.

—און נאָך אפילו צוויי פּאָר! ווי עס פּאַסט פּאַר אַ פרו-מען יודען!—האָט אייזערמאַן פרעהליך אויסגערופען און ער האָט באַלד צוגעגעבען:-כ׳האָב זיי אויף קאַטאָוועס מיטגענומען, כדי אָבצונאַרען מיין פאָטער. כ׳האָב איהם געשריבען, אַז כ׳פאָהר אין אַ ישיבה אַריין.

—פּרא אדם!—האָט אולער אויפגערעגט אויסגעשריען.—ווייסטו דען וואָס דו רעדסט? תּפילין-דאָס איז דאָך אַנ׳עשירות, אַ פערמעגען! ווייז זיי נאָר אַהער!

און נישט וואַרטענדיג האָט ער אַרויסגעשלעפּט פון קלו-מיקעל צוויי לייגוועגטענע זעקעלעך, האָט אַרויסגענומען די תּפילין און בעקוקענדיג זיי פלינק ווי אַ געניטער מבין האָט ער ענטציקט אויסגעשריען:

—דאָס זענען דאָך טייערע תּפילין! פון אַ גאַנצע פעל! אויסגעדרוקטע אותיות! פּאַר אַזעלכע צוויי פּאָר קאָן מען זיכער כאַפּען גאַנצע אַכט רובל, וואָס רייד איך! גאַנצע צעהן רובל!

—נו!

—קאָנסט מיר גלויבען! איך בין שוין בעקאַנט מיט דער סחורה. איך האָב שוין אַ פופצעהן פּאָר פערקויפט. אוי-אוי־אוי! ביזטו אַנ׳עושר!

—כ׳האָב נאָך אַ חוץ דעם מזומן-געלד זעקס רובל מיט אַכט און פופציג קאָפּ!

—אויב אַזוי, ביזטו פערזאָרגט! וועסט זיך אַיינאָרדנען ווי גאָט אין פראַנקרייך! דאָס געלד וועט דיר קלעקען אויף לאַנגע, לאַנגע צייטען.

—כ׳וועל שוין פון הונגער נישט שטאַרבען!

—פערשטעהט זיך, אַז נישט! קוים ביזטו אַריינגעפאַלען אין אונזער חברה—וועסטו שוין נישט פערפאַלען ווערען! וועסט נאָר אַ ביסעל זיין מיט אונז צוזאַמען—וועסטו שוין זעהן! מיר לעבען זיך ווי ס׳געהער צו זיין, ברייטליך. מיר לעבען שוין איינמאָל אַ טאָג!

אייזערמאַן האָט אַ קוק געטהון אויף אולער׳ן. ער האָט נישט געזעהן, נישט זיין בלייך און אָבגעצערט געזיכט, נישט זיין צעריסענע בעטלערישע הלבשה, נישט זיינע צעריסענע שטי-וועל מיט די אַרויסשטאַרענדע גאָלע פינגער,—ער האָט נאָר גע-זעהן זיינע ברענענדע פינקלענדע אויגען. און איהם האָט זיך ווירקליך אויסגעדוכט, אַז ער האָט פאַר זיך אַ שליח פון גן-עדן, אַ מענש פון אַנ׳אַנדערער וועלט, אַ ליכטיגערע, אַ שענערע און רוהיגערע. און לאָזענדיג זיך מיטרייסען פון אולער׳ס שטי-מונג, האָט ער אויך לוסטיג אויסגעשריען:

—וואָס דען! פערשטעהט זיך! מיר׳ן צולעבען! מיר׳ן צו-לעבען אַ טאָג!!

ו

פון הויז דערנעבען איז אַרויסגעקומען אַ יונגערמאַן פון אַ יאָהר צוואַנציג. נישט קיין הויכער, אַ דאַרינקער, מיט אַ לענגליך געזיכט, מיט נערוועזע, דינינקע, זעהר אויסדריקליכע געזיכטס-שטריכען. זיינע שוואַרצע אויגען מיט די גרויסע אַפּלען האָבען גוטמוטיג געלויכטען און גלייכצייטיג האָבען זיי געהאַט אַ שטרענגען, ערנסט-קאָנצענטרירטען, כמעט אַסקעטישען אויס-דרוק. דער דאָזיגער אויסדרוק פון די אויגען און דאָס קליינע בערדעל זיינס האָבען צוגעגעבען זיין נישט גרויסער אונבעדיי-טענדער פיגור אַ שטיקעל סאָלידען אויסזעהן.

—אָט איז מירקין!—האָט אולער געזאָגט.—וואָס, שוין גע-ענדיגט?

—נאָך נישט,—האָט מירקין מיט אַ ברוסט-שטימע געענט-פערט און בלייבענדיג שטעהן ביי דער טהיר האָט ער האַרט און דורכדרינגליך אָנגעקוקט אייזערמאַנ׳ען.

—קאַפּלונער איז דאָ געוועזן...

—כ׳וויים. כ׳האָב געהערט זיין שטים. וועגען וואָס איז ער געקומען?

— ער האָט געבראַכט אָט דעם „תכשיט״... — האָט אולער געענטפערט, ווייזענדיג מיט׳ן קאָפּ אויף אייזערמאַנ׳ען. — ער איז געקומען לעַרנען זיך, אַנטלאָפען פון די עלטערן. כ׳האָב דאָ מיט איהם זיך דורכגעשמועסט, געטאַפּט ביי איהם דעם דופק... און נישקשה, אַ יונג מיטביינער!

אייזערמאַן האָט מיט אַ ברייט שמייכעלע, קוים בעהערשענדיג זיין אינערליכע התפעלות געקוקט מירקינ׳ען גלייך אין די אויגען. מיטאַמאָל האָט ער, ווי געשטויסען דורך אַנ׳אינערליכער קראַפט, געמאַכט עטליכע טריט צו מירקינ׳ען און אויסשטרעקענדיג צו איהם די האַנד האָט ער מיט דער דרייסטקייט און אומגעצוואונגענקייט, וועלכע בעהאַלט אָפט הינטער זיך אַנ׳אינערליכע פּחדנות געזאָגט:

— נעהמט אַ „שלום-עליכם״ פון אַ פרומען יודען!

מירקין האָט אַ שמייכעל געטהון, איהם פעסט געדריקט די האַנד און אָבגעענטפערט מיט׳ן זעלבען טאָן:

— עליכם-שלום!... פון וואַנען איז אַ יוד?

— פון הינטער די הרי-חושך, — האָט אייזערמאַן געגעבען אַ פון פאַראויס צוגעטראַכטען ענטפער.

מירקין איז צופרידען געבליבען פון דעם ענטפער און שווייגענדיג אַ ווײַלע האָט ער ערנסט געפרעגט:

— איהר האָט זיך עפּעס געלערנט אין דער היים? קענט איהר עפּעס?

—אַ חוץ דער „הייליגער תורה״—גאָרנישט!—האָט אייזערמאַן פרעהליך, כמעט טריאומפירענדיג געענטפערט.

— און געלעזען?

— געלעזען האָב איך פיל! כ׳האָב געלעזען „חטאת נעורים״ „התועה בדרכי החיים״ „אהבת ציון״!...

— און יצחק-בער לעווינזאָנ׳ס ווערק האָט איהר עפּעס געלעזען?

— כ׳האָב נאָך אַפילו דעם דאָזיגען נאָמען נישט געהערט!

— איהר דאַרפט דורכאויס לעזען זיינע ווערק „זרובבל״ און „תעודה בישראל״. דאָס וועט אייך געבען אַ באָדען, אַ פונדאַ-

מענט און וועט אײַך ליכטיג מאַכען אין קאָפּ... נו, נאַטירליך, דאַרפט איהר איך לעזען „השחר”... דאָס וועט אײַך געבען אַ ריכטונג. קורץ איך וועל אײַך שוין אָנווייזען וואָס צו לעזען... נאָר וואָס אָנבעלאַנגט אַ רוסישען אוראָק, דאַרפט מען ערנסט אַ טראַכט געבען—האָט ער פּערזאָרגט צוגעגעבען. אַלע האָבען שוין אַזוי פיל אומזיסטע אוראָקען! איך בין נעכטען אַ האַלבען טאָג אַרומגעלאָפען...

—קאַפּלונער האָט איהם צוגעזאָגט געבען אַנ׳אוראָק,—האָט אולער געזאָגט.

—וואָס רעדסטו? קאַפּלונער?—האָט זיך מירקין דערפרעהט—ס׳איז דאָך אויסגעצייכענט! קאַפּלונער איז אַ זעלטענער לעהרער!.. אַלזאָ, הייסט עס, זענט איהר שוין אַיינגעאָרדענט!—האָט ער לעבהאַפט אויסגערופען וועגדענדיג זיך צו אייזערמאַנ׳ען. איצט דאַרפט איהר נאָר נעהמען זיך פלייסיג צו דער אַרבייט, לעזען, לערנען זיך. און וועגען דעם...—האָט ער זיך דערמאָהנט,—און וועגען מיטלען ווי איז ביי אײַך?

—ער האָט מיטגעבראַכט מיט זיך צוויי פּאָר טייערע תּפילין!—האָט אולער פּאָר איהם געענטפערט—פון גאַנצע פעל מיט אויסגעדרוקטע אותיות!

—ס׳איז נישט קיין קלייניגקייט,—האָט מירקין ערנסט גע-ענטפערט.—צוויי פּאָר גוטע תּפילין, דאָס איז אַנ׳עשירות, אַ האַלב יאָהר צייט קאָן מען לעבען.

—כ׳האָב נאָך אויך מזומן-געלד זעקס רובל אַכט און פופ-ציג קאָפּ!

—נו, הייסט עס, אַז מיט מיטלען זענט איהר אויך בע-זאָרגט, איז שוין גאָר גוט. איהר וועט זיך אַיינאָרדנען, איהר וועט נישט פערפאַלען ווערען! און ווענדענדיג זיך צו אולער׳ן, האָט ער שוין מיט אַנ׳אַנדער טאָן געזאָגט:

—מיר האָבען צום סוף צוגעגעבען נאָך עפּעס. ווילסט הערען?

—פערשטעהט זיך! נאָר וואָס וועט זיין מיט איהם?...

ער האָט אַ וואונק געטהון מיט די אויגען אויף אייזערמאַנען.

מירקין האָט געוואָרפען אַ דורכדרינגליכען בליק אויף אייזערמאַנען און נאָך אַ ווײַלע וואַקלען זיך, האָט ער ענט־שלאָסען געזאָגט:

—עט! ס׳מאַכט נישט!... ווען וועט ער דען דערצעה־לען?... קומט אַריין אין שטוב. — האָט ער זיך געווענדט צו אייזערמאַנען. נאָר אָט וואָס כ׳וועל אייך זאָגען: איהר וועט דאָרט זעהן איינעם אַ מענש, זאָלט איהר קיינעם, קיינעם קיין וואָרט נישט זאָגען וועגען דעם! ווי איהר וואָלט קיינעם נישט געזעהן! פערשטאַנען?

—וואָס דען! פערשטעהט זיך! וואָס בין איך דען אַ קליין קינד?—האָט אייזערמאַן אויסגערופען ווי בעליידיגט און אין דערזעלבער צייט מיט געבעט אין דער שטים.

—קום! וועסט הערען אַ שטיקעלע „מליצה"—וועסטו זיך מחיה זיין!—האָט אולער געזאָגט.

ז

דאָס צימער ביי מירקינען איז געווען אַ לאַנגס און אַ שמאָלס מיט איין פענסטער צום הויף און מיט אַ גרויסער ברייטער לעזשאַנקע. דאָס גאַנצע מעבעל איז בעשטאַנען פון אַן׳אַלט אייזערן בעט, אויף וועלכען עס איז, אָנשטאָט אַ מאַט־ראַץ געלעגען צונויפגעלעגט מלבושים און צוקאָפּענס אַ קישע־לע פון שטרוי. ביים פענסטער איז געשטאַנען אַ טיש און אַ בענקעל. אויף דער לעזשאַנקע איז אין גרויסען אומאָרדנונג געלעגען אָנגעוואָרפען עטליכע צעהנדליג ביכער, צווישען וועל־כע ס׳האָט זיך געוואַלגערט שטיקלעך שוואַרץ ברויט און עט־ליכע שטיקלעך צוקער.

אין צימער איז געווען אַ יונגערמאַן מיט אַ פול גלאַט נעזיכט, געקרייזעלטע פאות און אַ קליין בערדעל. ער האָט גע־טראָגען אַ לאַנגע טוך־קאַפּאָטע ביז צו די קני און אַן׳אַטלאַסען היטעל. אויף די פיס שטיוועל און קאַלאָשען און אויפ׳ן האַלז

אַ שוואַרץ זיידען טיכעל, דער גאַנצער אויסזעהן און געשטאַלט פון'ם יונגען מענש האָט געוויזען, אַז ער איז פון אַ רייך הויז און ווייסט זיין ווירדע. דער אויסדרוק אויף זיין געזיכט איז געווען אַ זיכערער און שטאָלצער. מיט פערלעגטע הענד אַהינטער, האָט ער גלאַסען געשפרייזט איבער'ן צימער, שטאַרק פערטראַכט, ווי בעקלערענדיג עפּעס זעהר וויכטיגס און ערנס-טעס. ווען די טהיר האָט זיך אויפגעעפענט, האָט ער פּאַמעליך אומגעדרעהט דעם קאָפּ און אָנגעקוקט די אריינקומענדע. דער-זעהן דעם אומבעקאַנטען אייזערמאַנען, האָט ער פון אומגע-ריכטקייט זיך אַ כאַפּ געטהון עטוואָס אויף צוריק דערשראָקען און איבערראַשט.

—ווער איז דער? — האָט ער אויסגעשריען ווייזענדיג מיט'ן פינגער אויף אייזערמאַנען.

—זייט רוהיג, שיינבורג! דאָס איז אַן'אייגענער מענש!— האָט איהם מירקין בערוהיגט.

—איך בין ערוב פאַר איהם! האָט אולער צוגעגעבען צו-לעגענדיג די האַנד צום האַרץ.

—אָבער ווער איז ער?

—כ'וועל אייך שוין דערנאָך דערצעהלען... איהר מעגט מיר גלויבען, אויב איך גאַראַנטיר אייך פאַר איהם—האָט מיר-קין געזאָגט. בעדויערענדיג שוין וואָס ער האָט אייזערמאַנען אריינגעבראַכט.

אייזערמאַן האָט גלייך ביים אריינקומען געוואָלט דערלאַנ-גען די האַנד דעם געהיימען פערשווערער, נאָר דערזעהענדיג זיין דערשראָקענע און אומצופרידענע מינע, הערענדיג זיינע איינגעגעסענע פראַגען, האָט ער זיך שטאַרק פערלוירען און געבליבען שטעהן ביי דער טהיר מיט אַן'אומגעלומפּערט און נעבעכדיג שמייכעלע אויפ'ן געזיכט.

שיינבורג האָט אומצופרידען געהויבען מיט די אַקסלען, אָבער ער האָט שוין מעהר גאַרנישט געזאָגט. זעצענדיג זיך צום טיש אויף וועלכען עס איז געלעגען אַ קליין פּעקעלע מיט בוי-

געלען פאפיר בעשריבען מיט דראבנע און געדיכטע שורות, האט ער טרוקען געזאגט:

— נו, כ'לעז!

און ער האט טרוקען און געלאסען אנגעהויבען:

— „אחרון, אחרון — חביב". דעריבער האב איך געלאזט אויף צום סוף דעם חשוב'סטען מענש פון אונזער שטאדט, א מענש א חרד ויירא ד', א מזג טוב, א בעל צדקה און א חכם, וואס זיין הייליגער און עהרליכער נאמען איז רבי דוד אוועק-שטאק.

„ס'איז אונמעגליך אויסצורעכנען אלע מעשים-טובים פון ר' דוד (וועלכען מ'רופט צוליב זיין צדקה און גוטסקייט רבי דוד'קע) ווייל זיי זענען אזוי פיל ווי די שטערען אין הימעל און ווי דאס זאמד אויפ'ן ברעג פון ים, וועלכע מ'קאן צוליב זייער גרויסער צאהל נישט איבערצעהלען און ווען ס'וואלט ווער געוואלט איבערצעהלען אלע מעשים-טובים פון ר' דוד'קע, וואלט פאר א'הם נישט געקלעקט קיין טינט, קיין פעדערס און קיין פאפיר"...

אולער האט זיך שווייגענדיג איבערגעקוקט מיט מירקינען און ביידע האבען מסכים זייענדיג צוגעשאקעלט מיט די קעפ.

— „ר' דוד'קע — האט שיינבורג ווייטער געלייענט — איז מקריב אלע זיינע כוחות לטובת הכלל. קודם כל פערשפרייט ער זיין רחמנות איבער אלע ארימע, אלמנות און יתומים. די טהי-רען פון זיין שען געמויערט הויז זענען טאג און נאכט אפען פריי פאר אלע נויטבעדערפטיגע, און יעדער ווער עס האט נאר עפעס א הייזעל אדער א קרעמעל קאן קומען און דערהאלטען פון ר' דוד'קעס ברייטער אפענער האנד גאנצע הויפענס געלד. און דאס איינציגע, וואס ר' דוד'קע פערלאנגט פון די מקבלים, איז נאר א קליין, גאנץ קליין פאפירעל, וועלכעס מ'רופט וועק-סעל. מעהר גארנישט. ס'איז ריהרענד צו זעהן ווי די ארימע-לייט אבצאהלענדיג רעגולער די גענומענע סומע, ברענגען נאך יעדע וואך צו ר' דוד'קען, נאטירליך, אויס דאנקבארקייט. א קליינע סומע. און ר' דוד'קע, כדי נישט צו בעליידיגען זי

מכירי-טובה, נעהמט צו מיט אַ גוטהערציג שמייכעלע די פריי-וויליגע מתנות. נאָר—יודען זענען זינדיג! און עס טרעפט זיך, אַז אויך צווישען די אָרימע לייט וועלכע ער האָט אַ טובה געטהון זענען דאָ אַזעלכע, וואָס רייך ווערענדיג פון בעקומענעם געלד ווער־ען כפויי-טובה. און רבי דוד׳קע, מורא האָבענדיג זיי זאָלען חס ושלום נישט פערקריכען אינגאַנצען אין דער בלאָטע, איז ער געניט מיט טרעהרען אין די אויגען און מיט וועהטאָג אין האַרצען צוצונעהמען ביי זיי די הייזלעך און די קרעמלעך, כדי דערמיט זיי מחזיר-למוטב צו זיין. ר׳ דוד׳קע זאָרגט זיך מעהר ווי אַלץ פאַר די נשמות פון די יודישע „צאן-קדשים״. וויסענדיג צו וואָס די תאוה צו דער אכילה קאָן דערפיהרען אַ מענשען און כדי צו פערהיטען פון דער דאָזיגער עבירה אחינו בני ישראל האָט ער אַריינגענומען אין זיינע ריינע, עהרליכע הענד די קאָראָבקע און וואָס מיינט איהר? ס׳איז נישט פערביי קיין יאָהר, זענען אונזערע אָרימע לייט געקומען צום געדאַנק, אַז פלייש עסען אין וואָכענטעג, איז טאַקי אַנ׳איבעריגע הולטייסקע זאַך. און אונטער ר׳ דוד׳קעס השפעה וועלען זיי נאָך געוויס קומען צו אַזאַ הויכער מדרגה. אַז זיי וועלען אינגאַנצען אויפהערען צו עסען „אבר מין החי״.

„זאָרגענדיג זיך וועגען אַלע עניים ואביונים. האָט ר׳ דוד׳קע גלייכצייטיג אויך נישט געלאָזט אָהן זיין פאָטערליכער השגחה די יוגענד, וועלכע ער פערהיט מיט אַלע כוחות פון סם-המות פון דער השכלה. ער שטעלט זיך אויך נישט אָב, אַז ס׳קומט איהם אויס איינצושמוצען זיינע ריינע הענד אָן די אומריינע באַקען פון די ישיבה-בחורים, וועלכע ער איז חושד אין אַפיקורסות. מיט עטליכע יאָהר צוריק איז איהם געלונגען אַוועקצוגעבען אין סאָלדאַטען אַ בן-יחיד פון אַנ׳אָרימער אַלמנה, דערפאַר וואָס ער האָט געפלאַנצט שלעכטס צווישען יודען, לערנענדיג זייערע קינדער לעזען און שרייבען די אומריינע רוסישע שפראַך. אַלס מקנא את קנאת ד׳ צבאות, האָט ער פאַראַיאָהרען, אום ווינטער אַרויסגעיאָגט פון זיין הויז אין איין קלייד זיינע אַנ׳אָרימע פלימעניצע, דערפאַר וואָס זי איז נישט געוועזן

גאָטספּאָרכטיג... אָ, פערשאָלטען זאָלען זיין די בייזע צינגער פון די אפּיקורסים! זיי ערלויבען זיך אויסצוטראַכטען אַ בלבול, אַז בכן ער האָט די פלימעניצע אַרויסגעטריבען דערפאַר, ווייל זי האָט זיך געגענגעשטעלט און נישט געוואָלט נאָכגעבען רבי דוד'קעס תאוה'דיגע פערלאַנגען... זיי האָבען אויך די חוצפּה אויסצוטראַכטען, אַז פון ר' רוד'קעס צהרליך הויז געהען די דינסטען אָפּט אַוועק שוואַנגער... נאָר איז דען מעגליך צו גלויבען אין די רייד פון די שקצים? די גאַנצע שטאָדט ווייסט דאָך, אַז ר' דוד'קע איז ריין ווי אַ מלאך, פרום און עהרליך, אַז זיינע מעשים-טובים איז נישט מעגליך אויסצורעכענען. און דערפאַר האָט איהם גאָט געבענטש מיט עושר און כבוד.

„אָ, דו צדיק בישראל, וואָס איז זיך און זיין גוטס מקריב אויפ'ן מזבח פון טובת-הכלל! זאָל געבענטשט זיין דיין נאָמען לעולם-ועוד! אָמן!

—הצרליך! שאַרף, ווי אַ חלף!—האָט אולער בעגייסטערט אויסגעשריען.—זיי וועלען משוגע ווערען, זעהענדיג דאָס אָבגע-דרוקט! האַ-האַ-האַ! נו, שיינבורג, האָט איהר אַ פעדער! פייער!

שיינבורג, פערגעסענדיג גאָר, אַז די קאָרעספּאָנדענץ איז אָנגעשריבען געוואָרען נישט דורך איהם אַליין, נאָר צוזאַמען מיט מירקינען, האָט צוגענומען דעם קאָמפּלימענט ווי אַ כשר פערדינטען און מיט דעמזעלבען טרוקענעם אויסדרוק האָט ער גענומען גלייך לעגען די בויגעלעך פּאַפּיר.

— נאָר איך וואָלט אַנדערש אַ ביסעל פערענדיגט, — האָט אולער ווייטער געזאָגט. — איך וואָלט פערענדיגט מיט די ווערטער! „וועה אייך פּרות-הבשן!"...—האָט ער אָנגעהויבען מיט צאָרענדיגען פּאַטאָס, אָבער ער האָט זיך גלייך אַליין איבערגע-ריסען: אָדער נישט אַזוי! איך וואָלט אפשר גאָר אַזוי אויסגע-לאָזט: „וועה אייך, צבוע'קעס, העושים מעשה זמרי, ומבקשים שכר כפנחס"! אַזוי וואָלט געוועזן שטאַרקער!

שיינבורג האָט געקנייטשט מיט די ברעמען און טרוקען בעענטפערט:

— מ'ווערט זיך בעגעהן אָהן אַזאַ אויסלאָז.

— און ווי אזוי האָט איהר זיך אונטערגעשריבען? — האָט אולער ווייטער געפרעגט. — אָזוי ווי פריהער: כלב בן-יפונה?

— יאָ.

— און איך וואָלט זיך בעסער אונטערגעשריבען: אלישה בן אבויה! עהרען וואָרט! כלב, וואָס פאַר אַ בעדייטונג האָט כלב! אַ פּראָסטער מרגל! אָבער אלישה בן-אבויה, אחר — דאָס איז וויכטיג! געפעהרליך!

— אייך געפעלט אלישה און מיר געפעלט כלב! — האָט שיינבורג עטוואָס גערייצט געענטפערט.—אָט נעהמט און שרייבט אָן אַ „שטיקעלע מליצה”, שיקט עס אַוועק אין „המליץ” און שרייבט אייך אונטער אלישה בן אבויה - האָט ער מיט אַ גיפטיגער איראָניע צוגעגעבען.

—וואָס מיינט איהר! מ׳דאַרף טאַקי פּרובירען!-האָט אולער געענטפערט נישט פערשטעהענדיג שיינבורגס איראָניע. — איך האָב אַמאָל געהאַט טאַלענט צו בעשרייבען! כ׳האָב שטענדיג פערפאַסט „דרשות” און „פשט׳לעך” פאַר בר-מצוה׳ס און חתנים, איז געווען דערפון צו לעקען די פינגער!

— דרשות פאַר יונגלעך איז עפּעס אַנדערש און „שריפט-שטעלערישע שאַפונג” איז אויך עפּעס אַנדערש! מ׳דאַרף האָבען שכל דאָס צו פערשטעהן! — האָט שיינבורג שוין העכער מיט בטול און פעראַכטונג געענטפערט.

בעהאַלטענדיג דעם מאַנוסקריפּט אין טאַש איז ער אַוועק-געגאַנגען פון דער לעזשאַנקע און ווי אַגב אורחא נישט האָבענ-דיג וואָס צו טהוען האָט ער אָהן חשק גענומען בלעטערן די ביכער. איבערלעזענדיג אויף איין הילע: „ווערק פון א. ס. פּושקין”, האָט ער זיך געווענדט צו מירקינען און געפרעגט:

— פּושקין?

— איהר זעהט דאָך.

— כ׳האָב איהם געלעזען! — האָט שיינבורג צו וויסען געטהון, מיט אַזאַ טאָן, פּונקט ווי ער וואָלט פּושקינ׳ען אַ גרויס-מוטיגקייט אַרויסגעוויזען. און טראַכטענדיג אַ ווײַלע, האָט ער געפרעגט?

— ווי מיינט איהר: פושקין איזווירקליך אַ גרויסער פּאָעט?

— ס'איז גאַנץ מעגליך, אַז ער איז אַ גרויסער פּאָעט, נאָר וואָס פאַר אַ נוצען ברענגט ער? אַ מענש גיט אָב זיין לעבען אויף קינדישע שפּילערייען אויף אויסצוגעפינען קלינגענדע גראַמען! וואָס פאַר אַ נוצען האָט ווער דערפון? — האָט מירקין מיט איבערצייגונג אין טאָן געענטפערט.

— און איך האַלט איהם נישט פאַר קיין גרויסען פּאָעט! — האָט שיינבערג אויטאָריטעטיש געמאָלדען. — איך געפין איין, אַז אין איין שיר פון אד"ם הכהן, אָדער אין איין בלעטעל מאפו איז דאָ פיל מעהר פּאָעזיע, ווי אין אַלע פושקינס ווערק. און בכלל רעכען איך, אַז אמת'ע, ריינע הויכע פּאָעזיע איז מעגליך אויסצודריקען נאָר אין דער העברעאישער שפּראַך! אין דער רוסישער שפּראַך קומט אַלץ אַרויס האַמעטנע, שווער, אָהן גע־שמאַק! נישט אמת?

— מעגליך, מעגליך! — האָט מירקין, וועלכער איז כּמעט איינשטימיג געווען מיט שיינבורגס בעמערקונג, געענטפערט. נאָר ער האָט געהאַלטען, אַז דאָס פּראָבלעם פון פּאָעזיע איז צו נישטיג און אומאינטערעסאַנט, אום צו פערטראַכטען זיך דעריבער.

— און פּיסאַרעוו'ן האָט איהר געלעזען? — האָט שיינבערג ווידער געפרעגט. — וואָס, ער איז ווירקליך אַזאַ גרויסער שרייבער ווי מען שמועסט?

— געוויס! — האָט מירקין ענטשלאָסען געענטפערט.

— אַזוי? און וואָס זשע בעשטעהט דאָס זיין גרויסקייט? ער איז טיף, אָדער שווער?

— הויפּטזעכליך איז ער טיף, זעהר טיף.

— הייסט עס, מיט וועמען קאָן מען איהם פערגלייכען?... מיט'ן „מורה נבוכי הזמן"? צי נישט?

— ניין, נישט דאָס... — האָט מירקין אין פערלעגענהייט געענטפערט. — איך וואָלט איהם גיכער פערגליכען מיט לעווענ־זאָהנס „תעודה־בישראל".

— אַזוי גאָר?... נו, אויב אַזוי, וועל איך איהם לעזען! —

האָט שיינבורג אויסגערופען מיט אַזאַ טאָן, ווי ער וואָלט בע-שלאָסען פּיסאַרעוו׳ן אַ גרויסען כבוד אָנצוטהון.
און ווענדענדיג זיך צו אולער׳ן, האָט ער צו איהם כמעט בעפעהלעריש געזאָגט:
– גיט נאָר אַ קוק, וואָס עס הערט זיך אויף דער גאַס!
אולער איז אַרויס און האָט זיך אַרומגעקוקט איבער דער גאַס. ס׳איז קיין איין יוד נישט געווען צו זעהן. ווען ער האָט דאָס שיינבורג׳ן געמאָלדען, האָט דער לעצטער זיך געזעגענט מיט מירקינען און אולערן און אויף אייזערמאַנען האָט ער נאָר אַ גלייכגילטיגען בליק געוואָרפען, ווי אויף עפּעס אַ נישט לע-בעדיגע זאַך. שוין אין דער טהיר האָט ער דערמאָהנט מירקינען:
– נאָר פערגעסט נישט אָנצוזאָגען דעם דאָזיגען יונגעל ער זאָל נישט אויספּלוידערן!...
אַרויסקומענדיג אין דרויסען, איז שיינבורג אונטערהויבענ-דיג די פּאָלעס דורכגעלאָפען די גאַס, איז אַריבער דעם טהאָל און אַריינקומענדיג אין יודישען קוואַרטאַל האָט ער גענומען געהן שטאָלץ און געלאַסען. די בעקאַנטע דורכגעהער האָבען זיך צו איהם מיט דרך-ארץ געגריסט. קיינעם פון זיי האָט גאָרנישט גע-קאָנט איינפאַלען, אַז אָט דער אויסערליך פרומער, בכבוד׳יגער יונגערמאַן – איז אַ בעהאַלטענער אַפּיקורס.
אין אַ האַלבע שעה אַרום איז שיינבורג שוין געזעסען אין גרויסען בית-המדרש ביי אַנ׳אָפענער גמרא

ח

אייזערמאַן איז די גאַנצע צייט געשטאַנען שטום און אומ-בעוועגליך, ווי פערכשופ׳ט. די קאָרעספּאָנדענץ האָט אויף איהם געמאַכט אַנ׳אונגעהויער שטאַרקען איינדרוק. באַלד פון די ערשטע פּאָר שורות האָט ער שוין פערשטאַנען וועגען וואָס ס׳רעדט זיך דאָ און ער האָט ריכטיג בעגריפען די גאַנצע קראַפט פון אָט דער שאַרפער, גיפטיג בייסענדער איראָניע, וועלכע שטעקט אין

דעם דאָזיגען ווערק. מיט אַ פערהאַלטענעם אָטעם, מיט אַ האַלב אָפען מויל און ברייט געעפענטע אויגען האָט ער זיך צוגע-הערט צום לעזען—און איהם האָט זיך אויסגעדוכטען, דאָס ער הערט שרעקליכע שטראָף-רייד פון אַנ׳אוראַלטען נביא. אַלעס וואָס ער האָט פריהער געלעזען, אַפילו „חטאת נעורים״ האָט איהם אין דער מינוט אויסגעוויזען בלייך און נישטיג אין פער-גלייך מיט אָט די פייערדיגע גיפטיגע רייד. קאָן מען דען פער-גלייכען עפּעס אַ מעשה, וועלכע איז נאָך אפשר האַלב אויסגע-טראַכט פון קאָפּ, וועגען מענשען, וואָס כאָטש זיי עקזיסטירען (אין דעם האָט אייזערמאַן גאָרנישט געצווייפעלט) אָבער זענען דאָך פערמאַסקירט מיט אויסגעטראַכטע נעמען, מיט אָט דעם דרייסטען אָפענעם אמת, וועלכער ווערט געוואָרפען גלייך אין פנים אַריין איינעם אַ פאָרשטעהער פון דער פינסטערקייט און אָבגעשטאַנענקייט! אָט דאָ אין דעם קליינינקען צימערל, אויף גאַנץ געוועהנליכע בויגעלעך פּאַפּיר ווערט דאָס געשמידט אַ שאַרפע שפּיז, וועלכע דאַרף טרעפען דעם מעכטיגען שונא גלייך אין האַרצען. און דערביי בלייבט דער אָנפאַלער דער קנאי פערבאָרגען, זיכער און וועט האָבען ווייטער די מעגליכקייט צו דערלאַנגען זיינע טויט-קלעפּ!... אייזערמאַן האָט איצט גאַנץ קאָנקרעט געזעהן איינע פון די „שרעקליכע מעשים״, וועלכע די „חברה משכילים״ טהוען אָב—און ער איז געווען ערשטוינט פון דער קראַפט און גרויסקייט פון דער „אַרבייט״.

אייזערמאַן האָט מיט ברייט אויפגעריסענע אויגען געקוקט אויף דעם פאָרלעזער און ער האָט זיינע אייגענע אויגען נישט געגלויבט, אַז ער האָט פאַר זיך איצט אַ מחבר, אַנ׳אמת׳ען מחבר, אַ העכערן סאָרט מענש. און פון ערשטען מאָמענט אָן איז ער אַדורכגענומען געוואָרען מיט אַ טיפען יראת-הכבוד צו אָט דעם גרויסען מענשען. אָט ער איז אַנ׳אמת׳ער משכיל— פערמאַסקירט פון קאָפּ ביז פיס אַלס פרומער יוד, קאַלט און אומברחמנות׳דיג, שטאָלץ און געהיימניספול אין זיינע מאַניערען און בעוועגונגען. אַזאַ מענש, נאַטירליך, קאָן נישט און דאַרף נישט אַראָבלאָזען זיך צו איהם, דעם קליינינקען, קליינינקען

אייזערמאַנען. דערמיט וואָלט ער נאָר דערנידערט זיין כּבוד און גרויסקייט.

—נו, וואָס זאָגסטו דערצו? האַ?—האָט אולער מיט אַ פרעהליכען געלעכטער אויסגערופען.

—ווער איז „ער“? ווער איז „ער“?—האָט אייזערמאַן שטיל אַרויסגעשעפטשעט ווי ער וואָלט גערעדט וועגען עפּעס אַ וויזיע...

—ווילסט וויסען ווער ער איז? כ'וועל דיר זאָגען! ער איז אַ פּלימעניק פון דעמזעלבען ר' דוד'קע אַווערשטאַך, וועל-כען ער האָט אַזוי שען בּעשריבען...

—וואָס רעדט איהר?!

—דאָס איז נאָך גאָרנישט,—האָט זיך מירקין אַריינגעמישט. דאָס פּאָריגע מאָל האָט ער זיין אייגענעם פאָטער אַזוי דער-לאַנגט! זיין פאָטער—איז דער ערשטער עושר און דער ערשטער וואוכערניק אין שטאָדט. און ער האָט אויפגעדעקט אַלע זיינע שווינדלערייען!...

—רבונו של עולם!—האָט אייזערמאַן מיט אַ שמערצליכער שטים אויסגעשריען.—ווען עס זאָל זיך געפינען אַ מענש, וואָס זאָל בּעשרייבען אונזער מילאָסלאַוועקע! אוי, ווען איהר זאָלט וויסען, ווען איהר זאָלט וויסען, וואָס פאַר אַ פינסטערקייט דאָרט איז! דאָרט הערשען אויך אַזעלכע פונקט אַזעלכע בּלוט-זויגער און צבוע'קעס, ווי דער ר' דוד'קע! און זיי טהוען אַלץ וואָס זיי געפעלט, און האָבען פאַר קיינעם קיין מורא נישט! און קיינער ווייסט נישט פון זייערע מעשים-תּעתועים! אוי, ווען מ'זאָל זיי אַזוי בּעשרייבען! מילאָסלאַוועקע וואָלט געהאָלפען גע-וואָרען!...

—און וואָס מיינסטו!—האָט זיך אולער אָנגערופען—דאָס איז זעהר מעגליך: דערצעהל נאָר שיינבּורג'ן, וואָס בּיי אייך טהוט זיך—און רעכען אויס מיט די נעמען די אַלע מערדער! וועט ער עס שוין מאַכען אין אָרדנונג. און איך מיט מירקינ'ען וואָלטען עס שוין אויסגעבּעסערט, אַרומגעשליפט...

—אוי! ווען איהר זאָלט וויסען, וואָס פאַר אַ מערדער בּיי אונז זענען...—האָט אייזערמאַן ווידער אָנגעפאַנגען.

—וואו זענען זיי דען? נישט פערהאַן, די מערדער און צבועק׳עס,—האָט איהם מירקין איבערגעריסען. אומעטום זענען זיי פערהאַן!... נאָר נישט לאַנג שוין וועלען זיי הערשען! גיך, גאָר גיך קומט זייער סוף! די זון געהט אויף!—האָט ער מיט טיפען גלויבען אויסגעלאָזט.

עטליכע מינוט האָבען אַלע געשוויגען. מירקין האָט קלע-רענדיג עפּעס פערטראַכט געקוקט אויף אולער׳ן. אַ קוק טהוענ-דיג צופעליג אויף זיינע צעריסענע שטיוועל, האָט ער, ווי פערביינגעהענדיג, עטוואָס פערוואונדערט בעמערקט:

—וואָס פאַר אַ צעריסענע שטיוועל דו טראָגסט: די פינגער זעהען זיך אַרויס...

—נו, איז וואָס?-האָט אולער גלייכגילטיג געענטפערט, אויך אַ קוק טהוענדיג צו די שטיוועל.—אויב דו געפינסט, אַז זיי זענען נישט שען—טאָ שעם דו זיך...

—איך רייד נישט וועגען שענקייט... קאָנסט זיך פער-קיהלען...

אולער האָט זיך צעלאַכט:

—דריי און צוואַנציג יאָהר געה איך שוין אַרום מיט אַ נאַקעטער נאָז און האָב זי נאָך נישט פערקיהלט, וועל איך מיר די פינגער פון די פיס פערקיהלען!... דו רעדסט דאָך ווי אַ קינד, ס׳איז אַזש נודנע צו הערען!...

מירקין האָט, ווייזט אויס, איינגעפונען אולערס אַרגומענט פאַר גערעכט און ער האָט מעהר גאָרנישט געענטפערט.

—איך בין עפּעס הונגעריג ווי אַ הונד—האָט ער געזאָגט בעמערקענדיג אַ שטיק ברויט אויף דער לעזשאַנקע.

אָבברעכענדיג אַ שטיקעל האָט ער דאָס איבעריגע דער-לאַנגט אייזערמאַנען:

—איהר ווילט עסען?

—ניין,—האָט אייזערמאַן געענטפערט, ווירקליך נישט האָ-בענדיג קיין אַפּעטיט צו עסען, כאָטש ער האָט נאָך פון דער פריה אָן נישט געהאַט אין מויל.

אולער האָט אַזוי זיך, צוליב קאָמפּאַניע, אָבּגעריסען אַ שטיקעל ברויט.

—ס'וואָלט גוט געווען דערצו טהיי...—האָט מירקין מיט אַ פול אָנגעשטאָפּט מויל געזאָגט.--ס'איז דאָ אי צוקער אי טהיי... מיר'ן אויפשטעלען דעם סאַמאָוואַר.

פון צווייטען צימער האָט זיך געהערט אַנ'אויסגעצויגען כריפּען פון זייגער און דערנאָך ווי ער האָט אָבּגעהוסט האָט ער שווער געשלאָגען פיער.

—ס'איז שוין פיער?—האָט מירקין דערשראָקען אויסגע-שריען.—ס'איז שוין צייט צו געהן אויפ'ן אורעק און איך האָב נאָך אַזויפיל אַרבּייט... מ'דאַרף אַריינגעהן צו קאַפּלונער'ן פער-שטענדיגען זיך וועגען אורעק פאַר אייך,—האָט ער זיך געווענדט צו אייזערמאַנען.

—מיר וועלען אויך געהן,—האָט זיך אולער אָנגערופען.—איך וועל איהם אַוועקפיהרען אין „עיר-מקלט". מ'דאַרף איהם בּעקענען מיט מענשען... קום דו אויך אַהין נאָכ'ן אורעק.

—גוט, כ'וועל קומען... נאָר ווען דו וועסט געהן אין „עיר-מקלט" זאָלסטו זיך איבּער'ן וועג אַריינכאַפּען אין בּית-המדרש זעהן זיך מיט הלל'ן. מ'דאַרף געוואעויר-ווערען וועגען דער בּעריאַשעוואַ!... זאָלסט אונבּעדינגט אָבּטרעטען!—האָט מירקין ענטשלאָסען בּעפוילען און איז אַרויס.

ט

—וואָס איז דאָס פאַר אַנ'„עיר-מקלט", וואוהין איהר ווילט מיך פיהרען?—האָט אייזערמאַן מיט אַ שמייכעל געפרעגט.

—וועסט זיין דאָרט, וועסטו זעהן!—האָט אולער איהם אינ-טריגירט.—דאָס איז, פערשטעהסטו מיך אַ וואוינונג, וואו יעדער פון אונז קאָן זיך בּעזעצען דאָרט,—האָט ער אָבּער גלייך גענו-מען איהם ערקלערען.—מיר רופען זי דעריבּער „עיר-מקלט". איצט וואוינען דאָרט דריי. וועסט זעהן וואָס פאַר אַ חברה,

וואָס פאַר אַ וואוילע יונגען! אָט האָסטו ערשט געהערט וועגען מערדער און גנבים—האָט ער זיך אין מיטען דערמאָהנט.—ווען דו זעהסט סאָניע בעריאָשעוואַ׳ס פאָטער, וועגען וועלכער מירקין האָט ערשט גערעדט, וואָלסטו ערשט געוואוסט וואָס דאָס הייסט אַ גנב און אַ באַנדיט!

—וואָס איז? ווער איז ער אַזעלכער?

—פערשטעהסטו מיך,—האָט אולער מיט היץ גענומען ריי־דען,—די סאָניע בעריאָשעוואַ—איז גאָר נאָך אַזאַ מיידעל אויף דער גאַנצער וועלט נישטאָ!... מעגסט מיר גלויבען, וואָס כ׳זאָג דיר! נישט קיין מיידעל, נאָר פשוט אַ מענש! מיט איהר קאָנסטו ריידען וועגען וואָס דו ווילסט נאָר. זי האָט ממש אַלץ גע־לייענט! מירקין האָט אַ גאַנצען זמן געגעבען אוראָקען איהר יונגערן ברודער. ער האָט זיך דאָרט מיט איהר בעקענט, האָט איהר בסוד געגעבען ביכלעך צום לעזען און געמאַכט פון איהר אַ משכלת. זי שטעהט איצט נישט נידריגער פון אונז.

אולער האָט זיך ערשט געקליבען ווייטער צו ריידען, אָבער פלוצלינג האָט ער זיך אָבגעשטעלט, האָט זיך אויסגע־גלייכט און אַ קוק טהוענדיג אויף אייזערמאַנען מיט אַ פּאָר ברענענדיגע אויגען, האָט ער מיט פּאַטאָס אויסגערופען:

—ווייסטו וואָס עס הייסט אידעאַלע ליבע? אָבער די אמת׳ע די ריכטיגע אידעאַלע ליבע! אַלזאָ, זאָלסטו וויסען זיין! אין דער סאָניע בין איך פערליבט מיט דער אמת׳ער אידעאַלער ליבע! איצט פערשטעהסטו שוין, וואָס פאַר אַ מיידעל דאָס איז?

אויסשיסענדיג מיט אָט דער וידוי האָט אולער ווייטער געקוקט אויף אייזערמאַנען מיט אַ ברענענדיגען בליק, וואַרטענ־דיג זיינע ווערטער זאָלען מאַכען אויף אייזערמאַנען דעם גע־העריגען איינדרוק. אָבער ער האָט אַ טעות געהאַט: אייזערמאַן האָט איהם נישט פערשטאַנען. ער האָט קיין שום אַהנונג נישט געהאַט וועגען אידעאַלער ליבע און פון אולערס רייד האָט ער נאָר פערשטאַנען, אַז אולער איז פערליבט אין דעם מיידעל. אַזעלכע אָפענע רייד האָבען איהם אָבער אויסגעוויזען אַזוי מאָדנע, אַזוי נישט אָנשטענדיג און אפילו ציניש, אַז ער איז

אזש שטאַרק רויט געוואָרען פון בושה און האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען. אולער האָט מיטאַמאָל דערפּיהלט, אַז דאָס יונגעל האָט איהם נישט פערשטאַנען און ווי ער וואָלט זיך פאַר איהם ענטשולדיגט, האָט ער גענומען איהם מיט היץ ערקלערען:

—דו ווייסט נישט וואָס דאָס איז אַזוינס אידעאַלע ליבע! אידעאַלע ליבע האָט נישט קיין שום שייכות צו געוועהנליכער ליבע, דאָס איז אַ געטליכע ליבע, אַנ׳אידעאַלע! פערשטעהסט? סאָניען האָב איך נאָר צוויי מאָל געזעהן און כ׳בין אַפילו נישט בעקאַנט מיט איהר. אָבער פאַר דער אידעאַלער ליבע איז נישט נויטיג קיין בעקאַנטשאַפט. עס איז אַפילו נאָך בעסער, אַז מען איז נישט בעקאַנט, פערשטעהסט?

— כ׳פערשטעה, כ׳פערשטעה!..— האָט אייזערמאַן נאָך אַלץ נישט אויפהויבענדיג די אויגען שנעל געענטפערט. — דאָס איז „אהבה שלא תלויה בדבר" ווי אין „שיר השירים"... הכלל איז וואָס געווען מיט איהר, מיט דער... פריילן? איהר האָט דאָך אָנגעהויבען דערצעהלען וועגען איהר פאָטער?.. האָט ער געשווינד אַרויסגעזאָגט כדי אַזוינאָך איבערצורייסען דעם אונבעקוועמען שמועס.

—עך! דו פערשטעהסט גאָרנישט!—האָט אולער מיט פערביטערונג געזאָגט.—וואָס איז איהר פאָטער? אַ גנב, אַ באַנדיט, אַנ׳אַלטער תרח, אַ פאַנאַטיק. אַ חיה און מורא׳דיגער טפש. געוואויער ווערענדיג אַז סאָניע לעזט ביכער און חבר׳ט זיך מיט מירקינען, איז ער געוואָרען אויסער זיך. מירקינען האָט ער אָבגעזאָגט דעם אוראָק, סאָניען האָט ער צוגענומען די ביכלעך און האָט איהר גענומען נאָכשפּירען אויף יעדען טריט. מיט אַ וואָך צוריק האָט ער זי געפּאַקט שפּאַצירען אונטער דער שטאָדט מיט אַ גימנאַזיסט פון אונזער קאָמפּאַניע. נישט ריכטענדיג זיך אויף גאָרנישט האָבען זיי הויך געשמועסט, דיסקוטירט וועגען עפּעס אַ בוך. פּלוצלינג איז דער אַלטער אַרויסגעשפּרונגען פון אַ ווינקעל און זיך געוואָרפען אויף זיי ווי אַ צערייצטע חיה! דעם גימנאַזיסט האָט ער אַ שטויס געטהון אין ברוסט און כאַפּענדיג סאָניען פאַר דער האַנד האָט ער זי אַהיימגעשלעפּט.

ער האָט זי אָנגעשלאָגען, פערברענט אַלע ביכער און אַ־ב־ט האָלט ער זי פערשפּאַרט און לאָזט זי נישט אַרויס פון שטוב.

—שרעקליך! די האָר אויפ'ן קאָפּ שטעלען זיך קאַפּויער!— האָט אייזערמאַן אויסגעשריען.

—מיר וואָלטען דערפון גאָרנישט געוואוסט—האָט אולער ווייטער גערעדט,—נאָר צום גליק עסט ביי בעריאָשעוו'ן אַ טאָג אין דער וואָך אַ ישיבה-בחור הלל, אַ בעהאַלטענער משכיל, מיר־קינס אַ תלמיד, האָט ער אונז טאַקי דאָס דערצעהלט וואָס ס'איז פאָרגעקומען. איצט זעהסטו שוין וואָס דאָ טהוט זיך אָפּ?

—שרעקליכע זאַכען!—האָט אייזערמאַן מיט אַ דערשלאָגע־נער שטים געזאָגט.

נאָך אַ ווײלע שווייגען האָט ער זיך אָנגערופען:

—כ'וואָלט געוואָלט דינגען פאַר זיך אַ צימערל, זאָל זיין אַ קלײנינקעס, ס'איז בעסער צו לערנען זיך, אַז מ'האָט אַנ'־אייגען ווינקעלע,—האָט ער זיך ווי פערענטפערט. איך וועל בעסער אײנקאָרגען אויפ'ן עסען?.. דאָס איז פאַר מיר נישט וויכטיג...

—איך האָב טאַקי אויפ'ן אויג אַזאַ שטיבעל, נישט ווייט פון דאַנען—האָט אולער לעבהאַפט אויסגעשריען.—אויסגעצייכענט, אַז מ'וועט זיך דינגען, קאָן מען עס דינגען פאַר פינף און זיבעציג קאָפּ אַ חודש. וועסט דיר דאָרט לעבען ווי אַ גראַף, אײנער אַליין... איך וועל צו דיר קומען נעכטיגען.

—אויסגעצייכענט... איצט וואָלט איך נאָך געוואָלט...—האָט אייזערמאַן ווידער געזאָגט—ווי זאָגט מען דאָס, נו, בעקומען אַ מענשליכען אויסזעהן... ס'איז דאָך אַ חרפה זיך צו בעווייזען אויף דער גאַס אין אַזעלכע בגדים. ווען כ'וואָלט דאָ געהאַט אַ שער, וואָלט איך מיר באַלד אונטערגעהאַקט די קאַפּאָטע, וואָלט מיר אונטערגעשוירען די פאות און וואָלט בעקומען אַ מענש־ליכע צורה...

—האָסט נאָך צייט דאָס צו טהון,—האָט אולער געזאָגט. זעהסטו, איך אויף דיין אָרט וואָלט זיך נישט געאײלט צו ענ־דערן דעם אויסזעהן... איך האָב גאַנצע צוויי יאָהר געטראָגען

די מאַסקע. בין געגאַנגען אָנגעטהון, אַז כ'בין עהנליך געווען צו אַ חיה-רעה. און דעמאָלט טאַקי האָב איך אויפגעטהון וויכ-טיגע זאַכען: כ'האָב די גאַנצע ישיבה קאַליע געמאַכט... דו האָסט דאָך געזעהן דעם „געלען" ווי ער איז געקליידט, ווי ער מאַסקירט זיך!... אויסערדעם, אַז דו וועסט זיין פערמאַסקירט, קאָנסטו דאָך אָפּנאַרען די עלטערן, איינריידען זיי אַז דו זיצסט ביי דער גמרא און זיי וועלען דיר שיקען געלד...

—איך שפיי אויף מיין פאָטערס געלד! און אויב איהר ווילט—אויף מיין פאָטער אַליין אויך!—האָט אייזערמאַן מיט היץ אויסגעשריען.—כ'וויל שוין מעהר נישט טראָגען קיין מאַסקע! כ'קאָן נישט! כ'האָב זיך שוין גענוג געמוטשעט אין מילאָסלאַוו-קע! אָט אויף להכעיס וועל איך שבת אַרומגעהן אין גאַס מיט אַ פּאַפּיראָס אין מויל, כאָטש איך רויכער נישט! איהר וועט זעהן!

אולער האָט זיך צעלאַכט.

—אַז דו וועסט אַרומגעהן שבת אין גאַס מיט אַ פּאַפּיראָס אין מויל,—האָט ער אָנגעהויבען מיט אַ גמרא-ניגון—גלויב איך דיר. נאָר, אַז דו וועסט נאָך צוריק אַהיימקומען אַ לעבעדיגער, מיט אַ גאַנצען קאָפּ און מיט גאַנצע ביינער—אין דעם צווייפעל איך שטאַרק!... פּרוב נאָר זיך דורכצוגעהן שבת איבער'ן שטאָדט מיט אַ פּאַפּיראָס אין מויל! וואָלסט געכאַפּט אַזעלכע הייסע קלעפּ, אַז דיין עלטער-עלטער-זיידע האָט פון אַזעלכע קלעפּ נישט געוואוסט—האַ־האַ!

—קלעפּ, איז קלעפּ! אָבער קיין מאַסקע וועל איך נישט טראָגען!—האָט אייזערמאַן מיט פאַנאַטישער עקשנות געענטפערט.

—וואָס שייך קלעפּ לכבוד די תורה, וועגען דעם זאָלסטו מיך פרעגען! האָט אולער לוסטיג געזאָגט.—אין דעם בין איך אַ געניטער מענש. כ'האָב שוין גענוג קלעפּ געכאַפּט! און נאָך וואָס פאַר אַ קלעפּ! קלעפּ, זאָג איך דיר, פון קלעפּ-לאַנד! האַ-האַ-האַ!

—איהר געדענקט זיי נאָך ביז איצט?

—כ'זאָל נאָך נישט געדענקען!—האָט אולער לוסטיג אויס-

געשריען. אַז מ׳האָט מיך אַרויסגעטריבען פון אַ ישיבה האָט מען מיך געשלאָגען אויף גאָר אַ גרויסען שטייגער, מ׳פלעגט מיך צעקאַל־עטשען! און פעטש! פעטש! פלעגען זיי מיר געבען וויפיל עס איז אין מיר אַריין! די פעטש זענען געפלויגען פון אַלע זייטען! און וואָס פאַר אַ פייערדיגע פעטש, ווען דו זאָלסט וויסען! האַ־האַ־האַ!

—נאָר דערפאַר,—האָט ער מיטאַמאָל אָנגעהויבען מיט גאָר אַנ׳אַנדערען טאָן, ערנסט, און מיט עטוואָס בענקשאַפט אין דעו־שטים,—איז דאַן געווען אַ לעבען! אַז כ׳דערמאָהן זיך, כאַפט מיך נאָך איצט אָן אַ בענקשאַפט נאָך יענעם לעבען!

—נאָכ׳ן לעבען אין דער ישיבה?—האָט אייזערמאַן מיט פערוואונדערונג געפרעגט.

—וואָס קאָנסטו וויסען פון דעם לעבען, אַז דו ביזט נישט געווען אין קיין ישיבה!—האָט אולער אויסגעשריען.—דו שטעל זיך נאָר פאָר: אַ ריזיגער קלויז, לאַנגע טישען. ביינאַכט. דרייסיג־פערציג ישיבה־בחורים זיצען אַרום ביי די טישען, שאָק־לען זיך און לערנען הויך אויפ׳ן קול מיט אַ ניגון. אין קלויז איז אַ טומעל אַ געערויש. ס׳דוכט זיך, אַז די אַלע קולות פלי־הען גלייך אין הימעל און דו מיט זיי... גאָר אַנ׳אַנדערע וועלט, אַנ׳אַנדער לעבען, אַנדערע געפיהלען... צו עסען איז נישט געווען, נאָר מ׳האָט געלעבט! כ׳געדענק נאָך אַ גאַנצען טאָג פאַסטען, באַקומסטו עטליכע גראָשען. קויפסט דיר אַ שטיק ברויט, פערשטעהסטו מיך אויסגעבאַקען, דאַר, דו עסט און עס קנאַקט דיר אונטער די ציין—טעם גן־עדן! בעסער ווי חזיר דאָרט!... טיילמאָל גלוסט זיך אַלעס אַוועקצוגעבען, אום צו קאָנען כאָטש נאָר איין טאָג נאָך לעבען ווי פריהער... עט, דו קאָנסט עס נישט פערשטעהן!...

ער האָט פלוצלינג אָבגעהאַקט, זיך אויפגעהויבען, אַרום־געקוקט זיך און שנעל אַרויסגעזאָגט:

—נו, גענוג צו פלוידערן נאַרישקייטען. געהען מיר. מיר וועלען זיך אַריינכאַפען אויף אַ ווײַלינקע אין קלויז און דער־נאָך גלייך אין „ציר־מקלט״.

ו

די שוהל האָט זיך אייזערמאַנען אויסגעוויזען פיל ליכטיגער, גערוימער און ריינער ווי די מילאָסלאַווקער שוהל. ווען ער מיט אולער׳ן זענען אַריינגעקומען האָט מען געדאַווענט מעריב. אולער איז ערגעץ פערשוואונדען צווישען עולם. אייזערמאַן האָט זיך גענומען צוקוקען צום עולם און בעמערקט צווישען זיי עטליכע אין קורצע סורדוטען, מיט מאַנישקעס און אָבגעשוירענע פאות. קיינער האָט זיך אַפילו אויף זיי נישט אומגעקוקט...

אַרומקוקענדיג זיך, האָט אייזערמאַן זיך צונויפגעטראָפען מיט שיינבורגס אויגען... דער איז געשטאַנען ביי דער מזרח-וואַנד נעבען אַנ׳עלטערן יודען אין אַ יאַרמולקע און אין אַנ׳אַטלאַסענער קאַפּאָטע און האָט קאַלט און שטאָלץ געקוקט אויף אייזערמאַנען.

אייזערמאַן איז צעטומעלט געוואָרען און האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען, מורא האָבענדיג נישט אויסצוגעבען דעם שרעקליכען סוד. ער האָט זיך אָבער נישט געקאָנט איינהאַלטען נישט אַ קוק צו טהון נאָכאַמאָל אין שיינבורגס זייט. שיינבורג האָט איצט גערעדט מיט׳ן יודען דערנעבען. ער האָט גערעדט הויך, עטוואָס בייז און מיט העפטיגע בעוועגונגען. פון די איינציגע ווערטער וועלכע אייזערמאַן האָט געהערט האָט ער פערשטאַנען, אַז ער קלאָגט זיך עפּעס אויפ׳ן גבאי...

„—ווען זיי זאָלען וויסען״... האָט ער אַ טראַכט געטהון און ס׳האַרץ האָט איהם אַ ווײַלע אויפגעהערט צו קלאַפּען.

און פלוצלינג, אָהן זיין ווילען, אָהן זיין בעוואוסטזיין, האָט אין איהם, ווי עפּעס היצענדעס, שרעקליכעס אויפגעבליצט אַ געדאַנק:

„און וואָס וואָלט געווען, ווען איך זאָל איצט זיך געבען אַ שטעל אַוועק אין מיטען שוהל און הויך אויסרופען: „הערט

יודען! אָט דער יונגערמאַן איז נישט קיין פרומער יוד, ווי ער מאַכט זיך, נאָר אַ שרעקליכער אפיקורס, וועלכער לייקענט אין גאָט און אין דער תורה. ער בעשרייבט אַייך אַלע אין די אַפּיקורסישע גאַזעטען!" וואָס וואָלט געווען?!

אייזערמאַן האָט אַזש אַ צאַפּעל געטהון ביי דעם דאָזי-גען געדאַנק און האָט אינסטינקטיוו צוגעלעגט די האַנד צום מויל.

עס האָט איהם ווער אַ צופּ געטהון ביים אַרבעל. ער האָט זיך אומגעקוקט און דערזעהן אולער'ן אַרויסגעהן פון שוהל און ער איז איהם נאָכגעגאַנגען.

—נו, מיט הלל'ן האָב איך זיך שוין דורכגעשמועסט.—האָט איהם אולער דערצעהלט,—ער וועט אויך קומען אין „עיר-מקלט" אַריין.

ווען די חברים זענען דורכגעגאַנגען דעם מאַרק, איז פון איין קרעמעל אַרויסגעלאָפען אַ יונגערמאַן און טייטלענדיג אויף אולער'ן האָט ער גענומען מאַכען קולות:

—אָט איז ער דער משומד, דער באַנדיט, אין דער ערד זאָל ער ליגען!

—שאַ! וואָס ווילט איהר פון מיר?—האָט אולער אויסגע-שריען אָבשפּרינגענדיג דערשראָקען צוריק.

—איך וויל זאָלסט ברעכען האַלז און נאַקען, הונד איינער!

און ווענדענדיג זיך צו די אַרומיגע קרעמער, וועלכע זע-נען אַרויסגעקומען אויף זיינע געשרייען האָט ער ווייטער אין צאָרן געשריען:

—איהר זעהט אָט דעם לויזיגען שלעפּער? נאָך וועניג וואָס ער פרעסט חזיר, רויכערט אום שבת און הוליעט אַרום מיט אַלע שיקסעס אויף דער סלאָבאָדקע—איז ער נאָך אַ מסור אויך! מ'דאַרף איהם דערהרג'ענען ווי אַ משוגע'נעם הונד!

באַלד ביי די ערשטע קולות פון קרעמער האָט אולער האַסטיג זיך אַראָבגעבויגען און געכאַפּט אַ שטיין, ער איז זיכער געווען, אַז דער אָנפאַלער איז אַ רעליגיעזער פאַנאַטיק און ער האָט איהם געוואָלט אָנשרעקען מיט'ן שטיין. נאָר הערענדיג

וועגען אַ מסירה איז ער צעמישט געוואָרען, האָט אַראָבגעלאָזט די האַנד און געקוקט איבערראַשט.

—אַ מסירה?... וואָס פאַר אַ מסירה?... האָט ער ערשטוינט געשטאַמעלט.—ביזט משוגע געוואָרען...

—דו וועסט אינגיכען משוגע ווערען, פושע-ישראל!—האָט דער קרעמער געשריען.

—איך וועל דיר דעם קאָפּ צעשפּאַלטען!—האָט אולער פלוצלינג בייז ווערענדיג אויסגעשריען און געוואָרפען זיך צום קרעמער. זאָג, ווען האָב איך גע׳מסר׳ט?!

דער דערשראָקענער קרעמער איז אַריינגעלאָפען אין קלייט אַריין, אָבער ער איז באַלד צוריק אַרויס.

—דו שרעק מיך נישט מיט קיין שטיין! איך האָב פאַר דיין שטיין קיין מורא נישט, שלעפּער דו!

—זאָג, ווען האָב איך געמסר׳ט, איז אולער צו איהם צוגעשטאַנען.

—כ׳וועל נישט בלויז זאָגען, נאָר כ׳וועל שרייען! כ׳וועל שרייען די גאַנצע שטאָדט זאָל הערען, מסור! דו האָסט מיין מוהמע פייגע מיכאל׳ס זוהן גע׳מסר׳ט!...

—וואו?... ווען?...—איז אולער ווידער צעטומעלט געוואָרען.

—נעכטען, משומד! נעכטען ביינאַכט, הולטיי! דריי מאָל נאָכאַנאַנד ביזטו אַריינגעקומען צו דער מוהמען קויפען דאָ ברויט, דאָ שוועבעלעך, דאָ אַ הערינג! דו האָסט געוואוסט, משומד, אַז די מוהמעס זוהן בעהאַלט זיך אויס פון סאָלדאַטען און דו האָסט איהם נאָכשפּיאָנירט. שדים זאָלען דיין טריפה׳נע נשמה צוכאַפּען.

—אָ וואַ! אָ וואַ!-ער איז ווערט מ׳זאָל איהם אויף שטי-קער צערייסען!—האָבען זיך פון אַלע זייטען געהערט צאָרנדיגע שטימען.

—איהר פערשטעהט אַ מעשה?—האָט זיך דער קרעמער גע-ווענדעט צום עולם.—אין מיטען דער נאַכט האָט אָט דער פושע-ישראל אָנגעקלאַפּט מכלומרשט נאָך שוועבעלעך, און אַזוי ווי ער איז אַרויס, איז פּאָליציי אַריינגעקומען און צוגענומען דעם

בחור!... דער גנב האָט דער׳הרג׳עט, געשאָכטען די אומגליק־ליכע אלמנה!...

—טפוי!!

אוף האָט דעם קרעמער אַ שפּיי געטהאָן אין פּנים אַריין. דאָס האָט אַזוי אַלעמען איבערגעשראָקען, אַז די מאַסע איז אָבגעטראָטען און געמאַכט איהם אַ וועג. נאָר ווען ער איז שוין געהאַט אָבגעגאַנגען אַ שטיקעל וועג, האָבען זיי איהם גענומען נאָכשיקען קללות.

אולער איז פון אויפרעגונג געגאַנגען זעהר האַסטיג און אייזערמאַן האָט איהם קוים געקאָנט נאָכיאָגען.

ערשט ווען זיי האָבען פערקירעוועט אין אַ צווייטער גאַס האָט אולער אויפגערעגט געזאָגט:

—ווי געפעלט דיר די געשיכטע? פערשטעהסט, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען? די קרעמערין פייגע מיכאל׳ס וואוינט נישט ווייט פון מירקינען. די פייגע האָט אַ טאָכטער, אַ יונג מיידעל, וועלכע לערנט זיך, לעזט, נאַטירליך אָהן דער מוטערס וויסען. צוליב דעם טאַקי קומען מיר אָפט צו איהר אין קלייט אַריין, מכלומרשט עפּעס קויפען און אַזוינאָך זעהען מיר זיך מיט דעם מיידעל. נעכטען האָב איך פאַר איהר געטוישט אַ בוך אין ביבליאָטעק, און אַזוי ווי ביטאָג האָב איך קיין צייט נישט גע־האַט איהר עס אַריינצוגעבען, האָב איך ביינאַכט אָנגעקלאַפּט, מכלומרשט נאָך שוועבעלעך... און דערפון דרינגט דער דאָזיגער שוטה, אַז איך האָב געמסר׳ט! אַזאַ נבלה!

—איהר וועט שוין אָבער איצט נישט קאָנען פערבייגעהן דעם מאַרק־האָט אייזערמאַן געזאָגט.

—פאַרוואָס? אָט האָסטו דיר גאָר! איך וועל בכיון היינט נאָך פאַרבייגעהן פאַרביי דעם דאָזיגען קרעמער. זאָל ער פּרו־בען נאָכאַמאָל מיך אָנרופען מסור! כ׳וועל איהם די ביינער צע־ברעכען!

נאָך אַ ווײַלע האָט ער צוגעגעבען:

—ווי אַזוי זשע דען קאָן איך אויפווייזען, אַז איך בין נישט קיין מסור?

י״א

די קוואַרטיר, וועלכע האָט געטראָגען דעם נאָמען „עיר-מקלט״ האָט זיך געפונען אין סאַמע עק שטאָדט אין אַנ׳אַלט האַלב חרוב הויז, וועלכעס איז לאַנגע צייטען געשטאַנען פּוסט. קיינער אין דער אומגעגענד האָט נישט געוואוסט, ווענען דאָס הויז געהערט און נאָך ווייניגער האָט ווער געוואוסט מיט וואָס פאַר אַ רעכט עלקע די ראָטייערין האָט זיך שוין פון אַ גע-וויסע צייט אָן דאָרט בעזעצט. זי האָט געהאַט אַ שרעקליכען שם אין יענער געגענד. לויט דער בעשעפטיגונג איז עלקע מיט איהר מאַן, וועלכען די שכנים האָבען זעלטען געזעהן, געוועזען שמאַטע-הענדלער. נאָר אַלע האָבען געשמועסט, אַז על-קעס מאַן פערנעהמט זיך מיט „פינסטערע זאַכען״, מיט גנבה צי אפשר גאָר מיט אָנפאַלען...

דאָס הויז איז בעשטאַנען פון פיער צימערן, צוויי האָט פערנומען די „ווירטין״ איינס איז געוועזען פּוסט, ווייל דער סו-פיט איז געוועזען חרוב און איין באַלקען האָט זיך אַראָבגעלאָזט ביז דער פאָדלאָגע. דעם פערטען צימער, דעם גרעסטען האָט ביי עלקען אָבגעדינגען פאַר אַ רובל אַ חודש איינער אַ געוועזענער ישיבה-בחור, ציפּאָרין, וועלכער האָט באַלד פון ערשטען טאָג אָן געלאָזט פריי זיין קוואַרטיר פאַר יעדען משכיל, וועל-כער האָט נישט געהאַט קיין דאַך איבער׳ן קאָפּ. דאָס צימער איז באַלד געוואָרען אַ מין קהל׳שע קוואַרטיר פאַר אַנ׳אומבע-גרענצטע צאָהל שטענדיג זיך בייטענדע איינוואוינער און צוליב דעם האָט עס בעקומען דעם נאָמען „עיר-מקלט״.

צולי׳ב דער געגענד און צוליב נאָך אַנדערע אייגענשאַפ-טען איהרע איז די דירה געוועזען זעהר בעקוועם פאַר די משכלים. צוליב דער ווייטקייט פון יודישען קוואַרטאַל, ווי אויך צוליב דעם שלעכטען שם אי פון הויז, וועלכעס האָט שטענדיג גע׳שמ׳ט אַלס „פוסטקע״, אי פון די פערדעכטיגע

בעלי-בתים האָט קיין נישט געוואונשען אויג זיי נישט בעמערקט דאָרט און די שכנים האָבען זיך געהאַלטען פון דער וויטענס פון דעם הויז. ווי אָנגעמאָסטען פאַר די משכילים זענען זיך געווען די „בעלי-בתים”, וועלכע האָבען זיי בוכשטעבליך אין גאָרנישט געשטערט. האָבען זיך נישט אינטערעסירט, וויפיל [illegible] ווער עס פערנעהמט דעם צימער און האָבען אויך נישט שטאַרק געמאָהנט דאָס דירה-געלד. דעם בעל-הבית, אַ בייזען און שווייגענדיגען, האָבען די בחורים זעלטען געזעהן. וועגען זיין אָנוועזענהייט האָבען זיי זיך נאָר משער געווען פון דעם שטילען שמועס וועלכען זיי פלעגען טיילמאָל אין מיטען דער נאַכט דערהערען פון צווייטען צימער. עלקע אַ פאָלקאָם רוסיפיצירטע יודענע, אַ געזונדטע, אַ פרעהליכע און אַ ברוטאַלע ביז ציניזם, האָט אָפען אַרויסגעוויזען איהר פעראַכטונג צו די „כאַלאַמידרעניקעס”, ווי זי האָט אָנגערופען די פרומע יודען. האָט אַליין נישט אָבגעהיטען קיין שום רעליגיעזע מצוות און האָט זיך ליבליך בעצויגען צו איהרע נישט פרומע קוואַרטיראַנטען, רופענדיג זיי: „מיינע משומדימ׳לעך”.

אין ציפאָרינס צימער איז געווען איין פענסטער, וועלכעס איז אַרויס אויף אַ לעדיגען פלאַץ מיט מיסט און אָנגעוואָרפענע ציגעל. צוויי שויבען אין פענסטער זענען געווען אויסגעהאַקט און פערקלעבט מיט פאַפיר. די וועגד זענען געווען אויסערגעוועהנליך שמוציג און אָבגעריסען, אַ האַלב חרוב׳ער קאַכעלאויוועז. אַרום ביי די ווענד זענען אויף געשטעלען געלעגען ברעטער אַלס געלעגערס צום שלאָפען. אַ פירעקיג ברעט אויף עטוואָס העכערע געשטעלען האָט געדינט אַלס טיש. צום זיצען איז אויסער איין טאַבורעטקע געווען נאָך צוויי קליינע פעסלעך. אויף דער וואַנד איז מיט שטריקלעך געווען צוגעבונדען אַ פאָליצע מיט אַ צעהנדליג צעריסענע ביכלעך.

ווען אולער און אייזערמאַן זענען אַריינגעקומען האָבען זיך אין צימער געפונען פינף פערזאָן. אָן אַ זייט ביים טיש איז געזעסען ציפאָרין, אַ בחור מיט אַ נידריגען שטערען, שוואַרצע האַרטע האָר און זעהר גראָבע רוהיגע, געזיכטס-שטריכען.

ער האָט געהאַלטען אין איינבונדען אַ ביכעל, האָבענדיג אַנ׳אימפּראָוויזירטען איינבינדונגס-ווערקשטאַט אויפ׳ן טיש. נעבען איהם איז געלעגען געעפענט פּאַולסאָנס „לעזע-בוך״. ווייטער צו, ביים פענסטער, האַרט נעבען איינאַנדער זענען געזעסען צוויי בחורים׳לעך פון אַ יאָהר פופצעהן און זיבעצעהן — ביידע דאַרינקע, בלאַסע און אָנגעשראָקענע. לויט די פאות און די שטאַרק אָבגעטראָגענע קאַפּאָטעס האָט מען לייכט געקאָנט דער-קענען אין זיי ישיבה-בחורים, וועלכע לערנען נאָך אין ישיבה. זיי זענען געזעסען שטאַרק אָנגעבויגען איבער׳ן טיש און אויף אַ ליניררטען בויגען פּאַפּיר געשריבען וואָס ציפּאָרין האָט זיי דיקטירט. ציפּאָרין האָט פון צייט צו צייט אַריינגעקוקט אין פּאַולסאָנס ביכעל האָט דייטליך און לאַנגזאַם אַרויסגעלעזען אַ פראַזע און צוריק זיך גענומען צו דער אַרבייט, איבערחזר׳ענדיג כסדר דיזעלבע פראַזע פון אויסענווענדיג, ביז די תלמידים האָבען לאַקאָניש אַ זאָג געטהון: „נו!״ דאַן האָט ער ווידער אַ קוק געטהון אין ביכעל און אַרויסגעלעזען די צווייטע פראַזע.

אויף איין געלעגער נעבען פענסטער איז אין אַנ׳אומגעשטערטע פּאָזע געלעגען אויפ׳ן רוקען אַ יונגערמאַן מיט אַ קוים שפּראָצענדיג העל בערדעל און דינע נערוועזע געזיכטס-שטריכען. ער האָט געלעזען, האַלטענדיג פאַר זיך אַ דיק בוך.

אַ הויכער, דאַרער, איינגעהויקערטער בחור, מיט אַ שרעקליך אויסגעמוטשעט געזיכט, מיט אַ ליידענדען אויסדרוק אין די אויגען, צוהאַלטענדיג זיך מיט דער רעכטער האַנד אַ באַק איז האַסטיג און נערוועז געלאָפען איבער׳ן צימער און האָט געשווינד, קוים כאַפּענדיג דער אָטעם, מיט אַ מין קרענקליכער פלייסיגקייט געזובערוועט פון אויסענווענדיג לאַטיינישע קאָניוגאַציעס. אין פלוג האָט מען געקאָנט מיינען, אַז ער לויפט אַזוי איבער׳ן צימער און קרעכצט און שעלט צוליב׳ן ציין-וועהטאָג.

גלייך ווי זענען אַריינגעקומען האָט אולער אויסגעשריען:

—גיט מיר אַ בעל-טובה איך בין געוואָרען אַ מסור אין

אַ מזל׳דיגער שעה! ווי געפּעלט עס אײַך?

און ער האָט זיי דערצעהלט וועגען אָנפאַל, וועלכען ער האָט איצט געהאַט אין מאַרק.

זיין ערצעהלונג האָט נישט געמאַכט קיין גרויסען איינדרוק אויף דער קאָמפּאַניע. דערפאַר האָבען זיך אַלע פעראינטערעסירט מיט אייזערמאַנען.

—אַנטלאָפען פון די עלטערן, פון אַ שטעדטעל עפּעס אַ כף-הקלע... אונזערס אַ מענשעל... אַ משומד ווי גאָט האָט געבאָטען,—האָט איהם אולער קורץ רעקאָמענדירט.

אייזערמאַן האָט בעשטעטיגענדיג צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און אַלעמען דערלאַנגט די האַנד.

—פּייעוויטש!—האָט זיך דער וועלכער איז געלעגען אויף דער נאַרע פאַרגעשטעלט.

—קאָרענבלאַט! — האָט דער וואָס האָט געזוברעוועט די לאַטיינישע גראַמאַטיק אַרויסגעקרעכצט.—אוי! כ׳וועל דוכט זיך פון זינען אַראָפּ פון וועהטאָג!—האָט ער פערצווייפעלט צוגעגעבען.

און כאַפּענדיג פון טיש אַ טעפּעל האָט ער אָנגענומען אַ מויל מיט וואַסער און עס געהאַלטען אויפ׳ן אָנגעוועהטאָגטען צאָהן, אָנבויגענדיג דעם קאָפּ אויף אַ זייט. דער וועהטאָג האָט אָבער נישט אויפגעהערט און ער האָט האַסטיג אַ שפּיי אויס געטהון דאָס וואַסער אויף דער פּאָדלאָגע.

—וואָלסט אפשר פעררויכערט?—האָט איהם אולער פאָרגעשלאָגען.

—האָסט טאַבאַק? דערבאַרים זיך, גיב!

אולער האָט אַרויסגענומען פון טאַש אַ ביגלע טאַבאַק וועלכעס איז געווען פּערוויקעלט אין אַ שטיקעל ביבולקע און איהם געגעבען.

קאָרנבלאַט האָט פערדרעהט אַ פּאַפּיראָס, האָט פעררויכערט און געצויגען דעם רויך אויפ׳ן קראַנקען צאָהן. אײַנהערענדיג זיך ווי דער וועהטאָג ווערט געשטילט.

—אַ מחיה!...—האָט ער מיד אָבגעזיפצט אין ערלייכטערונג.

—און דער צאָהן-וועהטאָג שטערט דיר נישט צו לערנען זיך?—האָט אולער געפרעגט.

—צי עס שטערט יאָ, צי עס שטערט נישט, כ'האָב קיין ברירה נישט: אין אַ חודש אַרום איז דער עקזאַמען.

—ריכסט זיך אויסצוהאַלטען?

—איך מוז אויסהאַלטען!—האָט קאָרנבלאַט ענטשלאָסען גע-ענטפערט.—בערעכען!—האָט ער לעבהאַפט גערעדט אָננעהמענדיג אולער'ן פאַר אַ לאַץ: דאָ איז דאָך אַ פשוט'ער רעכנונג. כ'האָב גענוי אויסגערעכענט וויפיל צייט איך מוז האָבען אויף צוצו-גרייטען זיך צום עקזאַמען. איך האָב אַרבייט אויף 368 שעה. ביז צום עקזאַמען האָבען מיר נאָך צוויי און דרייסיג טעג, נישט רעכענענדיג דעם היינטיגען אָוועגד. די לעצטע זיבען טעג לאָז איך מיר איבער איבערצו'חזר'ן. בלייבט פינף און צוואַנציג טעג און דער היינטיגער אָוועגד. קומט אויס צו פערצעהן און אַ האַלבע שעה אַ מעת-לעת. און איך אַרבייט צו זיבעצעהן שעה...

—דוכט זיך, אַז נישט זיבעצעהן, נאָר זיבען און צוואַנציג שעה אין מעת-לעת לויפסטו אַרום איבער'ן צימער ווי אַ פער'-סמ'טע מויז.—האָט פייעוויטש געלאַסען געזאָגט.

—דערפאַר וועט ער אָנטהון אַ מונדיר מיט ווייסע קנעפּ!—האָט ציפאָרין איראָניש בעמערקט, איינפעדעמדיג אַ נאָדעל.

—איך האָב דאָך דיר שוין צוואַנציג מאָל געזאָגט, אַז נישט צוליב אַ מונדיר לערן איך זיך!—האָט קאָרנבלאַט צו איהם האַסטיג אַ זאָג געטהון און האָט זיך פערטיפט אין לעהרבוך.

—אויב ווייטער נישט צוליב אַ מונדיר, טאָ צו וואָס זוב-רעווועסטו אָט דעם נאַרישען שימעל? צו וואָס פאַקסטו דיר דער-מיט אָן דעם קאָפּ?

—פאַר דער צוקונפט, פאַר יענער וועלט!—האָט זיך צי-פאָרין צעלאַכט.

—עס וואָלט טויזענד מאָל נוצליכער געווען פאַר דיר אַדורכצולעזען אָט דאָס בוך—האָט פייעוויטש ווייטער געזאָגט, ווייזענדיג אויף זיין בוך.

—וואָס לייענסטו?—האָט אולער געפרעגט.

—באָקל! אָט וואָס!--האָט פייעוויטש שטאָלץ געענטפערט.

—אַ-אַ-אַ!...—האָט אולער מיט דרך-ארץ אויסגערופען און איז אפילו צוריקגעטרעטען עטוואָס.—און דו פערשטעהסט?

—מעהר ווי ער אין זיין לאַטיין, פערזיכער איך דיך!

—וואַרט צו, כ'וועל נאָר איבערקומען דעם עקזאַמען, וועסטו שוין זעהן, ווי כ'וועל זיך נעהמען צום לערנען!

—ס'וועט שוין זיין צו שפעט!—האָט פייעוויטש קאַטעגאָריש בעשלאָסען. ס'איז דאָך אַ בעוואוסטע זאַך, אַז פון זובערעוועז ווערט דער מענש פערטעמפט און אידיאָטיש און פערלירט אינגאַנצען די פעהיגקייט צו דענקען.

—און דו וועסט זיך קיינמאָל שוין נישט גרייטען צום עקזאַמען?—האָט אולער איהם געפרעגט.

—סיידען, אַז כ'וועל משוגע ווערען! פערשטעה נאָר! ווען איך וואָלט געהאַט דעם חשק אָנצושטאָפּען דעם קאָפּ זיך מיט שימעל, האָב איך דאָך נישט בעדאַרפען אַנטלויפען פון די עלטערן. האָב איך דאָך דאָס געקאָנט טהון אין דערהיים אויך. אַזוי קומט אויס: אַוועקגעוואָרפען דעם גמרא-שימעל און גענומען זיך צום לאַטיינישען שימעל...

—אַ קליינער אונטערשיד...—האָט קאָרנבלאַט זיך אריינגעמישט, ווייטער זובערווענדיג פאַר זיך.

—קיין שום חילוק!—האָט פייעוויטש קאַטעגאָריש בעשלאָסען.

—קיין שום חילוק!—האָט אויך ציפּאָרין אויסגערופען.

—פּיסאַרעוו זאָגט אויך דאָסזעלבע—האָט אולער אונטערגעהאַלטען.

יב

פייעוויטש איז אראָב פון דער נאַרע, האָט זיך אויסגעגלייכט די ביינער, האָט צעפּודעלט די האָר און ווענדענדיג זיך צו אייזערמאַנען, האָט ער מיט אַ גוטמוטיגער איראָניע געפרעגט:

—נו, און איהר גרייט זיך נאָך נישט צום גימנאַזיום?

—ניין, ניין!—האָט אייזערמאַן גיך, ווי דערשראָקען גע-ענטפערט. איך האָב זיך נאָך אפילו קיין גראַמאַטיק נישט גע-לערנט!

—אַזוי נויטיג דאַרפט איהר די גראַמאַטיק? איהר קאָנט זיך אָהן דעם נישט בעגעהן?—האָט איהם פייעוויטש איבערגע-ריכען.

—ווי דען?—האָט אייזערמאַן געפרעגט, אָנשטעלענדיג אויף איהם אַ פּאָר פערוואונדערטע אויגען.

—גאָר פשוט. וואָרים וואָס איז פאַר איך נויטיג: צי ווערען אַ דענקענדער מענש, אַנ׳אמת׳ער רעאַליסט? אָדער צו וויסען וואו עס שרייבט זיך אַ „יאַט”? אויב איהר ווילט ווערען אַ דענקענדער רעאַליסט, דאַרפט איהר קיין שום גראַמאַטיק נישט האָבען!.. ווען איך בין דאָ אַהער געקומען צו פאָהרען האָב איך קיין וואָרט רוסיש נישט געקענט. פערשטעהט זיך, אַז איך האָב גלייך בעקומען אַ לעהרער און זיך אָנגעהויבען לערנען: „קרילאָוס באַסניעס” פון אויסענווענינ, „אימיאַ סושטשעסטווי-טעלנאָיע”, „אימיאַ פרילאַגאַטעלנאָיע” און נאָך אַזעלכע טיפע חכמות. האָב איך זיך אַזוי אָבגעלערנט אַ חודש צייט און זעה אַז עס איז נישט דאָס וואָס איך ווילו! האָב איך געוואָרפען דעם לעהרער, די באַסניעס און האָב זיך אַליין געזאָגט: איך מוז זיך אויסלערנען פערשטעהן די סאַמע שווערסטע, די סאַמע טיפסטע ביכער! און כ׳האָב מיינס דערגרייכט!

—ווי אַזוי?—איז אייזערמאַן פעראינטערעסירט געוואָרען.

—אָט ווי אַזוי: איך האָב געבעטען אַ בעקאַנטען גימנאַ-זיסט, ער זאָל מיר שאַפען דאָס שווערסטע בוך, וואָס איז נאָר פערהאַן אין דער רוסישער שפּראַך. האָט ער מיר געבראַכט ביעלענסקיס ווערק אַ באַנד. איך האָב מיר גענעבען דאָס וואָרט אַדורכצולעזען דאָס בוך ביז׳ן לעצטען בלעטעל און לעזען אַזוי, אַז קיין איין וואָרט זאָל פאַר מיר נישט בלייבען אונפערשטענ-דליך. איך האָב זיך פערשאַפט אַ העברעאישען ווערטערבוך און גענומען לעזען. צוויי טעג בין איך געזעסען איבער דעם ערש-טען זייטעל. יעדעס וואָרט האָב איך בעדאַרפען זוכען אין ווער-

טערבוך. אָבער איך האָב זיך אַליין געזאָגט: שטאַרבען זאָל איך איבער דעם בוך און מיינס דערשלאָגען מוז איך זיך! כ׳בין איבערגעקומען איין זייטעל און זיך גענומען צום צווייטען. און וואָס ווייטער אַלץ גרינגער איז מיר דאָס לעזען געגאַנגען פינף חדשים האָב איך געלעזען דאָס בוך און האָב איהם אי־בערגעלייענט ביז צום סוף! דערנאָך האָב איך זיך גענומען פאַר׳ן צווייטען באַנד. דערנאָך האָב איך געלעזען דרעפּער׳ן, דערנאָך פּיסאַרעוו׳ן און איצט לעז איך באָקל׳ען! דאָס איז דאָס שווערסטע, דאָס טיפסטע בוך וואָס איז נאָר פערהאַן—און איך פערשטעה עס! אָט ווי אַזוי מען דאַרף זיך לערנען!—האָט ער פּ״יערליך אויסגעלאָזט.

—און איך לעז אַנדערש!—האָט זיך אולער אָנגערופען.— איך לייד נישט קיין ווערטערביכער! איך לעז און איך שטעל זיך נישט אָב אפילו ווען איך פערשטעה נישט פיל ווערטער... איך האָב אפילו ליב אַזאַ לעזען וואו עס איז דאָ פיל אונפער־שטענדליכע ווערטער. דעמאָלט אַרבייט דער קאָפּ מעהר: מאַכסט השערות, סברות, בויסט קאָמבינאַציעס. אַזאַ לעזען דערמאָהנט אָן אַ שווער שטיקעל גמרא. הערסטו! פּיסאַרעוו געפעלט מיר אַמבעסטען, דערפאַר וואָס ער איז זעהר שווער און פיל ער־טער אין זיינע אַרטיקלען דאַרפען האָבען פּירושים און שאַרפע פּילפּולים. אין אַרטיקעל „רעאַליסטען״ איז דאָ פיל רמזים וועל־כע נישט אַלע קאָנען פערשטעהען... מיר איז אפילו איינגעפאַ־לען אַ געדאַנק, אָנצושרייבען אַ פּירוש איבער דעם אַרטיקעל...

—אויסער דעם האָב איך נאָך אַזוי געטהון—האָט איהם פּייעוויטש איבערגעשלאָגען, נישט הערענדיג וואָס ער רעדט.— איך האָב געטהון אַ נדר נישט צו נעהמען אַ גאַנץ יאָהר קיין העברעאיש ביכעל אין האַנד! אַנדערש איז אונמעגליך אויסצו־לערנען זיך רוסיש!

—דאָס וואָלט איך שוין נישט געקאָנט!—האָט אולער אויס־געשריען.—אַז איך לעז אַ לאַנגע צייט רוסיש, מוז איך זיך דערנאָך אָבפרישען מיט עפּעס העברעאישעס. מיט דריי טעג צוריק בין איך אַכט שעה נאָכאַנאַנד געזעסען און געלייענט

מיכאַילאָוו׳ן און אין אָווענד בין איך אַוועקגעלאָפען אין קלויז אַריין און געכאַפּט אַ „לקוטי-תורה״. עהרען-וואָרט!... אַך! האָב איך דאָרט געפונען אַ „שטיקעל״! פערשטעהסטו מיך, אַזאַ אָרט פון וועלכען מ׳קאָן אַרויסדרינגען אַז אפילו אום תשעה-באב און יום-כפור איז אויך נישט קיין חוב צו פאַסטען! דאָס וועט מיר זעהר צונוץ קומען!...

קאָרנבלאַט וועלכער האָט די גאַנצע צייט אַרומגעשפּרייזט איבער׳ן צימער איז פּלוצלינג צוגעקומען צו פייעוויטש׳ן:

—נו, זאָל זיין! זאָל זיין אַז דו ביזט גערעכט. איך שפּאַר זיך דאָך נישט, אַז לעזען איז נוצליכער ווי לאַטיין. אָבער כ׳מוז דאָך האָבען אַ מאַטעריעלע עקזיסטענץ. כ׳מוז דאָך זעהן צושלאָגען זיך צו אַ ציל. כ׳וועל אַריינטרעטען אין גימ-נאַזיע און וועל בעקומען אוראָקען...

—אוראָקען! אַריסטאָקראַט!-האָט ציפּאָרין אויפגערעגט אויס-געשריען.—נאָך וואָס אוראָקען, אַז דו קאָנסט זיך אויסלערנען אַ מלאכה און דערפון לעבען! אָט בין איך געוואָרען אַנ׳איינ-בינדער!—האָט ער מיט שטאָלץ געענדיגט.

—אמת!—האָט איהם פייעוויטש אויטאָריטעטיש אונטערגע-האַלטען.—פיזישע אַרבייט ענטוויקעלט די מוסקולען און פער-טעמפּט נישט די גייסטיגע פעהיגקייטען. אַזוי ווי כ׳וועל נאָר ענדיגען דאָס בוך, וועלכעס כ׳מוז דורכלעזען—ווער איך אַ שלאָ-סער. בעשטימט! קענסט נעקראַסאָווס געדיכט?

און ער האָט הויך און דייטליך בעטאָנענדיג די ווערטער, גענומען דעקלאַמירען:

וועלכער נאַר ס׳וויל לעבען פריי—
פאַר דעם אַ פלאַן אַ וואוילער:
אויף שווערע אַרבייט טהו אַ שפּיי
און אייביג בלייב אַ פוילער.

—אולער!—האָט ער פּלוצלינג איבערגעריסען זיין דעקלאַ-מאַציע—האָסטו נישט אַמאָל פּופּצעהן קאָפּיקעס?

—פון וואַנען? אַ פּריץ האָט פערלוירען?—האָט אולער זיך געוואונדערט.

—אַ שאָדן! ס׳ווילט זיך שרעקליך עסען און פֿאַר פופצעה קאָפּ. וואָלטען מיר געקאָנט מאַכען אַ באַל פֿאַר דער גאַנצער קאָמפּאַניע. מ׳וואָלט געקאָנט קויפען: דריי פונט ברויט, פֿאַר דריי קאָפּ. צוקער, פאַר צוויי קאָפּ. טעה, פאַר צוויי קאָפּ. פּאַפּי-ראָסען און פאַר צוויי קאָפּ. אַ הערינג! ס׳וואָלט געווען אַ מחיה!—האָט ער בעלעקענדיג זיך געענדיגט.

—איך האָב געלד!—האָט אייזערמאַן שנעל אַרויסגעזאָגט.

אַלע האָבען געשוויגען און זיך אונבעקוועם איבערגעקוקט. אויך אייזערמאַן האָט זיך אונבעקוועם געפיהלט און קוקענדיג אונבעהאָלפען אויף אולער׳ן האָט ער אונענטשלאָסען אַרויסגעשטאַמעלט:

—אייגענע מענשען... כ׳בעט אייך...

—הערט!—האָט ציפּאָרין טרוקען געזאָגט אויפשטעלענדיג זיך פון אָרט.—מאָרגען פערענדיג איך די אַרבייט, פיער ביכער. כ׳וועל זיי אָבטראָגען און בעקומען אַכציג קאָפּ. אַלזאָ באָרגט זשע מיר ביז מאָרגען עפּעס געלד. אולער וועט אייך ערוב זיין פאַר מיר...

—עס, צו וואָס ערבות...—האָט אייזערמאַן זיך געבעטען.

—ניין! איך וויל אַז אולער זאָל ערוב זיין, אַנדערש וועל איך נישט נעהמען,—האָט זיך ציפּאָרין איינגעשפּאַרט.

—כ׳בין ערוב,—האָט אולער ערנסט זיך אָבגערופען.

—גיט זשע מיר נישט פופצעהן, נאָר דרייסיג קאָפּ אויב איהר האָט--האָט ציפּאָרין טרוקען געזאָגט נישט קוקענדיג אויף אייזערמאַנ׳ען.

—נעהמט מעהר, כ׳בעט אייך!—איך האָב גאַנצע זעקס רובל מיט אַכט און פופציג קאָפּ.

—קיין גראָשען נישט מעהר!

בעקומענדיג די דרייסיג קאָפּ האָט ציפּאָרין אויסגעשריען:

—מיר זענען דאָ זיבען פערזאָן. גוט! איהר וועט זעהן וואָס איך וועל ברענגען! אַז הוליען, זאָל עס זיין געהוליעט! פייעוויטש! שטעל דעם סאַמאָוואַר!

און ער איז געשווינד אַרויס.

—ער וועט חזיר-פלייש ברענגען!—האָט פייעוויטש רייבענ־דיג זיך די הענד פון צופרידענהייט אויסגערופען, און ער איז אַריין צו דער בעל-הבית'טע נאָכ'ן סאַמאָוואַר.

יג

אַרויסגעהענדיג פון צימער האָט פייעוויטש זיך אָנגעשלאָגען אָן נישט קיין הויכען, דאַרינקען בחור אין אַ לאַנגער קאַפּאָטע. דער בחור איז געגאַנגען מיט אַנ'אַראָבגעלאָזטען קאָפּ, שטיל און בעשיידען.

—אַ-אַ, הלל!—האָט איהם פייעוויטש בעגרסט.

—מירקין איז דאָ?—האָט הלל שטיל געפרעגט נישט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ און נישט אומקוקענדיג זיך אַפילו פאַרבייגעהענדיג אויף פייעוויטש'ן.

—ניין. ער וועט אַודאי באַלד אָנקומען...

הלל איז אַריין אין צימער מיט דערזעלבער שטילקייט, נישט בעגריסענדיג זיך מיט קיינעם און נישט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ איז ער צו צום טיש און גענומען דורכקוקען די ביכער, וועלכע ציפּאָרין האָט געהאַלטען אין איינבינדען.

—נו, וואָס הערט זיך, הלל!—האָט אולער זיך צו איהם געווענדט.

—גאָרנישט...—האָט הלל שטיל געענטפערט.—איהר האָט געשריבען דיקטאַנד?—האָט ער געפרעגט די ישיבה-בחורים, וועלכע האָבען זיך שוין געקליבען צונויפצונעהמען זייערע שרייבמאַטעריאַלען.—איהר האָט עפּעס פיל גרייזען?

—דער לעהרער האָט נאָך נישט דורכגעזעהן.

—וואָס הערט זיך ביי דער בעריאָשעוואַ?—האָט אולער נאָכאַמאָל נעפרעגט.

—גאָרנישט...—האָט הלל נישט גערן געענטפערט און שטרענג אַ קוק טהוענדיג אויף אולער'ן, האָט ער איהם געגעבען

צו פאַרשטעהן, אַז ער וויל נישט ריידען אין דער אָנוועזענהייט פון די ישיבה-בחורים.

ציפּאָרין איז דערווייל אַריינגעקומען מיט דעם אַיינגע-קויפטען שפּייז.

—ס׳וועט שוין זיין איינמאָל אַ באַל!—האָט ער אויפגע־רעגט אויסגעשריען.—זעהסט, וואָס איך האָב געבראַכט! אַ גאַנצען לאַבען ברויט פון פינף פונט, קאָלבאַס און עטליכע זיסע קיכ-לעך! אַז צולעבען—זאָל עס הייסען צוגעלעבט!

—יודען! פרעסען חזיר!—האָט אולער אויסגעשריען מיט געמאַכטער אויפרעגונג.—זעהסט ווי אַזוי מ׳לעבט צו?—האָט ער זיך פייערליך געווענדט צו אייזערמאַנען.—דו האָסט שוין גע-פּרובט עסען קאָלבאַס?

—נאָך נישט! אין׳ וועל איצט ס׳ערשטע מאָל פּרובען—האָט אייזערמאַן נישט גאַנץ רוהיג געענטפערט!

ווען דער סאַמאָוואַר איז געווען פאַרטיג און אַלע האָבען זיך געזעצט צום טיש, האָט אולער צעשניטען דעם קאָלבאַס אויף דינע שטיקלעך און האָט פייערליך דערלאַנגט אייזערמאַ-נען אַ שטיקעל.

אייזערמאַן האָט צוגענומען דאָס שטיקעל קאָלבאַס צום מויל און נישט קוקענדיג אויף זיין געמאַכטער דרייסטקייט, האָט ער איהם געקאָסט אַ געוואַלדיגע אָנשטרענגונג איבער זיך. ער איז געווען זיכער, אַז קאָלבאַס האָט אַ געוואַלדיג מיאוס׳ען טעם, אַז עס וועט איהם נעהמען איבלען און ער וועט נישט קאָנען אַראָבשלינגען דעם ביסען. אָבער אויפעסענדיג עס, האָט ער איבערראַשט אויסגעשריען:

—ס׳האָט דאָך אַ טעם פון גאַנץ געוועהנליך פליישׁ! פונקט ווי קאַלט קעלבערינס...

—וואָס דען האָסטו געמיינט?—האָט זיך אולער צעלאַכט.—דער טעם איז דערזעלבער, נאָר מיט דעם קליינעם אונטערשיד, וואָס פאַר קאָלבאַס וועט מען שמייסען אויף יענער וועלט! נו, און דו, חלל?

—איך האָב נאָר וואָס געגעסען וועטשערע,—האָט הלל קו-קענדיג אין אַ ביכעל אַריין געענטפערט.

די ישיבה-בחורים, וועלכע האָבען זיך די גאַנצע צייט געפיהלט נישט היימיש, זענען איצט געזעסען אָן אַ זייט, נאָך אַלץ צונויפגערוקט איינער צום אַנדערן און האָבען בעשיידען און ווי אָנגעשראָקען געגעסען ברויט מיט טהיי.

ציפּאָרין האָט זיי דערלאַנגט צוויי שטיקלעך קאָלבאַס אָבער זיי האָבען אפילו נישט געפּרובט נעהמען עס.

—איהר האָט מורא?—האָט ציפּאָרין געפרעגט.

—וואָס איז דאָ פערהאַן מורא צו האָבען! דאָס איז דאָך נישט קיין בער, ס'וועט נישט בייסען.—האָט דער עלטערער שטיל און צוריקגעהאַלטען געענטפערט, אַ קוק טהוענדיג אויף זיין חבר. דער לעצטער האָט אויף אַ מינוט אויפגעהערט קייען און האָט עפּעס ווי אָפּגעהוסט.

—אַז איהר האָט נישט קיין מורא, פאַרוואָס זשע נעהמט איהר נישט קיין קאָלבאַס?—איז ציפּאָרין צוגעשטאַנען.

—וואָס וועלען מיר דען היזק האָבען, אַז מיר וועלען עס נישט עסען?

—שוין זשע האָסטו טאַקי מורא אַז מען זאָל דיך אויף יענער וועלט נישט שמייסען דערפאַר?—האָט זיך אולער אַריינ-געמישט.—זאָג דעם אמת!

דער עלטערער ישיבה-בחור האָט אַ קוק געטהון אויף או-לער'ן און קוים אַ שמייכעל טהוענדיג, האָט ער געלאַסען גע-זאָגט:

—אָבער אויב כ'וועל נישט עסען, וועט מען דאָך מיך געוויס נישט שמייסען...

—דאָס הייסט אַ כיטרע בריאה! האָט זיך אולער צעלאַכט.— ווילסט, וועל איך דיר באַלד אויפּוויזען פון סאַמע „יורה-דעה", אַז אַ חזיר'ל יונגער פון דריי יאָהר מעג מען עסען אפילו אום יום-כפור. ווילסט? בנאמנות, כ'וועל עס דיר בעווייזען!

—אַזעלכעס אויפּווייזען איז קיין קונץ נישט,—האָט דער עלטערער ישיבה-בחור געענטפערט.—איך וועל אַייך פיל לייכטער

און פשוט׳ער אויפוויזען, אַז אַ חזיר׳ל טאָר מען אפילו אין אַ געוועהנליכען טאָג אויך נישט עסען, נישט נאָר, נישט אום יום-כפור... נישט אויפוויזען איז דער עיקר... איך פערשטעה אפשר אַליין אויך, אַז מ׳וועט מיך נישט שמייסען דערפאַר, נאָר... איך קאָן עס מיר נאָך נישט ערלויבען... איהר פערשטעהט: דער קאָפּ ערלויבט, נאָר ס׳האַרץ ערלויבט נישט...

ער האָט זיך אויפגעהויבען און נאָך איהם אויך דער צווייטער. ציפּאָרין האָט איבערגעקוקט זייער דיקטאַנד, האָט זיי פערגעבען לעקציעס און זיי זענען שנעל אַרויס.

יד

אין צימער איז אַריינגעקומען מירקין, טראָגענדיג אַ קליין פּעקעל ביכער.

—אַרבייט פאַר דיינעטוועגען פון זעליגאָוויטש׳ן,—האָט ער געזאָגט, איבערגעבענדיג ציפּאָרינען די ביכער.—נאָר זיי האָבען געבעטען בעסער אַיינבינדען. אין די פאָריגע ביכער, זאָגען זיי, פאַלען די בלעטלעך אַרויס און טייל זענען פערוועגדט, און דער רוקען...

—כאַפּט זיי דער טייוועל, די אַריסטאָקראַטען! וועסט זיי נישט צופרידען שטעלען!—האָט איהם ציפּאָרין מיט כעס איבערגעריסען.

אַ קוק געבענדיג אויפ׳ן געדעקטען טיש מיט עסענוואַרג, האָט מירקין אויסגעשריען:

—איהר מאַכט דאָך, זעה איך, אַנ׳אמת׳ע סעודה!... אפילו קאָלבאַס אויך! עך, משומדים, משומדים!—האָט ער מיט געמאַכטער אויפרעגונג אויסגעשריען.—וואָס מיינט איהר מיט זיך! איהר פרעסט קאָלבאַס און צוליב אַייך קומען אַלע פרעגיות און צרות אויף יודען!...

און ווערענדיג אָבער באַלד ערנסט, האָט ער זיך געווענדט צו אייזערמאַנען:

—קאַפּלונער וועט אייך געבען אַנ׳אוראָק רוסיש און מאַטעמאַטיק, דריי מאָל אין דער וואָך, פון זיבען ביז אַכט אין אָוונד.

—וואָס רעדט איהר!—האָט אייזערמאַן דערפרעהט אויסגעשריען.—ווען וועלען מיר אָנהויבען?

—אפילו היינט... איבריגענס, איהר וועט זיך גלייכער היינט אויסרוהען און מאָרגען וועל איך אייך צו איהם אַהינפיהרען.

—אַ נויטיגע זאַך, אוראָקען!...—האָט ציפּאָרין פּראָטעסטירענד געמורמעלט און אַ קוק געטהון אויף פּייעוויטש׳ן, ווי ער וואָלט איהם גערופען צו הילף. אָבער פּייעוויטש איז נישט געווען אויפגעלעגט אומצוקעהרען זיך צו דער פריהערדיגער דיסקוסיע אין ער האָט געשוויגען.

הלל, וועלכער איז די גאַנצע צייט געזעסען אָן אַ זייט, פערטיפט אין אַ בוך, האָט זיך איצט נישט געאיילט אויפצוהויבען און מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ, שטיל און אומבעמערקבאַר איז ער צוגעגאַנגען צו דער טהיר. פאַרבייגעהענדיג פאַרביי מירקינען, האָט ער איהם איינגערוימט:

—איך דאַרף אייך עפּעס זאָגען...

ער איז אַרויס און נאָך איהם מירקין.

—וואָס הערט זיך?—האָט מירקין שנעל געפרעגט, ווען זיי האָבען זיך אַליין געפונען אינ׳ם צימער מיט׳ן איינגעלעגטען באַלקען.

הלל האָט אָהן ווערטער דערלאַנגט מירקינען אַ צונויפגעלעגט פּאַפּירעל.

דאָס בריוועל האָט ענטהאַלטען עטליכע שורות געשריבען מיט אַ נערוועזער ציטריגער און שנעלער פרויען-האַנדשריפט:

„אויף אייך איז מיין איינציגע האָפנונג! דערבאַרימט זיך און העלפט מיר!... צו מיינע ליידען איז קיין גרעניץ נישט דאָ. כ׳האָב שוין קיין כח נישט ווייטער צו קעמפען. איך ווייס שוין גאָרנישט וואָס מיט מיר טהוט זיך... בעראַט אייך מיט די חברים און בעקלערט ווי מיך צו ראַטעווען. איך בין

אויף אַלעס, אויף אַלעם גרייט! כ׳בעט אייך, לאָזט מיך נישט אַזוי איבער, העלפט!... מעהר שרייבען קאָן איך נישט... הלל וועט אייך שוין אַלעס דערצעהלען...

אייער פריינד, די אומגליקליכע סאָניע״.

מירקין האָט איבערגעלייענט דאָס בריוועל און אויפגע-רעגט געפרעגט:

—וואָס? דער פאָטער האָט זי ווידער געשלאָגען?...

—ניין, ער האָט זי נישט געשלאָגען, נאָר ער נויט זי חתונה צו האָבען,—האָט הלל פלעגמאַטיש רוהיג געענטפערט.

—וואָס רעדט איהר!!

—די תנאים זענען בעשטימט אויף איבערמאָרגען...

—ניין!!—האָט מירקין האַרט און ענטשלאָסען אויסגערופען און אין זיינע אויגען האָבען אויפגעבליצט בייזע פייערלעך און אַ פאַנאַטישע ענטשלאָסענקייט.—דאָס וועט נישט זיין!! די וועלט זאָל אונטערגעהן—און דאָס וועט נישט זיין!! פאַר יעדען פרייז מוז זי געראַטעוועט ווערען!... וואָס שטעהען מיר דאָ!—האָט ער זיך פלוצלינג געכאַפט.—לאָמיר אַריינגעהן אין צימער! מיר וועלען זיך געמיינזאַם בעראַטען וואָס צו טהון...

—וואַרט,—האָט איהם הלל אָבגעשטעלט.—דאָרט איז אַ פרעמדער מענש...

—ווער?—האָט זיך מירקין געוואונדערט.—אַ-אַ, אָט דער נייער?... ניין, ס׳מאַכט נישט. ער איז אַן׳אייגענער!—האָט ער בערוהיגענד צוגעגעבען.

—און מיר... געפעלט ער נישט,—האָט הלל אונצופרידען און ברוגז׳לעך געענטפערט.

—פאַרוואָס?

הלל האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און ערנסט אַ קוק גע-טהון מירקינ׳ען גלייך אין פנים מיט זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען. מיט׳ן אויפגעהויבענעם קאָפּ און מיט׳ן אָפענעם קלוגען עטוואָס כיטרען בליק האָט הלל אויסגעזעהן גאָר אַן׳אַנדערער. פאַר מירקינ׳ען איז איצט געשטאַנען נישט דער שטילער, בע-שיידענער און דערשראָקענער ישיבה-בחור, נאָר אַ זעלבסטשטענ-

דיגער, דורכגעטריבענער און פערנינפטיגער מענש

—דערפאַר וואָס ער איז קיין מענש נישט!—האָט הלל מיט גאָר אַנ׳אַנדערער שטים האַרט און ענטשלאָסען געענט-פערט.—ער איז אַ צו האַסטיגער... אַנ׳אונבערעכענטער—האָט ער צוגעגעבען, זוכענדיג דעם פּאַסענדען אויסדרוק.—ער האָט נאָך נישט בעוויזען אַרומצוקוקען זיך, ער איז קוים געקומען צו-פאָהרען—האָט ער זיך שוין צוגעכאַפּט צו קאָלבאַס! ער האָט אַ העלדישקייט בעוויזען!...

—נו, איז וואָס?—האָט מירקין אונענטשלאָסען אָנגעהויבען, פּערלירענדיג זיך עטוואָס פון הלל׳ס קאַטעגאָרישען טאָן.

—עס זענען דאָ געזעסען די ישיבה-בחורים.—האָט הלל נישט הערענדיג איהם ווייטער גערעדט,—דער עלטערער האָט שוין זיכער אַ מאָל צוואַנציג געגעסען חזיר. פונדעסטוועגען האָט ער פאַר פרעמדע אין די אויגען נישט געוואָלט עסען קיין קאָלבאַס בשום אופן נישט. נאָך וואָס געבען יענעם אַ בייסש אויף זיך?...

—אָבער ער איז דאָך נישט קיין ישיבה-בחור, וואָס האָט ער...

—אַלץ איינס, אַ ישיבה-בחור, צי נישט אַ ישיבה-בחור, אַ מענש דאַרף מען זיין!—האָט הלל קאַטעגאָריש אויסגערופען—איך וואָלט איהם בשום אופן נישט אָנפערטרויט קיין סוד!

און אַראָבלאָזענדיג צוריק די אויגען האָט ער צוגעגעבען שוין מיט זיין געוועהנליכען טאָן גאַנץ שטיל און בעשיידען:

—מילא, טהוט ווי איהר פערשטעהט...

—פון מיינעטוועגען קאָן מען איהם ווי עס בעזייטיגען. איך וועל עס באַלד מאַכען... נו, מ׳דאַרף אָנהויבען עפּעס טהון!... מ׳טאָר נישט לאָזען אַ מענשען אומקומען!...

אומקעהרענדיג זיך צוריק אין שטוב אַריין האָבען זיי געטראָפען די חברים איבערקוקענדיג די ביכער וועלכע מירקין האָט געבראַכט. צווישען זיי האָבען זיך געפונען עטליכע העפ-טען השחר, וועלכע אולער האָט שוין גענומען צום לעזען.

—זאָל איך אַ מיתה משונה איינגעהמען אויפ׳ן אָרט, אויב

דו וועסט די ביכער נעהמען צום איינבונדען איידער איך וועל זיי דורכלעזען!—האָט ער ענטשלאָסען געמאָלדען ציפּאָרינ׳ען.

—יחדו!—האָט אייזערמאַן הויך אויסגעשריען, האַלטענדיג מיט איין האַנד ביי אַ ברעג פון ביכעל פונקט ווי ער מיט אַ-לער׳ן וואָלטען צוזאַמען געפונען אַ מציאה.

—אויב איהר ווילט נישט היזק האָבען קיין טאָג, קאָנט איהר גלייך געהן צו קאַפּלונער׳ן,—האָט זיך מירקין געווענדט צו אייזערמאַנען.

—אדרבה!—האָט אייזערמאַן איינגעשטימט.—איהר וועט מיט מיר געהן? קומט!

—אפשר וועט ווער פון אייך מיט איהם געהן?—האָט מיר-קין געפרעגט קוקענדיג אויף די חברים.

—איך וועל איהם אַהינפיהרען—האָט ציפּאָרין פאַרגעשלאָ-גען נישט אָברייסענדיג זיך פון דער אַרבייט כ׳דאַרף סיי ווי סיי געהן נאָך פּאָדעם.

—זייט אַזוי גוט!—האָט זיך אייזערמאַן געווענדט מיט אַ הייסער בקשה צו ציפּאָרינ׳ען. איהר האָט דאָך אַ שער. טהוט זשע אַ מצוה און שערט מיר אָב די פּאות.

—עט, וואָס זאָגט איהר זיך אַזוי? איהר האָט נאָך צייט!—האָט זיך מירקין אָנגערופען אומצופרידען, דערמאָהנענדיג הלל׳ס רייד.

—ס׳איז דאָך אַ חרפה זיך צו בעווייזען פאַר אַ מענשען!

—לאָזט, לאָזט! מיר׳ן איהם אָבשניידען די פאות!—האָט זיך אולער אָבגערופען.—ער האָט מיך נאָך פריהער געבעטען וועגען דעם! נו, זעץ זיך! מיר וועלען דיך מכניס זיין תחת כנפי ההשכלה!

—אַנ׳אמת׳ער משכיל איז מחויב זיך צו לאָזען אויסרייסען די פאות ביזין וואָרצעל—האָט הלל געלאַסען און זעהר ערנסט זיך אָנגערופען.—דערפאַר איז מען זוכה צו קומען אין גן-עדן פון די משכילים...

אַלע האָבען זיך צעלאַכט און אייזערמאַן האָט פערוואונ-דערט אַ קוק געטהון אויף הלל׳ן. אין דער ערשטער מינוט האָט

זיך איהם אפילו געדוכטען, אז יענער מיינט עס ערנסט.

אולער האָט נעהמענדיג די שער אין האַנד, געפרעגט:

—ווי אַזוי זאָל איך אָבשערען? ביז צו דער הויט? ס'זאָל קיין שפור נישט בלייבען?

—ביז צו דער סאַ-אַמער הויט! עס זאָל קיין זכר נישט בלייבען!

—און וואָס פאַר אַ ברכה מאַכען? ס'האָט דאָך נישט קיין טעם אָהן אַ ברכה—האָט אולער ווידער געפרעגט.

—מאַך עס שנעלער... פערהאַלט איהם דאָ נישט!—האָט איהם מירקין אַיינגערוימט.

—נו, לאָז שוין זיין אָהן אַ ברכה!—האָט אולער אַיינגע-שטימט און אָבגעשוירען אייזערמאַנען ביידע פאות ביז צו דער הויט.

אויפשפרינגענדיג פון בענקעל האָט אייזערמאַן אויסגע-שריען:

—נו, ווי זעה איך עפּעס אויס? אַ שאָד וואָס עס איז קיין שפיגעל נישטאָ!

—אויסגעצייכענט! ער איז גאָר אַנ'אַנדערער מענש גע-וואָרען!—האָבען אַלע האַלב אין שפּאַס האַלב אין ערנסט גע-ענטפערט.

—כ'וואָלט בעדאַרפען די קאַפּאָטע אויך אונטערשניידען, כדי אינגאַנצען שוין בעקומען אַנ'אויסזעהן פון אַ מענשען... נאָר, כ'וועל עס נאָך בעווייזען צו טהון. מ'דאַרף נישט אַלץ מיטאַמאָל!—האָט אייזערמאַן גערעדט, פיהלענדיג עפּעס נישט קלאָר, אַז ער שטערט דאָ וועמען.

אולער האָט צונויפגענומען די אָבגעשניטענע פאות.

—מיר'ן עס מיט פּאַראַד פערברענען לעזענדיג דערביי דעם „השחר"—האָט ער לאַכענדיג געזאָגט.—און דיך וועלען מיר פיהרען אין מקוה אַריין כדי דו זאָלסט ריין ווערען פון דער גאַנצער רעליגיעזער טומאה...

—אוי, הערט גזר!—האָט אייזערמאַן לעבעדיג אויסגע-שריען.—ס'קומט אויס פונקט דאָסזעלבע וואָס מיט'ן לעהרער פון

מילאָסלאַווקע, װעלכען דער רב האָט מחזיר למוטב געווען! כ׳וועל עס אייך דערצעהלען! כ׳זאָג אייך,–אַנ׳אומערהערטע מעשה!

–איהר וועט עס שוין אַנ׳אַנדערש מאָל דערצעהלען!–האָט איהם מירקין טרוקען איבערגעריסען.–איהר דאַרפט דאָך ערגעץ געהן...

–יאָ, איהר האָט רעכט!–האָט זיך אייזערמאַן דערמאָהנט–כ׳האָב ניין מאָס רייד, ווי אַ יודענע.

אַרויסגעהענדיג פון צימער, האָט ער זיך אָבער נאָכאַמאָל אומגעדרעהט און שטיל געפרעגט מירקין׳ען:

–ביי קאַפּלונער׳ן מוז מען אודאי זיצען אָהן אַ היטעל?

–געוויס, געוויס!–האָט מירקין שנעל געענטפערט.

טו

אַזוי ווי אייזערמאַן איז נאָר אַרויס, האָט מירקין הייס און אויפגערעגט אויסגערופען:

–מיר מוזען גלייך צוטרעטען בעטראַכטען אַ זעהר וויכטיגען ענין! מיר דאַרפען ראַטעווען אַ מענשען!

–סאָניע בעריאַשעוואַ׳ן!...–האָט אולער גלייך ערקלערט

–הערט וואָס זי שרייבט!

און מירקין האָט הויך פאָרגעלייענט איהר בריוועל.

–ווייסט איהר צוליב וואָס זי שרייבט דאָס דאָזיגע בריוועל? דער פאָטער וויל זי מיט געוואַלד התונה מאַכען!–האָט ער אויפגערעגט צוגעגעבען.

זיין אויפרעגונג האָט אַלע אַרומגעכאַפּט. פּייעוויטש איז אַראָבגעשפּרונגען פון דער נאַרע. ער איז געווען בלייך, זיין געזיכט האָט נערוועז פיבערהאַפט געציטערט. אולער, שטעהענדיג אין מיטען צימער, האָט זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זייטען מיט ברייט געעפענטע ווילדע אויגען. אפילו קראָנבלאַט, וועלכער האָט זיך כסדר געשאָקעלט איבער׳ן לעהרבוך, האָט אויך

אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ קוק געטהון אויף מירקינ׳ען מיט אַ ליידענדע אויסדרוק, פונקט ווי ער וואָלט ווידער בעקומען צאָהן-וועהטאָג.

—ווער איז דער חתן?... פאַר ווענען מאַכט מען זי חתונה?...—האָט אולער מיט אַ דערשלאָגענער שטים געפרעגט און די ליפּען זענען איהם אַזש בלוי געוואָרען פון אויפרעגונג.

—וואָס איז די נפקא-מינה מיט ווענען!—האָט מירקין גע-ענטפערט און ווייטער גערעדט מיט אויפרעגונג:—די האָר אויפ׳ן קאָפּ שטעלען זיך דאָך קאַפּויער ביים געדאַנק, אַז היינטיגע צייטען זאָל אַ פאָטער מיט געוואַלד חתונה מאַכען זיין טאָכטער! וואָס פאַר אַ רעכט האָט ער דערצו?!.., דאָס איז דאָך אַ שרעק-ליכע רציחה, וואָס מ׳קאָן זיך גאָרנישט פאָרשטעלען! דער מענש איז פריי און קיינער האָט קיין רעכט נישט צו בעל-הבת׳עווען מיט זיין גורל!—האָט ער ענערגיש אויסגעלאָזט.

—און נאָך וואָס פאַר אַ מענש—האָט איהם אולער אונטער-געהאַלטען.—מ׳זאָגט כאָטש אַ פּראָסט מיידעל, עפּעס דאָרט „אַ ויידענע באַרישניע”, ווי פּיסאַרעוו זאָגט. אָבער אַזאַ מענש ווי סאָניע בעריאָשעוואַ!...

פּייעוויטש איז מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ געלאָפען הין און צוריק איבער׳ן צימער, נערוועז געצופּט דאָס בערדעל, טראַכטענדיג עפּעס.

—הערט! מ׳דאַרף מיט קאָפּ בעטראַכטען דעם ענין!—האָט ער האַסטיג אַרויסגעזאָגט בלייבענדיג שטעהן ביים טיש.—וואָס הייסט עס-מיט געוואַלד זי חתונה מאַכען? ווי אַזוי קאָן ער זי מיט געוואַלד חתונה מאַכען? אויב זי וועט איהם ענטשלאָסען זאָגען, אַז זי וויל נישט קיין מאַן, וועט ער זי דען מיט גע-וואַלד שלעפּען אונטער דער חופּה? כ׳פערשטעה נישט!... אַ מענש דאַרף דאָך האָבען אַ שטאַרקען ווילען...

—געה צו אַלדע שוואַרצע יאָהר מיט דיין שטאַרקען ווי-לען צוזאַמען!—האָט איהם אולער מיט כעס איבערגעשלאָגען.—האָסט דען נישט געהערט, וואָס זי שרייבט, אַז זי האָט שוין מעהר קיין קרעפטען נישט? ווייזט נאָר אַהער איהר בריוועל,

ווי שרייבט זי דאָרט? „כ׳האָב שוין מעהר קיין כח נישט צו ראַנגלען זיך״,—האָט ער פאַרגעלעגט. עו.—און דו דערצעהלסט „אַ שטאַרקען ווילען״!

—ווען איהר וואָלט צוגעזעהן וואָס דאָרט טהוט זיך,—האָט זיך הלל אָנגערופען,—וואָלט איהר ערשט פערשטאַנען, ווי שווער עס איז איהר זיך קעגענצושטעלען...

—דערצעהל! דערצעהל בפרטות, וואָס דאָרט קומט פאָר,— האָבען אַלע געבעטען.

—וואָס איז דאָ צו דערצעהלען? נישטאָ וואָס צו דערצעהלען,—האָט הלל קאַלט געזאָגט, זעצענדיג זיך אויף דער נאַרע און טאַקי קלויבענדיג זיך צו דערצעהלען באריכות אַ גאַנצע געשיכטע.

—ווי אַזוי עס האָט זיך אָנגעהויבען, ווייסט איהר דאָך. ווען דער פאָטער האָט זי געפּאַקט שפּאַצירען מיט׳ן גימנאַזיסט, האָט ער זי ביי דער האַנד אַהיימגעפיהרט, האָט זי אָנגעשלאָגען און דערנאָך צעריסען אַלע איהרע ביכער און אַריינגעוואָרפען זיי אין פייער. דאָס איז געווען, ווען?—מיטוואָך. דאָנערשטאָג עס איך ביי זיי. כ׳בין געקומען אויף מיטאָג—בעמערק איך, אַז עס איז עפּעס נישט גלאַט. איך, נאַטירליך, שווייג. כ׳בין אָבער אַריין אין קיך און די קעכין האָט מיר אַלץ דערצעהלט. ביי מיטאָג איז דער אַלטער געזעסען אָנגעבּרוגז׳ט און אין כעס. ער האָט געשוויגען, געסאָפּעט, אַלע מינוט געגעבען אַ וואָרף דאָ דאָס מעסער, דאָ דעם גאָפּעל און קוקט אין אַלע זייטען ווי אַ צערייצטע חיה, זוכט נאָר צו וואָס זיך צוטשעפּען. אַלע זיצען ביים טיש שווייגענדיג מיט אַ פערהאַלטענעם אָטעם. סאָניע איז ביי טיש נישט געווען. ער האָט איינמאָל און נאָכאַמאָל אַ קוק געטהון אויף איהר אָרט און האָט בייז אַ געשריי געטהון צום ווייב: וואו איז שרה? זי זאָל מיר שוין צוקומען צום טיש! און ער האָט אַ זעץ געטהון מיט דער פויסט אָן טיש. די אַלטע איז אַריינגעלאָפען אין שלאָף-חדר און איז צוריק אַריינגעקומען מיט סאָניען. זי האָט זיך אַ בלאַסע, אַ רוהיגע, שווייגענדיג געזעצט צום טיש. דער פאָטער האָט דורכ-

דרינגליך אַ קוק געטהון אויף איהר און גאָרנישט געזאָגט. דער־
נאָך האָט ער אויפגעהויבען דעם קאָפּ און בעמערקענדיג, אַז ז׳
עסט נישט, האָט ער איהר שאַרף בעפוילען: „עס״: זי האָט
געפאָלגט. עס איז ווידער שטיל געוואָרען. דער אַלטער האָט
געענדיגט עסען די זופּ, האָט זיך צוריקגעוואָרפען אויפ׳ן ווענד־
טעל פון שטוהל און געקוקט אויפ׳ן סופיט, טיף אָבקרעכצענדיג.
דערנאָך האָט ער זיך אָנגערופען צום ווייב: „הערסט, רחל, בע־
שלאָסען! איך גיב מיין הסכמה אויפ׳ן שידוך מיט איטשעלע
ראָטשעווער, יאָ, מיט איטשעלע ראָטשעווער. דער „יחוס״ פּאַסט
אונז נישט, עס איז אָבער פערפאַלען! מיר קאָנען נישט איצט
איבערקלייבען. אונזער סחורה איז שטאַרק געפאַלען אין פּרייז...
כ׳וועל נאָך היינט הייסען דעם שדכן אָנשרייבען צו איטשעלען,
אַז איך בין מסכים, און אויף די צווייטע וואָך וועלען מיר
זיך צונויפפאָהרען אויף תנאים! הערסט, רחל?״ — „כ׳הער״,
האָט איהם רחל שטיל געענטפערט.

— און סאָניע?

קיין וואָרט נישט! ווי מ׳וואָלט נישט פון איהר גערעדט.
דערנאָך האָט דער אַלטער אַ קוק געטהון אויף סאָניען און
גיפטיג-בייז אַ זאָג געטהון: „יאָ-יאָ! כ׳האָב גאָר פערגעסען!
מ׳דאַרף דאָך נאָך דיך פרעגען, צי דו בעשטעהסט אויפ׳ן
שידוך? זיי מיר מוחל, טאָכטער מיינע! כ׳האָב גאָר פערגעסען,
דאָס דו קאָנסט נאָך נישט בעשטעהן אויפ׳ן שידוך! דו דאַרפסט
אפשר פריהער אַריינקוקען אין ביכעל כדי צו וויסען צי דער
חתן פּאַסט דיר, צי נישט? ס׳קאָן זיין, אַז דיר געפעלט גאָר
בעסער אַ חתן מיט ווייסע קנעפּ און מיט „ליובקעס״? ענטפער!
וואָס שווייגסטו? לאַנג האָט ער אַזוי גערעדט, גערייצט זיך. און
סאָניע איז געזעסען שווייגענדיג, שטיל, מיט אַראָבגעלאָזטע
אויגען, פּונקט ווי זי וואָלט גאָרנישט געהערט. „אַהאַ, שווייגסט!״—
האָט דער אַלטער אויסגעשריען. נו, דיין גליק איז וואָס דו
שווייגסט, אַז נישט וואָלט איך דיר געוויזען ווי אַזוי צו ריידען
מיט אַ טאַטען!״ ער האָט אַ שטויס געטהון די שטוהל און איז
אַריין אין צווייטען צימער... נאָר איך קען גאַנץ גוט דעם

משוגע׳נעם און רעכענ, אַז ער האָט דאָס אַלץ געזאָגט נאָר אום כדי צו פיינינגען סאָניע׳ן. דעם שידוך מיט איטשעלע ראָטשעווער האָט מען איהם עטליכע מאָל פאָרגעשלאָגען און ער האָט נישט געוואָלט הערען דערפון...

—איך קען דעם איטשעלע—האָט זיך אולער אָנגערופען.—ער איז פון שטעדטעל ק. איך בין דאָרט געוועז מיט פיער יאָהר צוריק. דער איטשעלע האַנדעלט מיט אָקסען. אַ פערגרעבטער מענש, נאָר זעהר אַ רייכער... איך קען דעם חתן אויך. ער איז נאָך דעמאָלט געוועזן אַ קליין יונגעל. אַ מיאוס׳ער עכבר...

—ער איז איצט אויך אַזעלכער, אַנ׳עקעל אַ קוק צו טהון,—האָט זיך הלל אָנגערופען.—ער איז דאָ פערהאַן מיט׳ן פאָטער. איך האָב זיי געזעהן אין קלויז. דער שדכן האָט מורא געהאַט, אַז בעריאַשעוו קאָן נאָך הרטה האָבען, האָט ער געקלאַפּט אַ דעפּעש צו איטשעלע, ער זאָל גלייך קומען צופאָהרען. און ער איז טאַקי געקומען מיט׳ן חתן צוזאַמען... כ׳בין היינט אויך געוועזען געוואָרען, אַז די מחותנים זענען שוין צווישען זיך דורכגעקומען און אַז אויף איבערמאָרגען איז בעשטימט די תנאים...

אין צימער איז אַריין ציפּאָרין.

—כ׳האָב שוין אָבגעפיהרט דעם „שילער" צום „לעהרער"— האָט ער איראָניש בעטאָנענדיג די ווערטער געזאָגט. זיי וועלען מסתמא אָנהויבען פון „גראַמאַטיקע"...

—לאָז צורוה איצט מיט גראַמאַטיק!—האָט פּייעוויטש אויף איהם אָנגעשריען. מיר ריידען איצט וועגען זעהר אַ וויכטיגען ענין!

און ער האָט איהם בקיצור איבערגעגעבען הלל׳ס ערצעהלונג.

ציפּאָרינס ברוינליך געזיכט איז רויט געוואָר׳ען, די אָדערן אויפ׳ן שטערען זענען איהם אָנגעדראָלען געוואָרען און אָנבלאָזענדיג די ליפּען, האָט ער האַרט און ענטשלאָסען געזאָגט:

—מיט אַזאַ רוצה דאַרף מען ריידען נאָר מיט די הענד!

אַריינכאַפּען זיך צו איהם אין שטוב, ווען קיינער אַ חוץ איהם איז נישטאָ דאָרט אָנהרג׳ענען איהם האַלב טויט, אָט דעם אַלטען מערדער און אָנזאָגען איהם, אַז אויב ער וועט...

– רעדסט נאַרישקייטען! –האָט איהם פייעוויטש איבערגעשלאָגען. – אַ שען מיטעל האָט ער געפונען!... מ׳דאַרף צוקלערען עפּעס ממשות׳דיגעס...

– אפשר גאָר פּרובען דורך פּאָליציי, דורכ׳ן פּאָליציימייסטער, צום ביישפּיל... דער אַלטער קאַפּלונער איז מיט איהם בעקאַנט... לויט׳ן געזעץ... ס׳איז דאָך פערהאַן אַ געזעץ...–האָט אולער אונענטשלאָסען אָנגעהויבען. אָבער ער האָט זיך באַלד אַליין איבערגעריסען: עט! כ׳רייד נאַרישקייטען! דאָס געזעץ וועט דאָ העלפען, ווי אַ טויטען באַנקעס!

– ס׳איז דאָ אַ גוט מיטעל,–האָט פייעוויטש פערטראַכט זיך אָנגערופען. אַוועקשיקען דעם איטשעלען אַ בריף מיט זידלערייען אויף דער כלה, אַז זי האַלט זיך ביים שמד׳ן, אַז זי פיהרט זיך אַרום מיט יונגען וכדומה. און ער וועט געוויס אָבזאָגען זיך פון דעם שידוך...

–אויסגעצייכענט!–האָט ציפּאָרין ענטציקט אויסגעשריען.– קיין בעסער מיטעל האָט מען שוין נישט געקאָנט צוטראַכטען!

– וואויל!–האָט איהם אולער אונטערגעהאַלטען.–איך נעהם אויף זיך אָנצושרייבען דעם בריף! איך וועל עס שרייבען מיט אַלע פּשט׳לעך מיט ראיות פון דער גמרא און פון זוהר און וואָס איהר ווילט נאָר אַליין. כ׳וועל עס אַזוי אָנשרייבען, אַז ער וועט מיינען, דאָס דער רב אַליין האָט עס געשריבען...

– אַ מיטעל איז עס אַ גוטס, נאָר איך ווייס נישט, צו עס וועט עפּעס העלפען,– האָט זיך הלל אָבגערופען-דער איטשעלע שטאַמט אַליין פון זעהר אַ פּראָסטע גזע און ער וויל דורכאויס מתחתן זיין זיך מיט די בעריאַשעוו׳ס. בעריאַשעוו איז דאָך פון גרויסען יחוס, אַזוי, אַז אָנשרעקען איטשעלען בלויז מיט בריף איז אַ שווערע הלכה.

טז

נישט אַוועקלעגענדיג אַלץ דאָס לעה־בוך פון האַנד, האָט קאָרנבלאַט זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט צו דעם שמועס. נאָך עטוואָס וואַקלען זיך, האָט ער אַוועקגעלעגט דאָס ביכעל און איז צוגעגאַנגען צום טיש.

—איך וועל אייך אַזוי זאָגען,—האָט ער אָנגעהויבען טרו-קען געשעפטליך.—ס'איז פערהאַן אַ זיכער מיטעל זי צו רעטען! דאָס מיטעל איז אַ שווערס, נאָר אויב זי וועט בעשטעהן, וועט זי מיט איינמאָל פטור ווערען אי פון דעם חתן אי פון אַנ-דערע...

—וואָס איז עס פאַר אַ מיטעל?—האָבען זיך אַלע פעראינ-טערעסירט.

—גאָר פשוט. אינגאַנצען נאָר עטליכע ווערטער צו זאָגען...

—הרי את!—האָט אולער זיך אָנגעשטויסען.

—פערשטעהט זיך!—האָט קאָרנבלאַט בעשטעטיגט מיט אַזאַ טאָן, ווי ער וואָלט זיך גע'חידוש'ט, וואָס זיי זענען פריהער נישט געפאַלען אויף אַזאַ פשוט'ע המצאה.—איינער פון אונז דאַרף אַריינגעהן מיט נאָך צוויי פון אונז אַלס עדות צו בער-יאַשעווי'ן אין קראָם, דאַן, ווען סאָניע וועט דאָרט זיין (וועגען דעם קאָן מען זיך פריהער פערשטענדיגען מיט איהר) קויפען ביי איהר עפעס, אַריינרוקען איהר אין האַנד אַ זילבערנע מטבע, זאָגען „הרי את”, און פאַרטיג אַנ'עסק! עס וועט זיי שוין קיין דאָקטאָר אין דער וועלט נישט העלפען!

אַלע זענען ערשטוינט געוועזן פונ'ם אונערוואַרטעטען פאָר-שלאָג. דער דאָזיגער פלאַן האָט זיך זיי אויסגעוויזען, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער איז אַ זיכערער, אַלס אַ צופיל ענטשלאָסענער און געפעהרליכער.

—ס'וועט זיך אויפהויבען אַ סקאַנדאַל...—האָט פייעוויטש אונענטשלאָסען געזאָגט.

—איז נאָך בעסער!—האָט אולער אויסגעשריִען.—וואָס האָסטו מורא פאַר אַ סקאַנדאַל? אדרבה! זאָל ווערען אַ סקאַנדאַל! זאָל דער אַלטער בעריאַשעוו מיט זיין גאַנצער כנופיה פּלאַצען פאַר צרות! כ'שטעל זיך פאָר זייערע צרות נעבעך! וואָס פאַר אַ מחיה דאָס וועט זיין צוצוקוקען.

—בעריאַשעוו וועט זיך דאָך דאַן שטרענג אָבּרעכענען מיט סאָניע'ן...—חאָט זיך מירקין אָבגערופען.

—פון וואַנען וועט ער דען וויסען, אַז דאָס איז געשעהן מיט איהר ווילען?—האָט קאָרנבלאַט געזאָגט.—זי קאָן אויף צופלייס אָנהויבען שרייען און אפילו זיך מאַכען פאַלען אין חלשות...

—נו, לאָמיר זאָגען, אַז דעם אַלטען איז נישט אַזוי לייכט אָבצונאַרען, ער וועט פערשטעהן, אַז דאָס איז געשעהן נישט אָהן איהר הסכמה,—האָט זיך הלל אָבגערופען.—אָבער קעגען קלעפּ פון אַ טאַטען איז דאָך פערהאַן אַ גוט מיטעל: דראָהען מיט שמד'ן זיך... אַזאַ מין זאַך מאַכט דעם אכזריות'דיגסטען פאָטער ווייך ווי פוטער...

—און דאָס ווייסט איהר, ברידער, אַז פאַר אַזאַ „מקדש" זיין געהט מען גלייך אין תפיסה אַריין! דאָס איז אַ קרימינעל-פערברעכען....—האָט פייעוויטש זיך אָנגערופען.

—מילא, אין תפיסה—איז אין תפיסה, אַבי צו ראַטעווען אַ מענשען!—האָט ציפּאָרין ענטשלאָסען אויסגערופען.—איך נעהם אויף זיך דאָס צו מאַכען! איך שרעק זיך נישט פאַר קיין תפיסה!

—איך שרעק זיך אויך נישט, שוטה!—האָט פייעוויטש מיט אויפרעגונג צו איהם געזאָגט.—דו פערשטעהסט נישט, וועגען וואָס מ'רעדט...

—דערפאַר איז נאָך נישטאָ וואָס צו שרעקען—האָט הלל געזאָגט.—דער פאָטער וועט מסתמא, סטראַשען מיט טורמע און מיט קאַטאָרגע. נאָר וואָס וועט ער דערמיט געווינען? דאַן וועט סאָניע שוין בעשטימט נישט בעקומען קיין גט.

—אויב ס'איז ווירקליך נישטאָ קיין אַנדערע המצאה, מוז

מען זיך בעשליסען אויף דעם,—האָט מירקין ענדליך בעשלאָ-
סען.—מ׳דאַרף נאַטירליך פריהער איבעררײדען מיט סאָניע׳ן.

—נאָך וואָס דאַרף מען זי פרעגען? זי שרייבט דאָך אַליין
אַז זי איז אויף אַלעם גרייט.—האָט אולער זיך אָנגערופען.

—פונדעסטוועגען דאַרף מען זי פרעגען.

הלל האָט זיך אונטערגענומען נאָך דעמזעלבען אָוועגד
נאָכ׳ן נאַכט-עסען ביי בעריאַשעוו׳ן איבערצושמועסען מיט סאָ-
ניע׳ן און אויף צומאָרגענס אינדערפריה צו ברענגען פון איהר
אַ תשובה.

—ווער זשע וועט נעהמען אויף זיך די ראָלע פון אַ
חתן?—האָט מירקין געפרעגט.—איך, נאַטירליך, טאָר זיך אפילו
פאַר זיין קראָם נישט בעוויזען.

—איך נעהם עס אויף זיך!—האָט ציפאָרין אויסגעשריען.

—איך!—האָט פייעוויטש אויך אויסגערופען.

—איך וואָלט אפשר גענומען אויף זיך די ראָל פון אַ
חתן,—האָט קאָרנבלאַט שמייכלענדיג געזאָגט,—נאָר, ערשטענס,
האָב איך קיין צייט נישט און צווייטענס... פאַרוואָס עפּעס
מקדש זיין און דערנאָך גט׳ן זיך? ווען סאָניע זאָל אויף אַנ׳-
אמת איינוויליגען מיט מיר חתונה צו האָבען...

—מנוול!—האָט ציפאָרין מיט כעס אַ געשריי געטהון אויף
איהם.

—איך וואָלט אפשר יאָ געוואָלט נעהמען אויף זיך די
ראָל פון חתן. נאָר כ׳קאָן נישט!—האָט אולער זיך אָנגערופען
אַרומקוקענדיג זיך אויף אַלע מיט גלאַנציגע אויגען.—איך האָב
אַ פרינציפּ...

—איך ווייס וואָס פאַר אַ פרינציפּ!—האָט פייעוויטש גע-
טראָפען.—„אי-דע-אַלע״?... יאָ?...

—יאָ!—האָט אולער געהיימניספול געענטפערט.—נאָר קיי-
ער טאָר וועגען דעם נישט וויסען,—האָט ער שטיל צוגעגעבען,
אָר פערגעסענדיג, אַז ער האָט אַליין אויסגעפּלוידערט זיין
„סוד״ יעדען בעזונדער.

יז

אייזערמאַן איז אַרויס פון „עיר-מקלט” אין אַ געהויבענער שטימונג, אָבער גלייכצייטיג האָט איהם געפּרעסט עפּעס אַ גע-פיהל פון שווערקייט און פערלאָרענקייט אין וועלכע ער האָט זיך נישט געקאָנט פונאַנדערקלייבען. ער האָט געפּרובט פער-פיהרען אַ שמועס מיט ציפּאָרינ׳ען, אָבער יענער האָט, געהענ-דיג פּאָראויס מיט אַ געזונקענעם קאָפּ, אָדער גאָרנישט געענט-פערט, אָדער נישט גערן צוגעוואָרפען עפּעס אַ וואָרט. אייזער-מאַן איז שטיל געבליבען און, אונגעשיקט אונטערשפּרינגענדיג, האָט ער נאָכגעאיילט נאָך ציפּאָרינ׳ען. זיין שטימונג איז מיט-אַמאָל געוואָרען אַ געדריקטע און אַלץ, וועגען וואָס ער האָט זיך דערמאָהנט האָט זיך איהם אויסגעוויזען קאַלט און פינסטער. די נייע חברים אין „עיר-מקלט” האָבען איהם אויפגענומען קאַלט און גלייכגילטיג. מירקין וועלכער האָט זיך אינדערפריה צו איהם אַזוי וואַרים בעצויגען, האָט איצט געוואָלט וואָס שנע-לער פון איהם פּטור ווערען... שולדיג אין אַלעם נאַטירליך איז ער אַליין: ער איז אַלעמען דערעקעלט געוואָרען מיט זיין נאַרי-שער פּלאַפּלעריי... אַ מאָדנע קיהלקייט אויף די נאַקעטע שליי-פען האָט איהם דערמאָהנט כּסדר אָן די אָבגעשוירענע פּאות,— און ער האָט איצט בעדויערט וואָס ער האָט זיך צוגעאיילט מיט דער דאָזיגער אָפּעראַציע, אַז ביי די חברים, אָנשטאָט די ער-וואַרטעטע איינשטימיגקייט, האָט דאָס אַרויסגערופען פּשוט אָפּ-שפּעטונג... און ענדליך, האָט ער זיך דערמאָהנט די הויפּט-סיבה פון זיין אינערליכער אונרוהיגקייט: ער האָט זיך דער-מאָהנט די דעבאַטען פון זיינע נייע חברים, וועגען לעהרע גון פיזישער אַרבייט, דעבאַטען, וועלכע זענען געוועזען דער היפוך פון זיינע אַלע ביז איצטיגע פאָרשטעלונגען אויף דעם געביט. אָבוואַרפענדיג די נויטיגקייט פון סיסטעמאַטישער בילדונג, האָ-בען די משכילים פון „עיר מקלט” שיער נישט געשטעלט הע-

כ̄ער די פיזישע אַרבייט פון דער גייסטיגער, נישט נאָר טעאָ-רעטיש נאָר אויך פּראַקטיש... פערשטעהט זיך, אַז מיט פיזי-שער אַרבייט דאַרף מען זיך נישט שעמען! אדרבה! די אמת'ע השכלה שטעלט זעהר הויך די פיזישע אַרבייט, לאַכט אויס און טאַדעלט די פּאַנאַטיקער פאַר זייער פעראַכטונג צו מלאכה. דאָס אַלעס האָט אייזערמאַן גאַנץ גוט געוואוסט. און פונדעסטוועגען האָט ער בשום אופן נישט געקאָנט זיך אַיינגעוועהנען מיט דעם געדאַנק. און איהם האָט עס אויסגעזעהן משונה-ווילד, וואָס צי-פּאָרין פערנעהמט זיך מיט אַיינבינדעריי. איהם האָט זיך דאָס אויסגעוויזען ווי אַ „חילול-הקודש" פאַר דער „הייליגער השכלה"... און ווי ער האָט זיך נישט בעמיהט אַיינצוריידען, אַז ציפּאָרין איז דאָך אַזאַ משכיל ווי מירקין און אולער, האָט ער דאָך אין איהם געזעהן נאָר אַ בעל-מלאכה.

אַזוי שווייגענדיג איז ער צוגעקומען מיט ציפּאָרינ'ען צו אַ געמויערט הויז, וואו קאַפּלונער האָט געוואוינט. אין פאָדער-צימער האָט זיי בעגעגענט די דינסט, אַ רוסיש מיידעל, מיט אַ געבייזער:

—זיי וואָלטען לאָטש די פיס אָבגעווישט, טייוולאָנים פער-שאָלטענע! זיי ווייסען נאָר אָנצוטראָגען בלאָטע צום פּאַניטש אין צימער! ס'איז זיך גאָרנישט צו דעררייניגען נאָך זיי! טפו!

ציפּאָרין האָט, נישט קלערענדיג אפילו זיך אָבצעווישען די פיס, געוואָרפען אַ בייזען זייטיגען קוק אויף דער דינסט און זייטיג זיך אַריינגעשאַרט דורכ'ן עסצימער צו קאַפּלונער'ן אין צימער.

—וואָס וויל זי דען?—האָט אייזערמאַן גאַנץ שטיל און עטוואָס איבערגעשראָקען געפרעגט ציפּאָרינ'ען.

—כ'קאָן זיי נישט ליידען, די פּאַרשיווע אַריסטאָקראַטען!—האָט ציפּאָרין אַרויסגעברומט אָנשטאָט אַן ענטפער.

אויפעפענענדיג די טהיר צו קאַפּלונער'ן אין צימער און זעהענדיג אַז ער איז דאָ אינדערהיים, האָט ציפּאָרין אַריינגע-לאָזט אייזערמאַנען און איז אַליין געשווינד צוריק אַרויס.

אייזערמאַן צעטומעלט פון דער דינסטס געשריי און פ...

דער אונגעוועהנליכער איינריכטונג פון דער וואוינונג, וועלכע האָט איהם ערשטוינט מיט איהר ריינקייט, איז אונענטשלאָסען אריין אין קאַפלונערס בעקוועמען און ציכטיג-אויפגערוימטען צימער און איליג אראָבגענומען דאָס היטעל.

קאַפלונער, וועלכער איז געזעסען ביי אַ ביכעל, האָט זיך פויל אויפגעהויבען איהם אַנטקעגען און פריינדליך שמייכלענדיג, האָט ער איהם גוטמוטיג און העפליך אויסגעשטרעקט אַ האַנד.

—אַ-אַ, איהר זענט היינט געקומען! מירקין האָט געזאָגט, אַז מיר וועלען מאָרגען אָנהויבען... נו, ס'מאַכט נישט, מיר קאָנען היינט אויך. זיצט!

אייזערמאַן האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ ברעג שטוהל.

—קודם כל וועל איך אייך עקזאַמענירען: כ'וועל זעהען וואָס איהר קענט!—האָט קאַפלונער מעשה-לעהרער געזאָגט.—שרייבען, לעזען קענט איהר?

—איך...—האָט אייזערמאַן אָנגעהויבען אויף יודיש.

—האַלט!—האָט איהם קאַפלונער שנעל איבערגעריסען.—די ערשטע זאַך איז—קיין וואָרט יודיש נישט! איהר הערט? אַז נישט וועט איהר זיך קיינמאָל קיין רוסיש נישט אויסלערנען. איהר פערשטעהט דאָך וואָס איך רייד צו אייך?

אייזערמאַן האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפ אויף יאָ.

—אוןריידען רוסיש קענט איהר?

—אייזערמאַן האָט אַ ווײלע געטראַכט און האָט אונענטשלאָסען אַרויסגעשטאַמעלט:

—קאַפעלעטשקע...

—„קאַפעלעטשקע"?—האָט זיך קאַפלונער אַ כאַפ געטהאָן.—אַזאַ וואָרט איז גאָר אין דער רוסישער שפּראַך נישטאָ! מ'דאַרף זאָגען: „אומיעיו ניעמנאָגאָ".

—אומיעיו ניעמנאָגאָ—האָט אייזערמאַן איהם געהאָרכזאַם נאָכגעזאָגט.

קאַפלונער האָט גענומען ס'ערשטע בעסטע ביכעל וואָס איז געלעגען אויפ'ן טיש, „אילאָווייסקיס היסטאָריע", האָט צופעליג אויפגעעפענט און געהייסען אייזערמאַנען לעזען, און אַליין

האָט ער פערלעגענדיג די הענד אויף הינטען גענומען גיהן הין און צוריק איבער'ן צימער.

אייזערמאַן האָט אָנשטרענגענדיג די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט זיך פערטיפט אין ביכעל און איבערלעזענדיג פריהער פאַר זיך יעדעס וואָרט. האָט ער גענומען גאַנץ לאַנגזאַם לעזען זילבענווייז:

—סאָפיאַ מאַלאַ... זא-באַטילאַס אַ וואיענניך... פאַטיעכאַך בראַטאַ אי... ראַזגול'נאַם אָבראַזיע זיזני...

—„זשיזני"...—האָט איהם קאַפּלונער פערבעסערט.

—„זיזני"...—האָט אייזערמאַן איהם מיט'ן זעלבען טאָן נאָכגעזאָגט.

—נישט „זיזני", נאָר „זשיזני".

אייזערמאַן האָט פער'חידוש'ט אַ קוק געטהון אויף קאַפּלונער'ן נישט פערשטעהענדיג וואָס ער וויל פון איהם האָבען.

—זאָגט: זש-זש-זש-זשע!

—ז-ז-ז-זע!—האָט אייזערמאַן נאָכגעזאָגט, אָנשטעלענדיג די ליפּען פונקט ווי דער לעהרער.

—שרעקליך!

קאַפּלונער האָט גענומען אַן'עלעמענטאַר לעהר-ביכעל, האָט אויפגעמישט דעם פּאַבעל „דער טזשיזשיק און דער סאָלאָוויי".

—לעזט איבער דאָס ערשטע וואָרט!

—„ציז"...—האָט אייזערמאַן אָנגעהויבען צו לעזען, אָבער האָט זיך אַליין צוריקגעכאַפּט:—„צ-ציז"!

קאַפּלונער האָט פערצווייפעלט צעשפּרייט די הענד.

—עס איז מיט אייך גאָרנישט צו מאַכען!—האָט ער בעשלאָסען.—איהר קאָנט אַבסאָלוט נישט לעזען! מיר וועלען מוזען אָנהויבען פון די סאַמע גריגגסטע מעשה'לעך. אָט לעזט איבער דאָס מעשה'לע „דער פּריזנאַטעלני וואַניאַ"... ווארט נאָר, וואָס איז אַזוינס „פּריזנאַטעלני"? ווייסט איהר?

אייזערמאַן האָט שווייגענדיג געהויבען מיט די אַקסלען.

—מ'דאַרף נישט הויבען מיט די אַקסלען, נאָר זאָגען: „ניע זנאַיו"... גלזא, וואָס איז טייטש „פּריזנאַטעלני"?

—„ניע זנאיו״,—האָט אייזערמאַן דרייסט געענטפערט.

—אָט אַזוי,—איז קאַפּלונער צופרידען געבליבען און האָט גענומען איהם ערקלערען די בעדייטונג פון וואָרט „פּריזנאַטעל-ני״. אייזערמאַן האָט ענדליך פערשטאַנען.

—איצט האָרכט אויס ווי אַזוי איך וועל לעזען דאָס דאָזיגע מעשה׳לע!—האָט קאַפּלונער געזאָגט בעטאָנענדיג דאָס וואָרט „איך״,

ער האָט גענומען לעזען געלאַסען און דייטליך, קענטיג קאָקעטירענדיג מיט זיין אויסשפּראַך.

—פערשטאַנען?

—אָ, האָ!—האָט אייזערמאַן געענטפערט מיט אַזאַ מינע, ווי ער וואָלט געשטאַנען שמונה-עשרה.

—נישט „אָ, האָ״, נאָר „דאַ״! – האָט איהם דער לעהרער פערבעסערט.

—„און וואָס הייסט״...—האָט אייזערמאַן שנעל אָנגעהויבען אויף יודיש, ווילענדיג פערענדיגען די פראַזע נאָך איידער קאַפּלונער וועט בעוויזען איהם אָבצושטעלען.

אָבער יענער האָט איהם אויך אַזוי געשווינד איבערגע-שלאָגען:

—שטעהט! נישטאָ קיין „און וואָס הייסט״! איך פערשטעה נישט קיין יודיש און וויים נישט וואָס דאָס איז טייטש „און וואָס הייסט״! מ׳פרעגט: „אַ טשטאָ זנאַטשיט״?

—„אַ טשטאָ זנאַטשיט״ וואַניע?

אַזאַ פראַגע האָט קאַפּלונער שוין נישט ערוואַרט און ער איז פּשוט נשתּומם געוואָרען

—וואַניאַ? שוין זשע ווייסט איהר נישט וואָס דאָס איז אַזוינס וואַניאַ? וואַניא—דאָס איז פערקלענערט פון „איוואַן״. איהר האָט שוין אַנ׳מאָל געהערט דעם נאָמען איוואַן.

—אַ אַ! איוואַן!—האָט זיך אייזערמאַן דערפרעהט, – פּשש, איוואַן!—האָט ער צוגעגעבען אַ הויב טהוענדיג די האַנד מיט ביטול, ווי ער וואָלט געוואָלט זאָגען: וואָס איז דאָ פערהאַן צו פרעגען! וועלכער יוד ווייסט עס נישט פון דעם נאָמען?

זיי האָבען זיך גענומען צו אַריפמעטיק.

אייזערמאַן האָט אויפגעלעבט. ער האָט געקענט אַלע פיר האַנדלונגען, האָט זיך גערעכענט אין מילאָסלאַווקע פאַר אַ גרוי-סען רעכענמייסטער, ער האָט דעריבער געוואָגט, אויב נישט איבעררעדען, איז אַלענפאַלס כאָטש מיט דעם צופרידענשטעלען דעם לעהרער. אָבער ער האָט זיך דאָ אויך גענאַרט.

קאַפּלונער האָט איהם גענומען דיקטירען צווייציפריגע און דרייציפריגע צאָהלען. אייזערמאַן האָט זיי ריכטיג אויפגעשרי-בען און האָט דוקא געוואָלט ערקלערען דעם לעהרער, אַז דאָס קען ער גוט און מ'קאָן איבערגעהן צו שווערערס.

—„זאַדאַצע"!—האָט ער אַרויסגעשטאַמעלט קוקענדיג מיט אַ ציטריג געבעט אויף קאַפּלונער'ן.—„מנאָגאָ אומיעיו! זנאַיו! מאָגו!—האָט ער זיך כסדר צוריקגעכאַפּט.

—איילט זיך נישט!—האָט איהם דער לעהרער קאַלטבלוטיג אָבגעשטעלט.—ערקלערט מיר פריהער גענוי פאַרוואָס איהר האָט דאָ געשטעלט די נול און דאָ די ציפער 3. איהר האָט גוט אויפגעשריבען, אָבער פאַרוואָס?

—כ'וויס נישט...—האָט אייזערמאַן הויבענדיג מיט די אַקסלען געענטפערט.

קאַפּלונער האָט איהם גענומען ערקלערען די געזעצען פון צאָהלען. אויסהערענדיג איהם מיט אָנגעשטרענגטער אויפמערק-זאַמקייט, האָט אייזערמאַן באַלד געכאַפּט דעם זין פון לעהרערס רייד און האָט איהם פריידיג איבערגעריסען:

—כ'קען!

—וואַרט! מ'דאַרף אויסהערען ביז צום סוף!

אייזערמאַן האָט צעשטרייט און אומגעדולדיג אויסגעהערט ביז צום סוף און דערנאָך דרייסט אויסגערופען:

—נו, „זאַדאַצע"!

קאַפּלונער האָט זיך געמאַכט ווי ער הערט נישט וואָס ער בעט און גענומען איהם ווייטער דיקטירען צאָהלען.

—אַלזאָ, אָט וואָס,—האָט קאַפּלונער צום סוף רעזומירט.— איהר דאַרפט אַלץ אָנהויבען פון ס'נייע. איהר דאַרפט אפילו

פערגעסען אַלץ וואָס איהר האָט אינדערהיים געלערנט. איהר האָט נאָר געקאַליעטשעט די רוסישע שפּראַך, איהר פערשטעהט? ביים צווייטען אוראָק וועט איהר צעהן מאָל איבערלעזען דאָס מעשה'לע „דער דאַנקבאַרער וואַניאַ" און צוויי מאָל איבערשרייבען עס. איהר וועט עס מיר מוזען איבערדערצעהלען מיט אייערע אייגענע ווערטער אויף רוסיש. דערנאָך וועט איהר אויפשרייבען צאָהלען כסדר פון 301 ביז 1000...

יט

אייזערמאַן איז צוריקגעגאַנגען פון קאַפּלונער'ן אינגאַנצען ענטמוטיגט. ווי פיל ער האָט ערוואַרט פון ערשטען אוראָק און ווי וועניג ער האָט בעקומען! ער האָט זיך גערי‌כט אַז דער לעהרער וועט פאַר איהם מיט אַמאָל עפענען דעם גאַנצען אוצר פון אַלע „חכמות", אָנשטאָט דעם אָבער האָט ער איהם געגעבען צו לעזען אַ קינדעריש מעשה'לע, האָט אַ גאַנצען וועזען געמאַכט דערפון ווי אַזוי ער רעדט אַרויס די בוכשטאַבען און נויט איהם אָהן שום נוצען גלאַט צו שרייבען ציפערן... און ועל כולם פערווערט ער איהם נאָך צו ריידען אַ וואָרט יודיש!

אין אַזאַ געדריקטער שטימונג מיט אַ געזונקענעם קאָפּ האָט זיך אייזערמאַן דערשלעפּט ביז'ן „עיר מקלט" אַריין. ער איז איצט דורכגעגאַנגען דיזעלבע גאַסען, איבער וועלכע ער האָט אינדערפריה שפּאַצירט פול מיט ליכטיגע געדאַנקען און האָפנונגען. דיזעלבע גאַסען האָבען איהם איצט אויסגעוויזען גאָר אַנדערש, פרעמד און גרוי...

ווען אייזערמאַן איז צוריקגעקומען אין „עיר מקלט" האָבען די פערשווערער שוין בעוויזען אַרומצוריידען דעם פּלאַן פון „מקדש זיין". עס איז בעשלאָסען געוואָרען אויף צומאָרגענס אַרומצוריידען אַלע איינצעלהייטען און צוציהען צו דעם ענין נאָך איין חבר, געווערמאַנען, וועלכער האָט זיך גערעכענט פאַר

אַנ׳ענטשלאָסענעם מענש. מיט אײַזערמאַנס קומען האָבען זיך עפּעס אַלע דערפרעהט.

—איהר האָט אַליין געטראָפען דעם וועג אַהיים?—האָט איהם מירקין, זאָגאַר עטוואָס צערטליך, געפרעגט.

—אַ גרויסע קונץ!... כ׳בין, דאַנקען גאָט, שוין נישט קיין קליין קינד—האָט אײַזערמאַן טרוקען געענטפערט נישט קוקענדיג אויף קיינעם.

—נו, וואָס? צופרידען? אַ גוטער לעהרער?—האָט איהם אולער פערוואָרפען מיט פראַגען.

—אודאי צופרידען!... וואָס פאַר אַ שאלה!—האָט אייזערמאַן געענטפערט אויסמיידענדיג אולערס בליק.

—יאָ, און וואָס הערט זיך מכח דעם צימערל?—האָט ער געשווינד געביטען דעם געשפּרעך.

—כ׳וועל מאָרגען מיט דיר אַהינגעהן. כ׳זאָג דיר—אַ גרעפיש צימער!...

—איהר וועט היינט געהן מיט מיר נעכטיגען?—האָט מירקין געפרעגט.

—איך וואָלט זעהר געוואָלט ביי אַייך נעכטיגען...—האָט אייזערמאַן, כמעט בעטענדיג געענטפערט, האַלטענדיג איצט מירקינ׳ען פאַר דעם איינציגען נאָהנטען מענשען.

—גוט. נאָר איך געה נאָך איצט נישט גלייך אַהיים. איך האָב איצט אַנ׳אוראָק... אין קלויז. אפשר וועט איהר מיט מיר מיטגעהן אַהין?

—מיט׳ן גרעסטען פערגעניגען!—האָט אייזערמאַן גערן איינגעשטימט.

—איך געה אויך אין קלויז.—האָט הלל זיך אָבגערופען.—אַ שאָד דורכצולאָזען אַנ׳אוראָק „דאָרטען״, וועל איך שוין שפּעטער געהן. די קעכין וועט מיר איבערלאָזען וויעטשערע. די אַלטע לייט וועלען שלאָפען, און „זי״ וועט וואַרטען אויף מיר, ס׳הייסט אויף אייער ענטפער... כ׳קום אָפט שפּעט אויף וויעטשערע. די בעלי-בתים זענען זיכער, דאָס איך בין אַזאַ פערברענטער מתמיד, אַז איך פערגעס אָן וויעטשערע,—האָט ער,

אפילו נישט שמייכלענדיג, צוגעגעבען.

—און וואָס הערט זיך אין קלויז?—האָט מירקין שטיל געפרעגט, אַוועקנעהמענדיג הלל׳ן אָן אַ זייט.

—נישקשה... כ׳האָב שוין די צוויי לעצטע אויך איינגעביסען: בערטשיק לאדיער און יאָסעלען שמעקטאַבאַק.

—נו—ו?—האָט זיך מירקין דערפרעהט.—הייסט עס, אַז איצט וועט זיך שוין די גאַנצע קלויז—אַלע פערצעהן ישיבה-בחורים לערנען?

—אַלע!—האָט הלל בעשטעטיגט.—אַלע, אַ חוץ דעם „מתמיד" נאַטירליך,—האָט ער צוגעגעבען אַ ביסעל שטילער.

—און איהם איז גאָרנישט קיין אופן איינצובייסען?

—ניין!—האָט הלל איבערצייגט געענטפערט.—ס׳איז גאָרנישט מעגליך צו איהם צוצוגעהן! ער וויל אפילו נישט הערען וואָס מ׳רעדט צו איהם.

און איהר האָט גאָר קיין מורא נישט, אַז ער וועט דערצעהלען דעם ראש-ישיבה, דאָס אַנדערע לערנען זיך?

—דערפאַר איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען. ער ווייסט אפילו נישט, אַז מיר לערנען זיך דאָס רוסיש. דאָס איז אַ מאָדנער מענש. ער ווייסט גאָרנישט און וויל נישט וויסען אויסער דער גמרא, איבער וועלכער ער זיצט טאָג און נאַכט. ער איז אַזוי פערטהון אין לערנען, אַז ער זעהט נישט און הערט נישט וואָס אַרום איהם קומט פאָר... דערפאַר רופט מען איהם „מתמיד".

—אַ שאָד, וואָס ס׳ווערט אַ תל פון אַזאַ מענשען,—האָט מירקין מיט פערביטערונג אין דער שטים געענטפערט.—ער וואָלט געקאָנט זיין אַ לייט... איבריגענס, איך וועל נאָך פרובען איהם איינבייסען!... מיט איהם דאַרף מען זיך גאָר אַנדערש פרובען.

—יאָ!—האָט זיך הלל געכאַפט.—פערגעסט נישט אָנצוזאָגען אָט דעם נייענקען, ער זאָל אין קלויז אַ ביסעל ווייניגער ריידען און זיך מאַכען, ווי ער וואָלט מיך אינגאַנצען נישט געקענט...

מירקין און אײזערמאַן זענען שװײגענדיג געגאַנגען אי-בער די פינסטערע און פוסטע גאַסען.

—נו, װי איז דורך דער אוראָק? צופרידען—האָט מירקין מיטאַמאָל, װעלענדיג איבעררײסען דאָס שטילשװײגען איבער-געפרעגט.

—װאָס הײסט: „צופרידען?"... צופרידען...—האָט אײזער-מאַן, װי נישט מיט זײן שטימע געענטפערט—ס'איז דאָך אַנ'-אומזיסטער אוראָק,—האָט זיך בײ איהם װי נישט װילענדיג אַרױסגעכאַפּט און אין זײן שטים האָט אַ ציטער געטהון עטװאָס פערביטערונג און בעלײדיגונג.

מירקין האָט זיך אומגעקעהרט און אַ קוק געטהון אויף אײזערמאַנען און אין דער פינסטער, נישט זעהענדיג אפילו זײן געזיכט, האָט ער אין דער פיגור זײנער און אין זײן שטים דערקענט אַז דער בחור'ל איז עפּעס זעהר פערביטערט.

—איהר װײסט דאָך: „כל התחלות קשות"... מ'דאַרף נישט באַלד אָנװערען דעם מוט,—האָט ער װײך געזאָגט, און אַלײן נישט אָפּגעבענדיג זיך קײן רעכנונג פון דעם װאָס ער טהוט, האָט אײזערמאַנען ליבליך אַ גלעט געטהון איבער'ן באַק.

די דאָזיגע צערטליכקײט איז געװען אַזױ אומגעריכט פאַר אײזערמאַנען, אַז ער האָט זיך אײנגאַנצען אַ צאַפּעל געטהון. ער איז אָפּגעגאָסען געװאָרען מיט אַ הײסער כװאַליע און אין זײן נשמה האָט אָנגעהױבען עפּעס אױפטײען. מירקין איז איהם מיט-אַמאָל געװאָרען אַ נאָהנטער, אַנ'אײגענער און איהם האָט זיך פערװאָלט אַלץ פאַר איהם דערצעהלען, אַלץ װאָס ער האָט אי-בערגעטראַכט און איבערגעלעבט פאַר דער צײט.

און אויך נישט אָפּגעבענדיג זיך קײן רעכנונג, האָט ער ציטערענדיג און צאַרט אָנגעריהרט מירקינס אַרבעל. ער האָט לײכט אַ גלעט געטהון דעם אַרבעל און דערנאָך אָנגענומען מירקינ'ען פאַר דער האַנד, װי אַ קינד נעהמט אָן צוטרױליך און געהאָרכזאַם די האַנד פון אַ דערװאַקסענעם, אױסדריקענדיג דערמיט אינסטינקטיװ זײן צוטרױ זײן גרײטקײט נאָכצוגעהן, װאו יענער װעט פיהרען.

מירקין האָט גענומען אייזערמאַנען פאַר דער האַנד און אַ שטיקעל צייט זענען זיי געגאַנגען שווייגענדיג, האַרט איינער נעבען אַנדערן.

—נו, דערצעהלט. ווי איז אייך געפעלען דער אוראָק ב י קאַפלונער׳ן?—האָט מירקין געפרעגט שוין מיט אַנ׳אַנדערן, האַר-ציגען, דרינגליכען טאָן, ווי מ׳פרעגט זיך נאָך ביי אַ נאָהנטען מענשען.

—אַז דאָס איז אַלץ נישט דאָס!—האָט אייזערמאַן מיט געוויין און פערביטערונג אין דער שטים אויסגערופען.—איך האָב געמיינט, אַז ער וועט מיר עפענען די אויגען, וועט מיר אָנווייזען אַ וועג, וואוהין איך האָב צו געהן. אָנשטאָט דעם האָט ער מיך גענומען לערנען ווי אַ קליין קינד. האָט מיר געגעבען צו לעזען אַ נאַריש מעשה׳לע, וועלכעס האָט קיין שום טעם נישט און ער האָט די גאַנצע צייט מיך נאָר געמאַטערט איך זאָל יעדעס וואָרט, יעדעס אות, יעדע נקודה אַרויסריידען פונקט ווי ער זאָגט אַרויס... נו, זאָגט אַליין, איז דאָס דען דער עיקר? איז דאָס דען מיר נויטיג? אַ גרויסע זאַך, צי איך וועל אַרויסזאָגען „ציז” צי „ציז-ז”! איך זוך דאָך גאָר עפּעס אַנ-דערש, איך זוך דאָך אַ תּוך, ווּיסענשאַפט!

ער האָט טיף אָבגעזיפצט און אויסגעלאָזט מיט פערבי-טערונג:

—און צו דעם אַלעם צו האָט ער מיר נאָך פערבאָטען צו ריידען אַ וואָרט יודיש. און איך בין כסדר געזעסען ווי אַ שטומער!...

—דאָס איז זעהר וויכטיג. אַנדערש קאָן מען זיך נישט אויסלערנען ריידען ווי געהעריג רוסיש,—האָט מירקין געענט-פערט.

—כ׳בעט אייך! האָט רחמנות!—האָט אייזערמאַן מיט תּחנונים אין דער שטימע געבעטען—גיט איהר מיר אַנ׳אוראָק! זאָל זיין איינמאָל אין דער וואָך, זאָל זיין אינמיטען דער נאַכט, אַבי נאָר איהר! כ׳בעט אייך!!

די בקשה איז געוואָרען געזאָגט אַזוי הייס, מיט אַזוי פיל

הארץ, אַז מירקין האָט נישט בערעכענענדיג זיך אפילו, צי ער האָט צייט, גלייך אײַנגעשטימט.

—מיט פערגעניגען!—האָט ער שנעל אויסגערופען.—כ׳וועל שוין אויסשטיקעווען פאַר אײַך עטליכע שעה אין דער וואָך. איך האָב אײַך אַליין נישט פאָרגעשלאָגען, ווייל כ׳האָב גערע־כענט, אַז קאַפּלונער וועט אײַך בעסער לערנען ווי איך. ער קען מעהר פאַר מיר און איז בעריהמט אַלס גוטער לעהרער...

—ניין, ניין!—כ׳בעט אײַך! איהר זייט דער בעסטער לעה־רער!—האָט אייזערמאַן גאַנץ קינדיש און מיט טיפער איבער־צייגונג אויסגעשריען.—אַלזאָ זאָגט איהר מיר צו?

—גוט. נאָר איך ראָט אײַך פונדעסטוועגען נישט אָבצוזאָ־גען זיך פון קאַפּלונערס אוראָק אויך... פון איין מאָל קאָן מען נישע אורטיילען.

—גוט, גוט!—איז אייזערמאַן איינגעגאַנגען און ס׳איז איהם ליכטיג געוואָרען אויפ׳ן הארץ.

—פאַרוואָס זאָלט איהר, אייגענטליך, נישט לערנען צוזאַ־מען מיט די ישיבה-בחורים, וועלכע לערנען אין קלויז?—האָט מירקין געזאָגט, כאַפּענדיג זיך, אַז ער וועט פשוט קיין צייט נישט האָבען אויף אַ בעזונדערן אוראָק.—אָט וועט איהר זעהן ווי אַזוי ביי אונז געהט צו דאָס לערנען... נאָר אין קלויז זאָלט איהר זיין זעהר פאָרזיכטיג. איהר זאָלט נישט אַרויסווייזען, אַז איהר זייט אַ משכיל, און מיט הלל׳ן זאָלט איהר זיך האַלטען, ווי איהר וואָלט איהם נישט געקענט... זעהט איהר,—האָט מירקין ווייטער גערעדט,—אין קלויז זענען דאָ פּופּצעהן ישיבה-בחורים און כאָטש כמעט אַלע לערנען שוין ביי מיר, פונדעסטוועגען זענען נאָך פיל פון זיי פרומע... ס׳קומט אַלזאָ אויס צו אַרבייטען לאַנגזאַם, פאָרזיכטיג. מיט גרויס מיט איז עס הלל׳ן געלונגען זיי יעדען בעזונדער אָנצוריידען, זיי זאָלען זיך אָנהויבען לערנען. ער האָט געמוזט שווערען מיט אַלע שבועות אַז איך בין ווייט פון אפיקורסות. איך האַלט זיך טאַ־קי אויף די אוראָקען זעהר פאָרזיכטיג מיט זיי. זיי הערען פון מיר קיין וואָרט אפיקורסות נישט. איך לערן שוין מיט זיי

אָנדערטהאַלבען חדשים. מתחלת זענען זיי געווען פיער, דער-נאָך זענען איינציגווייז צוגעשטאַנען נאָך אַכט; און היינט האָבען נאָך צוויי די גרעסטע עקשנים בעשלאָסען צוצושטעהן. פריהער האָבען מיר געלערנט אין אַ פריוואַטען צימער, נאָר איצט ווען כמעט אַלע זענען אַריינגעקומען אין רעדעל, האָבען מיר אָנגע-הויבען לערנען אין קלויז... איהר פערשטעהט אין וואָס דאָ געהט?—האָט ער שמייכלענדיג צוגעגעבען.—אויפ׳ן אוראָק רייד איך גאָרנישט, נאָר וואָס כ׳בעקען זיך מיט זיי. איך געווין זייער צוטרויען, דערנאָך בעאַרבייט איך זיי איינציגווייז. דער-וויל האָב איך דריי „אַראָבגעפיהרט פון וועג״ און פינף זענען „אין דער אַרבייט״.

יט

ווינקעל פון שוהל, ביים שוואַכען שיין פון צוויי קליינע [illegible]טיקלעך ליכט האָבען זיך געצייכענט די סילועטען פון אַ גרופּע ישיבה־בחורים. אין צווייטען ווינקעל, קוים בע-לויכטען דורך אַ חלב׳ען ליכט איז פאַר אַ גרויסער גמרא געזע-סען אַ דאַרינקער אַ נעבעכדיגער בחור׳ל און האָט שטיל פאַר זיך מיט אַ וויינען, צאַרטען מעלאַנכאָלישען גמרא-ניגון געלערנט. דער בחור האָט זיך געשאָקעלט מיט׳ן גאַנצען קערפּער און נאָך איהם איז געשווינד, ווילד און פיבריג נאָכגעלאָפען אויף דער וואַנד אַ ריזיגער שאָטען. די גאַנצע איבריגע טייל פון דער גרויסער הויכער שוהל איז פערזונקען געווען אין געדיכ-טער טונקעלקייט.

די בחורים, צווישען וועלכע עס האָט זיך אויך געפונען הלל, האָבען אויפגענומען דעם לעהרער שווייגענדיג, מיט דרך-ארץ, נאָר עטוואָס אומצוטרויליך און האָבען זיך געשווינד אויס-געזעצט אַרום דעם לאַנגען טיש. מירקין האָט אָנגעהויבען דער-פון, וואָס ער האָט אויסגעטיילט אַ גרופּע פון דריי בחורים, וועלכע האָבען נאָך נישט געקענט די „אַזבוקע״. ער האָט זיי

דערלאַנגט אַ געדרוקטע און געשריבענע „אַזבוקע״, וואו אונטער יעדען אות איז געווען אונטערגעשריבען דאָס געהעריגע יודישע אות און די אויסשפּראַך דערפון. דערנאָך האָט מירקין זיך גע-ווענדט צו די איבריגע בחורים, וועלכע האָבען שווייגענדיג, מיט דורשטיגען נייגיר געוואַרט וואָס ער וועט זיי זאָגען.

—איך האָב אַייך היינט געבראַכט אַ ביכעל וועגען איינעם, זעהר אַ זעלטענעם מענשען. מ׳האָט איהם גערופען לאָמאָנאָסאָוו... קודם כל וועל איך אַייך דערצעהלען ווער עס איז געווען דער דאָזיגער לאָמאָנאָסאָוו...

און ער האָט זיי בקיצור דערצעהלט די ביאָגראַפיע פון לאָמאָנאָסאָוו׳ן, אָבשטעלענדיג זיך באַריכות אויף זיין ליידען-שאַפטליכען דורשט נאָך וויסען און לעהרע, אויף זיינע ליידען און נויטען וועלכע איהם איז אויסגעקומען איבערצוטראָגען און וועלכע האָבען דאָך נישט געבראָכען זיין ווילען און ענערגיע.

די ערצעהלונג האָט געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק אויף די ישיבה-בחורים.

—וואָס דען מיינסטו!... צווישען „זיי״ צווישען די „אומות העולם״ טרעפען זיך אויך אַזעלכע מענשען... וואוילע...—האָט איין ישיבה-בחור איינגערוימט דעם צווייטען.

—זייט אַזוי גוט,—האָט זיך אַ צווייטער ישיבה-בחור אונ-ענטשלאָסען אָנגערופען.—לאָמאָנאָסאָוו... דאָס איז נישט דער, וועלכער האָט אויסגעקלערט אַז די ערד דרעהט זיך?

—ניין.

—און ווי איז עס טאַקי אין דער אמת׳ען?... ווי רעכענט איהר? זי דרעהט זיך טאַקי?—האָט נאָך איינער שוין דרייסטער, כמעט קריגעריש איבערגעפרעגט.

—די געלעהרטע זאָגען, אַז זי דרעהט זיך, האָט מירקין טרוקען און נישט גערן געענטפערט.

—ס׳קומט דאָך אויס,—האָט דערזעבלער ישיבה-בחור אויס-געשריען היציג און מיט אַ ניגון,—אַז אַ חוץ דעם, וואָס דאָס איז סותר די תורה וואו עס שטעהט בפירוש: „והארץ לעולם עומדת״—איז עס נאָך אויך סותר דעם „דרך-הטבע״! וואָרים אויב

מיר זאָלען זאָגען [illegible] ערד דרעהט זיך, פרעגט זיך דאָך אַ קשיא-א...

—וועגען דעם וועלען מיר אַ צווייט מאָל שמועסען, און איצט וועלען מיר לערנען.—האָט איהם מירקין איבערגעריסען.

ער האָט לאַנגזאַם און דייטליך איבערגעלעזען עטליכע זאַצען, האָט זיי וואָרט בוואָרט איבערגעזעצט אין יודיש און האָט עס געגעבען איין ישיבה-בחור נאָכ׳ן צווייטען צו לעזען און צו פערטייטשען. דערנאָך האָט ער ווייטער געלעזען און אויף אַזאַ אופן האָבען זיי דורכגעלעזען עטליכע זייטלעך. די לעקציע אַריטמעטיק איז פאָרגעקומען אויסשליסליך אין יודיש אַ חוץ נאָר די אַריטמעטישע טערמינען.

די ישיבה-בחורים זענען געבליבען צופרידען פונ׳ם אוראָק. בעזונדערס צופרידען איז געוועזן אייזערמאַן, וועלכער האָט זיך געלערנט מיט אַלע צוזאַמען.

—נו, וואָס? ווער איז גערעכט? ס׳איז געוועזן פאַר וואָס מורא צו האָבען?—האָט הלל, האַלב שעכטשענדיג געפרעגט איינעם פון די ניי צוגעשטאַנענע ישיבה-בחורים.

—יאָ, דו האָסט רעכט געהאַט! איך בעדויער איצט זעהר, וואָס כ׳האָב זיך נאָך פריהער נישט אָנגעהויבען לערנען: כ׳וואָלט שוין ביז איצט פיל בעוויזען צו קענען,—האָט דער ישיבה-בחור בעדויערט.

—ווער האָט דען געקאָנט וויסען, וואָס ער לערנט,—האָט זיך אַ צווייטער אָנגערופען.—איך האָב געמיינט, אַז ער לאָזט זיך אַריין אין חקירות וועגען גאָט, וועגען דער תורה און רעדט פערשידענע אפיקורסישע רייד...

—ווייסט איהר גאָר וואָס? לאָמיר צוגעהן צום מתמיד און פרובען איהם צוריידען, ער זאָל זיך אויך אָנהויבען לערנען,—האָט נאָך איינער פאָרגעשלאָגען.

עטליכע בחורים האָבען זיך אָבגערוקט און צוגעגאַנגען צום מתמיד.

—מענדעל!—זיי אַ מינוט מפסיק פון לערנען.

—האַ? וואָס?—האָט מענדעל דערשראָקען אויסגערופען און

האָט פערוואונדערט אַ קוק געטהון אויף די ישיבה-בחורים.

—זיי אַ מינוט מפסיק פון לערנען. מיר ווילען דיר עפּעס זאָגען.

—אוי, לאָזט מיך צורוה! איך קאָן נישט איבעררייסען דעם ענין...

—בלויז נאָר צוויי ווערטער...

—וואָס „צוויי ווערטער"? ווען „צוויי ווערטער"? כ׳זאָג דאָך אייך, אַז כ׳האַלט אין מיטען אַנ׳ענין!—האָט ער אויסגעשריען, ווי ער וואָלט זיך אָבגעיאָגט פון אַנ׳אַיינגעגעסענער פליג.

—אַלזאָ, וועלען מיר צוואַרטען ביז דו וועסט ענדיגען דעם ענין.—האָבען די מסיתים בעשלאָסען.

זיי האָבען זיך אַרום איהם אַרומגעשטעלט נאָכקוקענדיג כסדר וואו ער האַלט און גלייך ווי ער האָט געענדיגט דעם ענין, האָבען זיי אויסגעשריען:

—נו, איצט האָסטו געענדיגט דעם ענין!

—ס׳טייטש: „געענדיגט דעם ענין"?—האָט מענדעל מיט תחנונים אין דער שטימע פּראָטעסטירט. איך מוז היינט זעקס בלאַט גמרא דורכגעהן...

—וועסט נאָך בעוויי‍זען!

—נו, וואָס ווילט איהר? זאָגט!...—האָט מענדעל זיך ענדליך בעשלאָסען.

—הער! מיר אַלע פּערצעהן מאַן האָבען מיר זיך אָנגעהויבען לערנען די רוסישע שפּראַך...

—לערנט זשע זיך געזונטערהייד! לערנט זיך!—האָט מענדעל גלייכגילטיג איבערגעריסען, דערשראָקען כאַפּענדיג זיך צו דער גמרא.

—דו מוזט זיך אויך לערנען! הערסט! דו ביזט אַ חמור, אַ פּרא אדם! היינטיגע צייטען מוז מען קענען רוסיש.

—איך וויל דאָס אָבער נישט! מיר איז דאָס אָבער נישט נויטיג!

—בעטראַכט זיך נאָר! גיב נאָר אַ קלער: דער ראש-ישיבה אַליין קען אויך רוסיש...

—אוי, געוואַלד! וואָס זענט איהר צו מיר צוגעשטאַנען!—האָט מענדעל וויינענדיג אויסגעשריען.—אוי-אוי-אוי! בעלמוטשעט מיך נישט! רייסט מיך נישט אָב פונ׳ם לערנען!.. האָט רחמנות! לאָזט מיך געמאַך!

—מיר וועלען דיך נישט אָבלאָזען, ביז דו וועסט נישט צוזאָגען!

—כ׳וויל נישט!... לאָזט מיך צורוה! איך וועל זיך בע-קלאָגען פאַר׳ן ראש-ישיבה!—האָט מענדעל מיט אַמאָל שאַרף און בייז אויסגערופען.

די ישיבה-בחורים האָבען זיך דערשראָקען.

—הער אויס,—האָט איינער פון זיי וויכער גענומען ריי-דען. זעה אַליין, שוין זשע זענען מיר אַלע משוגע? שוין זשע זענען מיר אַלע אפיקורסים...

—כ׳זאָג נישט, אַז איהר זענט משוגע! כ׳זאָג נישט, אַז איהר זענט אפיקורסים! איהר ווילט זיך לערנט—לערנט זיך. איך האָב מיט אייך קיין שום עסקים נישט! „זאָלען אַלע פעל-קער רופען יעדער צו זיין גאָט און מיר וועלען צו אונזער גאָט דעם גרויסען רופען מעתה ועד עולם!״—האָט ער ענערגיש אויסגערופען און כהרף עין אָנגעהויבען מיט אַ ניגון אַ נייעם ענין.

—משוגע׳נער הונט!—האָט דער ישיבה-בחור וועלכער האָט מיט איהם איינגע׳טענה׳ט איהם צוגעוואָרפען מיט כעס און איז פון איהם אַוועקגעגאַנגען. אַלע איבריגע זענען אויך אַוועק.

—ער וויל אפילו נישט אויסהערען, דער פרא-אדם!—האָ-בען זיי אויפגערעגט מיטגעטיילט מירקינ׳ען, וועלכער האָט פון דערווייטענס אויפמערקזאַם, נאָר אויסערליך רוהיג זיך איינגע-הערט אין זייער שמועס.

—ער וועט עלטער ווערען—וועט ער קלוגער ווערען!—האָט ער מיט אַ קאַלטבלוטיג שמייכעלע געענטפערט און איז צוזאַמען מיט אייזערמאַנ׳ען אַרויס פון קלויז.

אַ שטיקעל צייט זענען זיי געגאַנגען שווייגענדיג, פערזונ-קען יעדער אין זיינע געדאַנקען.

ע!—האָט מירקין, נישט הויך, ווי ער וואָלט צו זיך אַליין גערעדט, אַרויסגעזאָגט.—ער איז אַ האַרטער בעל-דבר. נאָר איך וועל איהם איינברעכען!... איהר וועט זעהן.—האָט ער זיך גע-ווענדט צו אייזערמאַנען.—אין צוויי חדשים אַרום וועט דער דאָזיגער מתמיד לערנען ביי מיר „חטאת נעורים״, איך גאַראַנטיר אייך דערפאַר!

—אָמן, הלואי!... האָט אייזערמאַן פערטראַכט מיט אַ רע־ליגיעזען ציטער אין דער שטים אָבגעענטפערט.

כ

צומאָרגענס אינדערפריה איז אייזערמאַן אויפגעשטאַנען שפּעט און האָט שוין געטראָפען מירקינ׳ען ביים סאַמאָוואַר מיט אַ ביכעל אין דער האַנד.

—ווי גוט עס איז זיך אויפצוכאַפּען אינדערפריה און נישט מוזען זיך גלייך כאַפּען צו די תפילין!—האָט אייזערמאַן לוסטיג אויסגעשריען.—ס׳ערשטע מאָל אין לעבען פיהל איך זיך אַזוי גוט ווי איצט!

מירקין האָט איהם אָבגעענטפערט מיט אַ שטיל שמייכעלע.

באַלד איז אולער געקומען און ער איז אַוועק מיט אייזער-מאַנען בעקוקען דאָס צימער.

ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאָס צימער איז אַ קליין קעמערל מיט אַ פענסטערל אונטער׳ן סאַמע באַלקען, נאָר דער-פאַר האָט עס געהאַט עטליכע ווילטיגע מעלות: די בעל-הבית׳טע, אַנ׳אָרימע זקנה, איז גאַנצע טעג נישט אין שטוב,—און דער קוואַרטיראַנט איז פטור פון אַנ׳איבריג אויג, וואָס זאָל איהם נאָכקוקען אויף זיין אויפפיהרונג. די צווייטע מעלה איז בע-שטאַנען אין דעם, וואָס עס האָט זיך געפינען מעבעל אין צי-מער: אַ קליין טישעל, אַ טאַבורעטקע און אַ לאַנגע ברייטע באַנק,

וועלכע האָט געקאָנט דינען פאַר אַ בעט. די בעל-בית'טע האָט נאָך צוגעגעבען אַ קישען און איבערצוג.

אייזערמאַן איז נתפעל געוואָרען פון דעם דאָזיגען צימערל. ער האָט עס גלייך געדונגען, נישט דינגענדיג זיך, פאַר זעכציג קאָפּ אַ חודש און האָט זיך טאַקי גלייך דאָרט בעזעצט. בלייבענדיג אַליין, איז ער אַ שטיקעל צייט געשטאַנען אין מיטען צימער, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט אַליין איבערצייגען, אַז דאָס איז טאַקי זיין אייגענע דירה. דערנאָך האָט ער פּאַוואָלינקע פונאַנדערגעלעגט און אויסגעשטעלט אויפ'ן טיש אין אַ סימעטרישער אָרדנונג די ביכער, פּאַפּירען, די טינטאָרין, די פעדער, די בליישטיפט און האָט עטליכע מינוט אָנגעקוואָלען קוקענדיג אויף דעם אַלעם פון דערווייטענס. דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום טיש, האָט גענומען אין האַנד דאָס ביכעל „חטאת נעורים" און האָט הויך און פייערליך אַרויסגעזאָגט:

—היינט הויב איך אָן אַ ניי לעבען! כ'שווער ביי אַלעם וואָס איז מיר טייער, אַז כ'וועל דאָס גאַנצע לעבען אָבגעבען דער לעהרע און כ'וועל נישט רוהען, ביז כ'וועל נישט דערגרייכען אַ הויכע מדרגה אין דער וויסענשאַפט! כ'שווער צו פיהרען אַ הייליגען קאַמף פאַר דער הייליגער השכלה! אָמן!

נאָך אָט דער פייערליכער שבועה, האָט ער זיך געזעצט צום טיש און האָט זיך פלייסיג גענומען צוגרייטען דעם אוראָק.

באַלד נאָך אייזערמאַנס אַוועקגעהן איז צו מירקינען אַריינגעקומען אַ דאַרער און שלאַנקער בחור, מיט דינע, נערווע́זע געזיכטס-שטריכען, מיט אַנ'אויסדרוק פון האַרטע און איינגעעקשנ'טע ענטשלאָסענקייט. ער איז פערהעלטניסמעסיג געווען גוט געקליידט, נאָר זיינע מלבושים ווי אויך זיין פנים און די הענד זענען געווען פערשמירט אין סאַזשע. דאָס האָט אַזוי פיל נישט האַרמאָנירט מיט זיין גאַנצען אויסזעהן, אַז אין פלוג האָט מען געקאָנט קלערען, דאָס ער האָט זיך אויף קאַטאָוועס עפּעס אַזוי אויסגעשמירט.

ער איז אַריין מיט נערוועזע טריט, מיט אַנ'אויסדרוק פון

איינגעהאַלטענער אויפרעגונג און האָט שווייגענדיג דערלאַנגט מירקינ׳ען די האַנד.

—אַ, געווערמאַן! גוט, וואָס דו ביזט געקומען!—האָט זיך מירקין מיט איהם דערפרעהט.—מ׳דאַרף אַדורכשמועסען וועגען זעהר אַ וויכטיגען ענין. איך האָב זיך ערשט נאָר וואָס געקליבען צו דיר...

געווערמאַן האָט זיך אַנידערגעזעצט ביים טיש און פונקט ווי ער וואָלט נישט געהערט וואָס מירקין רעדט, האָט ער נערוועז גענומען בלעטערן אַ בוך.

—וואָס איז מיט דיר?—האָט מירקין אַ קוק טהוענדיג אויף איהם געפרעגט.—דו ביזט עפּעס אויפגערעגט.

—ס׳איז גאָרנישט!...—האָט געווערמאַן מיט אַ געדריקטער שטימע פון צווישען די צייהן אַרויסגערעדט. און שווייגענדיג אַ ווייל, האָט ער, בעמיהענדיג זיך צו ריידען רוהיג, צוגעגעבען:

—איך בין אַוועק פון דערהיים... אינגאַנצען אַוועק—און וועל שוין מעהר זיך נישט אומקעהרען דאָרט אַהין... כ׳וועל זיך קאָנען ביי דיר אויפהאַלטען עטליכע טעג, ביז איך וועל זיך איינאָרדנען?—האָט ער געשעפּטסמעסיג צוגעגעבען, כדי דערמיט צוצוגעבען זיינע ווערטער מעהר איבערצייגונג.

—געוויס... נאָר וואָס איז פאָרגעקומען?—האָט מירקין פערוואונדערט געפרעגט.

—עס איז דאָס געשעהן, איך האָב זיך צעקריגט מיט דער מוטער און האָב איהר מודיע געווען, אַז איך געה אַוועק פון שטוב שוין אויף אַלעמאָל—האָט געווערמאַן געענטפערט בעטאָנענדיג יעדעס וואָרט און מיט אַ היציגער ענטשלאָסענקייט האָט ער צוגעגעבען:—און פערשאָלטען זאָל איך זיין, אויב איך וועל ווען עס איז איבערטרעטען די שוועל פון איהר שטוב!...

פערשטעהסטו מיך,—האָט ער אויפגערעגט גענומען ריידען, און אויפשפּרינגענדיג פון אָרט, האָט ער שנעל גענומען שפּרייזען איבער׳ן צימער,—זי האָט מיך שוין פּשוט פערמאַטערט מיט איהרע נאַרישקייטען און זאַבאַבאָנעס! נאָר דערפאַר וואָס איך איהר בן-יחיד, נאָר דערפאַר וואָס זי שטאַמט פון פאַרשיווע

רבנים דאָרט, מוז איך טראָגען קייטען אויף זיך און מאַכֿען די פערשידענסטע נאַרישע צערעמאָניעס!... פריהער איז געווען אַ געשיכֿטע מיט די פאות, מיט געהן אין שוהל, מיט'ן דאַווענען. האָב איך איהר אָפען געזאָגט, אַז איך וויל נישט זיין קיין צבועק, כ'וויל נישט טראָגען קיין מאַסקע, אַז זי האָט קיין רעכֿט נישט מיר צו דיקטירען ווי אַזוי צו לעבען און ווי אַזוי זיך אויפצופיהרען! איך זאָג דאָך איהר אויך גאָרנישט, ווען זי זיצט אָב צו פינף שעה איבער איהר נאַרישע צאנה-וראנה. זאָל זי זיך צו מיר אויך נישט מישען! הכלל, דאָס האָט זיך מיר איינגעגעבען אויסצוקעמפען: זי האָט אויפגעהערט פרעטענזיעס צו האָבען צו מיר, נאָר זי האָט מיר דעם טויט געמאַכֿט מיט איהרע שווייגענדיגע בליקען... נו, גוט!—האָט ער ווייטער, נאָך אַ קליינער פויזע גערעדט.—כ'בין אָנגעקומען צו אַ שמיד. כ'האָב דאָס געטהון נישט צוליב עפעס אַ קאַפּריז, נאָר דערפאַר, ווייל איך האַלט דאָס פאַר ריכֿטיג. און זי וויל מיך בשום אופן נישט פערשטעהן!... פיזישע אַרבייט (ער האָט אויסגעשטרעקט זיינע פערשמירטע הענד אין סאַזשע) איז די געבענטשסטע בעשעפטיגונג אין לעבען, נאָר פוילענצער און אידיאָטען פערראַטען עס... נאַטירליך מיין איך דאָ נישט דיך—האָט ער זיך פערכאַפּט—דו פערשטעהסט דאָס אַלץ אויסגעצייכֿענט און וועסט זיך געוויס אין קורצען נעהמען צו פיזישער אַרבייט... דאַרפסט אונבעדינגט אָנהויבען אַרבייטען!—האָט ער צוגעגעבען מיט אַ טאָן פון אַנ'איבערצייגענדער בקשה.—אַלזאָ, אַזוי ווי כ'בין נאָר אַריינגעטראָטען צום שמיד, האָט זי געמאַכֿט אַ געוואַלד, טרעהרען, בקשות, מיט גוטען... נאַטירליך, אַז איך האָב אויף דעם אַלעם נישט געקוקט, איך האָב איהר קאַטעגאָריש געזאָגט, אַז עס וועלען קיין שום תחנונים נישט העלפען. „אויב דו ווילסט, אַז איך זאָל וואַרפען די אַרבייט ביים שמיד, האָב איך איהר געזאָגט, טאָ ווייז זשע מיר אויף, אַז אַרבייט איז אַ שאַנד פאַר אַ מענשען, אַז עס איז איידעלער צו לעבען ווי אַ פּוסטעפּאַסניק. דוכֿט זיך, קלאָרע דבורים! ענטפערט זי מיר דערויף: „זוהן מייגער, אין אונזער משפחה איז נאָך ביז היינט נישט געווען

קיין איין בעל-מלאָכה, קיין איין אַרבייטער, פאַרוואָס זאָלסטו דער ערשטער בעפלעקען אונזער „גזע"? „טאָ ווייז זשע מיר אויף על פּי שׂכל, אַז דאָס איז אַ שאַנד!"—טענה איך צו איהר ווייטער.—„און אויב איך קאָן דיר נישט אויפווייזען? אויב איך האָב נישט קיין שׂכל, דאַרפסטו שוין אויף מיר קיין רחמנות נישט האָבען?"—זאָגט זי צו מיר. אַלזאָ, געה רייד מיט איהר! הכלל, זי האָט געזעהן, אַז זי קאָן מיט מיר גאָרנישט מאַכען, האָט זי זיך צו הילף גענומען איהר ברודער, מיין פעטער. ער איז אַ דין אין אַ קליין שטעדטעל און, נאַטירליך, געוואַלדיג פרום, ער קאָן זיך אפילו נישט פאָרשטעלען, ווי אַ יוד קאָן זיין נישט פרום, און ווען די מוטער האָט איהם דערצעהלט, אַז איך בין געוואָרען אַנ'אפיקורס האָט ער נאָר אַ שמייכעל געטהון און געזאָגט „חס ושלום!" דערנאָך האָט ער מיך אַ פרעג געטהון: „איז עס אמת, ברוך, אַז דו טראָגסט ביי זיך אַ טיכעל אום שבת?" און שמייכעלט אַליין ביי דער פראַגע: ס'גלויבט זיך דאָס איהם נישט. „און וואָס וואָלט איהר געזאָגט, פעטער—זאָג איך צו איהם—ווען איהר וואָלט געזעהן, אַז איך רויכער אום שבת?—האָט ער זיך צעלאַכט און געענטפערט: „וואָס איך וואָלט געזאָגט? כ'וואָלט געזאָגט: אויב אַ יוד רויכערט—איז עס, הייסט עס, נישט שבת, נאָר אַ וואָכעדיגער טאָג..." אָבער ער האָט זיך באַלד איבערצייגט, אַז די מאַמע האָט איהם אמת געזאָגט... ווייסטו וואָס ער האָט געטהון? ער האָט מיר גענומען איינריידען, כ'זאָ, מיט איהם פאָהרען צום צדיק. „ער וועט נאָר איין האַלבע שעה ריידען מיט דיר—אַזוי וועסטו גלייך אַנ'אַנדערער מענש ווערען!"—האָט ער מיר איינגערעדט.

געוועהרמאַן האָט נישט אויסגעהאַלטען דעם בייזען טאָן און האָט זיך צעלאַכט.

—אַזאַ אידיאָט!—האָט מירקין זיך אויך צעלאַכט.

געוועהרמאַן האָט פונדעסטוועגען נישט געוואָלט איבערגעהן אויף אַ מילדערן טאָן און האָט זיך געשווינד אומגעקעהרט צו דער פריהערדיגער איבערגעריסענער ערצעהלונג:

—הער זשע אויס, וואָס ס׳איז ווייטער געשעהן! .. . אַ וואָך אַרום האָט מיר זעליגאָוויטש געגעבען אַ „ברית חדשה״... דו האָסט עס שוין געלעזען?—האָט ער עטוואָס געהיימניספול געפרעגט.

—ניין...

—לעז עס אונבעדינגט דורך!—האָט געװערמאַן בעפעהלע־ריש אויסגעשריען.—כ׳זאָג דיר, אַ נייע וועלט וועט זיך פאַר דיר עפענען לעזענדיג!... דאָס איז העכער פון פיסאַרעוו, העכער פאַר אַלעם!... אונזערע נאַרישע יודען, פרומע אידיאָטען פערשטעהען גאָרנישט!... הער אויס! דאָרט שטעהט אַזוי: אָ! וועה צו אייך, קנאים, וועלכע זיצען אין די בתי-כנסיות! אויף אַנדערע לעגט איהר אַרויף שווערע קייטען, און אַליין טהוט איהר אַלע זינד! איהר פאַלשע בעטריגער און צבועים!״... און נאָך פיל, פיל!... הכלל, האָב איך דאָס בוך געבראַכט אַהיים און געהאַלטען עס אָפען, נישט בעהאַלטען, קיין מאַגסלייט איז ביי אונז אין שטוב אויסער מיר, נישטאָ און די מוטער פערשטעהט נישט קיין לשון-קודש. נאָר ווען דער פעטער איז געקומען צופאָהרען, האָב איך גאָר פערגעסען וועגען ביכעל... נו, נו, האָט זיך עס אָבגעשפּילט אַ געשיכטע! היינט אינדערפריה בין איך אַוועק אין שמידעריי, ווי געוועהנליך, פיער אַ זייגער פאַרטאָג. אַרום עלף געה איך אַהיים פריהשטיגען. פלוצלינג זעה איך—מיין שוועסטערל לויפט מיר אַנטקעגען מיט אַ שרעקליכען אויסזעהן. כ׳האָב זיך זעהר דערשראָקען און פרעג זי: וואָס האָט געטראָפען? האָט זי מיר דערצעהלט אָט וואָס: אינדערפריה נאָכ׳ן דאַוונען איז דער פעטער אַריין צו מיר אין צימער. פלוצלינג האָט זיך פון דאָרט דערהערט אַ געשריי: „אוי-וי!! אסתר!! קום נאָר גיכער אַריין!!״ די מוטער האָט זיך זעהר דערשראָקען און איז אַריינגעלאָפען. דאָס שוועסטערל נאָך איהר. זיי קומען אַריין, דערזעהען זיי: דער פעטער שטעהט אין מיטען צימער בלייך ווי די וואַנד און ביי זיינע פיס ליגט אַ ביכעל. „פון וואַנען קומט צו דיר אין הויז דאָס ביכעל?״—פרעגט ער אין שרעק. די מוטער פערשטעהט גאָרנישט אין וואָס דאָ געהט.

נאָר פּיהלען, פיהלט זי, אַז עס איז עפּעס שרעקליכֿס דאָ געשעהן. און דער פּעטער רעדט ווייטער: ווייסטו, וואָס דאָס איז פאַר אַ ביכֿעל? וועגען „יאָסעל פאַנדרע״! דאָס לייענט מען, אַז מען האַלט זיך ביי שמד׳ן!...״ די מוטער איז שיער נישט געפאַלען אין חלשות. דאָס ביכֿעל האָבען זיי גלייך אַריינגעוואָרפען אין פייער און דער פּעטער איז אַוועקגעלאָפען צום רבי׳ן... דאָס אַלץ האָט מיר דאָס שוועסטערל דערצעהלט אויף דער גאַס. הערענדיג די געשיכֿטע בין איך בייז געוואָרען. נו, טראַכֿט איך מיר, כֿ׳וועל שוין פון זיי כֿאַפּען, נאָר זיי וועלען זיך פון מיר אויך נישט געגאַרען! כֿ׳בין אַריין אין שטוב. כֿ׳וואַרט, די מוטער זאָל זיך אויף מיר וואַרפען מיט געשרייען און זידל׳רייען. אָנשטאָט דעם אָבער זעה איך—זי זיצט ביים טיש מיט אַן אַראָבגעלאָזטען קאָפּ, מיט אַראָבגעלאָזטע הענד, ווי אַ זעו שלאָגענע. ווען כֿ׳בין צריינ׳עקמען, האָט זי לאַנגזאַם אַויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט אַ קוק געטהון אויף מיר מיט אַ טריבען בליק און האָט ווי נישט מיט איהר שטימע, שטיל און אונהיימליך, ווי מ׳רעדט וועגען אַ מת אַרויסגעשעפּטשעט: „אוי, ברוך, ברוך... וואָס האָסטו געטהון״... מעהר נישט... עס האָט זיך ביי מיר פון די ווערטער אין האַרצען אָבגערוסען! איך האָב געפיהלט, אַז כֿ׳ווער דערשטיקט פון כעס און פון ביטערניש; און אויסער זיך פון כעס האָב איך אויסגעשריען: „פערשאָלטען זאָל איך זיין, אויב איך וועל ווען עס איז נאָך דיין שוועל איבערטרעטען! כֿ׳געזעגען דיך אויף אייביג!!״ כֿ׳האָב אַ קלאַפּ געטהון מיט דעטהיר און בין אַוועק!...

ענדיגענדיג די ערצעהלונג, האָט געווערמאַן טיף אָבגעזיפצט און נערוועז גענומען שפּרייזען איבער׳ן צימער?

מירקין האָט אויפמערקזאַם אויסגעהערט זיין חבר. די ערצעהלונג האָט איהם געריהרט. ער האָט דערפיהלט אַ געוואַלדיגען רחמנות צו געווערמאַנס מוטער, וועלכֿע ער האָט גוט געקענט און וועלכֿע ער האָט אויפריכֿטיג האָלד געהאַט; נאָר דאָס דאָזיגע געפיהל איז באַלד דערשטיקט געוואָרען, דורך אַ געפיהל פון כעס

געגען געווערמאַנס פעטער—דעם פאָרשטעהער פון רעליגיעזען פאַנאַטיזם.

נאָך אַ קורצען שווייגען האָט זיך מירקין אַויפגעהויבען און האָט האַרט און ענטשלאָסען געזאָגט:

—האָסט זעהר קלוג געטהון! מ'דאַרף איינמאָל פאַר אַלע מאָל איבערייסען מיט'ן אַלטען לעבען אַוועקגעהן דערפון און אָנהויבען אַ נייע לעבען! מ'דאַרף פערענדיגען מיט די אַלע פע-טערס און מוהמעס, מיט זייער צושטעהן און טאַטשען די נשמה! אַנ'עק!... פערשטעהסט זיך, ס'איז אַ רחמנות אויף דער מוטער...

—ס'איז נישט קיין רחמנות!—האָט געווערמאַן האַרט און גלייכצייטיג מיט אַנ'אונגעוועהנליכען טאָן אויסגעשריען.

—ניין, אַ רחמנות... זי איז דאָך אַ מוטער! וואָס איז זי דען שולדיג...—האָט מירקין ווייך אָנגעהויבען.—נאָר מ'טאָר נישט קוקען דערויף. זי וועט זיך אויסוויינען, אויסקלאָגען און וועט זיך סוף כל סוף צוגעוועהנען צו דעם אויך!

—פערשטעהסט זיך!—האָט געווערמאַן איבערצייגענד איינגע-שטימט. נו, כ'בין געוואַלדיג צופרידען וואָס דו ביזט מסכים מיט מיין שריט. דערמאָהן זיך נאָר,—האָט ער פרעהליך אויס-געשריען.—איך וועל זיין אינגאַנצען פריי! אָהן מצוות, אָהן צע-רעמאָניעס, אָהן די מיטאָגען און וויעטשערעס צו דער בעשטים-טער צייט—גאָרנישט!...

כא

אַ ישיבה-בחור, איינער פון מירקינס שילער אין קלויז איז אַריינגעקומען און וואַרפענדיג אַ בליק אויף געווערמאַנען האָט ער מירקינען דערלאַנגט אַ צעטעל שטיל אַ מורמעל טהוענדיג: „פון הלל'ן" און איז געשווינד אַרויס.

אין בריוועלע איז געווען עטליכע ווערטער:

„זי איז מסכים. מאָרגען נאָך מיטאָג וועט זי זיין וואו מ'דאַרף. נעהמט זי צו דער אַרבייט".

איבערלעזענדיג דאָס בריוועלע האָט מירקין איבערגעגעבען

גערוערמאַנען בפרטות דעם פּלאַן וועגען מקדש זיין די בעריאַ־שעווא.

—אויסגעצייכענט!—האָט גערוערמאַן אויסגעשריען—אָט אַזוי דאַרף מען טהוען! איך נעהם אויף זיך אַלעס צו ערלעדיגען. איך וועל זי מקדש זיין.

—וואָס רעדסטו! דיך קען דאָך דער אַלטער בעריאַשעוו און אַזוי ווי דו וועסט נאָר אַריינקומען אין קלייט, וועט ער זיך באַלד אָנשטויסען, אַז דאָ איז עפּעס נישט גלאַטיג... אסתּר גערוערמאַנס זוהן געהט פּלוצלינג אַליין קויפען אַ האַלז-טיכעל, צי זאָקען...

—און זאָל ער זיך אָנשטויסען! איידער ער וועט זיך כאַפּען וועגען עפּעס, וועל איך אַלץ בעוויזען אָבצוטהון.

—ניין! עקשן זיך נישט איין! וועסט נאָך אַלץ קאַליע מאַכען!—האָט מירקין אויסגערופען. אויב ס׳וועט נויטיג זיין, וועסטו מיט עפּעס אַנדערש בעהילפיג זיין... איך געה גלייך אין „עיר-מקלט”. אין צווענד וועל איך אַריין צו קאַפּלונער׳ן. ווען וועסט ענדיגען דיין אַרבייט, זאָלסטו אויך אַהינקומען...

—גוט!—האָט גערוערמאַן איינגעשטימט און געזעגענדיג זיך מיט מירקין׳ען, האָט ער איבערגעפרעגט:

—זאָגסט, אַז כ׳האָב גוט געטהון, געענצליך איבעררייסענדיג מיט דער מוטער? האַ?

—געוויס!—האָט מירקין קאַטעגאָריש געענטפערט.

נישט קוקענדיג אָבער אויף דעם זיכערן טאָן, האָט מירקין זיך דאָך נישט געקאָנט בעפרייען פון דעם שווערען און פרעסענדען געפיהל, און נאָך גערוערמאַנס אַוועקגעהן, איז ער לאַנג אַרומגעגאַנגען אויפגערעגט איבער׳ן צימער, בעמיהענדיג זיך אַליין איבערצוצייגען אַז זיין יונגער חבר האָט גוט געטהון: דער מענש מוז דאָך זיין פריי און קיינער האָט נישט קיין רעכט איהם מיט געוואַלד צו נויטען צו לעבען און פיהרען זיך נישט ווי ער וויל און רעכענט פאַר גוט! דאָס איז דאָך קלאָר ווי דער טאָג! קלאָר איז אויך, אַז ס׳איז נויטיג איבערצורייסען מ׳ט׳ן אַלטען און אָנהויבען אַ ניי, פערנינפטיג פריי לעבען...

נאָר פֿאַר זיינע אויגען איז כסדר געשטאַנען געווערמאַנס מו־טער, אַ נעבעכֿדיגע, אַ דערשלאָגענע, און זיין האַרץ האָט זיך, נישט קוקענדיג אויף אַלע לאָגישע בעווייזען, שמערצליך צונויפֿ־געפּרעסט פֿון רחמנות.

געווערמאַנס מוטער, וועלכֿע איז פֿריה געוואָרען אַן אַלמנה, האָט זיך גערעכענט פֿאַר אַ בּכּבוד׳יגע און פֿערמעגליכֿע בעל־הבית׳טע. זי האָט זיך פֿערנומען מיט וואוילטעטיגע זאַכֿען און איז בעריהמט געוועזן אין איהר סביבה אַלס אַ זעהר גוטע פֿרוי. זי האָט זיך געשפּיגעלט אין איהר איינציגען זוהן און האָט געטרוימט ער זאָל זיין אַ גרויסער רב. ווען ער איז „קאַ־ליע געוואָרען” און געוואָרען אַן אַפּיקורס, האָט זי דאָס צוגע־שריבען דער ווירקונג פֿון זיינע נייע חברים. אונטער די אויגען האָט זי זיי געזידעלט און געשאָלטען און אויך געדראָהט, אַז זי וועט זיי אַרויסיאָגען פֿון איהר הויז, אָבער בעגעגענדיג זיי, איז נישט נאָר וואָס זי איז זיך נישט מיט זיי שאַרף בעגאַנגען, נאָר זי האָט נאָך וועמען פֿון זיי אויך פֿערבעטען צו מיטאָג, און טיילמאָל, פֿערגעסענדיג וועגען זייער אַפּיקורסות האָט זי זיך צו זיי בעצויגען מיט מוטערליכֿער ליבע, זיי פֿאָרגעוואָרפֿען, וואָס זיי כֿאַנעווען נישט דאָס געזונד, האָט זיי געניוט אַרומ־צוווּיקלען דעם האַלז, אויב זיי זענען אַוועקגעגאַנגען ביינאַכֿט אין אַ שלעכֿט וועטער. בעזונדערס וואַרים האָט זי זיך בעצוי־גען צו מירקינ׳ען, כֿאָטש ביי זיך אין האַרצען האָט זי איהם גערעכֿענט אַלס דעם הויפּט־שולדיגען אין איהר זוהנס „קאַליע ווערען”. מירקין האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַלס דער סאָליד־סטער פֿון דער גאַנצער חברה און ווען זי איז אַמאָל געווען אויפֿגערעגט צוליב עפּעס אַ געזעלשאַפֿטליכֿער אומגערעכֿטיגקייט, האָט זי זיך מיט איהם געטיילט אין איהר אויפֿרעגונג, פֿיהלענ־דיג אינסטינקטיוו, אַז ער וועט זי בעסער פֿערשטעהן ווי אַ אַנדערע פֿון איהרע בעקאַנטע. אַזעלכֿע שמועסען פֿלעגט זי געוועהנליך אַזוי אָנהויבען:

— „איהר האָט דאָך נאָר ליב דעם אמת – וועל איך אייך

טאַקי דערצעהלען וועגען אַ שרעקליכער נבלה צוליב וועלכער „ס׳בלוט קאָכט אין מיר אויף״.

און דאָס פלעגט זי דערצעהלען וועגען עפּעס אַ געוואַלד-טהאַט איבער שוואַכע מצד שטאַרקע און רייכע. מירקין האָט זי׳ פערשטאַנען, האָט זיך אינטערעסירט מיט אַלע איינצעלהייטען און האָט זיך אויך אויפגערעגט. אָבער אָט אין אַזאַ אידיליע פלעגט שטענדיג געווערמאַן אַריינפאַלען מיט אַ שאַרפער בע-בערקונג:

—אָבער די אַלע בלוטזויגער, וועגען וועלכע דו דער-צעהלסט, זענען דאָך אַלע פרומע יודען! אַלע זענען זיי אַזעלכע! דער סאַמע צדיק דיינער-איז אַ גנב, אַ מערדער, אַ צבועק!

אין אַלגעמיין איז מירקין געווען האַרציג צוגעבונדען צו געווערמאַנ׳ס מוטער און איצט איז זי איהם ערנסט טיף אַ שאָד געווען.

—נו, ס׳מאַכט נישט!—האָט ער פלוצלינג צו זיך אַליין אויסגעשריען.—אַ שאָד, נישט אַ שאָד—נישט אין דעם געהט עס! געווערמאַן האָט געטהון אַזוי ווי ס׳איז נויטיג געווען!

אין „עיר-מקלט״ האָט מירקין צוזאַמען מיט אַלע חברים געלאַסען בעטראַכט אַלע פרטים פון „מקדש זיין״. אולער איז בעשטימט געוואָרען ער זאָל נאָכשפּירען, ווען סאָניע וועט קו-מען אין קלייט אַריין און זאָל עס גלייך צו וויסען טהוען קאָרנבלאַט׳ן און ציפּאָרינען, וועלכע וועלען איהם אָבוואַרטען נישט ווייט אין שטאָדט-גערטעל. זיי ווידער וועלען אַריינגעהן, וועלען פערלאַנגען ליינוואַנד אויף אַ העמד און אַזוינאָך דער-ווייל פערהאַלטען נעבען זיך די אַלטע בעריאַשעווס. דאַן זאָל אַריין פייעוויטש, וועלכער זאָל זיך הייסען געבען אַ האַלז-טיכעל און נישט דינגענדיג זיך, וועט ער סאָניען דערלאַנגען אַ זילבערנע מטבע אין האַנד אַריין און הויך אַרויסריידען דעם „הרי את״. נאָכדעם וועט פייעוויטש רוהיג מעלדען דעם אַלטען: „איצט איז אייער טאָכטער—מיין ווייב. איך האָב זי מקדש גע-ווען פאַר צוויי עדות. און וועגען איבריגען וועל איך אייך

מאָרגען צושיקען אַ בריוועל". דערנאָך וועלען זיי אַלע צוזאַמען אַרויס פון קראָם.

כ״ב

ווען מירקין איז אַהיימגעקומען, האָט איהם זיין בעל-הבית׳טע, אַ דיקע, נידריגע פרוי מיט אַנ׳ענערגיש אָבגעבּרענט געזיכט פון אַ מאַרק-זיצערין, בעגעגענט אין טהיר און האָט בּייז און הייזעריג אַרויסגעוואָרטשעט:

—עפּעס אַ משלחת איז דאָ געווען זיך פרעגען אויף דיר!

—וואָס פאַר איינע?

—עפּעס אַנ׳אַלטע יודענע,—האָט די אַלטע דערקלערט.—צוויי מאָל איז זי שוין געווען.

—מסתמא דעם שוסטערס וויבּ.—האָט זיך מירקין אַ קלער געטהון, דערמאָהנענדיג זיך, אַז ער איז שולדיג דעם שוסטער עפּעס קליין-געלד.

שטעלענדיג דעם סאַמאָוואַר, האָט ער זיך גענומען עסען בּרויט מיט טהיי—זיין געוועהנליך מיטאָג. ער האָט נישט בּעוויזען צו ענדיגען, ווי אין צימער איז אַריינגעקומען אַנ׳עלטערע פרוי, פערהילט אין אַ גרויס טיכעל, אַנ׳איינגעהויקערטע, אַ דערשלאָגענע. זי האָט נישט דרייסט געעפענט די טהיר און אַריינקומענדיג האָט זי מיט אַ געבּראָכענער שטים אַרויסגערעדט:

—גוט מאָרגען, מירקין...

דערזעהענדיג פאַר זיך געווערמאַנס מוטער, איז מירקין צעטומעלט געוואָרען, אָבּער ער האָט זיך בּאַלד בּעהערשט און האָט זיך שווייגענדיג אויפגעהויבּען איהר אַנטקעגען.

—איך בּין געקומען צו אייך—האָט זי, אַרומקוקענדיג זיך מיט אַ טריבּען בּליק איבּער׳ן צימער, געזאָגט.—כ׳בּין געקומען צו אייך זעהן, צי מיין בּרוך איז נישטאָ בּיי אייך...

—ער איז דאָ נישטאָ.

—וואו זשע איז ער?—האָט די פרוי געפרעגט, קוקענדיג מיט געבעט אויף מירקינ׳ען.

מירקין האָט געקוקט אַראָב אויף דער ערד און גאָרנישט געענטפערט.

—ער איז דאָך געווען ביי אייך? איהר ווייסט דאָך גוט, אַז ער איז אַוועק פון מיר?—האָט זי אויסגעשריען בעטענדיג זיך און אין איהר שטים האָט זיך געהערט טרעהרען.

—יאָ, כ׳ווייס!—האָט מירקין האַרט און ענטשלאָסען גע-ענטפערט.

—מירקין! האָט רחמנות אויף מיר! זאָגט מיר וואו איז ער? וואוהין איז ער אַוועק? וואָס וויל ער טהוען?... דערבאַ-רימט אייך און זאָגט מיר!...—און זי האָט אין פערצווייפלונג פונאַנדערגעשפרייט די הענד, ווי אַ מענש וואָס ס׳פערפעהלט איהם אָטעם.

—איך ווייס דאָך אָבער באמת נישט, וואָס ער האָט בדעה צו טהון...—האָט מירקין געענטפערט, פערלירענדיג זיך עטוואָס.— ער האָט מיר נאָר געזאָגט, אַז איהר...

—נישט איך, נאָר ער!—האָט די אַלטע אויסגעשריען.— איך האָב איהם קיין וואָרט נישט געזאָגט, ווי כ׳בין אַ יודישע טאָכטער! און ער האָט אַ קלאַפּ געטהון מיט דער טהיר און איז אַנטלאָפען! ער איז אַנטלאָפען שמד׳ן זיך!!—האָט זי פּלוצלינג אַרויסגעיאָמערט.

—וואָס רעדט איהר!—האָט מירקין דערשראָקען אויסגע-רופען.

—וואָס איך רייד? כ׳רייד, וואָס מיין אָנגעוועהטאָגט האַרץ הייסט מיך ריידען!... ער איז אַנטלאָפען שמד׳ן זיך—און אין אַלעם, אין אַלעם זענט איהר, מירקין, שולדיג! איהר—זיין לעהרער און מדריך, איהר האָט איהם צו אַלעם דעם דער-פיהרט!—האָט זי אויסגעלאָזט מיט טיפער פערביטערונג, נאָר אָהן דעם מינדסטען כעס און אפילו אָהן פאָרוואורף.

—הערט מיך אויס, אסתר!—האָט מירקין מיט האַרץ גע-רעדט.—גאָט ווייסט אייך, וואָס אייך פאַלט איין צו ריידען. ווער

האָט אייך דען געזאָגט, אַז ברוך וויל זיך שמד'ן?

—אוי, כ'ווייס וואָס כ'רייד, כ'בין נישט משוגע, מירקין!.. כ'ווייס אַלעס! ער האָט שוין ביי זיך געהאַט דאָס דאָזיגע בי־כעלע, דאָס ביכעלע!—האָט זי אויסגעלאָזט מיט אַ וויינענדיגען ניגון, ווי מ'וויינט איבער אַ טויטען.

איצט האָט מירקין שוין פערשטאַנען אין וואָס עס געהט. צוליב דעם „ברית חדשה” וואָס מ'האָט געפינען ביי ברוכ'ן, דרינגט זי, אַז איהר זוהן קלויבט זיך שמד'ן.

—הערט אויס!-האָט מירקין כמעט פרעהליך אויסגעשריען.— איהר זייט זיך שרעקליך טועה...

—אוי, מירקין, טרייסט מיך נישט, רעדט מיר נישט איין!—האָט איהם אסתר איבערגעריסען.—כ'ווייס גאַנץ גוט, אַז מיין זוהן קלויבט זיך שמד'ן!... מירקין!!—האָט זי מיט הייסע טרעהרען און געבעט אויסגערופען.—דערבאַרימט אייך איבער מיר! איהר האָט דאָך אַ גוט האַרץ... האָט רחמנות און קעהרט מיר איהם צוריק!... מירקין! איך וועל אייך די פיס קושען, איך וועל אייער אייביגער בעל חוב זיין, נאָר גיט מיר צוריק מיין איינציגען זוהן!

און זי האָט זיך ביטער צעוויינט.

מירקין איז געשטאַנען אינגאַנצען אַ פערלוירענער, נישט וויסענדיג וואָס צו טהון און ווי אַזוי איבערצוצייגען די אומ־גליקליכע פרוי, אַז זי האָט אַ טעות. ער האָט זיך הילפלאָז אַרומגעקוקט אין אַלע זייטען און פונאַנדערשפרייטענדיג מיט די הענד, האָט ער אַלץ אינאיינעם געזאָגט:

—אסתר, הערט מיך אויס! כ'פערזיכער אייך...

ווען מ'זאָל זיך אַזוי בעטען ביי אַ גזלן, וואָלט ער דאָך אויך שוין רחמנות געקריגען!—האָט זי ווייטער גערעדט מיט געוויין, נישט הערענדיג אפילו מירקינ'ען.—זאָגט, וואָס פאַר אַ שלעכטס האָב איך אייך געטהון? זאָגט, פאַרוואָס מאַכט איהר מיך אומגליקליך? פאַרוואָס נעהמט איהר ביי מיר צו מיין איין און איינציגען זוהן? מירקין! איהר האָט דאָך אויך אַ מוטער, איהר זייט דאָך אויך נישט פון קיין שטיין געבוירען...

—אויב איהר ווילט מיט מירריידען, טאָ זאָלט איהר הערען, וואָס כ׳וויל אייך זאָגען!—האָט מירקין פּלוצלינג הויך און בעפעהלענד אויסגעשריען, ציטערענדיג אינגאַנצען פון אויפ-רעגונג. זעצט זיך און האָרכט!

מירקינס בעפעהלענדער טאָן האָט גלייך געווירקט אויף אסתר׳ן. זי איז אַנטשוויגען געוואָרען און האָט זיך אונטערטע-ניג אַראָבגעלאָזט אויף דער שטוהל.

—הערט!—האָט מירקין גענומען ריידען, בעטאָנענדיג יע-דעס וואָרט:—שוין נישט דעם ערשטען טאָג קענט איהר מיך. איהר ווייסט, אַז איך קען נישט זאָגען קיין ליגען, נישט מאַס-קירען זיך. אַלזאָ, שווער איך אייך, אַז ברוך האָט כלל נישט אין זינען צו שמד׳ן זיך! ווען איהם זאָל איינפאַלען אַזאַ משוגע׳נער געדאַנק—וואָלט איך דער ערשטער איהם נישט דער-לאָזט דערצו!

מירקינס רייד האָבען געווירקט אויף אסתר׳ן. זי האָט אויפגעהערט צו וויינען, נאָר דער אויסדרוק פון שרעק איז נאָך נישט אַראָב פון איהר געזיכט.

—אָבער דאָס ביכעל, דאָס ביכעל!—האָט זי פערצווייפעלט גע׳טענה׳ט.

—וואו קומט דאָ אַהער דאָס ביכעל? נישט איהר, נישט אייער ברודער פערשטעהט דאָ גאָרנישט! ווייסט איהר, וואָס דאָס איז געווען פאַר אַ ביכעל?

—פון וואַנען זאָל איך וויסען? וואָס קאָן איך וויסען? דער ברודער האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס איז אַ ביכעל וועגען... „יאָסקע פּאַנדרע"!...

—נו, איז וועגען „יאָסעל"! איז דעריבער? דאָרט בע-שרייבט זיך ווי אַזוי עס האָט געלעבט און וואָס עס האָט גע-לערנט יעזוס קריסטוס...

—און דאָס איז נאָך ווייניג?...

—איהר זייט דאָך אַ קלוגע פרוי!—האָט מירקין צו איהר ווייך נאָר פעסט גערעדט.—שטעלט אייך פאָר, אַז איהר האָט זיך געטראָפען מיט אייערס אַ בעקאַנטען רוס און ער דער-

צעהלט אייך וועגען זיין אמונה, נו, וועט איהר גלייך לויפען זיך שמד׳ן? און וואָס פאַר אַ חילוק איז ערשט צווישען אַ בי-כעל און אַ מונדליכען שמועס?

—אָבער נאָך וואָס, נאָך וואָס דאַרפט ער עס לעזען?

—צוליב דעם כדי צו וויסען אין וואָס אַנדערע גלויבען—האָט מירקין איבערצייגענד געענטפערט.—אייך איז דאָך גוט בעקאַנט, אַז מיר ווילען אַלץ וויסען, פשוט אַלץ. ווילען מיר דאָס אויך וויסען...

—איהר ווילט צו פיל וויסען!—האָט זי טיף אָבגעקרעכצט אָבער שוין אָהן דער פריהערדיגער פערצווייפלונג.—אַ מענש דאַרף נישט צו פיל וויסען, אַז נישט, פערלירט ער דעם וועג און ווייסט נישט וואוהין זיך צו ווענדען,—האָט זי צוגעגעבען ווי צו זיך אַליין.—אָבער דאָך, וואו קאָן ברוך זיין?—האָט זי זיך דערמאָהנט וועגען זוהן.

—ער איז אַוועק צו דער אַרבייט אין שמידעריי.

—נו, ווי געפעלט אייך אַזאַ מעשה?—האָט אסתר ערשטוינט אויסגעשריען.—איך בין דאָך אַרומגעלאָפען צו אַלע זיינע בע-קאַנטע און געהן אין שמידעריי האָב איך גאָר פערגעסען!

און שווייגענדיג אַ ווײַלע האָט זי מיט פערביטערונג צו-געגעבען:

—און טאַקי דידאָזיגע געשיכטע מיט דער שמידעריי... כ׳פרעג אייך: צו וואָס טויג עס איהם?

—דאָס איז שוין זיין זאַך!—האָט מירקין אָבגעהאַקט.

—פערשטעהט זיך, אַז דאָס איז זיין זאַך. ווער זאָגט דען, אַז דאָס איז נישט זיין זאַך?... נאָר זאָגט מיר, כ׳בעט אייך, וואָס בין איך דאָך שולדיג, אַז כ׳בין אַ מוטער און וואָס מיר טהוט דאָס האַרץ וועה פאַר איהם?... פון דער העלער הייז, מ׳ווייסט נישט וואָס, מ׳ווייסט נישט ווען, נעהמט ער און טהוט זיך אָן אַ פאַרטוך און הויבט אָן אַרבייטען אין אַ קוזניע... אַזאַ שוואַכער ווי ער איז אַרבייט אַזוי שווער, שטעהט אויף דריי בייננאַכט... ווי זשע זאָל מיר דאָס האַרץ נישט וועה טהון? אמת, אַז איך בין אַ פשוט׳ע פרוי, אַ נאַרישע יודענע, אָבער איך

קאָן דאָך פּאָרט נישט צוזעהן ווי מיין איין און איינציגער זוהן מאַכט פון זיך לייטישע געלעכטער! אין אונזער משפחה איז ביז היינט נאָך נישט געווען קיין איין בעל-מלאכה...

—הערט, אסתר, וואָס איך וועל אייך זאָגען—האָט מירקין צו איהר געזאָגט.—איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז אייך איז שווער שלום צו מאַכען מיט אָט דעם אַלעם. אָבער איהר מוזט דאָך איינמאָל פאַר אַלעמאָל זיך בעטראַכטען, אַז איהר האָט זיך געפיהרט אויף אייער שטייגער און מיר ווילען אַנדערש לעבען. מיר דענקען, אַז יעדער מענש האָט דאָס רעכט איינצואָרדענען זיין אייגען לעבען אַזוי ווי איהם געפעלט, און קיינער דאַרף איהם נישט שטערען...

—אפילו אַנ׳אייגענע מוטער נישט?...

—אפילו אַנ׳אייגענע מוטער! דער מענש דאַרף זיין אינ-גאַנצען פריי!

—נו, און ווען מיין ברוך, גאָט בעהיט! זאָל אַזוי זיך פערגלוסטען גנב׳נען, אָדער שיכור׳ן? וואָלט איך, לויט אייער מיינונג, אויך בעדאָרפען שווייגען? „טהו דיר, זוהנעניו, וואָס דו ווילסט!" האַ?

—וואָס פאַר אַ משל איז עס!—האָט מירקין בייז אויסגע-שריען.—פערשטעהט איהר דען נישט...

—אוי, מיין טייערער, כ׳פערשטעה!—האָט אסתר איהם אי-בערגעריסען.—כ׳פערשטעה נאָך אפשר מעהר, ווי איהר רעכענט. כ׳ווייס, אַז איהר האָט אַלע גאָלדענע הערצער, אַז איהר זייט גרייט אַוועקצוגעבען דאָס לעצטע העמד פון זיך אַראָב, אַז איהר האָט פיל מעהר יושר אין האַרצען ווי ביי פיל פרומע יודען... אָבער וואָס זאָל איך טהוען, אַז איך בין אַ פּראָסטע יודענע און גלויב, אַז עס איז דאָ אַ גאָט אין הימעל און ער שטראָפט פאַר זינד? וואָס זאָל איך טהוען אַז איך גלויב, דאָס ער האָט אַזוי גוט פערבאָטען צו גנב׳ענען ווי צו רויכערן אום שבת?...

—זאָל זיך יעדער גלויבען, ווי אַזוי ער וויל—האָט מיר-קין ווייטער געזאָגט.

—און איך שטער דען ווען? איך זאָג דען ברוכ׳ן אַ וואָרט, ווען ער געהט נישט אין שוהל און דאַוונט נישט! איך זאָג דאָך איהם שוין גאָרנישט, איך בין שטום, ווי אַ פיש און טראָג מיין וועהטאָג אין הארץ שווייגענדיג... אָך-אָך-אָך!

זי האָט אויסגעווישט די אויגען מיט דער האַנד און האָט זיך געווענדט צו מירקינ׳ען מיט אַ געבעט:

—מירקין! כ׳בעט אייך תחנונים, רעדט איהם צו ער זאָל זיך אומקעהרען אַהיים! איך וועל איהם לאָזען טהוען אַלץ וואָס ער וויל. כ׳שווער אייך, אַז נישט וואָס כ׳וועל איהם גאָרנישט זאָגען, נאָר כ׳וועל זיך אפילו בעמיהען צו מאַכען אַ פרעהליך, צופרידען פנים... וואָס קאָן איך נאָך טהוען!—האָט זי אויסגע- בראָכען אין אַ געוויין.—אַבי ער זאָל זיך אומקעהרען אַהיים!... מירקין! אייך האָרכט ער דאָך... מיין ברודער פאָהרט אויך היינט אַוועק!—האָט זי צוגעגעבען.—וואָס נאָך דאַרף מען?

מירקין איז געשטאַנען ערנסט אין פענסטער און האָט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערן. ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט אַז עס וועט געווערמאַנען קיין שום שלעכטס נישט געשעהן, אַז ער וועט זיך אומקעהרען אַהיים, אָבער ער האָט מורא גע- האַט צו נעהמען אויף זיך דעם בעשלוס אין דער זאַך. עס קאָן דאָך נאָך אַרויסקומען „אַ דרוק אויף דער פערזענליכקייט" און אויף די פרייע שטרעמונגען פון זיין חבר...

—צו ווירקען אויף ברוכ׳ן נעהם איך זיך נישט אונטער.— האָט ער קאַטעגאָריש געענטפערט.—ס׳איינציגע, וואָס איך קאָן טהון, איז איבערגעבען איהם אייער צוזאָג: צו לאָזען איהם די פולע פרייהייט. און ס׳איבריגע זאָל ער שוין אַליין בעשליסען.. נאָר אייך וועל איך אָט וואָס זאָגען: אויב ער וועט נישט וועל- לען זיך אומקעהרען אַהיים... יעדענפאַלס גלייך איצט, זאָלט איהר נישט שטאַרק צושטעהן... עס וועט בעסער זיין אי פאַר אייך, אי פאַר איהם. גלויבט מיר! און זאָרגט אייך נישט אַזוי פאַר זיין געזונד, אָט לעבען מיר דאָך אויך נישט ביי די על- טערן...

—איהר לעבט... אויך אַ לעבען...—האָט אסתר אָבזיפצענ-

דיג געזאָגט און אַרומגעקוקט זיך איבער'ן צימער.—נאָר פער-פאַלען! ווי זאָגט מען עס: „אַז מ'קאָן נישט אַריבער, מוז מען אַרונטער"... כ'וועל אייך פאָלגען... און קודם כל אַ האַרציגען דאַנק אייך—האָט זי אויסגעלאָזט אויפהויבענדיג זיך פון בענ-קעל.—ווי די מעשה זאָל נישט זיין, נאָר איהר האָט מיר אַראָב-גענומען אַ שטיין פון האַרצען. איך בין דאָך דאָ אַהער געלאָ-פען ווי אַ משוגע'נע... איצט זעה איך אַליין, אַז מיין שרעק איז געווען אַן'אומזיסטע...

געזעגענדיג זיך איז זי צוגעגאַנגען צו דער טהיר, אָבער זי איז געבליבען שטעהן:

—כ'האָב אייך געוואָלט נאָך עפּעס בעטען...—האָט זי נישט ענטשלאָסען געזאָגט.—ברוך טראָגט איצט צעריסענע סקאַר-פעטקעס. איך האָב איהם שוין עטליכע מאָל געגעבען גאַנצע, נאָר ער האָט אַלץ פערגעסען איבערצובייטען... וועל איך איהם דאָ אַהערשיקען סקאַרפעטקעס און זיינע וועש. און כ'בעט אייך רעדט איהם צו ער זאָל עס אָנטהון.

און זי איז מיט אַ שווער געמיט אַרויס.

כג

מירקין איז אַוועק צו קאַפּלונער'ן. אויפגערעגט פון דער בעגעגעניש מיט געוועזענעם מוטער, איז ער געגאַנגען גע-שווינד, מיט אַן'אַראָבגעלאָזטען קאָפּ, קלערענדיג אין וואָס פאַר אַ פאָרם איבערצוגעבען געוועזענ'ען דעם שמועס מיט זיין מו-טער. אויף וויפיל ער איז נישט געווען אויפגעלעגט צו אסתר'ן, איז ער דאָך נישט געווען אינגאַנצען אויף איהר צד און האָט זיך אַלץ אינאיינעם געזאָגט, אַז די מוטערס, מיט זייער גוטס-קייט, טרעהרען און טרייקייט, זענען געפעהרליכער פאַר די שטרענגסטע און שלעכטסטע פאָטערס. ער האָט בעשלאָסען אי-בערצוגעבען געוועזענען די מוטערס פאָרשלאָג גאַנץ אָביעקטיוו און לאָזען איהם אַליין בעשליסען: אומקעהרען זיך, צי נישט.

—אַ, הער מירקין!—האָט ער פּלוצלינג הינטער זיך דער-הערט אַ פרײדיגען אויסגעשרײ פון אַ דינער זינגענדיגער פרויען-שטים.

אומקוקענדיג זיך, האָט ער דערזעהן זיינע אַ געוועזענע שילערין, אַ יונג מײדעל, אַ פלאַטשיג געזיכט מיט אַ נעבעכדיגען אויסזעהן און גוטע, גוטע אויגען. דאָס מײדעל איז געווען גע-קליידט אָרים, ווי אַנ'אַרבייטערין. די בעגעגעניש מיט מירקינען האָט זי ווי ס'ווייזט אויס זעהר דערפרעהט.

—אַ, גנעסינאַ! וואָס מאַכט איהר?—האָט זי מירקין הערצ-ליך בעגריסט.

—אוי, אוי, ווי איך פרעה זיך וואָס כ'האָב אייך געטראָ-פען,—האָט דאָס מײדעל ווייטער גערעדט.—כ'זאָג אייך, ווען כ'זאָל געפינען אַ מציאה, וואָלט איך זיך נישט אַזוי גע-פרעהט... כ'האָב דאָך געמיינט, אַז איהר זייט שוין לאַנג אַוועק-געפאָהרען...

—אוי, פאַרוואָס זשע זענט איהר אַזוי לאַנג נישט אַריינ-געקומען צו אונז?—האָט דאָס מײדעל ווייטער גערעדט מיט אַ בעטענדיגען פאָרוואורף. כ'זאָג אייך, אַז ווען איהר וואָלט צו אונז אַריינגעקומען וואָלט ביי אונז געווען אַנ'אמת'ער יום-טוב! די קינדער געדענקען אייך נאָך ביז היינט און זאָגען אַלץ: „אוי, ווען וועט שוין דער לעהרער מירקין קומען?” און איך... כ'זאָג אייך... כ'קאָן נישט אַזוי פיל אויסדריקען...

—כ'האָב קיין צייט נישט געהאַט,—האָט מירקין צעטראָגען געענטפערט.—די וואָך וועל איך בעשטימט אַריינקומען צו אייך... נו, און ווי לעבט זיך אייך?—האָט ער געפרעגט, כדי איבער-צוטראָגען דעם שמועס אויף עפּעס אַנדערש.

—ווי מיר לעבען?—האָט גנעסינאַ אומעטיג איבערגע-חזר'ט.—די מוטער איז נאָך אַלץ קראַנק. איך און שיינדעל אַר-בייטען אין אַ פּאַפּיראָסען-פאַבריק... מיר אַרבייטען אַ גאַנצען טאָג און ס'קומט נישט אויס קיין צייט צו לערנען זיך. דאָס איז ס'ערגסטע... נאָר, איך בעמיה זיך אָנצוזאַמלען אַ ביסעל געלד, דעמאָלט וועל איך לאָזען די אַרבייט און וועל זיך אָנ-

היובען לערנען... ווען איהר זאָלט וויסען, ווי עס ווילט זיך מיר לערנען!...

—כ׳וועל אייך בעשטימט אָנהויבען ווידער צו לערנען!— האָט איהר מירקין צוגעזאָגט. ער האָט געפיהלט געוויסענס-ביסען, דערפאַר וואָס ער האָט מיט עטליכע מאָנאַטען צוריק אויפגעהערט צו לערנען מיט דער גנעסינען און איהר שוועס-טער, צוליב דעם וואָס ער האָט קיין צייט נישט געהאַט און דערנאָך האָט ער אינגאַנצען פערגעסען אָן זיי.

—אוי, איהר האָט מיך גאָר מחיה געווען!—האָט זיך גנע-סינאַ נישט געקאָנט געניג אָנפרעהען.—כ׳זאָג אייך, אז ווען כ׳געפין אַ מציאה—וואָלט איך...

צוזאָגענדיג איהר נאָכאַמאָל צו געבען אַנ׳אוראָק, האָט זיך מירקין געשווינד מיט איהר געזעגענט און איז אַוועק צו קאַפּ-לונער׳ן.

נאָך אין קאָרידאָר האָט ער שוין געהערט איינצעלנע פראַזען פון אַ היציגער דיסקוסיע צווישען יונגעלייט. פון צימער איז איהם אַנטקעגען אַרויסגעלאָפען קאַפּלונער מיט אַ צעשפּילע-טען מונדיר און צעשויבערטע האָר.

—אַ! דאָס ביזטו!—האָט ער הויך אויסגעשריען.—ס׳איז איצט דאָ ביי מיר אַ גאַנצע חברה, מ׳דיסקוטירט! זעהר אינטע-רעסאַנט!

—נו, לעז איהם! ענטציק זיך מיט איהם! און כאַפּט דיך דער וואַטע-מאַכער! איך ווייס שוין לאַנג, אַז דו ביזט אַ פּי-ליסטער!!!—האָט מירקין דערהערט אַריינקומענדיג, געווערמאַנס אויפגערעגטע שטים.

—ווער איז דאָ אַ פּיליסטער? ווער?—האָט מירקין געפרעגט אַרומקוקענדיג זיך מיט די קורצזיכטיגע אויגען און שמייכ-לענדיג.

—ער!—האָט געווערמאַן שטעהענדיג ביים פענסטער אויס-געשריען, און געוויזען מיט׳ן פינגער אויף אַ גימנאַזיסט, וועל-כער איז געלעגען אויפ׳ן בעט אויסגעצויגען, ווי גרויס ער איז, מיט פערוואָרפענע הענד אונטער׳ן קאָפּ.

—בין איך אַ פיליסטער!—האָט דערזעלבער בעשטעטיגט מיט אַ רוהיגער און אפילו נאָך מיט אַנ׳עטוואָס צופרידענער שטים.—איך—ציווערשטיין! פערשטעהסט? און אַ פיליסטער בין איך דערפאַר, וואָס איך לעז דאָסטאָיעווסקין!...

—מיר וועלען זיך נאָך דערוואַרטען צו דעם, אַז דו וועסט נאָך לעזען פעט׳ן און מאַיקאָוו׳ן!—האָט געווערמאַן אויפגערעגט ווייטער גערעדט.

—מעגליך, אַז דו וועסט זיך נאָך אויף דעם אויך דער־וואַרטען! איך בין אויף אַלעס פעהיג!—האָט ציווערשטיין ווי׳ פריהער רוהיג און שפּאָטיש גענטפערט.

—וואַרט נאַר, וועגען וואָס שפּאַרט איהר זיך דאָ?—האָט זיך מירקין אַריינגעמישט.

—פערשטעהסטו מיך,—האָט קאַפּלונער זיך אָנגערופען.—ציווערשטיין זאָגט, אַז דאָסטאָיעווסקי איז העכער פאַר מיכאַי-לאָוו׳ן!

—אידיאָט!—האָט געווערמאַן אַריינגעוואָרפען!

—איך האָב נישט געזאָגט, אַז דאָסטאָיעווסקי איז העכער פאַר מיכאַילאָוו׳ן—האָט ציווערשטיין געלאַסען, ווי פריהער, זיך אָבגערופען.—איך האָב נישט געמאָסטען זייער גרויס. איך האָב געזאָגט און זאָג איצט נאָכאַמאָל, אַז דאָסטאָיעווסקי איז אומ-פערגלייכליך טאַלענטירטער פאַר מיכאַילאָוו׳ן!...

—אַ ליגענד!—האָט געווערמאַן אויסגעשריען.

—און זייערע טאַלענטען האָסטו יאָ געמאָסטען? פון וואַ-נען ווייסטו דאָס?—האָט זיך אָנגערופען נאָך איין גימנאַזיסט, אַ שוואַרצער, אַ דאַרינקער, אין ברילען, וועלכער האָט אַרומגע-שפּרייזט איבער׳ן צימער מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ.

—דאָסטאָיעווסקי איז מעהר טאַלענט פאַר מיכאַילאָוו׳ן?—האָט זיך מירקין געוואונדערט.—פון וואַנען נעהמסטו דאָס? פאַר-וואָס מיינסטו אַזוי?

—דערפאַר וואָס דאָסטאָיעווסקי איז אַ גרויסער פּסיכאָלאָג!—האָט ציווערשטיין האַרט געענטפערט.—דאָס איז אפילו דיין פּי-

סאַרעוו אויך מודה!—האָט ער צוגעגעבען, אונטערשטרייכענדיג דאָס וואָרט „דיין".

—און וואָס זאָגט פּיסאַרעוו וועגען פּושקינען? וועגען פּושקינען?—האָט טריאומפירענד אויסגעשריען אַ קליינינקער, זעהר ריהרעוודיגער גימנאַזיסטעל, וועלכער האָט, נישט קוקענדיג אויף זיינע זעכצעהן יאָהר, נאָך אויסגעזעהן ווי אַ פּיצעל קינד. זיינע גוטמוטיגע אויגען האָבען געקוקט מיט אַ ציטריג געבעט פון אַ דערשראָקענעם שילער וועלכער קען נישט דעם אוראָק.

צולויפענדיג צו מירקינען און אַריינקוקענדיג איהם מיט אַ ציטריג געבעט אין די אויגען האָט ער אויפגערעגט געפרעגט:

—איהר האָט געלעזען? געלעזען?

—וואָס?

—פּיסאַרעווס אַרטיקעל: „פּושקין און ביעלינסקי"? ווי ער גיט דאָרט אַנ׳עליה אָניעגינען! אוי, „שוטה" רופט ער איהם דאָרט! שוטה!—האָט דער גימנאַזיסט אויסגעשריען.

—וואַרט נאָר, קעוועש,—האָט איהם מירקין אָבגעשטעלט און ווענדענדיג זיך צו ציוורשטיינ׳ען האָט ער איהם האַרט געפרעגט:

—נו, און אַז דאָסטאָיעווסקי איז אַ גרויסער פּסיכאָלאָג—איז וואָס דערפון געדרונגען?

—סטייטש: איז וואָס דערפון געדרונגען?

—נו, יאָ! וואָס האָסטו דערפון, אַז ער איז אַ גרויסער פּסיכאָלאָג?

—כ׳פערשטעה דיך נישט! קאָן מען דאָך דאָסזעלבע פרעגען אויך בנוגע אַלע אַנדערע שרייבער! וועגען שעקספּיר׳ן און וועגען...

—און כ׳פרעג טאַקי! וואָס קומט דיר אַרויס דערפון, וואָס זיי זענען גרויסע שרייבער?

—וואָס הייסט וואָס? דו פיהלסט דען נישט אַנ׳עסטעטישען פערגעניגען בעת דו לעזט זיי...

—אָט וואו דער הונד איז בעגראָבען!—האָט איהם געוואר-

מאַן טריאומפירענד איבערגעריסען.—איהר הערט? „עסטעטיק"! „גענים"! דעריבער טענה איך דאָך, דאָס דו ביזט אַ פיליסטער! „גענוס"! דו האָסט אפשר אויך גענוס פון זיסע קיכלעך און פעט פלייש! וואַרג זשע זיך דערמיט! און לעז דיר דאָסטאָיעווסקי׳ן! און איך זוך אין אַ בוך נישט קיין גענוס, נישט קיין עסטעטיק, נאָר אַ זין, אַ תכלית! וואָס פאַר אַ נוצען קאָן מיר ברענגען „פערברעכען און שטראָף"? גאָרנישט! אָבער „מ׳האַקט דעם וואַלד—שפענער פליהען" אָדער „פוילע זומפען" האָט מיר געעפענט די אויגען, האָט מיר געוויזען אַ ציל! איך בין אַליין אַמאָל געווען אַ פיליסטער, אַ פוילענצער, אַ נאַרישער אידיאָט. ביז כ׳האָב נישט דורכגעלייענט דידאָזיגע ביכלעך. און פון זיי האָב איך געלערנט, אַז דער מענש דאַרף אַרבייטען!

—הייסט עס, אַז לויט דיר, איז קירפיטשניקאָוס גראַמאַטיק העכער פאַר שעקספיר׳ן אָדער פושקינען?—האָט ציוורשטיין געפרעגט.—ווייל זי ברענגט דאָך נוצען?

—טאַקי העכער! יעדענפאַלס זענען די „פיזיאָלאָגישע בריף" פון קאַרל פאָכטע געוויס העכער פאַר פושקינען!

דער גימנאַזיסט אין די ברילען, וועלכער האָט אַרומגעשפרייזט איבער׳ן צימער פערטראַכטערהייד, האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען ציוורמאַנען און האָט ערנסט געזאָגט:

—דו האָסט מיר אָבער נאָך אַלץ נישט געענטפערט אויף מיין פראַגע: ווי אַזוי מעסטו די גרויסקייט פון טאַלענט? דו זאָגסט, אַז דאָסטאָיעווסקי האָט מעהר טאַלענט פאַר מיכאַילאָוו׳ן? ווי אַזוי קאָנסטו דאָס מיר בעווייזען?... כ׳ווייס נישט, ס׳קאָן זיין, אַז דאָסטאָיעווסקי איז ווירקליך אַ גרויסער פסיכאָלאָג, אָבער פאַר מיר איז נישט אינטערעסאַנט איהם צו לעזען. מיך ריהרט ער נישט. דאָסזעלבע אויך פושקינס געדיכטען... כ׳לעז זיי דורך—און פערגעס זיי. זיי לעזען זיך לייכט, מעהר גאָרנישט. אָבער מיכאַילאָוו פערכאַפּט דאָך ביים האַרצען. ווען כ׳האָב געלעזען „מ׳האַקט דעם וואַלד"—האָב איך ביטער געוויינט. אַ דאַנק דעם דאָזיגען ראָמאַן, בין איך ווידערגעבוירען געוואָרען, בין איך אַ גאַנץ אַנדערער מענש געוואָרען, האָב איך פון זיך דעם

ג

אַנצען אַלטען שימעל אַראָבגעוואָרפען... וואָלט דאָס דען מעג-ליך געווען, ווען מיכאַילאָוו וואָלט נישט געווען קיין געניאַלער שרייבער?... יאָ! איך האַלט איהם פאַר אַ געניאַלען שרייבער!—האָט ער צוגעגעבען מיט טיפער איבערצייגונג.

ציווערשטיין האָט זיך אונטערגעהויבען אויפ׳ן בעט, איז געבליבען זיצען און אַ פיהר טהוענדיג מיט די פינגער איבער זיינע שענע ווייכע האָר, האָט ער אַ ביסעל אין פערלעגענהייט, כאָטש ער האָט זיך בעמיהט צו ריידען אויטאָריטעטיש, געזאָגט:

—דאָס אַלץ בעווייזט נאָך נישט, אַז מיכאַילאָוו איז אַ געניאַלער טאַלענט... מיין אַלטע באָבע וויינט און יאָמערט ווען זי לעזט די תּחינות און פונדעסטוועגען איז דערפון נישט גע-דרונגען, אַז דער פערפאַסער פון די תּחינות איז געווען אַ געניאַלער שרייבער.

—ווי זשע אַזוי קאָן מען דאָס בעשטימען?—האָט קאַפלו-נער אויסגערופען.

—דערויף זענען פערהאַן קריטיקער!—האָט ציווערשטיין זיך ענדליך געכאַפּט.—נאָר אַ קריטיקער קאָן בעשטימען, ווער עס איז אַן׳אמת׳ער, און ווער עס איז נישט קיין אמת׳ער טאַלענט. אָט צום ביישפּיל, ביעלינסקי...

—האַלט!—האָט איהם קאַפלונער איבערגעריסען,—ביזט אַריינ-געפאַלען, ברודער! און וואָס זאָגט פיסאַרעוו וועגען פושקינען? וועגען דיין פושקינען?

—אַהאַ!—האָט קעווען אויסגערופען.—אָניעגינען רופט ער אַן „שוטה״, „שוטה״ רופט ער איהם!

— פאַר מיר איז פיסאַרעוו נישט קיין אויטאָריטעט! — האָט ציווערשטיין שאַרף און קאַטעגאָריש געענטפערט. - איך קען אַ קריטיקער, וועלכער איז טויזענד מאָל טיפער פאַר פיסאַרעוו׳ן!

אָט די קאַטעגאָרישע מעלדונג האָט אַלעמען ערשטוינט.

— ווער? ווער? — האָבען אַלע יונגעלייט וועלכע האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום ציווערשטיינען איבערגעפרעגט.

— דאָבראָלאָבאָוו!—האָט ער אַרויסגעזייעט. איהר טראָגט אייך

אַלע אַרום מיט פּיסאַרעוו׳ן! אָבער לעזט נאָר דורך דאָבראָלאָ-באָוו׳ן, לעזט זיין „פינסטערע מלוכה״—וועט איהר ערשט זעהן!

—איך האָב געלעזען, און האָב דאָרט גאָר קיין אויסער-געוועהנליכס נישט געפונען.—האָט זיך נישט זיכער אָנגערופען דער גימנאַזיסט אין די ברילען.

—אונזין!—האָט געוועדמאַן אויפגערעגט אויסגעשריען.—„טי-פער פאַר פּיסאַרעוו׳ן״?! מיט וואָס איז ער טיפער פאַר פּיסאַ-רעוו׳ן? מיט וואָס קאָן ער זיין טיפער פאַר פּיסאַרעוו׳ן? וואָס זאָגט ער דען? אַז מ׳דאַרף נישט זיין קיין דענקענדער מענש? אַז מ׳דאַרף נישט זיין קיין רעאַליסט? אַז מ׳דאַרף זיין אַ פוי-לענצער? אָבער אַלץ וואָס פּיסאַרעוו זאָגט איז דאָך אַזוי קלאָר, אַזוי קלאָר, אַז נאָר אַ מענש אָהן מאַרך אין קאָפּ קאָן נישט פערשטעהן איהם!

אויף דער גאַנצער וועלט איז נישטאָ קיין טיפערער שריי-בער פאַר פּיסאַרעוו׳ן!—האָט קעוועש מיט פאַנאַטישער איבער-צייגונג אויסגעשריען, אַרויפשפּרינגענדיג דערביי אויף אַ שטוהל כּדי צוצוגעבען זיינע רייד מעהר פעסטקייט.

ציוווערשטיין האָט אַלס צייכען פון פעראַכטונג צו זיינע אָפּאָנענטען, זיך צוריק אויסגעצויגען אויפ׳ן בעט און פערוואַר-פענדיג זיינע הענד אונטער׳ן קאָפּ, האָט ער רוהיג געזאָגט:

—וואָס וועל איך זיך דאָרט מיט אייך שפּאַרען, אַז איהר פערשטעהט גאָרנישט! אָט לעזט דורך מיט קאָפּ דאָבראָלאָבאָוו׳ן—וועט איהר זעהן, אַז ער איז העכער פאַר פּיסאַרעוו׳ן...

—איך האַלט אויך נישט פּיסאַרעוו׳ן... פאַר קיין אויטאָ-ריטעט!...—האָט זיך פּלוצלינג אָנגערופען אַ הויכער איינגעהוי-קערטער גימנאַזיסט מייעראָוו, וועלכער איז די גאַנצע צייט גע-שטאַנען שווייגענדיג אָן אַ זייט. ער איז ערשט נישט לאַנג צו-ריק, גלייך פון ישיבה אַריינגעטרעטען אין פינפטען קלאַס גימ-נאַזיע און האָט זיך נאָך אפילו נישט געהאַט צוגעוועהנט צום מונדיר. די גאַנצע צייט האָט ער אויפמערקזאַם און אָנגע-שטרענגט זיך צוגעהערט צו דער דיסקוסיע און איצט האָט ער,

ווייזט אויס זיך אָנגענומען מיט מוט, בעשליסענדיג אַרויסצו־טרעטען מיט אַזאַ ערנסטער ערקלערונג.

אַלע האָבען פערוואונדערט אַ קוק געטהון אויף איהם.

—פאַרוואָס?

—דערפאַר וואָס איך רעכען... וואָס איך גלויב... אַז ס'איז פערהאַן אַ גאָט...

אַלס ענטפער דערויף האָבען זיך קאַפּלונער און געווערמאַן הויך צעלאַכט.

—יאָ!—האָט מייעראָוו אַריינקומענדיג אין אַזאַרט ווייטער גערעדט.—לאַכט זיך וויפיל איהר ווילט, מיך אַרט דאָס נישט... איך האָב שוין פיל געטראַכט איבער דעם... פּיסאַרעוו זאָגט, אַז קיין גאָט איז נישטאָ; און איך זאָג, אַז ס'איז יאָ פערהאַן אַ גאָט!

—מיט וואָס קאָנסטו עס אויפווייזען?

—אָט מיט דעם, וואָס ווען ס'וואָלט קיין גאָט נישט געווען, וואָלט דער מענש זיך מיט גאָרנישט אונטערגעשיידט פון חיות!

—ווי קומט דאָ דער מענש מיט דער חיה?—האָט געווערמאַן פערלאַכטליך אויסגעשריען.—רעדסט נאַרישקייטען!

—ווען עס וואָלט קיין גאָט נישט געווען,—האָט מייעראָוו, איהם נישט הערענדיג, ווייטער גערעדט,—וואָלט דער מענש זיך געפיהלט פריי, הפקר און וואָלט געקאָנט רוהיג טהוען אַלץ, וואָס ער וואָלט געוואָלט: הרג'ענען, גנב'ענען און לייקענען—אַלץ! אויב אָבער דער מענש האָט ס'בעוואוסטזיין, אַז דאָס מעג מען יאָ טהוען און דאָס צווייטע נישט—הייסט עס, אַז עס גיט ווער עס איז אַריין דאָס בעוואוסטזיין אין דער נשמה? הייסט עס, אַז אַ גאָט איז דאָ!

—„אין דער נשמה", „אין דער נשמה"!—האָט געווערמאַן אויסגעשריען.—דו האָסט פערגעסען, אַז ס'איז קיין נשמה נישט פערהאַן!... לעז דורך פאָכט'ס „פיזיאָלאָגישע בריף", וועסטו זעהן.

—איך וויל עס נישט לעזען!—האָט מייעראָוו איינגע-עקשנ'ט געענטפערט.

—נו, אויב אַזוי, געה זשע אין שוהל אַריין זאָגען תהילים—האָט איהם קאַפּלונער געראַטען.

—אַז כ'וועל וועלען, וועל איך טאַקי געהן! כ'וועל זיך נישט אָבשרעקען פאַר דיין פּיסאַרעוו'ן,—האָט מייעראָוו מיט דערזעלבער פעסטקייט געענטפערט און נישט געזעגענדיג זיך מיט קיינעם, איז ער גלייך אַרויס.

כ״ד

מיט מייעראָווס אומגעריכטען אַוועקגעהן איז די דיסקוסיע איבערגעריסען געוואָרען. נאָר מירקין, וועלכער איז געזעסען אין דער זייט און דער גימנאַזיסט אין די ברילען האָבען ווייטער שטיל צווישען זיך געפיהרט דעם שמועס וועגען דער גרויס פון דאָסטאָיעווסקיס און מיכאַילאָווס טאַלענטען. מירקין האָט נאָך אַ ווייל ע טראַכטען שטיל געזאָגט:

—און אַז דו ווילסט טאַקי וויסען, וועל איך דיר זאָגען, אַז איך האַלט אי מיכאַילאָוו'ן און אי דאָסטאָיעווסקי'ן קלענער פאַר לילינבלומען, אָדער פּרץ סמאָלענסקי'ן... וואָס איז דאָ פערהאַן צו ריידען! זיי זענען דאָך גיגאַנטען! זיי האָבען דאָך די גאַנצע וועלט פערכאַפּט און איבערגעדרעהט דאָס לעבען פּונקט קאַפּויער—אָבער די וואָס? אפילו מיכאַילאָוו? ס'איז דאָך אפילו קיין פערגלייך נישט!

—ע-עך, קינדער!—האָט ציווערשטיין ליגענדיג אַלץ אויפ'ן בעט פּלוצלינג זיך אָנגערופען.—איהר רעדט נאָר כסדר פון פּיסאַרעוו'ן און מיכאַילאָוו'ן און האָט קיין שום השגה נישט וועגען מעהר. אָט ווען איהר וואָלט געזעהן דאָס בוך, וועלכעס איך האָב איצט בעקומען—וואָלט איהר שוין גאָר אַנדערש גערעדט!

—וואָס איז עס פאַר אַ ביכעל?—האָבען זיך אַלע פערינטערעסירט.

—דאָס איז אַזאַ ביכל,—האָט ציוורשטיין געהיימניספול געענטפערט,—וואָס ווען מען זאָל אויף איין וואָגשאָל אַרויפלעגען די גאַנצע ליטעראַטור, אי פושקינען, אי פיסאַרעוו׳ן, אי מיכאַילאָוו׳ן און אי דאָסטאָיעווסקי׳ן—אַלע! און אויף דער צווייטער וואָגשאָל, דאָס איינע בוך, וואָלט דאָס איינע בוך איבערגעוואויגען!

אַלע זענען שטאַרק פעראינטריגירט געוואָרען פון ציווערשטיינס געהיימניספולע ווערטער און אַרומשטעלענדיג זיך אַרום איהם, האָבען זיי איהם גענומען בעטען, ער זאָל זיי זאָגען וואָס פאַר אַ ביכל ער האָט.

—כ׳קאָן עס אייך נישט זאָגען!—האָט ער נאָך געהיימניספולער געענטפערט...—נאַר, אָט וואָס!—האָט ער אויפהויבענדיג זיך פון בעט בעשלאָסען,—גיט מיר אייער עהרען-וואָרט, אַז איהר וועט פאַר קיינעם קיין פיפס נישט טהוען וועגען דעם, זועל איך אַייך זאָגען.

דאָס עהרען-וואָרט איז נאַטירליך געגעבען געוואָרען.

—דאָס דאָזיגע ביכל,—האָט ציוורשטיין אַרומקוקענדיג זיך געהיימניספול און פייערליך אין אַלע זייטען, געזאָגט—איז אַ פער׳באָטענעס...

אַלע זענען אַנטשוויגען געוואָרען פונקט ווי זיי וואָלטען זיך איינגעשרומפען אין זיך און אויף אַלעמענס געזיכטער האָט זיך בעוויזען אַ דורשטיגע און שאַרפע נייגיריגקייט.

—און דאָס בוך הייסט,—האָט ציוורשטיין שעפטשענדיג ווייטער גערעדט,—„וואָס דאַרף מען טהון?״

—אָ, אָ!—האָט קאָוועש ציטערענדיג אינגאַנצען פון התפעלות אויסגעשריען.

קומענדיג צו זיך פונ׳ם ערשטען איינדרוק, האָבען די חברים גענומען בעטען ציוורשטיינען, ער זאָל זיי געבען אויף איין אָוונד כאָטש דאָס ביכל און ענדליך האָט ער זיי צוגעזאָגט.

דער אונערוואַרטעטער אינצידענט, וועלכער האָט מיט איין

בשותּפות׳ען סוד פֿעראייניגט די חברים, האָט איצט בעזייטיגט די ליטעראַרישע קריגערייען צווישען זיי.

געווערמאַן האָט אַראָפּבויגענדיג זיך צו מירקינען איהם איינגערוימט:

—זאָג דאָ קיינעם נישט, אַז איך בין אַוועק פֿון דער־היים... כ׳וויל נישט אַז די דאָזיגע פֿיליסטערס זאָלען וויסען...

—דיין מוטער איז בּיי מיר געווען,—האָט איהם מירקין איבּערגעגעבּען.

—אַ?... נו?... זי האָט זיך געקלאָגט?...—האָט געווערמאַן שטיל געפֿרעגט.

—ניין... זי האָט זיך, זעהסטו, געשראָקען... זי האָט גע־מיינט, דאָס דו בּיזט אַוועק שמד׳ן זיך... דאָס איז צוליבּ דעם „בּרית-חדשה״ וואָס מ׳האָט בּיי דיר געפֿונען.

געווערמאַן האָט זיך צעלאַכט און האָט עפּעס געוואָלט זאָגען, אָבּער פּלוצלינג איז ער אַנטשוויגען און ערנסט גע־וואָרען:

—ווייסטו,—האָט ער פּלוצלינג זיך אָנגערופֿען,—אַז איך האָבּ שוין עטליכע מאָל געטראַכט וועגען שמד׳ן זיך.

—וואָס?—האָט מירקין כּמעט אין שרעק אויסגעשריען.

—עהרען-וואָרט!... אַזוי נאָך וואָלט איך ערשט גְעוואוסט, אַז איך האָבּ איינמאָל פֿאַר אַלעמאָל איבּערגעריסען מיט׳ן אַלטען, אָבּגעהאַקט! פֿערשטעהסטו,—האָט ער מיט פֿערבּיטערונג צוגעגע־בּען,—איך קאָן נישט אַזוי לעבּען! ווען די מוטער וואָלט מיך כאָטש געזידעלט, געשאָלטען, וואָלט איך רוהיגער געווען... אָבּער אַזוי פֿערשטעהסטו מיך, האָבּ איך דאָך נישט קיין גרונד אונטער די פֿיס... איך שרעק זיך אַלץ, אַז דאָס אַלטע פֿוילעכץ זאָל מיך נישט ווידער אַריינשלעפּען, אויסזויגען און אומבּרענגען! כ׳מוז פֿערבּרענען הינטער זיך אַלע בּריקען, שאַרף און ראַדי־קאַל פֿערענדיגען מיט דער פֿערגאַנגענהייט!..

—ניין! שמד׳ן זיך דאַרף מען נישט!—האָט מירקין מיט פֿערבּאָרגענער אינערליכער אויפֿרעגונג געזאָגט.

—אַלזאָ, מירקין, דו ווייסט דאָס יאָהר אויך נישט צו צום

עקזאַמען? — האָט ציוּוערשטיין געפרעגט.

–ניין...

–ביזט אַ פוילענצער, ברודער!

–כ׳בין נישט קיין פוילענצער, נאָר כ׳האָב קיין ווילען נישט,–האָט מירקין גוטמוטיג געזאָגט.–כ׳קאָן זיך נישט נעהמען אין די הענד אַריין. כ׳האָב זיך עפּעס פערדרעהט, פערפּלאָנטערט... און נישט כ׳אַרבייט, נישט כ׳לען–די צייט געהט ביי מיר אַוועק מיט גאָרנישט. כ׳קאָן זיך נישט נויטען, ווי קאָרנבלאַט צום ביישפּיל, אַרבייטען צו זיבעצעהן שעה אין מעתלעת... נו, וואַרט!–האָט ער לעבהאַפט אויסגערופען,–דעם ווינטער וועל איך זיך שוין אונבעדינגט אַוועקזעצען צו די לעהרביכער! עס זאָל אפילו דונערן!

–וועסט זיך נישט אַוועקזעצען, ברודער, ס׳הויבט זיך נישט אָן!–האָט קאַפּלונער זיך אָנגערופען. דו זאָגסט שוין אַזוי אָנדערטהאַלבען יאָהר. וועסט זיך אָנהויבען לערנען–וועט זיך גלייך בעוויזען עפּעס „אַ גיריגער און דורשטיגער נאָך וויסענשאַפט״ פון דעם מין, ווי דער וועלכען כ׳האָב דיר נעכטען געבראַכט צו פיהרען און דו וועסט זיך גלייך מיט איהם אָבגעבען. יאָ, כ׳האָב דיר פערגעסען צו זאָגען, אַז ער איז אייגענטליך זעהר אַ פעהיג יונגעל...

–ער קאָן זיך אָבער מיט דיר נישט צונויפריידען,–האָט מירקין געזאָגט.–דו לאָזט איהם נישט ריידען קיין וואָרט יודיש.

–דאָס איז זעהר נויטיג, אַנדערש...

–כ׳ווייס, אַז ס׳איז נויטיג, אָבער דאָך דאַרף מען דאָך איהם געבען די מעגליכקייט זיך צוגעוועהנען עטוואָס פריהער צו דער שפראַך...

–חברים! ווייסט איהר נישט אַמאָל וואָס עס הערט זיך מיט דער בעריאַשעוואַ?–האָט זיך אָנגערופען דער גימנאַזיסט אין די ברילען.–מ׳זאָגט, אַז דער פאָטער האַלט זי פערמאַכט אונטער׳ן שלאָס, געבונדען מיט שטריק און שלאָגט זי יעדען טאָג! דאָס הייסט אַנ׳אויסוואורף!

—ער מאַכט זי חתונה פאַר עפּעס אַ פּאַרך—האָט מירקין געזאָגט.

—וואָס זשע וואָרט זי, דער נאַר? זי וואָלט גלייכער גע־נומען און אַנטלאָפן פון שטוב—האָט קאַפּלונער צונעהמענדיג די טעה פון דער דינסט, געזאָגט.

—און איך אויף איהר אָרט, וואָלט זיך גע'שמד'ט!—האָט געוועורמאַן עפּעס מאָדנע הויך און אויפגערעגט אויסגעשאָסען. עהרען-וואָרט! דאָס איז ס'בעסטע מיטעל, ענדגילטיג אָבצוהאַקען! וואָס, נישט אַזוי?—האָט ער זיך געווענדט צו די איבריגע.

מירקין האָט שנעל אַ קוק געטהון אויף איהם, פערשטע־הענדיג אַז מיט אָט דער פראַגע מיינט געוועורמאַן נישט אַזוי די בעריאָשעוואַ, ווי זיך זעלבסט. איבער מירקינס געזיכט איז אַריבער אַ שמערצליכער אויסדרוק און ער האָט טרוקען גע־ענטפערט:

—מיט אַזעלכע מיטלען שפּילט מען זיך נישט...

—אָבער פאַרוואָס דען? פאַרוואָס דען?—האָט געוועורמאַן גע־שריען אַרומקוקענדיג זיך אויף אַלע.—כ'פערשטעה נישט! באמת, כ'פערשטעה נישט פאַרוואָס זי זאָל זיך נישט שמד'ן?

—געוויס,—האָט ציוורשטיין זיך אָנגערופען,—אַזאַ פּאָטער קאָן דערפיהרען נישט נאָר צו שמד, נאָר אויך צו זעלבסט-מאָרד...

—ניין! נישט דאָס מיין איך!—האָט געוועורמאַן אויסגערו־פען.—איך מיין בכלל, פאַרוואָס זאָל זי זיך נישט שמד'ן?... דאָס איז דאָך אייגענטליך נאָר אַ בלויזע צערעמאָניע... איז זי דען אַ גלויביגע? איז זי דען אַ יודיש קינד?

קיינער האָט איהם לאַנג נישט געענטפערט.

—און דו וואָלסט זיך געשמד'ט?—האָט איהם פלוצלינג גע־פרעגט דער גימנאַזיסט אין די ברילען.

—געוויס!—האָט געוועורמאַן מיט איבערגעטריבענער גרייט־קייט אויסגעשריען.—און איצט בין איך דען אַ יוד? און דו רע־כענסט זיך דען פאַר אַ יוד? מיר זענען דאָך נישט קיין יודען, נישט קיין רוסען, נישט קיין טאָטערן—מיר זענען קאָסמאָפּאָליטען!

נאָר אַ שוטה קאָן נישט זיין קיין קאָסמאָפּאָליט!

—און איך, כאָטש איך בין אַ קאָסמאָפּאָליט,—האָט זיך ציוורשטיין אָנגערופען—נאָר שמד׳ן זיך וואָלט איך נישט גע־קאָנט... דערפאַר, זעהט איהר, ווייל אַלע פערראַכטען יודען... ס׳וואָלט אויסגעקומען, אַז איך האָב זיך געשמד׳ט צוליב בע־קוועמליכקייט... אָט ווען מ׳וואָלט די יודען נישט פעראַכט...

—ווער פעראַכט? ווער?—האָט געווערמאַן היציג אויסגע־שריען.—געפונען מיט וועמען צו רעכענען זיך, אַז עפּעס אַ האַלב פערדרוקטע מאַרק-זיצערין שרייט „זשיד פּאַרכאַטי״! קיין איין אמת׳ער רעאַליסט וועט דיר נישט זאָגען נישט „זשיד פּאַרכאַטי״, נישט „פּאַגאַני טוראָק״, נישט „פּאָלסקאַיאַ כאַראַ״. פאַר׳ן דענקענדען רעאַליסט איז נישט פאַרהאַן, נישט קיין יודען, נישט קיין טערקען, נאָר מענשען...

—און יודאָפאָבען?...—האָט דער גימנאַזיסט אין די ברי־דען אָנגעהויבען.

—אָט האָסטו דיר! געפונען דענקענדע רעאַליסטען!—האָט זיך געווערמאַן צעלאַכט.—אויב דו ווילסט וועלען זיי רעכענען, וועסטו דאָך נאָך אויך ברענגען פאַר אַ ביישפּיל אונזער לעהרער פון סטיליסטיק... ווער רעדט דען פון זיי!

קעוועש, וועלכער איז די גאַנצע צייט געזעסען אָן אַ זייט, האָט זיך ביי די לעצטע ווערטער אויפגעכאַפּט און האָט מיט אַ נעבעכדיגע פערצווייפעלטע שטימע אויסגערופען:

—איך אַליין בין דער געפעהרליכסטער קאָסמאָפּאָליט און דאָך וואָלט איך זיך בשום אופן נישט געשמד׳ט! איך קאָן עס נישט ערקלערען, כ׳ווייס אַליין נישט... נאָר כ׳וואָלט נישט גע־קאָנט!... כ׳וואָלט גיכער געשטאָרבען, איידער אָנצוטהוען אַ צלם אויף׳ן האַלז!!—האָט ער כמעט וויינענדיג געענדיגט.

קיינער האָט גאָרנישט געענטפערט, נאָר יעדער פון זיי אויסער געווערמאַן האָט אינסטינקטיוו לייכט צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, ווי בעשטעטיגענדיג קעוועש׳ס רייד.

—עך! איהר פערשטעהט גאָרנישט,—האָט געווערמאַן אונ־געשיקט אַרויסגעבראָמט.—קעוועש׳ס ווערטער האָבען אין איהם

אויפגעוועקט עפּעס פערגעסענעס, פערטויבטעס, נאָר שטאַרקעס. ער האָט מיטאַמאָל דערפיהלט, אַז ער וואָלט זיך אַליין אויך נישט געקאָנט בעשליסען אויף אַזאַ שריט און ער האָט איצט בעדויערט, וואָס ער האָט גאָר צוגעהויבען אַזאַ שמועס.

כ

מירקין און געווערמאַן זענען צוזאַמען אַהיימגעגאַנגען.ביידע זענען געגאַנגען שווייגענדיג און ביידע האָבען זיך געפונען אונטער'ן איינדרוק פון שמועס וועגען שמד.

—ווייסט, האָט מירקין פלוצלינג זעהר ערנסט זיך אָנגערופען.—איך האָב ערשט געטראַכט וועגען דער פראַגע און בין געקומען צום בעשלוס, אַז דו האָסט אַ גרויסען טעות. די פראַגע וועגען שמד...

—אַך, לאָז צורוה! לאָמיר נישט ריידען וועגען דעם!—האָט געווערמאַן אויסגעשריען.

—ניין, הער אויס, איך וויל דו זאָלסט מיך אויסהערען. אויב דו זאָגסט, אַז ס'איז זיך לייכט צו שמד'ן און אַז מ'דאַרף זיך שמד'ן, פערגעסטו גאָר...

—וועגען אַנדערע? וועגען דער מוטער? אַז זי וועט דאָס נישט איבערלעבען?—האָט איהם געווערמאַן צערייצט איבערגעשלאָגען.

—ניין! נישט וועגען דער מוטער רייד איך, כאָטש עס איז טאַקי אויף איהר אויך אַ רחמנות... איך האָב נאָר געוואָלט זאָגען, אַז שמד'נדיג זיך שניידסטו זיך אָב פון די יודען...

—נו, איז דאָך טאַקי גוט! געהען זיי צום טייוועל!

—אָבער, אויב אַלע משכילים זאָלען זיך שמד'ן, ווער זשע וואָלט געאַרבייט צווישען דער יוגענד? געעפענט זיי די אויגען? דאַן וואָלט מען זיך דאָך נישט געקאָנט אַריינקריגען אין די ישיבות, מ'וואָלט נישט געקאָנט...

—הער אויף! כ'וויל שוין מעהר נישט ריידען

וועגען דעם!—האָט געווערמאַן שמערצליך אויסגערופען.

—ער איז פּלוצלינג געבליבען שטעהן און נערוועז געזאָגט:

—מיר גלוסט זיך נאָך נישט שלאָפען! זאָלען מיר ערגעץ געהן!

—וואוהין?

—נישט קיין נפקה מינה וואוהין! זאָלען מיר געהן צו ציפּאָרינען—וואוהין דו ווילסט...

—וויסטו וואָס? לאָמיר אַריינגעהן צו דער גענעסינ׳ען!—האָט זיך מירקין דערמאָהנט.—דו ביזט דאָך בעקאַנט מיט איהר? אַ וואויל מיידעל. כ׳האָב זי היינט געטראָפען. זי האָט מיך זעהר געבעטען אַריינקומען צו איהר. זי וואוינט דאָ נישט ווייט.

—קום!—האָט געווערמאַן איינגעשטימט.

—די חברים זענען אַריין אין אַ שמאָל בלאָטיג געסעל און זענען צו צו אַ קליין הייזעל, דערהערענדיג פון דאָרטען עפּעס אַ טומעל און געשרייען. דורך די לויז צוגעשפּאַרטע לאָדענס האָבען זיי געזעהן, אַז אינעווייניג אין שטוב קומט עפּעס מאָדנעס פאָר.

—וואָס בעדייט דאָס? מ׳שלאָגט זיך דאָרט, צי וואָס?—האָט זיך געווערמאַן געוואונדערט.

זיי זענען אַריין אין שטוב און האָבען דערזעהן אַנ׳אונגעוועהנליך בילד: אין אַ גרויסער שטוב טונקעל בעלויכטען דורך אַ בלעכערן נאַפט-לעמפּעל האָבען זיך געפונען עטליכע אונבעקאַנטע מיידלעך, לויט׳ן אויסזעהן אַרבייטערינס, און די געגעסינעס עלף-יעהריגע שוועסטערל, אַלע האָבען געהאַט פערוויינטע אויגען, אַ מין פערלוירענקייט אויף די פּנימ׳ער, אָבער אָהן שום אויסדרוק פון פערביטערונג, אָדער פערצווייפלונג. פונ׳ם צווייטען צימער האָט זיך געהערט אַ היסטעריש יאָמערן.

—וואָס איז דאָ געשעהן? וואָס איז דאָ געשעהן?—האָבען מירקין און געווערמאַן דערשראָקען געפרעגט.

—גאָרנישט!.. שיינדעלען איז עפּעס נישט גוט געוואָרען!—האָט די יונגערע געגעסינע פערביילויפענדיג מיט אַ גלאָז וואַסער צום צווייטען צימער געענטפערט.

—גאָרנישט, ס'וועט באַלד פערבייגעהן!—האָבען די איבריגע מיידלעך אויך בערוהיגט.

- אָבער דאָך, וואָס איז דאָ געשעהן?—האָט מירקין זיך אַלץ פונאַנדערגעפרעגט.

—אוי, ס'איז גלאַט אַ געלעכטער צו דערצעהלען!—האָט איינע פון די מיידלעך מאָדנע שמייכלענדיג געענטפערט.

פון צווייטען צימער איז דערווייל אויך אַרויס די עלטערע געגעסינע אויך מיט פערוויינטע אויגען.

—אוי, וואָס פאַר אַ געסט!—האָט זי אויסגעשריען אויפּ-הויבענדיג די הענד.—גראָד האָט איהר אַריינגעטראָפען אויף אַזאַ חתונה. וואָס דאָ טהוט זיך!... שיינדעלע!—האָט זי אַריינגעשרי-גען אין דער טהיר פון צווייטען צימער,—זעה נאָר, וואָס פאַר אַ געסט ס'זענען געקומען! דער לעהרער און געווערמאַן!

אַ דאַר, נאָך שוואַך ענטוויקעלט מיידעל מיט אַ נערוועז געזיכט, אַ בלייכע מיט געשוואָלענע אויגען פון טרעהרען איז אַריינגעקומען. נאָך איהר איז אַריינגעקומען קוים שלעפענדיג די פיס די מוטער, אויך מיט פערוויינטע אויגען.

—וואָס איז דאָ ביי אייך געשעהן?—האָט מירקין פער-וואונדערט אָבער גאַנץ רוהיג נאָך אפילו מיט אַ שמייכעלע אויפ'ן געזיכט געפרעגט.

—אָט פרעגט זיי, די משוגעים?—האָט זיך די געגעסעניכע אָנגערופען.—זיי האָבען געלעזען אַ ביכעל און האָבען זיך צע-ריטשעט, ווי אום יום-כפור! נו, ווי געפעלט אייך דאָס?...

—נו, שוין, שוין,—האָט זי די עלטערע טאָכטער אָבגע-שטעלט מיט אַ לייכטען פאָרוואורף.—זי רעדט נאָך! און דו אַליין האָסט נישט געוויינט?

—נו, איז וואָס? איך בין אַזאַ משוגע'נע ווי איהר! ס'איז דאָ צוליב וואָס צו וויינען! אַ מעשה!

—דאָס איז נישט קיין מעשה, נאָר אַנ'אמת'ע געשיכטע!—האָט זיך שיינדעלע וועהטאָגליך אָנגערופען.

—וואָס האָט איהר געלעזען?—האָט זיך מירקין פעראינ-טערעסירט.

—„דער שוואַרצער יונגערמאַנטשיק“.

—דעם דריטען אָוועגד לעזען מיר איהם שוין—האָט די אַלטע געזאָגט.—אין אָנהויב איז אַלץ געווען כשורה, נאָר היינט, ווי מיר זענען צוגעקומען צום סוף איז געוואָרען אַ געוויינעריי. איינע לייענט און וויינט און אַלע נאָך איהר מיט אַ געיאָמער און אָט די (זי האָט אָנגעוויזען אויף שיינדעלען) האָט אַזוי לאַנג געוויינט, ביז זי איז געפאַלען אין חלשותו אַ מענש, נישטאָ וואָס צו ריידען!—האָט זי מיט אַ מילדען פאָרוואורף פערענדיגט.

—אוי, כ׳זאָג אייך, ווען איהר וואָלט געלייענט, וואָלט איהר אויך געוויינט! מ׳קאָן זיך נישט איינהאַלטען פון טרעה-רען!—האָט לאה געזאָגט צו מירקינען און געווערמאַנען.

—פריהער, ווען מיר האָבען געלייענט די בעשרייבונג פון די צרות און ליידען, וועלכע דער שוואַרצער באַנדיט האָט אָנ-געטהון שניאור׳ן—האָט שיינדעלע מיט אַ ציטערדיגער שטים אָנ-געהויבען—האָב איך זיך נאָך אַלץ געשטאַרקט, נאָר ווען ס׳האָט זיך אָנגעהויבען די בעשרייבונג פון דער שרפה האָב איך שוין מעהר נישט געקאָנט אויסהאַלטען... אַזאַ גאָלדענער מענש ווי דער שניאור איז!—האָט זי מיט טיפען מיטגעפיהל אין דער שטים זיך געווענדט צו מירקינען. ווען דאָס הויז וואו זיין גע-ליבטע האָט געוואוינט האָט זיך אָנגעצונדען, האָט ער זיך אַריינ-געוואָרפען דאָרט ראַטעווען זי. נאָר אין דער זעלבער צייט האָט דער „שוואַרצער“ פון דערהויך... אָבגעגאָסען איהם מיט אַנ׳עמער... קאַלט וואַסער... און ער... האָט זיך דערפון... צו-געקיהלט... און איז קראַנק געוואָרען...

און זי האָט זיך ווידער פונאַנדערגעוויינט.

—נאַר איינע!—האָט די מוטער אויף איהר אָנגעשריגען.—כ׳האָב דאָך דיר שוין צוואַנציג מאָל געזאָגט, אַז דאָס אַלץ איז אַנ׳אויסגעטראַכטע געשיכטע! דאָס אַלץ איז קיינמאָל נישט פּאָר-געקומען! איינער האָט זיך דאָס אַלץ אויסגעקלערט פון אָנהויב ביז׳ן סוף. און זי, דער נאַר, וויינט!

—אודאי איז עס אַנ׳אויסגעטראַכטע געשיכטע!—האָט לאה מכלומרשט אויך איינגעשטימט.

און אָנבויגענדיג זיך צו מירקינען האָט זי שטיל און אומעטיג איהם איינגערוימט:

—דאָס איז אַנ׳אמת׳ע געשיכטע, וועלכע איז פאָרגעקומען אין מאָהילעוו. דאָרט קענען אַלע דעם „שוואַרצען יונגענמאַנטשיק״. ער לעבט נאָך ביז איצט אין מאָהילעוו...

—דאָס איז גאָרנישט קיין אויסגעטראַכטע געשיכטע!—האָט זיך געוועדמאַן פּלוצלינג פעסט און ערנסט אָנגערופען און האָט מירקינען אונטער׳ן טיש אַ טרעט געטהון מיט׳ן פוס ער זאָל שווייגען.—איך האָב אַ מוהמע אין מאָהילעוו און זי קען זיי אַלע זעהר גוט. נאָר אין דער אמת׳ן איז די געשיכטע פאָרגעקומען גאַנץ אַנדערש ווי זי איז דאָ בעשריבען...

אַלע האָבען זיך איינגעהערט.

—דערצעהלט! דערצעהלט!

—אוי! ער לעבט נאָך אפשר אויך?—האָט שיינדעלע ציטערענדיג און פול מיט האָפנונג אויסגעשריען.

—געוויס לעבט ער?—האָט געוועדמאַן איהר פעסט פערזיכערט.—נאָך דער שרפה, ווען דער „שוואַרצער״ האָט איהם אָבגעגאָסען מיט וואַסער, האָט ער זיך ווירקליך צוגעקיהלט און איז שיער נישט געשטאָרבען. דערנאָך אָבער איז ער געזונד געוואָרען און האָט געהייראַט מיט זיין געליבטער... איצט האָבען זיי צוויי קינדער אַ יונגעלע און אַ מיידעלע... און עס געהט זיי זעהר גוט...

—אוי, געלויבט צו גאָט!—האָט שיינדעלע שטראַהלענד אויסגערופען.

די אַנדערע מיידלעך האָבען אויך אָבגעלעבט. אויך אויף דער אַלטערס געקנייטשטען געזיכט האָט זיך אָבגעשפּיגעלט פרייד.

—נו, האָט איהר בעדאָרפען וויינען?—האָט זי מיט אַ געלעכטער געפרעגט.

—און דער „שוואַרצער יונגערמאַנטשיק״?—האָט זיך שיינדעלע נאָכגעפרעגט.

— ער האָט געהאַט אַ שוואַרצען סוף! — האָט געווערמאַן מיט שנאה אויסגערופען: — ר׳האָט זיך פערשולדיגט, באַנקראָ-טירט און איז אָרים געוואָרען. דערנאָך האָט ער גענומען מאַכען פאַלש געלד, האָט מען איהם אַרעסטירט און פערשיקט אויף קאַטאָרגע! מיט צוויי חדשים צוריק האָט מען איהם פערשיקט. אין מאָהילעוו איז געווען אַ יום-טוב, ווען מען האָט איהם אַוועקגעפיהרט אויף קאַטאָרגע.

— זעהר גוט! ר׳איז ווערט געווען! — האָט זיך די אַלטע געפרעהט.

— נאָר פאַרוואָס זשע איז אין ביכעל גאָר אַנדערש בע-שריבען? — האָט שיינדעלע אונרוהיג געפרעגט.

—דער, וועלכער האָט דאָס ביכעל געשריבען איז דאַן נישט געווען אין מאָהילעוו און האָט גאָרנישט געוואוסט. נאָר איצט ווען ער האָט זיך דערוואוסט דעם אמת, רייסט ער אויף זיך די האָר פונ׳ם קאָפּ!—האָט געווערמאַן געענטפערט.

ער האָט די ראָל געשפּילט אַזוי ערנסט, אַז קיינעם איז נישט איינגעפאַלען צו צווייפלען אין דער ריכטיגקייט פון זיינע ווערטער. איינע פון די מיידלעך האָט געשווינד אַרויפגעוואָרפען אויף זיך איהר טיכעל און האָט זיך גענומען געזעגענען.

—וואוהין איילסטו זיך?—האָט זי לאה געפרעגט.

—כ׳געה דערצעהלען כאַסיע׳ן! זי וועט זיך דאָס דער-פרעהען!

די שטימונג האָט זיך ביי אַלעמען געביטען. געווערמאַן איז אויך מונטערער געוואָרען און אַריינקומענדיג אין דער ראָל האָט ער אַלץ ווייטער אימפּראָוויזירט אויף דער טעמאַ פונ׳ם ראָמאַן, מיטטיילענדיג זיינע צוטרויליכע צוהערערינס גוטע ידיעות וועגען די בעליבטע העלדען. מירקין האָט איהם געפּרובט אָפּ-האַלטען, אָבער עס האָט זיך איהם נישט איינגעגעבען.

אין אַ צייט אַרום זענען זיי אַוועק פון די גענעסינעס איבערלאָזענדיג דאָס געזינדעל אין דער געהויבענסטער שטימונג.

אַרויסקומענדיג אויף דער גאַס האָט זיך געווערמאַן צע-לאַכט.

—נאָך שענער איז דאָס, וואָס איך אַליין האָב דעם ראָמאַן גאָרנישט געלעזען!—האָט ער אויסגערופען.—דו האָסט בעמערקט ווי איך האָב ביי זיי אויסגעפרעגט און אַרויסבעקומען דעם אינהאַלט?

—ביזט אַ קינסטלער!—האָט מירקין געענטפערט.—לכתּחילה האָב איך אַליין אויך געמיינט, אַז דו דערצעהלסט דעם אמת...

אַהיימקומענדיג האָבען זיי געפונען אויפ׳ן טיש אַ קליין פעקעל אין וועלכען עס איז געווען קלאָרע וועש, אַ פּאָר סקאַרפּעטקעס און אַ גרויס שטיק פלאָדען פּערוויקעלט אין אַ פּאַפּיר.

—דאָס האָט דיר די מוטער געשיקט... זי האָט געזאָגט, אַז דו טראָגסט צעריסענע סקאַרפּעטקעס—האָט איהם מירקין ערקלערט.

געווערמאַן האָט זיך אָנגעכמורעט און ער האָט צערייצט אויסגעשריען:

—וואָס וויל זי פון מיר האָבען! כ׳דאַרף נישט איהרע זאָקען!... און נאָך דער פלאָדען!

ער האָט געמאַכט אַ האַסטיגע בעוועגונג, ווי ער וואָלט געוואָלט צוועקוואַרפען דעם פלאָדען, נאָר אין דעם האָט ער זיך דערמאָהנט אָן זיין וויכטיגע ראָל ביי די געגנעסינעס און ער האָט פרעהליך אויסגעשריען:

—צום טייוועל! לאָמיר אויפעסען דעם פלאָדען פאַר׳ן געזונד פונ׳ם געראַטעוועטען העלד און פאַר דער מפּלה פונ׳ם „שוואַרצען יונגענמאַנטשיק”! גיב אַהער טעה!

מירקין האָט גענומען דעם סאַמאָוואַר און האָט זיך געקליבען געהן אין קיך אַריין, אָבער פּלוצלינג האָט ער איהם אַנידערגעשטעלט און אויסגעשריען:

—וואָס פאַר אַ שלעכטען זכּרון איך האָב! איך מוז דאָך שוין געהן צו שיפּרינען!

—נאָך וואָס?

—כ׳דאַרף ביי זיי געלד בעקומען... פריילין שיפּרין האָט מיך געבעטען כ׳זאָל היינט אין אָוועגד אונבעדינגט אַריינקומען! אפשר וועסטו מיטגעהן צו זיי?

—צו די שיפּרינען וואָלט איך נאָך אפשר געגאַנגען, כאָטש איז אַ קאָקעטין, נאָר איהם שיפּרינען קאָן איך נישט ליידען! כ'לייד נישט זיין אַריסטאָקראַטיזם!

—איך האָב איהם אויך נישט בעזונדערס ליב—האָט מיר-קין געענטפערט.—ס'איז אָבער פּערפאַלען. מ'מוז צו איהם אָנ-קומען...

כו

שיפּרינס—אַ ברודער מיט אַ שוועסטער די קינדער פון אַ רייכען פּאָדריאַדטשיק, וועלכער האָט זיך נישט לאַנג צוריק אַריבערגעצויגען פון מאָסקווא קיין מ.—האָבען צווישען דער גרופּע דעמאָקראַטישע רעאַליסטען אויפגעקלערטע געהאַט אַ שרעקליכען שם פון אָבגעבלאַקטע אַריסטאָקראַטען. לעוו שיפּרין, אַ שילער פון אַכטען קלאַס, האָט זיך גערעכענט פאַר אַנ'ענט-וויקעלטען און בעלעזענעם, נאָר ער פלעגט געהן געקליידט שפּאָגעל-ניי, האָט געטראָגען האָר מיט אַ שרינט אין דער מיט און האָט חוזק געמאַכט פון רעאַליזם. דערמיט האָט ער אָבגע-שטויסען פון זיך די חברים, כאָטש ער האָט זיי אימפּאָנירט. מיט די מעהר דעמאָקראַטישע עלעמענטען ווי צום ביישפּיל אולער און די איינוואוינער פון „עיר מקלט" האָט ער זיך אינ-גאַנצען נישט גע'חבר'ט, כאָטש ער האָט געוואוסט וועגען זיי פון דער שוועסטערס דערצעהלען, און פלעגט זיי אָפּט דורך מירקינען אַרויסהעלפען מיט געלד.

זיין שוועסטער ליזאַ, אַ נערוועז, ראָמאַנטיש געשטימט מיידעל, וועלכע האָט שרעקליך זיך געלאַנגווייליגט אין דער פּערוואָרפענער שטאָדט, האָט פערקעהרט, אַלץ געטהון אום בע-קאַנט צו ווערען גראָד מיט די סאַמע דעמאָקראַטישסטע על-עמענטען פון דער קאָמפּאַניע. פלעגט זיי געבען אומזיסטע אורא-קען, פלעגט זיי פערבעטען צו זיך צו געסט. פונדעסטוועגען איז דערפון גאָרנישט אַרויסגעקומען. זי האָט קיינמאָל נישט

געקאָנט כאַפּען ד ם אמת׳ן טאָן—און אין איהרע בעציהונגען צו זיי האָט זיך געניהלט אַ־אומאויפריכטיגקייט און אַ קינסטליכע סענטימענטאַלקייט. דער איינציגער מענש פון דער קאָמפּאַניע מיט וועמען זי האָט יאָ געהאַט מעהר אָדער ווייניגער פּשוט׳ע בעציהונגען, איז געווען מירקין. און געשעהן איז עס הויפּטזעכ־ליך דערפאַר, וואָס איין אידעע האָט זיי געבונדען: אַ מין גע־געזייטיגע הילפס־קאַסע, וועלכע פריילן שיפרין האָט לויט מיר־קינס איניציאַטיוו איינגעאָרדענט.

צוקומענדיג צו שיפרינס הויז איז מירקין אַ מינוט גע־שטאַנען אונענטשלאָסען איידער ער האָט אַ ציה געטהון ביים גלעקעל. ווען די דינסט האָט איהם געעפענט די טהיר, איז ער גאָרנישט פרעגענדיג, געשווינד און עטוואָס איינגעהויקערט אַריין און עפענענדיג די טהיר פון פריילן שיפרינס צימער האָט ער געפרעגט:

—איהר זייט דאָ, פריילן שיפרין?

—אַך! דאָס זייט איהר, מירקין? ביטע! קומט אַריין!—האָט זיך דערהערט אַ פרעהליכער שנעלער אויסרוף פון אַ דינער פרויען־שטימע.

אין איהר בעקוועמען צימער האָט מירקין אויסער דער ווירטין, אַ דאַרינקער, ריהרעוודיגער, מיט אַנ׳עטוואָס פויגעלש געזיכט, נאָך אויך געטראָפען איהרס אַ פופצעהן־יעהריגע שוועס־טער און איינע, אַ הויך שלאַנק מיידעל, אַ בלאָנדינע, מיט אַנ׳־אָפען געזיכט און אַ דיקען צאָפ. איהר געזיכט מיט די גרויסע עטוואָס צעשווימענע סלאַווישע שטריכען האָט בשום אופן נישט געקאָנט הייסען שען, אָבער עס איז דערויף געלעגען אַ שטעמ־פּעל פון געוואַלדיגער פּשוט׳קייט און אָפענהערציגקייט און דאָס, צוזאַמען מיט׳ן פערטראַכטען ערנסטען בליק פון איהרע גרויסע שענע אויגען האָט עס געמאַכט ליב און אינטערעסאַנט.

די עלטערע שיפרין, וועלכע איז געזעסען מיט אויפ׳ן דיוואַן, איז אויפגעשפּרונגען מירקינען אַנטקעגען איהם אויסגעשטרעקט די הענד.

—אָ, ווי צופרידען איך בין וואָס איהר זייט געקומע[illegible]

כ׳האָב שוין געמיינט, אַז איהר וועט נישט קומען!—האָט זי שנעל אַרויסגעזאָגט.—איהר זייט בעקאַנט?—האָט זי אַ קוק טהו-ענדיג אויף איהר גאַסט געפרעגט,—און האָט זיך גלייך פער-כאַפּט:—אַך, יאָ, כ׳האָב גאָר פערגעסען דאָס איהר זייט שוין לאַנג בעקאַנט!

מיט אָלגאַ יעגאָראָוואַ—אַזוי האָט דאָס צווייטע פריילן געהייסען—האָט זיך מירקין איינגאַנצען אַ צוויי דריי מאָל גע-טראָפען ביי די שיפּרינס, ער האָט נאָך מיט איהר ווייניג גע-רעדט, אָבער ער האָט זי געדענקט און פלעגט זי אָכט דער-מאָהנען מיט אַ׳אָנגענעהם געפיהל אַלס זעהר אַנ׳עוינכט מיידעל.

יעגאָראָוואַ איז שווייגענדיג צוגעגאַנגען צו מירקינען, האָט איהם בעזונדערס טיף אַ קוק געטהון גלייך אין די אויגען און האָט איהם ערנסט, פעסט און מענעריש אַ דריק געטהון די האַנד, אַ ציה טהוענדיג זי אַראָב. אין דעם בליק און האַנד-דרוק איז געווען אַ גרויסע אַכטונג צו מירקינען.

פיהלענדיג זיך אין דער געזעלשאַפט פון דריי מיידלעך איז מירקין רויט און צעטומעלט געוואָרען. אַנידערלעגענדיג זיין היטעל אויף דער איינציגער לעדיגער שטוהל, האָט ער אין פערלעגענהייט גענומען זוכען מיט די אויגען וואו זיך צו זעצען.

—זאָל אייער היטעל זיך זעצען אויפ׳ן טיש און איהר זעצט זיך אויף דער שטוהל!—האָט איהם די יונגע שיפּרינאַ אַרויסגעהאָלפען אַוועקלעגענדיג זיין היטעל אויף אַ זייטיג טישעל און האָט אויף יעדען בעזונדער אַ קוק געטהון מיט לאַכענדיגע אויגעלעך.

נאָך מעהר צעמישט האָט זיך מירקין אומגעלומפּערט אַני-דערגעזעצט. בעמערקענדיג אויפ׳ן טיש אַנ׳אָפען ביכעל האָט ער זיך דערין אָנגעכאַפּט ווי אָן אַ רעטונגס-גאַרטעל. אונטערהויבענ-דיג זיך פון שטוהל האָט ער פון דערווייטענס אַ קוק געטהון אין ביכעל און געפרעגט:

—וואָס לעזט איהר?

—מאַלעשאָט׳ס „לעבענס-קאָראָהאָד”—האָט פריילן שיפּרין

עטוואָס נאַכלעסיג געענטפּערט און האָט גלייך שוין מיט גאָר אַנ׳אַנדערן טאָן צוגעגעבען,—זעהט איהר, כאָטש איך בין אַ בעל-הבת׳ישע טאָכטער, פונדעסטוועגען לעז איך טיילמאָל ערנסטע ביכער.

—וואָס רעדט איהר? ווער רופט אייך בעל-הבת׳ישע טאָכ-טער?—האָט מירקין אין פערלעגענהייט פּראָטעסטירט.

—ווער? קאַפּלונער. ער האָט די טעג געזאָגט ראָזען זע-ליגאָוויטש׳ן, אַז איך בין אַ בעל-הבת׳ישע טאָכטער... ער איז אַליין אַ גרויסער רעאַליסט!—האָט זי בעליידיגט צוגעגעבען.—ער מאַכט נאָר דעם אָנשטעל פון אַ רעאַליסט, אָבער אין דער אמת׳ן לויפט ער נאָך די מיידלעך כסדר.

—ליזאַ, און איך וועל זאָגען...—האָט די יונגערע שיפּרין מיט אַ בייז שמייכעלע זיך אָנגערופען און האָט מיט די אויגען אָנגעוויזען אויפ׳ן ביכעל.

—וואָס וועסטו זאָגען?—האָט ליזאַ פערלוירען און שטאַרק רויט ווערענדיג געפרעגט.

—אַז... דו-ו... האָסט... דאָס ביכעל... נאָר וואָס... גענו-מען ביי ליאָוון... כדי צו בעריהמען... זיך... פאַר מירקינען!

—שעם זיך מאַניאַ! דאָס איז דאָך נישט אמת!—האָט יע-גאָראָוואַ מיט אַנ׳ערנסטען פאָרוואורף איהר געזאָגט.

—ניין, ס׳איז אמת!—האָט מאַניאַ הויך אויסגעשריען.—זי האָט אַליין געזאָגט ליאָוון צו וואָס זי דאַרף דאָס ביכעל.

—איך האָב געשפּאַסט—און זי...—האָט ליזאַ פערלוירען געשמייכעלט און נישט פערענדיגענדיג די פראַזע, האָט זי לעב-האַפט גענומען ריידען:—דערצעהלט עפּעס, מירקין! וואָס מאַכט איהר? וואָס מאַכט מיין שילער, אולער? כ׳האָב איהם שוין לאַנג נישט געזעהן... אַך, אָלענקאַ, ווען דו זאָלסט וויסען וואָס פאַר אַ טייערער ער איז! געוואַלדיגע פעהיגקייטען. דעם גאַנצען יו-דישען זאַקאָן... ווי הייסט עס דאָרטען?... תלמוד, קען ער פון אויסענווענינג! און וואָס פאַר אַנ׳אידעאַליסט! ער האָט מיר גע-זאָגט, אַז ער וואָלט דאָס לעבען אָוועקגעגעבען, ער וואָלט זיך געלאָזט דעם קאָפּ אָבהאַקען, אַבי אַלע יודען זאָלען זיין גע-

בילדעט... אָבער וואָס פאַר אַ קאָמישער ער איז...

—ער זעהט אויס ווי אַ גרוי-ויסער, גרויסער שוואַרצער זשוק!—האָט מאַניאַ זיך אָנגערופען, מאַכענדיג אַזאַ גרימאַסע אויפ׳ן געזיכט, ווי זי וואָלט איצט פאַר זיך געזעהן אַזאַ זשוק.

—איך קען דאָך איהם. ער איז גאָרנישט קיין קאָמישער—האָט יעגאָראָוואַ ערנסט געזאָגט.—ער זעהט-אויס ווי אַ סעמינאַריסט... איך האָב איהם פריהער טאַקי געהאַלטען פאַר אַ סעמינאַריסט...

—ווייסט איהר ווענען איך לערן איצט?—האָט זי ליזאַ שנעל איבערגעריסען.—אונזער דינסט! זי האָט אויסגעצייכענטע פעהיגקייטען. כ׳לערן זי שרייבען און לעזען און אַליין לערן איך זיך ביי איהר וואַשען... און נאָך עפּעס,—האָט זי אַראָבלאָזענדיג פערשעמט די אויגען צוגעגעבען.

—וואַשען די פּאָדלאָגעס!—האָט מאַניאַ ערקלערט.

—ריכטיג!—האָט ליזאַ לעבהאַפט בעשטעטיגט.—מיט דריי טעג צוריק האָב איך אַליין געוואַשען די פּאָדלאָגע אין עסצימער...

דערזעהענדיג אַ שמייכעלע אויף מירקינס געזיכט, האָט זי שנעל געביטען דאָס געשפּרעך:

—איך דערצעהל אייך אַלץ נאַרישקייטען!... איהר ווילט דאָך געוויס ריידען מכח דער קאַסע? זייט זיך מודה, אַז ווען נישט די קאַסע, וואָלט איהר זיכער צו מיר נישט אַריינגעקומען...

—כ׳בין שרעקליך פערנומען,—האָט מירקין נישט הויך געזאָגט.

—דערפאַר וועל איך אייך אָנזאָגען אַ גוטע בשורה! כ׳האָב בעקומען דריי נייע מיטגלידער מיט אָנדערטהאַלבען רובל מיטגלידס-אָבצאָהל. איצט האָבען מיר שוין גאַנצע אַכט רובל פופציג קאָפּ. אַ חודש.

זי האָט איבערגעגעבען מירקינען דאָס געלד.

—זעהר גוט!—האָט מירקין פרעהליך אויסגעשריען.—זיבען רובל איז טאַקי ווייניג געווען פאַר פיער מענשען... און איצט

זענען צוגעקומען נאָך צווי פּערזאָן, וועלכע האָבען נישט קיין מיטלען צום לעבען... און אַ חוץ דעם דאַרף מען פּאַר איינעם איינצאָהלען בּיי אַ שלאָסער פאַר׳ן לערנען ס׳פאַך.

—כ׳וועל זיך בּעמיהען צו שאַפען אַ בּיסעל געלד,—האָט יעגאָראָוואַ בּעשיידען געזאָגט.

כז

שיפּרין, אַ הויכער שלאַנקער גימנאַזיסט, פּראַנטיש גע-קליידט, איז אַריינגעקומען אין צימער. דערזעהענדיג מירקינען, האָט ער לאַנגזאַם מיט אַ קוים בּעמערקבּאַרען חוזק אין דער שטים אויסגערופען:

—„בּאָן סואַר, מאָנסיער מירקין״.—און האָט איהם די האַנד דערלאַנגט.

דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צו יעגאָראָוואַ׳ן, האָט זיך עלעגאַנט און דרך-ארצ׳דיג פּערנויגט פאַר איהר און געזאָגט:

—אָלגאַ אַנדרעיעוונאַ!

ער האָט אָנגעבּויגען דעם קאָפּ עטוואָס אין דער זייט און האָט איהר עפּעס געוואָלט זאָגען, אָבער ער האָט זיך אָבּגע-האַלטען.

יעגאָראָוואַ האָט צו איהם טרוקען אַ שאָקעל געטהון מיט׳ן קאָפּ און איבּער איהר געזיכט איז עפּעס אַ שאָטען אַריבּער.

—וועגען וואָס, מיינע ליבּע, האָט איהר דאָ גערעדט?—האָט שיפּרין אונגעצוואונגען אַ פרעג געטהון, פיהלענדיג, אַז ער איז דאָ אַנ׳איבּעריגער.

—וועגען וועטער!—האָט איהם ליזאַ צערייצט געענטפערט.

—כ׳וואָלט קיינמאָל נישט געגלויבּט, אַז דו זאָלסט ריידען וועגען וועטער!—האָט ער שפּאָטיש אויסגערופען.—נאָך דערצו אין אָנוועזענהייט פון...

ער האָט געוואָלט זאָגען „מירקינען״ און האָט אפילו אַ קוק געטהון אויף איהם, נאָר פיהלענדיג, אַז דאָס וועט זיין צו גראָבּ, האָט ער זיך צוריקגעכאַפּט.

—אין דער אָנוועזענהייט פון מאַלעשאָט׳ס בוך!

און ווענדענדיג זיך צו יעגאָראָוואַ׳ן, האָט ער זי כמעט אַרויספאָדערענדיג געפרעגט:

—איהר וועט זיין איבערמאָרגען אין קלוב אויפ׳ן באַל?

—ניין!—האָט איהם יעגאָראָוואַ געענטפערט.

—אַ שאָד! איך האָב גערעכענט אייך צו פערבעטען טאַנצען אַ וואַלס.

—איהר ווייסט דאָך, אַז איך טאַנץ נישט,—האָט יעגאָראָוואַ געזאָגט, וואַרפענדיג אויף איהם אַ קאַלטען פערוואונדערטען בליק.

שיפרין האָט דערפיהלט דעם דאָזיגען בליק און איהם האָט זיך פערוואָלט רייצען און אויפרעגען דאָס דאָזיגע מיידעל, וועלכע איז איהם שטאַרק געפעלען און וועלכע איז אָבער שטענדיג געבליבען קאַלט און גלייכגילטיג צו זיינע קאָמפלימענטען. און ווענדענדיג זיך צו מירקינען, האָט ער מיט אָפענעם חוזק געזאָגט:

—זאָגט, מירקין, פיסאַרעוו האָט געקענט טאַנצען?

—כ׳ווייס נישט!—האָט מירקין אָבגעהאַקט געענטפערט און האָט גלייך בייז צוגעגעבען:

—לאָזט צורוה פיסאַרעוו׳ן!

—„טאבו"!—האָט שיפרין טעאַטראַליש אויפהויבענדיג די האַנד געזאָגט און האָט אַ גיכען בליק געוואָרפען אויף יעגאָראָוואַ׳ן.

יעגאָראָוואַ אָבער איז צוגעגאַנגען צו דער יונגער שיפריבאַ׳ן און געזאָגט:

—מאַנעטשקאַ, דו האָסט מיר געוואָלט ווייזען דיינע אויסנייעכצען, קום, ווייז מיר...

און נישט אַ קוק טהוענדיג אויף שיפרינ׳ען, איז זי צו צו דער טהיר אַ שאָקעל טהוענדיג מיט׳ן קאָפּ צו מירקינען.

—אָלגאַ אַנדרעיעוונאַ, איהר האָט זיך בעליידיגט פאַר פיסאַרעוו׳ן?—האָט איהר שיפרין נאָכגערופען און אין זיין שטים האָט גלייכצייטיג געקלונגען שפּאָט און ציטריגע בקשה.

—ניין, פאַר אייך!—האָט יעגאָראָוואַ שוין אין דער טהיר

געענטפערט און, נישט אומקוקענדיג זיך, איז די אַרויס.

—ווי דו קענסט נישט פערבאָרגען דיינע געפיהלען, לע-וויק!—האָט ליזאַ מיט אַ מילדען פאָרוואורף איהם בעמערקט.

—אָ-אָ, שוועסטער מיינע!—האָט ער מיט אַ טעאַטראַלישען טאָן, צולעגענדיג די האַנד צום האַרץ אויסגעשריען.—ווען דו זאָלסט וויסען, ווי איך לייד!...

—נו, מאַך נישט קיין אָנשטעלען, דו ליידסט טאַקי!—האָט איהם זיין שוועסטער עטוואָס בייז איבערגעריסען.

מירקין האָט עפּעס געפיהלט, אַז ס׳איז דאָ עפּעס וואָס פאָרגעקומען צווישען שיפּרינ׳ען און יעגאָראָוואַ׳ן און ער איז געווען צופרידען דערפון וואָס די לעצטע איז דעמאָנסטראַטיוו אַוועק. אָבער גלייכצייטיג האָט ער נאָך איהר אַוועקגעהן דער-פיהלט, אַז ער האָט שוין דאָ נישט וואָס צו טהון.

—אַך, יאָ!—האָט זיך שיפּרין צו איהם געווענדט, צופרי-דען דערפון וואָס ער בּיידט איבּער דאָס געשפּרעך אויף עפּעס אַנדערש.—וואָס אָנבּעלאַנגט די ספּעציעלע זאַמלונג, וועגען וועל-כער איהר האָט מיך געבּעטען, האָבּ איך גאָרנישט געקאָנט מאַכען... כ׳קאָן נאָר געבּען פון מיר אַ רובּל און וועגען די איבּריגע, וועט איהר מיר ענטשולדיגען!

אויף מירקינס געזיכט איז געווען צו בּעמערקען אַ גרויסע פערבּיטערונג. שיפּרין האָט עס בּעמערקט און ווילענדיג אינס-טינקטיוו איהם נאָך מעהר ערגערן, האָט ער אונטערשטרייכענ-דיג די ווערטער צוגעגעבּען:

—כ׳מוז אייך פריהער זאָגען, אַז אויך אויף ווייטער וועל איך שוין אויף זיך נישט נעהמען אָט די זאַמלונגען. ס׳איז מיר פּשוט נישט אָנגענעהם! ס׳קומט אויס, איינפאַך, צו רייסען יע-נעם בּיי די פּאָלעס...

—וואָס זשע וועט איצט זיין? וואָס וועט זיין!!—האָט מיר-קין פערצווייפעלט גערעדט.—דעס שלאָסער מוז מען דורכאויס בּעצאָהלען זעקס רובּל. אויסערדעם זענען די טעג נאָך צוויי אָהן שום מיטלען געקומען צו פאָהרען!...

—אויף וואָס קוקענדיג פאָהרען זיי,—האָט שיפּרין אויפגע-

רעגט געֿטענה׳ט.—ס׳איז דאָך שרעקליך! רייסען זיך און רייסען זיך, פּונקט ווי מ׳וואָלט דאָ פּאַר זיי גאָלדענע בערג צוגעגרייט!

—וואָס דען קאָן מען טהון!—האָט מירקין ווי פערשולדיגט געזאָגט.

—ביי די רוסען—האָט שיפּרין ווייטער גערעדט—איז אַזעלכע נישט פאַרהאַן! ביי זיי, אויב אַ מענש האָט נישט קיין מיטלען פאַרוואָס צו לערנען זיך, זוכט ער זיך אויס אַ בעשעפטיגונג, אַנ׳אַרבייט. און אייערע ישיבה-בחורים ווילען פון גאָרנישט וויסען! אַלע ווילען זיין לאָמאָנאָסאָווס!... קלערען פון גאָרנישט, נאָר פון „בילדונג״!—האָט ער מיט פעראַכטונג אויסגעלאָזט איבערקרומענדיג דאָס וואָרט בילדונג.

מירקינען האָבען דידאָזיגע ווערטער שרעקליך וועה געטהון, אָבער ער האָט זיך איינגעהאַלטען און קוקענדיג אָנגעכמורעט אַראָב האָט ער נערוועז געביסען די ליפּען.

—וואָס זשע דאַרף מען, לויט אייער מיינונג, טהון?—האָט ער בעהערשענדיג זיך, אָבער מיט אינערליכער אויפרעגונג, געפרעגט.—פונאַנדערשיקען אַ בעפעהל אין אַלע שטעדטלעך, אַז קיינער זאָל נישט וואַגען צו קומען לערנען זיך? אָדער ראָגאַטקעס צוועקשטעלען?...

—אָט האָט איהר ערשט אַליין געזאָגט, אַז צוויי נייאינקע זענען נאָר וואָס געקומען צופאָהרען.—האָט שיפּרין, קומענדיג אין אַזאַרט, ווייטער גערעדט, נישט הערענדיג אפילו מירקינען.— און ווי קאָנט איהר זיכער זיין, אַז מאָרגען וועלען נישט קומען צופאָהרען נאָך צוואַנציג?...

מירקין האָט פּלוצלינג אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האַרט אַ קוק געטהון אויף שיפּרינען:

—און אַז כ׳בין נישט זיכער, איז וואָס?—האָט ער בייז געזאָגט.—זיי וועלען קומען צופאָהרען—זאָלען זיי טאַקי קומען! זעהר גוט! כ׳וועל זיין צופרידען!

—יאָ, איהר האָט צייט צו פערנעהמען זיך מיט זיי...

—און איהר האָט נישט קיין צייט? פערנעהמט זיך נישט מיט זיי. קיינער נויט אייך נישט מיט געוואַלד...

—ליאָוואַ! ליאָוואַ!—האָט איהם ליזאַ, וועלכע האָט זיך די גאַנצע צייט אונרוהיג צוגעהערט צום שמועס, פלוצלינג איבער-געריסען.—וואָס היצסט דו זיך אַזוי?

—איך היץ זיך גאָרנישט,—האָט שיפּרין פונדעסטוועגען שוין אַ ביסעל געלאַסענער געזאָגט,—איך זאָג נאָר, אַז קיינער וואָלט בעשטימט גאָרנישט פערלוירען דערפון, ווען ניין צעהנ-טעל פון די לאָמאָנאָסאָווס, די אַלע פייעוויטשעס און שמייעווי-טשעס, וואָלטען געבליבען ביי זיך אין דערהיים דאָרט... איך זאָג אייך נאָכאַמאָל, מירקין, אַז איהר וואָלט פיל בעסער גע-טהון ווען איהר וואָלט, אָנשטאָט זיך צו ניאַנטשען מיט די אַלע יונגלעך, זיי געראַטען צוריק אַהיימפאָהרען...

—אַהיים?—האָט מירקין אויסגעשריען און זיין שטימע האָט אינגאַנצען געציטערט.—הייסען זיי צוריק פאָהרען אין די פער-שאָלטענע פינסטערניש פון וועלכער זיי האָבען זיך מיט אַזוי פיל מיה קוים אַרויסגעריסען?!...

—וואָס פאַר אַ שענע ווערטער!—האָט איהם שיפּרין פער-אַכטליך איבערגעריסען.

—שענע ווערטער?—האָט מירקין אין אויפרעגונג אויסגע-שריען.—יאָ, פאַר אייך זענען עס שענע, פּוסטע ווערטער! ווייסט איהר פאַרוואָס! איך וועל זיך נישט שעמען אייך צו זאָגען!

—נו, זאָגט!—האָט שיפּרין צו איהם אַרויספאָדערענד גע-זאָגט.

—מירקין! מירקין!—האָט איהם ליזאַ געפּרובט אָבשטעלען.

אָבער מירקין איז שוין געווען אויסער זיך, און קוקענדיג גלייך שיפּרינען אין די אויגען, האָט ער כמעט געשריען:

—איהר מיינט, אַז ווייל איהר האָט אַ רייכען פאָטער, וועלכער קאָרמעט אייך און לערנט אייך, זענט איהר דערפאַר אַ העכערער מענש? איהר מיינט, אַז צונויפזאַמלענדיג עטליכע רובל פאַר דידאָזיגע פייעוויטשעס און שמייעוויטשעס, ווי איהר רופט זיי אָן—האָט איהר שוין דאָס רעכט פון זיי צו לאַכען. זיי קאָנען שפּייען אויף אייער געלד! זיי וועלען אָהן אייער

געלד און זָהן אייערע עצות אויף לעבען! מיר שפּייען אויף אייער גאַנצען אַריסטאָקראַטיזם!!

און אויסער זיך איז ער אַרויס פון שטוב.

—דוראַק!—האָט איהם שיפּרין נאָכגערופען.

כח

מירקין איז געווען אַזוי אויפגערעגט, אַז אַרויסקומענדי אין עס-צימער צוריק, האָט ער נישט גלייך געפונען די טהיר און האָט זיך געדרעהט אין אַלע זייטען.

אין דערזעלבער מינוט האָט זיך געעפענט אַ זייטיגע טהיר און מאַניאַ האָט פון דאָרט אַרויסגעקוקט.

—דאָס זענט איהר, מירקין? איהר געהט אַוועק? אָלאַ בעט אייך איהר זאָלט אויף איהר צוואַרטען, זי געהט אויך אַהיים.

מירקין האָט זיך נישט גלייך געכאַפּט וועגען וואָס זי רעדט און האָט געפרעגט:

—וואו איז דאָ די טהיר צו דער גאַס?

—מיר געהען, דוכט זיך, איין וועגס, מירקין?—האָט ער דערהערט יעגאָראָוואַס שטימע, פון מאַניעס צימער.

—אַך, דאָס זענט איהר?—האָט ער דערפרעהט אויסגערו־פען.—איך קאָן בשום אופן נישט געפינען די טהיר... יאָ, מיר געהען איין וועגס,—האָט ער צוגעגעבען און האָט זיך אַליין געוואונדערט פון וואַנען ער ווייסט דאָס.

—זיי זענען צוזאַמען אַרויס, ס׳איז שוין געווען נאָך האַלבע נאַכט. די גאַסען זענען אינגאַנצען פוסט געווען. וואו נישט וואו האָט זיך געהערט דאָס קלאַפּען פון נאַכט-וועכטער. אויף די טרעפּלעך פון עפּעס אַ געוועלב איז געזעסען אַן׳אַל־טער יוד, אַ נאַכט-וועכטער און האָט הויך געזאָגט תהילים.

מירקין האָט פעסט פערשפּילעט זיין לייכטען פּאַלטאָ און איינקורטשענדיג זיך פאַר קעלט און אינערליכער אויפרעגונג, איז ער געגאַנגען עטוואָס פאָראויס פאַר יעגאָראָוואַ, פערקלע־

נערענדיג כסדר זיינע טריט כדי נישט צופיל פאַראויסצולויפען. ער האָט זיך גוט געפיהלט אין איהר אָנוועזענהייט און האָט זיך עטוואָס בערוהיגט. אַרויסקומענדיג מיט איהר אויף דער גאַס האָט ער לכתחילה געוואָלט איהר דערצעהלען וועגען זיין אינצידענט מיט שיפרינען, נאָר ער האָט אינסטינקטיוו דערפיהלט, אַז עס וועט עפּעס אונאָנגענעהם ווערען—און ער האָט אינגאַנצען פערשוויגען.

אַ שטיקעל צייט זענען זיי געגאַנגען שווייגענדיג.

—איהר ווייסט, מירקין, איך האָב דאָך בעשלאָסען צו אַנטלויפען פון דערהיים,—האָט יעגאָראָוואַ גענומען ריידען רוהיג, ווי מ'רעדט וועגען שוין אַ לאַנג בעשלאָסענער זאַך און אין איהר שטימע האָט זיך געהערט אַ טיפער צוטרוי צו מירקינען.

מירקין האָט אַזש אַ ציטער געטהון פון דער אומגעריכטער ענטדעקונג, ער האָט זיך אָבגעשטעלט און שאַרף אַ קוק טהוענדיג אויף יעגאָראָוואַ האָט ער אין גרויס פערוואונדערונג געפרעגט:

—איהר?

אַזאַ ענטדעקונג האָט ער אַמווענינגסטען ערוואַרט פון יעגאָראָוואַ. קודם כל איז פאַר איהם געווען אינגאַנצען ניי און אונערוואַרטעט, אַז אַ מיידעל זאָל טראַכטען וועגען אַנטלויפען פון דערהיים. ווי אַזוי און וואוהין קאָן אַ מיידעל אַנטלויפען? אָבער נאָך מעהר איז ער ערשטוינט געווען דערפון, וואָס זי, יעגאָראָוואַ, אַ רוסישע, טראַכט וועגען אַנטלויפען. אויב אַ יוד אַנטלויפט פון די עלטערן, איז עס פערשטענדליך. ער אַנטלויפט פון פאַמיליען-דרוק, פון רעליגיזען פאַנאַטיזם. אָבער רוסען, וועלכע האָבען נישט קיין תלמוד, נישט קיין בערג רעליגיעזע מצוות און עבירות, צי עקזיסטירט ביי זיי אויך אַ וועלכער עס איז דרוק? נישט קוקענדיג דערויף וואָס מירקין האָט געלייענט פיל ראָמאַנען פון רוסישען לעבען אין וועלכע עס ווערט בולט געשילדערט דער קאַמף צווישען די עלטערן און קינדער, האָט ער זיך דאָך קיינמאָל נישט פערטראַכט דעריבער און האָט די

געלעזענע ווערק זיך פֿאָרגעשטעלט ווי די וואָלטען געווען פֿון יודישען לעבען און אַזוי אַזי ער געבליבען בײַ דער איבערצײַ-גונג, אַז אין דער קריסטליכער סביבה איז אינגאַנצען נישטאָ קײַן באָדען פֿאַר אַ קאַמף צווישען אַלטען מיט׳ן נײַעם, צווישען עלטערן און קינדער.

—איהר חדוש׳ט זיך?—האָט איהם יעגאָראָוואַ געזאָגט.—ווען איהר וואָלט געוואוסט, וואָס פֿאַר אַ גיהנום בײַ אונז אין הויז איז.—האָט זי מיט אַ ציטריגע שטימע צוגעגעבען.—דער פֿאָטער איז אַן׳אויסערגעוועהנליכער דעספּאָט, ער שיכור׳ט און טיראַניזירט די גאַנצע פֿאַמיליע... מיר לעבען אין שטענדיגער שרעק. קײַן שטראַהל ליכט, קײַן ביסעלע פֿרישע לופֿט.

מירקין האָט אַלץ געקוקט אויף איהר מיט ברייט געעפֿענטע אויגען און עס האָט זיך בײַ איהם אַרויסגעריסען אַן׳אויסגעשריי:

—איהר לעבט אויך אַזוי?

יעגאָראָוואַ האָט דערפֿיהלט וואָס פֿאַר אַן׳אויפֿריכטיג מיטגעפֿיהל עס איז געווען אין מירקינס ווערטער און אָנשטאָט אַן׳ענטפֿער האָט זי צו איהם האַרציג געזאָגט:

—איך האָב נאָך קײנעם, אפֿילו מײַנע נאָהנטסטע פֿרײַנד נישט דערצעהלט וועגען דעם בעשלוס מײַנעם... צו אײַך האָב איך עפּעס גלײַך פֿון דער ערשטער מינוט אָן בעקומען צוטרוי... מיר זענען נאָך ווייניג בעקאַנט, נאָר מיר דוכט זיך, אַז איהר זענט זעהר אַ גוטער מענש...

אַ הייסער שטראָם האָט מירקינען אַ שלאָג געטהון צום האַרצען, עפּעס אַ געוואַלדיג געפֿיהל פֿון גליק און פֿרייד האָט איהם אַרומגעכאַפּט, האָט איהם אויפֿגעהויבען פֿון דער ערד און דערנעהנטערט צו יעגאָראָוואַ. עס האָט זיך איהם פֿערוואָלט אַרויסזאָגען איהר אַלץ, וואָס האָט זיך ווי אַ שטורם געטראָגען אין זײַן מח, אָבער וועלכעס האָט נאָך נישט געפֿונען קײַן אויסדרוק אין ווערטער. אָבער ער האָט נישט געקאָנט עפֿענען דאָס מויל און ער איז ווייטער געגאַנגען שווייגענדיג, גליקליך און אויפֿגערעגט.

—וואוהין... קלערט איהר צו אַנטלויפען?—האָט ער גע-פרעגט ענדליך בעהערשענדיג זיך עטוואָס.

—קיין אויסלאַנד. אין שווייצאַריען. כ'רעכען דאָרט אָנצו-קומען אין אוניווערזיטעט...

—קיין אויסלאַנד?!—האָט מירקין נאָך אַמאָל פערוואונדערט, כמעט מיט יראת-הכבוד איבערגעפרעגט.—קאָנען דען פרויען דאָרט אָנקומען אין אוניווערזיטעט?...

—יאָ, אין ציוריך נעהמט מען אָן פרויען.

מירקין האָט ס'ערשטע מאָל געהערט וועגען אַזאַ מין אַנטלויפען פון די עלטערן. „אויסלאַנד" האָט זיך תמיד פאָרגע-שטעלט אין זיין פאַנטאַזיע אין נעבעלדיגע און פאַנטאַסטישע שטריכען. ער האָט עפּעס אַמאָל נישט קלאָר געהערט וועגען דעם, אַז עס האָט עפּעס ווער בעשלאָסען צו אַנטלויפען קיין אויסלאַנד. אָבער דאָס האָט זיך איהם אויסגעוויזען גאַנץ אונ-דערגרייכבאַר פאַר געוועהנליכע מענשען, אפילו פאַר מענער. און אָט קלויבט זיך צו פאָהרען אין דעם דאָזיגען פאַנטאַסטישען „אויסלאַנד" אַ פרוי און נאָך כדי אַריינצוטרעטען אין אוניווער-זיטעט! און ווי פשוט זי רעדט וועגען דעם!...

און יעגאָראָווא, צו וועלכער ער האָט זיך נאָך פריהער בעצויגען מיט אַ בעזונדערער אַכטונג, איז איצט נאָך מעהר אויסגעוואַקסען אין זיינע אויגען. האָט זיך אויפגעהויבען הימעל הויך, האָט אַרויסגערופען צו זיך שיער נישט א רעליגיעזע התפעלות.

מירקין, ווי דאָס רוב יוגענד פון זיין סביבה און קולטו-רעלער מדרגה האָבען געהאַט אַ וואונדערליכע טאָפּעלטע בעצי-הונג צו דער פרוי. פון איין זייט האָט דער שטרענגער אַסקע-טיזם אין זייער כאַראַקטער און דער בליק אויף דער פרוי אַלס אויף אַ גייסטיג גידריגע בעשעפעניש, וועלכען זיי האָבען געהאַט בירושה פון די עלטערן און פון דער רעליגיעזער קולטור, גורם געווען פון זייער זייט אַ פעראַכטונג צו דער פרוי און זיי דערווייטערט פון איהר. אין די אפּיקורסישע קרייזלעך, וועלכע האָבען זיך דער עיקר פערנומען מיט קריטיק פון תלמוד

און רעליגיעזע דאָגמען, האָבען מיידלעך, נאַטירליך, נישט גע-קאָנט קיין אָנטייל נעהמען. דער דאָזיגער, אויסשליסליך מענער-שער צוזאַמענשטעל פון די קרייזלעך איז פערבליבען אויך דער-נאָך, ווען אין די קרייזלעך זענען אַריינגעדרונגען ברייטע שטראָמען פון דער פּאָזיטיווער אייראָפּעאישער קולטור. נישט מירקין, נישט זיינע נאָהנטסטע חברים, ווי אולער, אָדער אפילו געווערמאַן, האָבען זיך נישט געקאָנט פאָרשטעלען אַ מיידעל אַלס גלייכבערעכטיגטער מיטגליד פון זייער קרייז, אַלס חבר און פריינד, כאָטש דער געדאַנק וועגען דעם, אַז אַ מיידעל קאָן זיין אַ דענקענדער מענש און אַז מיט איהר קאָן מען אויך „ריידען" וועגען הויכע מזַטעריעס האָט שוין געהאַט אָנגעהוי-בען אַריינדרינגען אין זייער בעוואוסטזיין. אויסער דעם איז אין די קרייזלעך געווען שטרענג פערבאָרטיילט יעדער „געפיהל" צו דער פרוי, דאָס וואָרט „ליבע" פלעגען זיי אַרויסריידען מיט פעראַכטונג, חתונה האָבען האָט זיך גערעכענט פאַר אַ טיפען און ענדגילטיגען זינקען און פערברענגען מיט מיידלעך פאַר דעם בולט׳סטען סימן פון נישטיגקייט און געמיינקייט. נאָר צו-זאַמען מיט דעם איז ביי די דאָזיגע אַסקעטען-אפיקורסים געווען אין דער נשמה אַ טיפע, אידעאַלע בעציהונג צו דער פרוי. דער אידעאַל פון אַ מיידעל האָט זיך זיי פאָרגעשטעלט ווי אַן׳איבער-ערדישע בעשעפעניש, פאַר וועלכער מ׳קאָן נאָר יראת-הכבוד׳יג דעם קאָפּ בויגען. און טרעפענדיג אַ מיידעל, וועלכע איז אין גייסטיגער ענטוויקלונג געשטאַנען עטוואָס העכער פאַר דער אַרומיגער סביבה זענען זיי דורכגעדרונגען געוואָרען מיט אַ התלהבות׳דיגער אַכטונג צו איהר און האָבען זיך אין איהר גע-זעלשאַפט געגצליך פערלוירען.

מירקין האָט איצט געהאַט פאַר זיך אין אַ קאָנקרעטער און בולט׳ער פאָרם אָט אַזאַ אידעאַל פון אַ מיידעל, וועלכע ער האָט ביז איצט נאָר געטראָגען אין זיין פערנעבעלטער פאַנ-טאַזיע. ער איז איצט געגאַנגען גלייך מיט יעגאָרעווא און זיין האַרץ האָט אין איהם אויפגעהערט צו קלאַפּען פון עקסטאַז און פערגעניגען.

—ווען איך וואָלט געקאָנט... אייך העלפען מיט עפּעס וואָס!—האָט זיך ביי איהם אַנ'אומגעריכטער פאָרשלאָג אַרויס-געריסען.

—אַ דאַנק אייך, מירקין!—האָט יעגאָראָוואַ שטיל האַרציג און מיט אַ בעזונדערער אינטימליכקייט געענטפערט—כ'וואָלט פיל, פיל געוואָלט מיט אייך ריידען, זיך בעראַטען... ווי מיט אַ פריינד... כ'וואָלט געוואָלט זיין אייער פריינד,—האָט זי שטילער צוגעגעבען און אין איהר שטימע האָט זיך געהערט עפּעס מיל-דעס און שמערצליכעס.

זיי זענען געשטאַנען ביי דעם צופאָהר פון איהר הויז. זי האָט איהם דערלאַנגט די האַנד, האָט איהם טיף אַריינגעקוקט אי'ן די אויגען און האָט מיט אַ קוים בעמערקבאַרען ציטער אין דער שטימע געזאָגט:

—מיר וועלען זיין פריינד? יאָ?

—יאָ,—האָט מירקין שטיל און אונטערטעניג געענטפערט, נישט אַרויסלאָזענדיג איהר האַנד פון זיינער.

זי האָט איהם ווי פריהער ביים טרעפען זיך פעסט, שטאַרק און ערנסט געדריקט די האַנד און געבליבען שטעהן אויפ'ן אָרט, פונקט ווי זי וואָלט עפּעס ערוואַרט.

—איהר זייט... עהנליך צו אַסיע טורגעניעוואַ,—האָט מיר-קין שטיל און ציטערענדיג אַרויסגעזאָגט, ווי ער וואָלט זיך געבעטען ביי איהר זי זאָל צונעהמען ביי איהם אָט דעם שוואַ-כען און אָרימען בעווייז פון אונבעגרענעצטען עהרפורכט פאַר איהר.

—אָ, ניין! וואָס רעדט איהר!—האָט יעגאָראָוואַ שמערצליך אויסגעשריען.—ווען איהר וואָלט וויסען, וואָס פאַר אַ העסליכע איך בין, ווי איך פעראַכט זיך זעלבסט!... האָט זי מיט אַנ'-איבערגעריסענער שטים צוגעגעבען און נאָך איינמאָל אַ דריק טהוענדיג מירקינען געשווינד און פעסט די האַנד איז זי האַסטיג אַריין אין הויז.

כט

אַ מינוט נאָך איז מירקין געשטאַנען ווי פערשטיינערט ביי דער טהיר, ווי ער וואָלט ערוואַרט יעגאָראָוואַ זאָל נאָך ווידער אַרויסקומען. דערנאָך האָט ער פערוואונדערט זיך אַרום-געקוקט און קומענדיג עטוואָס צו זיך האָט ער מיט פאַטאָס אויסגעשריען:

—וואָס פאַר אַ וואונדערבאַרער, הערליכער מענש! וואָס פאַר אַ הייליגע, אידעאַלע פערזענליכקייט!

ער איז געגאַנגען אַהיים אַ גליקליכער און אַ צופרידענער. ביי איהם אין קאָפּ האָבען זיך געטראָגען די ווערטער: „אויס-לאַנד", „שווייצאַריען", „אוניווערזיטעט". ער האָט געפיהלט אַז זיין האַרץ איז איבערפולט מיט גליק און בעגייסטערונג דערפון, וואָס יעגאָראָוואַ איז אַנ'אידעאַלע און הייליגע, וואָס זי האָט זיך בעשלאָסען צו פערלאָזען די היים און אַנטלויפען קיין אויסלאַנד און נאָך דערצו אין אוניווערזיטעט. און ער האָט אונבעוואוסטזיניג כסדר אַרויסגערעדט פאַר זיך איהר נאָמען.

קומענדיג צו זיך אין צימער האָט ער אויפ'ן טיש גע-טראָפען דעם ברענענדיגען לאָמפּ און אויפ'ן בעט איז געוועזער-מאַן געשלאָפען אין די מלבושים און אין די שיך. נישט ווי-לענדיג אינסטינקטיוו אַז געוועזערמאַן זאָל זיך אויפכאַפּען און פערפיהרען מיט איהם אַ שמועס, האָט ער זיך געזעצט צום טיש און האָט ווייטער ווי אין שלומער געטראַכט און געטראַכט וועגען יעגאָראָוואַ'ן.

זיין בליק איז געפאַלען אויף דעם בריוועלע, וועלכעס הלל האָט איבערגעלאָזען וועגען בעריאַשעוואַ. ער האָט זיך דערמאָהנט וועגען בעריאַשעוואַ'ן—און זי האָט זיך איהם אויס-געוויזען קליין און בלייך אַנטקעגען יעגאָראָוואַ.

—מ'דאַרף פונדעסטוועגען אַ טראַכט טהון וועגען מאָרגענ-דיגען „מקדש זיין"—האָט ער זיך זעלבסט אונטערגעזאָגט.

ער האָט גענומען בעטראַכטען די איינצעלהייטען פון דער „פערשווערונג”, נאָר זיין געדאַנק האָט אונבעמערקטערהייד צו־ריקגעקויקעלט זיך צו יעגאָראָוואַ. כאַפּענדיג זיך איינמאָל און ס׳צווייטע מאָל ביי דעם, האָט ער זיך אַ רייב געטהון דעם שטערן און האָט הויך אויפ׳ן קול געזאָגט:

—וואַרט נאָר!... מ׳דאַרף דאָך בעטראַכטען די זאַך ווי ס׳געהער צו זיין...

אָבער זיין געדאַנק האָט זיך ווי אַ פּילקע נאָכאַמאָל און ווידעראַמאָל אַוועקגעקייקעלט צו יעגאָראָוואַ. מירקין איז ער־שטוינט געוואָרען פון דער דאָזיגער מאָדנער ערשיינונג. בעזונ־דערס האָט איהם געשראָקען דאָס, וואָס טראַכטענדיג וועגען יע־גאָראָוואַ ווי וועגען אַנ׳ערנסטער, דענקענדער און אידעאַלער פּערזענליכקייט, דערמאָהנט ער זיך גלייכצייטיג דאָס בלויע אָדערל ביי איהר אויף דער שלעף און די זיסע ליפּעלעך איהרע, ווען זי שמייכעלט.

—וואָס איז דאָס? צי בין איך פון זינען אַראָב?...—האָט ער אין שרעק אויסגעשריען זיך אַליין נישט גלויבענדיג.

ער איז אויפגעשטאַנען, האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיטביידע הענד אָן טיש און איינקוקענדיג זיך מיט ברייט געעפענטע אויגען אין פינסטערן פענסטער, האָט ער זיך אין געדאַנק פער־טיפט אין זיך, בעמיהענדיג זיך אַריינצודרינגען אין די בעהאַל־טענע ווינקעלעך פון זיין אייגענער נשמה. מיט אַ קאַלטער ברוטאַלקייט האָט ער זיך געגריבעלט אין זיינע געפיהלען און צו זיין שרעק האָט ער איינגעזעהן אַז ער האָט קיין טעות נישט: ער האָט נישט נאָר יראת-הכבוד פאַר יעגאָראָוואַ׳ס פער־זענליכקייט, נאָר זי געפעלט איהם אויך אַלס פרוי.

—נידערטרעכטיגער!!—האָט ער שרעקליך אויפגעבראַכט אויסגעשריען.—דו ביזט נישט קיין דענקענדער רעאַליסט, נאָר אַ כאַראַקטערלאָזע שמאַטע, אַנ׳אויסוואורף און אַ פּאָדלעץ! אַזוי!—האָט ער מיט גיפטיגער איראָניע ווייטער גערעדט.—אַנדערע קענסטו פעראורטיילען, אַז זיי לויפען נאָך מיידלעך—און אַליין? דו ביזט טויזענד מאָל ערגער פון זיי! דו דאַרפסט נישט קיין

אידעאַל שטרעמונגען, נאָר „אָדערלעך״ אין „שמייכעלעך״! דו האָסט געמיינט: „איך פערשטעה דיך נישט? איך קען דיך טוי-געניכטס, פיליסטער!!

און פלוצלינג אין סאַמע שרעקליכסטען זעלבסט-זידלעריי, האָט ער זיך דערמאָהנט די ווערטער, וועלכע ער האָט געזאָגט יעגאָראָוואַ׳ן ביים געזעגענען: „איהר זייט עהנליך צו אַסיע טור-געניעוואַ״...

—אַ קאָמפלימענט?!—האָט ער אין שרעק אויסגעשריען, און זיין געזיכט איז רויט געוואָרען פאַר חרפה און אויפגעבראַכט-קייט, ער איז געווען גרייט איצט אין אַ גרוב זיך צו לעגען פונ׳ם בעוואוסטזיין וועגען זיין אייגענער נישטיגקייט און פונ׳ם געדאַנק, אַז מיט דעם קאָמפלימענט האָט ער זיך אינגאַנצען דערנידערט ביי יעגאָראָוואַ אין די אויגען. ער האָט זיך שוין מעהר נישט געזידעלט און נישט געשטראָפט. זיין פאַלען איז געווען אַזוי דייטליך, אין אַזוי טיף, אַז ס׳איז שוין גאָרנישט נויטיג געווען קיין ווערטער אויף צו דערווייזען עס. עטליכע מינוט איז ער אַזוי געשטאַנען קאַלט און אונ׳ברחמנות׳דיג, פערטיפט אין זיך. דערנאָך האָט ער זיך אויסגעגלייכט און האָט שטרענג, האַרט און ענטשלאָסען, ווי מ׳רעדט אַרויס עפּעס אַנ׳-אָבמאַך געזאָגט:

—זאָל איך פערשאָלטען ווערען אויב איך וועל זיך נאָך איינמאָל טרעפען מיט אָלגאַ יעגאָראָוואַ! פערשאָלטען זאָל איך ווערען, אויב כ׳וועל נאָך איינמאָל טראַכטען וועגען איהר!

ער איז אַרויס פון שטוב און האָט גענומען בלאָנדזשען איבער די גאַסען, נויטענדיג זיך צו געהן געלאַסען און רוהיג און טראַכטען וועגען די פאָרשטעהענדע „קידושין״ פון בעריאַ-שעוואַ, וועגען געוועזענע ... ווערמאַנען און זיין מוטער, וועגען ליטעראַרי-שען דיספוט, וועלכער האָט זיך געפיהרט ביי קאַפּלונער׳ן. ער האָט פּשוט איינגעדריקט זיין געדאַנק אין אַ פרעס, נויטענדיג איהם צו אַרבייטען אין אַ בעשטימטער ריכטונג, נישט ערלוי-בענדיג איהם זיך אומצוקעהרען אפילו צום אינצידענט מיט שיפּרינען. נאָך עטליכע שעה אַזאַ אָנגעשטרענגטער אַרבייט

איבער זיך, איז איהם געלונגען צו בעהערשען זיין געדאַנק, אונטערוואַרפען איהם אונטער דעם ווילען זיינעם. אַ רוהיגער, נאָר אַ שטרענגער און אַ בייזער האָט ער זיך אומגעקעהרט צו זיך אין צימער, האָט אויסגעלאָשען דעם לאָמפּ און האָט זיך געלעגט אויף דער לעזשאַנקע. באַלד איז ער אַנטשלאָפען געוואָרען, זיכער אין זיך, זיכער, אַז אפילו אין שלאָף וועט דער געדאַנק זיינער נישט אַרויס פון דער ווירקונג פון זיין ווילען, וועט ער זיך נישט אומקעהרען צו דער פערבאָטענער טעמע.

ל

צומאָרגענס אינדערפריה איז מירקין אויפגעשטאַנען אין אַ זעהר געדריקטער שטימונג—און ער האָט גלייך פעסט בעשלאָסען, אַז די אורזאַך פון דער דאָזיגער שטימונג איז—דער אינצידענט מיט שיפּרינען, וועלכער דראָהט מיט שרעקליכע פאָלגען. שיפּרין איז געווען דער איינציגער מענש, וועלכער האָט אין אַ קריטישען מאָמענט געקאָנט שאַפען אַ גרעסערע סומע פון פינף און אפילו פון צעהן רובל פאַר די עקסטערנעס אָדער פאַר אַנדערע נויטיגע זאַכען... מירקינען האָט געמאַטערט דער געדאַנק, אַז ער האָט נישט געהאַט קיין רעכט איינצורייסען מיט שיפּרינען. און אויסער דעם וואָס האָט ער זיך אַזוי געבייזערט אויף שיפּרינען? אין דער אמת'ן איז דאָך פיל פון דעם, וואָס יענער האָט געזאָגט, ריכטיג... פערהאַן מענשען, וועלכע זענען זעהר שטרענג צו אַנדערע... האָט ער מיט בייזער איראָניע אַ טראַכט געטהון אין זין האָבענדיג זיך אַליין.

ער איז אַוועק אין קלויז און האָט דורך איין ישיבה-בחור איבערגעגעבען פיער רובל פופציג קאָפּ פאַר צוויי בחורים, וועלכע האָבען פערלאָזט די ישיבה, כדי אָנצוקומען אין גימנאַזיע און האָבען געוואוינט ערגעץ הינטער דער שטאָדט, גאַנץ אָבגעזונדערט. די איבריגע פיער רובל האָט ער אַוועקגעטראָגען אין „עיר מקלט“ אויף אַ חודש פּרנסה פאַר דער גאַנצער חברה.

אין „עיר-מקלט“ זענען שוין אַלע געווען גרייט און האָבען נאָר געוואַרט אויף מירקינען, וועלכער, האָט אויך בעדאַרפען ברענ־גען דעם עיקר פון די קידושין—אַ זילבערנע מטבע.

אין צוויי שעה אַרום זענען די פערשווערער אַוועק צו בעריאַשעוו'ן אין קראָם. אולער איז אַלס אויסשפּירער אַוועק פריהער. די איבריגע-מירקין, פּייעוויטש, ציפּאָרין און קאָרנ-בלאַט זענען אַריין אין נאָהענטסטען שטאָדט-גערטעל. אַלע זענען געווען פייערליך געשטימט.

—ווי אַזוי האָסטו זיך געקאָנט בעשליסען איבערצולאָזען אויף עטליכע שעה דיינע לעהר-ביכער.—האָט זיך מירקין האַלב אין שפּאָט געווענדט צו קאָרנבלאַט'ן.

—נישקשה! מיינס וועט מיר נישט פערלוירען געהן!—האָט קאָרנבלאַט פרעהליך געענטפערט.—איך האָב בעשלאָסען שוין די נאַכט נישט צו שלאָפען. איך וועל מיר שוין איינשפּאָרען עטלי-כע שעה.

דערווייל איז אולער געקומען צו לויפען אַ פערסאַפּעטער.

—נו, געשווינד, געהט!—האָט ער זיי געאיילט.—זי איז נאָר וואָס געקומען אין קראָם אַריין מיט דער מוטער... דער פאָטער איז אויך דאָרט דאָ!...

—געהען מיר!—האָט פּייעוויטש קאָמאַנדירט.

—וואַרט!—האָט איהם אולער אָבגעשטעלט.—דו ביזט דאָך אַ חתן, דאַרף מען דאָך דיך בענשען!

און אויסשפּרייטענדיג די הענד איבער פּייעוויטשעס קאָפּ האָט ער גענומען זאָגען ווי אַ תּפילה:

—„זאָל דיך לייטזעליגען דער גאָט פון אברהם... מיכאַי-לישקער, יצחק... לעבענזאָהן, יעקב... רייפמאַן, משה... דעססער, אהרן... שאַצקעס...

—גענוג! גענוג! ס'איז נישטאָ קיין צייט!—האָט איהם מיר־קין איבערגעריסען.—געהט! און געדענקט: קאָרנבלאַט און ציפּאָ-רין געהען אַריין די ערשטע און אין אַ מינוט אַרום, ווען מ'וועט זיי שוין ווייזען די סחורה, וועסטו פּייעוויטש אַריינ-

געהן... נו, מיט'ן רעכטען פוס! מיר וועלען דאָ וואַרטען אויף עייך...

ווען קאָרנבלאַט און ציפּאָרין זענען אַריין אין קראָם איז גראָד קיין קונים נישט געווען. הינטער'ן טיש איז די אַלטע בעריאַשעווא געשטאַנען און האָט גלייך געלעגט צעוואָרפענע שטיקלעך סיץ. נעבען איהר איז סאָניע געשטאַנען, גאָרנישט טהוענדיג. בעריאַשעוו איז געזעסען אין אַ זייט מיט עפּעס אַנ'-אַלטען יודען, וועלכער האָט גערעדט געלאַסען, נישט געהיצט זיך, ווילענדיג דורכאויס איבערצייגען אין עפּעס זיין מיטשפּרע-כער, געשווינד פערבויגענדיג מיט דער רעכטער האַנד איין פינגער נאָכ'ן צווייטען פון דער לינקער האַנד, ווי ער וואָלט עפּעס געצעהלט. בעריאַשעוו האָט איהם שוויגענדיג בייז, אונ-צוטרויליך אויסגעהערט גלעטענדיג זיך די שוואַרצע עטוואָס גרויליכע באָרד.

קאָרנבלאַט און ציפּאָרין זענען דרייסט אַריין אין קראָם און נישט אַ קוק טהוענדיג אפילו אין דער זייט פון סאָניע'ן, וועלכע איז, זיי דערזעהענדיג, עטוואָס בלאַס געוואָרען און אפילו עטוואָס אָבגעשפּרונגען אַהינטער, גלייך צו צום קראָם-טיש און געווענדט זיך צו דער אַלטער בעריאַשעווא:

—ווייזט אונז ליינוואַנד אויף אַ העמד,—האָט קאָרנבלאַט געבעטען.

בעריאַשעווא האָט אַרויסגענומען אַ שטיקעל ליינוואַנד פון דער פּאָליצע און האָט עס זיי געוויזען.

דער אַלטער בעריאַשעוו האָט אַ פלינקען בליק געוואָרפען אויף די יונגעלייט. אַזעלכע קונים האָט ער זעלטען געזעהן ביי זיך אין קראָם. ליינוואַנד אויף אַ העמד קומען געוועהנליך פּרויען קויפען. און גלאַט וואָס איז דאָס פאַר אַ בריאה'ס, קריעה-ובליעה'ניקעס אין קורצע סורדוטען?... „מוזען זיין געוויס פון יענער חברה״,—איז איהם אַדורך אַ געדאַנק און ער האָט נישט ווילענדיג אַ קוק געטהון אויף סאָניע'ן, וועלכע איז געשטאַנען הינטער'ן קראָם-טיש אַ בלייכע און צעטראָגענע. דער אַלטער האָט עפּעס דערפיהלט אַ נישט-קלאָרע שרעק. קנייטשענדיג דעם

שטערען און האָרכענדיג ווייטער מיט איין אויער דעם אַלטען
...ען, האָט ער גענומען פאַרשענד קוקען אויף די פערדעכטיגע
...ים.

דערוויל איז פּייעוויטש אַריינגעקומען האַלטענדיג פעסט פערמאַכט אין דער האַנד אַ צוויי-גריווענִיק. ער איז געשווינד אַריין, איז גלייך צו צו סאָניע׳ן, און האָט מיט עטוואָס אַ ציטערדיגער שטים, צו הויך און צו שנעל, ווי מ׳זאָגט אַנ׳אויסגע׳חזר׳טע פּראַזע, געזאָגט:

—ווייזט מיר אַ האַלז-טיכעל, אַ וואַרימס, אַ גוטס און נישט קיין טייערס!

—וואָס פאַר אַ האַלז-טיכעל... ווילט איהר?...—האָט סאָניאַ גענצליך פערלירענדיג זיך איבערגעפרעגט און באַלד כאַפּענדיג זיך האָט זי צוגעגעבען: גלייך, גלייך ווייז איך אייך!...

און זי האָט גענומען אַראָבשלעפּען פון פּאָליצע פּעקלעך טיכלעך.

דאָס בעווייזען זיך פון אַ דריטען יונגענמאַן, אויך אַזעלכער, ווי די ערשטע צוויי, האָט ענדליך איבערגעצייגט דעם אַלטען בעריאַשעוו, אַז דאָ פּלאַנט זיך עפּעס נישט גוטס. ער האָט געוואָרפען אַ פאַרשענדען בליק אויף פּייעוויטש׳ן, וועלכער האָט איהם נאָך אפילו אויסגעוויזען בעקאַנט צו זיין. און פּלוצלינג האָט ער זיך דערמאָהנט, אַז ער האָט אַמאָל געזעהן דעם דאָזיגען בחור צוזאַמען מיט דעם הויפּט-שולדיגען אין זיין טאָכטערס פערדאָרבענקייט—מירקינען. דער אַלטער האָט אַזש אַ ציטער געטהון ביי דער ענטדעקונג „זיי ווילען״... איז אַדורך ווי אַ בליץ ביי איהם אין קאָפּ.—און ער האָט פערענדיגט: „זי מקדש זיין״...

ער האָט געשווינד און האַסטיג אַראָבגעלאָזט זיין האַנד אויף דעם יודס קניה, געבענדיג איהם דערמיט אַ צייכען ער זאָל שווייגען. יענער האָט גלייך אויפגעהערט צו ריידען און האָט פערוואונדערט אַ קוק געטהון, נישט פערשטעהענדיג וואָס דאָ קומט פאָר. בעריאַשעוו האָט זיך דערוויל אויפגעהויבען, צוגעגאַנגען צום קראָם-טיש און אָנשטעלענדיג אויף פּייעוויטש׳ן

אַ שאַרפען דורכדרינגליכען בליק, האָט ער שטרענג געפרעגט:

—וואָס פאַר אַ האַלז-טיכלעך דאַרפסטו צו האָבען, יונ-גערמאַן?

—איך... ווייז דאָך איהם... שוין...—האָט סאָניע מיט אַ נידערגעשלאָגענער און ציטריגער שטים אַרויסגעמורמעלט.

—אַוועק פון דאַנען!—האָט צו איהר דער פאָטער בעפעה-לעריש אויסגערופען און האָט זי מיט אַ פעסטער האַנד אַריינ-געשטויסען אין אַ קליין צימערל וואָס הינטער׳ן קראָם-טיש.—איך וועל זיך שוין אַליין אַנ׳עצה טהון מיט דעם דאָזיגען קונה!

און וואַרפענדיג אַנ׳אינקוויזיטאָרישען בליק אויף פייעוויטש׳ן האָט ער איהם גיפטיג געפרעגט:

—דאַרפסטו, הייסט עס, אַ האַלז-טיכעל? האַ?

—יאָ!—האָט פייעוויטש מיט פערצווייפעלטער דרייסטקייט געענטפערט.—אַ בעסערס ווי דאָס!—האָט ער צוגעגעבען בעקו-קענדיג דאָס טיכעל, וועלכעס סאָניע האָט איהם נאָך דערלאַנגט.

ציפּאָרין און קאָרנבלאַט, זעהענדיג, אַז אַלץ איז דורכ-געפאַלען, האָבען גענומען זוכען עפּעס אַנ׳אויסרייד ווי זיך אַרויסצובעקומען פון דער קראָם.

—ניין, ניין! נישט אַזאַ ליינווענד!—האָט קאָרנבלאַט שנעל געזאָגט.—מיר דאַרפען... אַנדערע... גאָר אַנדערע ליינווענד... פון אַנ׳אַנדערן סאָרט... מיט פּינטעלעך, מיט שוואַרצע פּינטע-לעך!—האָט ער שטאַרק צעמישט צוגעגעבען.

—ליינווענד מיט פּינטעלעך?—האָט זיך די קרעמערין גע-וואונדערט.—אפשר מיינט איהר סיץ?...

—ניין! איהר ווייסט נישט! איהר האָט נישט אַזעלכעס. קום!—און זיי זענען צוזאַמען שנעל אַרויס פון געוועלב.

—אפשר דאַרפסטו אויך אַ טיכעל מיט שוואַרצע פּינטע-לעך? האַ!—האָט בעריאַשעוו דראָהענדיג געפרעגט.

—געה אין דער ערד אַריין, אַלטער הונד!—האָט פייע-וויטש מיט כעס אויסגעשריען און איז אַרויסגעלאָפען פון קראָם.

—דו משומד!!—האָט בעריאַשעוו ווילד אויסגעשריען און

זיך געוואָרפען נאָך פּייעוויטש'ן, אָבער ער איז געבליבען שטעהן בײַ דער שוועל פון קראָם.

צעטראָגענע, רויט פאַר בושה און פערביטערונג זענען די פערשווערער געקומען אין גאָרטען אַריין.

—נו? וואָס? בעגריסען?—איז אולער זיי אַנטקעגענגעלאָפען.

—אַדורכגעפאַלען!—האָט פּייעוויטש און קאָרנבלאַט פער-צווייפעלט אויסגעשריען.—דער אַלטער הונד האָט זיך אָנגע-שטויסען!...

לא

דערשלאָגען און ענטמוטיגט האָבען זיי זיך דערשלעפּט אין „עיר-מקלט".

—פּייעוויטש איז צו פריה אַריין אין קראָם...—האָט קאָרנ-בלאַט געפּרובט ערקלערען דעם דורכפאַל.

—איהר האָט עס בעדאַרפט גאָר אַנדערש מאַכען—האָט זיך אולער אָבגערופען.—מ'האָט בעדאַרפט צוּוואַרטען ביז דער פאָ-טער וועט אַוועקגעהן...

—נו, וואָס איז זיך איצט דאָ צו גריבלען, וואָס מ'האָט בעדאַרפט, אָדער וואָס מ'האָט נישט בעדאַרפט.—גלייכער אַ קלער טהון, וואָס עס איז איצט פערהאַן צו טהון.

—וואָס קאָן מען איצט מאַכען? פערפאַלען!—האָט קאָרנ-בלאַט געזאָגט.

—איצט דאַרף מען זאָגען רבנן-קדיש און פערטיג,—האָט אולער איינגעשטימט.—אַך! מיך פערדריסט נאָר, וואָס דער אַל-טער הונד וועט איצט אַ נקמה זעהן.

—און מיך פערדריסט נאָר, וואָס אַוועקגעהענדיג איז מיר נישט איינגעפאַלען צו דערלאַנגען איהם אַ זעץ אונטער'ן האַרץ!—האָט ציפּאָרין זיך אָנגערופען.

—אויב בעריאַשעוואַ איז ווירקליך אַן'ערנסטער מענש,—האַט זיך מירקין פלוצלינג אָנגערופען,—דאַרף זי גאָרנישט דאָס

„מקדש זיין". זי קאָן דורך אַ מעהר פשוט'ן און מעהר זיכערן מיטעל פּטור ווערען פון איהרע פייניגער... פאַרוואָס זאָל זי נישט אַנטלויפען פון דער היים?—האָט ער הויך אויסגערופען און האָט געוואָרפען אַ פרעגענדיגען בליק אויף אַלע אַרום.

דער דאָזיגער פאָרשלאָג האָט אַלעמען ערשטוינט מיט זיין אומגעריכטקייט און אין פלוג האָט קיינער נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן.

—און טאַקי, אין דער אמת'ן?—האָט זיך מירקין ווייטער געהיצט.—מיר זענען פשוט נישט צוגעוועהנט, אַז מיידלעך זאָלען אַנטלויפען פון די עלטערן און עס ווייזט זיך אונז אויס ווילד און שרעקליך. אָבער וואָס איז דאָ פערהאַן שרעקליכס? פאַרוואָס דען איז פאַר אַ פרוי שרעקליכער צו אַנטלויפען פון די עלטערן, ווי פאַר אַ מאַן? בעריאַשעוואַ דאַרף אַוועק פון דער היים און נישט נאָר כדי פּטור צו ווערען פון דעם חתן, נאָר אויך אום כדי צו לערנען און ענטוויקלען זיך!

—וואוהין אַנטלויפען?—האָט אולער ערשטוינט געפרעגט און האָט זיך אַ קראַץ געטהון דעם קאָפּ.

—נאָר ביי אונז איז דער פלאַן אַ נייעס,—האָט מירקין ווייטער גערעדט, נישט הערענדיג אולערס פראַגע.—ס'זענען פערהאַן מיידלעך... אפשר נישט קיין יודישע קינדער, אפשר שטאַרקערע ווי בעריאַשעוואַ, וועלכע קלויבען זיך צו אַנטלויפען קיין אויסלאַנד, כדי אָנצוקומען אין אוניווערזיטעט...

—וואָס רעדסטו?—האָט אולער פער'חידוש'ט אויסגערופען.—וואָס איז דאָס פאַר אַנ'אוניווערזיטעט וואו מ'נעהמט אָן מיידלעך?...

—נישט וועגען דעם רעדט מען איצט!—האָט איהם מירקין איבערגעריסען.—מ'דאַרף ערנסט אַרומריידען דעם דאָזיגען פלאַן.

—וואָס וועט זי זיך לערנען? צו וואָס וועט זי זיך צוגרייטען?—האָט פּיעוויטש נישט פערשטאַנען.

—זי קאָן זיך דאָך לערנען אויף אַקושערקע!—איז מירקינען איינגעפאַלען.

—אמת!—האָט זיך אולער דערפרעהט.—איך האָב אַליין געזעהן יודישע געלערנטע אַקוּשערינס. ווי אַזוי איז אונז דאָס פריהער נישט איינגעפאַלען?

—אין קישעניעוו איז פערהאַן אַקושערינס-שולען,—האָט זיך מירקין דערמאָהנט.—זי וועט קאָנען דאָרט אַהינפאָהרען.

הלל איז אַריינגעקומען אַ רויטער, אַנ׳אויפגערעגטער קוים איינהאַלטענדיג זיין כעס.

—מענשען,—איז ער אָנגעפאַלען אויף חברים,—נעהמען זיך פאַר אַנ׳עסק! איהר וואָלט זיך גלייכער גאָרנישט גענומען דערצו, אַז איהר קענט נישט!

—שטילער,—האָט איהם מירקין אָבגעשטעלט.—קיינער איז דאָ נישט שולדיג! פשוט נישט איינגעגעבען זיך... נו, דערצעהלט, וואָס איז דאָרטען פאָרגעקומען?

—ס׳ווילט זיך אפילו נישט דערצעהלען!—האָט הלל אַלץ נאָך בייז געשריען.—ס׳איז אַלץ געווען אַזוי גוט איינגעאָרדענט און צוגעגרייט!

—נו, טאָ ווער איז שולדיג, אַז דער אַלטער האָט זיך אָנגעשטויסען, איז אַרונטער הינטער׳ן קראָם-טיש און האָט סאָניע׳ן אָבגעשטופּט?—האָט פייעוויטש זיך אָנגערופען.

—ישיבה-בחור!—האָט הלל צו איהם בייז אויסגעשריגען.—ביז דער פאָטער איז צוגעקומען האָט איהר געהאַט צייט צעהן מאָל איהר אַריינצורוקען די מטבע אין האַנד. אַזוי ווי איהר האָט נאָר געזעהן, אַז ער הויבט זיך אויף האָט איהר דאָס גלייך געדאַרפען טהון!

—נו, פערפאַלען! וואָס איז שוין דאָ וועגען דעם צו ריידען,—האָט איהם מירקין בערוהיגט.—מיר האָבען איצט אַנ׳אַנדערן פּלאַן, אפילו אַ בעסערן.

—ע-ע, אייערע פלענער...

—בערוהיגט זיך. דערצעהלט וואָס איז פאָרגעקומען דאָרט ביי זיי.

הלל האָט שווייגענדיג אַרומגעשפּרייזט איבער׳ן צימער ווילענדיג זיך בערוהיגען.

—וואָס עס איז פּאָרגעקומען? גאָרנישט! ס׳זענען געווען געשרייען און קללות!—האָט ער אָבגעהאַקט גערעדט.

—ער האָט זי נישט געשלאָגען?—האָט מירקין אונרוהיג געפרעגט.

—נאָר צוליב אַ נס,—האָט הלל געענטפערט.—זי איז גע-פאַלען אין חלשות... ווען איהר זייט אַרויס פון קראָם, האָט ער זיך צו איהר געוואָרפען ווי אַ ווילדע חיה, זי איז אָבער געגעבען אַ פאַל אַנידער אויף דער ערד און נישט געמאַכט זיך, נאָר זי איז ווירקליך געפאַלען אין חלשות. מ׳האָט זי אַהיים געבראַכט אויף אַנ׳איזוואָזטשיק. איהר קאָנט זיך פאָרשטעלען וואָס אין דער היים האָט זיך אָבגעטהון. מ׳האָט אַרויסגערופען אַ דאָקטאָר. ס׳האָט לאַנג געדויערט ביז ער האָט זי דערמונ-טערט. דער פאָטער האָט אויף זיך די האָר געריסען, ער האָט געוויינט, געשאָלטען אַלע אפּיקורסים, בעזונדערס אייך, מירקין... איהר האָט דאָס פון איהם געכאַפּט!—האָט ער צוגעגעבען שמייכלענדיג.

—נו, און איצט?

—איצט האָט זיך אויסגעלאָזט נאָך בעסער, ווי מ׳האָט זיך געקאָנט ריכטען. ווען סאָניע איז געקימען צו זיך, האָט זי קאַטעגאָריש געזאָגט, אַז אַזוי ווייטער לעבען קאָן זי נישט, אַז זי וועט זיך אויפהענגען... די מוטער איז געווען אויף איהר זייט, האָט זיך געבייזערט אויפ׳ן אַלטען, פערזיכערענדיג, אַז די יונגעלייט, וועלכע זענען געווען אין קראָם, האָבען קיין שום שלעכטס נישט געמיינט. נאָר גאָר בעזונדערס האָט ער געכאַפּט פון דער פלימעניצע...

—וואָס פאַר אַ פלימעניצע?

—היינט האָט דאָך בעדאָרפען זיין די תנאים, איצט האָ-בען זיי עס אָבגעלעגט אויף שבת און דאָס איז זעהר וויכטיג—אַלזאָ, איז אויף די תנאים געקומען צופאָהרען בעריאַשעווס אַ שוועסטער מיט איהרס אַ טעכטערל. נאָר, שוין איינמאָל אַ מיי-דעל—אַ פייער! אַ צינגעל—אַ חלף! זי האָט דאָס געגעבען דעם בעריאַשעווי׳ן און זי האָט איהם געבראַכט דערצו, אַז ער האָט

זיך אינגאַנצען פערלוירען, דערנאָך האָט ער זיך אויפגעכאַפּט, האָט אַ געשריי געטהון: „לאָזט מיך אָב! טהוט אייך וואָס איהר ווילט! דרעהט אייך אפילו דעם קאָפּ אָב!” ער האָט אַ שפּיי געטהון און איז אַנטלאָפען אין קראָם.

—איז עס דאָך, הייסט עס, גאָרנישט אַזוי שלעכט—האָט מירקין געזאָגט און האָט הלל'ן דערצעהלט דעם גאַנצען פּלאַן וועגען אַנטלויפען.

—אַ צו דרייסטער פּלאַן,—האָט הלל בעשלאָסען,—נאָר, „פקוח נפש דוחה שבת”...

—איצט ווענדט עס זיך נאָר, צי זי וועט איינוויליגען דערויף.—האָט מירקין געזאָגט.—ס'איז דורכאויס נויטיג זיך צו זעהן מיט איהר און וועגען דעם דורכשמועסען.

—דאָס איז איצט נישט אַזאַ שווערע זאַך.—האָט הלל געענטפערט.—צייט די פלימעניצע איז דאָ לאָזט מען זי שפּאַצירען. דאָס דאָזיגע מיידעל קאָן אַלץ פועל'ן! אַי, אַ מיידעל—אַ פייער!—האָט ער מיט התפעלות אויסגערופען.

—אויב אַזוי, דאַרף מען שוין אָנהויבען טהוען.—האָט מירקין געזאָגט.

—איהר, הלל, וועט אַהינגעהן און וועט זעהן אַז זי מיט דער פלימעניצע זאָלען גלייך דאָ אַהערקומען. ווי מיינט איהר, ס'איז מעגליך דאָס צו מאַכען?

—געוויס! נאָך דערצו, אַז דער פאָטער איז איצט אין קראָם!

הלל איז באַלד אַוועק און די חברים זענען געבליבען וואַרטען אויף דעם אונגעוועהנליכען בעזוך. מעהר פאַר אַלע איז ציפּאָרין געוועזען אויפגערעגט, כאָטש ער האָט זיך בעמיהט דאָס צו פערבאָרגען מאַכענדיג אַ פערזאָרגט אויסזעהן. ווי אגב אורחא האָט ער גענומען גלייכשטעלען זיינע אַרבייטס-כלים, צוגערוימט און בעהאַלטען די בגדים, וואָס האָבען זיך אַרומגעוואַלגערט.

פּייעוויטשעס שאַרף אויג האָט דאָס גלייך בעמערקט און ער האָט איראָניש געזאָגט:

—וואָס האָסטו עפּעס פּלוצלינג אין מיטען דרינען געגומען צורוימען אין צימער?

—כ׳רוים גאָרנישט צו... ס׳פּאַלט מיר גאָרנישט איין!—האָט ציפּאָרין שטאַרק רויט ווערענדיג געענטפערט.

—וואָס דערצעהלסטו מעשיות! כ׳זעה נישט אַז דו רוימסט צו? ווילסט זיך אויספיינען פאַר די מיידלעך? אַריסטאָקראַט!

—ביזט אַ גרויסער חזיר, אַז דו זאָגסט מיר אַזעלכע זאַכען!—איז ציפּאָרין שטאַרק אויפגעבראַכט געוואָרען.—וואָס פאַר אַנ׳אַריסטאָקראַט בין איך דיר? און אַז כ׳וואָלט אפילו צוגערוימט אין צימער—איז וואָס פאַר אַנ׳עבירה? מ׳דאַרף דאָך אַמאָל צורוימען אויך...

—אָבער פאַרוואָס גראָד איצט? האַ?—האָט זיך פייעוויטש מיט איהם געררייצט.

—נו, וועל איך טאַקי בפיון צורוימען! און אַז זיי וועלען קומען, וועל איך זיי מאַכען קאָמפּלימענטען דיר אויף צופיקעניש!—האָט ציפּאָרין בייז אויסגעשריען. פונדעסטוועגען האָט ער אויפגעהערט צו רוימען.

לב

אין אַ שעה אַרום איז אַריינגעקומען בעריאַשעוואַ, אַ הויך שלאַנק מיידעל, מיט אַ בלאַס געזיכט, מיט אַ דינע עטוואָס הויקערדיגע נאָז, גרויסע שוואַרצע אויגען פון וועלכע עס האָט אַרויסגעקוקט אַ קרענקליכע מידקייט. צוזאַמען מיט איהר איז געקומען איהר פלימעניצע ציפּע זוואולאָווין. אַ פלינק, קיילעכדיג דיק מיידעל, מיט זומערשפּרענקלעך אויפ׳ן פּנים, מיט לעבעדיגע אויגעלעך, מיט איבערטריבענע דרייסטע מאַנירען. זוואולאָווין איז אַריין די ערשטע, האָט זיך שנעל אַרומגעקוקט, דרעהענדיג פויגעלש מיט׳ן קעפּעל אין צלע זייטען, און האָט דרייסט געזאָגט:

—אָט זענען מיר געקומען!

נאָך איהר איז אַריין בעריאַשעװאַ, אַ דערשלאָגענע ניט אנ׳אראָבגעלאָזטען קאָפּ. ריכטענדיג זיך אויף אַ שמועס װעגען איהרע צרות און פיהלענדיג אַז אַלע װעלען זי בעדויערן, האָט זי אונבעװאוסטזיניג פאַר זיך אַליין נאָך פריהער אָנגענומען אַ געהעריגען אויסדרוק פון אַ דערשלאָגענעם אומגליקליכען קרבן. די יונגעלייט האָבען זיך גענצליך פערלוירען ביי די מיידלעכט אַריינקומען, האָבען גענומען זיך דרעהען איבער׳ן צימער און דריקענדיג זיי אונגעשיקט די הענד האָבען זיי אַלץ אינאיינעם איבערגע׳חזר׳ט: „זעצט זיך״!... „זעצט זיך״!...

—אָבער געהענדיג, האָב איך די גאַנצע צייט געציטערט װי אַ פיש, מורא געהאַט נישט צו טרעפען װעמען פון די בעקאַנטע אויפ׳ן װעג...—האָט בעריאַשעװאַ שטיל און אומעטיג געזאָגט.

—געװוען פאַר װאָס מורא צו האָבען!—האָט זװאולאָװין העלדיש אויסגעשריען.—איך בין געגאַנגען דרייסט װי אַ קאָזאַק!

און דרעהענדיג פויגעלש מיט׳ן קעפּעל האָט זי זיך נאָכאַמאָל אַרומגעקוקט אויף אַלע אַרום.

די מיידלעך האָבען זיך געזעצט אויף די נאַרעס און מירקין האָט זיך געזעצט קעגענאיבער זיי ביים טיש.

—איך געה... װאָס האָב איך דאָ צו טהון? האָט ציפּאָרין ברוגז׳דיג אַ זאָג געטהון.

—איך געה אויך...—האָט אולער אויך ברוגז׳דיג געזאָגט.—װאַרפענדיג אַ שנעלען מעלאַנכאָלישען בליק אויף בעריאַשעװאַ.

—איך אויך!—האָט קאָרנבלאַט זיך דערפרעהט.—כ׳װעל געהן אין גאָרטען, כ׳װעל זיך דאָרט לערנען די סלאַװיאַנישע גראַמאַטיק.

און איינציגװייז זיך אַרויס׳גנב׳ענדיג, זענען אַלע דריי אַרויס פון שטוב.

—גוט װאָס איהר זייט געקומען,—האָט מירקין גענומען ריידען קומענדיג צו זיך נאָך דער ערשטער בערוישונג.—מיר װעלען איצט בעטראַכטען, װאָס צו טהון...

—איהר דאַרפט װעגען דעם טראַכטען! איהר דאַרפט איהר

אַנ׳עצה געבּען! איהר דאַרפט זי ראַטעווען! איהר הערט!—האָט זוואולאָווין ענטשלאָסען אויסגעשריען.—וואָרים אַז נישט וועט זי זיך אַ מעשה אָנטהון! נישט אמת, סאָניטשקע?—האָט זי ווייך צוגעגעבּען, קוקענדיג סאָניע׳ן אין פּנים אַריין מיט אַזאַ מינע, ווי זי וואָלט פאַר זיך געהאַט אַ שווער קראַנקען.

סאָניע האָט נאָך מעהר אַראָבּגעלאָזט דעם קאָפּ און האָט אָבּגעזיפצט.

—איהר קאָנט זיך נישט פאָרשטעלען, וואָס פאַר אַ שרעקליכע צרות זי טראָגט איבּער!—האָט זוואולאָווין אַריינקומענדיג אין אַזאַרט אויסגערופען.—ווען איך וואָלט היינט נישט געווען, ווייסט איין גאָט, וואָס עס וואָלט פאָרגעקומען! איהר פערשטעהט? עפּעס עטליכע יונגעלייט זענען אַריינגעקומען אין קראָם און דער פעטער, דער משוגע׳נער האָט זיך איינגערעדט, אַז זיי האָבּען געהאַט בדעה מקדש צו זיין זי! וואָס זאָגט איהר נישט צו דער געשיכטע? כ׳זאָג אייך, ווען איך וואָלט נישט געווען, וואָלט פאָרגעקומען כ׳ווייס אַליין נישט וואָס! נאָר איך האָבּ איהם געגעבּען, דעם פעטער! איך האָבּ פאַר איהם קיין מורא נישט! איך האָבּ פאַר קיינעם קיין מורא נישט! איך בּין אַ קאָזאַק!

סאָניע האָט אויפגעהויבּען דעם קאָפּ און אָנקוקענדיג שאַרף מירקינען, האָט זי איהם געגעבּען צו פערשטעהן, אַז זוואולאָווין ווייסט גאָרנישט פון דעם פּלאַן מיט׳ן מקדש זיין. מירקין האָט זי פערשטאַנען און האָט זיך איבּערגעקוקט מיט בּייעוויטש׳ן.

—הערט אויס,—האָט זיך מירקין געווענדט צו סאָניע׳ן איבּעררייסענדיג זוואולאָווי׳ן אין מיטען שנעלען ריידען.—מיר האָבּען דאָ בּעטראַכט אייער לאַגע. איצט קלערט איהר נאָר, ווי אַזוי פּטור צו ווערען פון דעם חתן, וועלכען מ׳שדכנ׳ט אייך. נאַטירליך אַז דאָס איז איצט דער עיקר! אָבער דאָס איז דאָך נאָך נישט אַלץ פאַר אייך! לאָמיר זאָגען, אַז עס האָט זיך אייך איצט איינגעגעבּען פּטור צו ווערען פון דער צרה. און וואָס ווייטער? אין אַ חודש אַרום וועט זיין אַ צווייטער שידוך, אַ צווייטע צרה. און אין אַלגעמיין, וואָס איז עס פאַר אַ לעבּען?..

—איהר זאָגט דאָס מיר?—האָט סאָניע שוואַך אַ שמייכעל געטהון.—איהר ווייסט דאָך נישט קיין הונדערטסט חלק פון דעם וואָס איך לייד! כ׳וועל אייך נאָר דערצעהלען...

—וואַרט! איך וועל בעסער פון דיר דערצעהלען! כ׳זאָג אייך...—האָט זוואָלאָווין מיר שנעל איבערגעריסען.

סאָניע אָבער האָט זי ווייך אָנגענומען ביי דער האַנד און איבערגעשלאָגען איהר:

—ניין, ציפּע, איך וועל בעסער דערצעהלען... וועגען אייגענע ליידען קאָן יעדער גוט דערצעהלען... ווי איך האָב פריהער געלעבט,—האָט זי זיך געווענדט צו מירקינען—ווייסט איהר דאָך גאַנץ גוט. כ׳האָב געמוזט זיך בעהאַלטען, מאַסקירען, אָבער דאָס אַלץ איז נאָך געווען אַנ׳אמת׳ער גן-עדן אין פער-גלייך מיט דעם וואָס האָט זיך שפּעטער אָנגעהויבען... אין שטאָדט זענען אַרומגעגאַנגען וועגען מיר פּליאָטקעס. יעדען טאָג האָט זיך בעוויזען אַנ׳אַנדערע קרוב׳טע, אָדער אַ בעקאַנטע און איינגערוימט דער מאַמען, אַז אין שטאָדט בערעדט מען מיך, אַז איך בין נישט קיין גאָטספורכטיגע, אַז כ׳פיהר בעקאַנטשאַפט מיט בחורים, נאָך דערצו מיט די „היינטיגע”, אַז מען האָט מיך געזעהן שפּאַצירען אין „קריסטליכען געגענד”. מיינע חבר׳טעס האָבען בעקומען אָנצוהערעניש פון זייערע עלטערן נישט צו שפּאַצירען מיט מיר און אפילו זיך נישט צו גריסען מיט מיר... דער טאַטע האָט אָנגעהויבען צושטעהן צו מיר מיט קשיות, פאָרווירפען און זידלערייען. ביז ער האָט מיך איינמאָל געכאַפּט שפּאצירען מיט מייעראָוו׳ן... כ׳קאָן מיך נישט אָהן שוידער דער-מאָהנען וועגען דעם! דורך צוויי גאַסען האָט ער מיך געפיהרט ווי דורך אַ בראַנד, האַלטענדיג מיך פעסט פאַר דער האַנד און גלייך ווי מיר זענען אַריינגעקומען אין שטוב, האָט ער אַ גע-שריי געטהון: „מיאוסע בריאה! חציפה!” און האָט מיר דער-לאַנגט צוויי פייערדיגע פעטש... עס האָט זיך מיר דאַן אויסגע-דוכט, אַז איך ווער אינגאַנצען פערברענט און אַז אַרום מיר איז אַ העלישע שרפה, כ׳האָב גענומען לויפען איבער׳ן צימער ווי אַ משוגע׳נע און געשריען: „אוי, ס׳ברענט! לעשט!” כ׳האָב

געמיינט, אַז כ׳וועל פון זינען אַראָב... נו, און דערנאָך האָט זיך אָנגעהויבען דאָס ריכטיגע גיהנום. זיי האָבען פון מיר קיין אויג נישט אַראָבגעלאָזט, זיין האָבען מיר קיינמאָל נישט ערלויבט אַליין פון שטוב אַרויסצוגעהן. דער טאַטע האָט די גאַנצע צייט אונאויפהערליך געטאָטשעט, איראָניזירט, זיך גע-רייצט, געדראָהט און געזידעלט. די מאַמע ווידער האָט געמו-טשעט מיט איהרע טרעהרען און אַ צוגאָב צו אַלעם איז נאָך צוגעקומען דער דאָזיגער חתן... דאָס אַלץ איז שוין איבער די מענשליכע כחות! טיילמאָל לאָזען זיך שוין די הענד אַראָב, איך ווער ווי פערשטיינערט, גלייכגילטיג צו אַלעם: זאָל דער טאַטע שלאָגען, זאָל ער מיך בעגראָבען לעבעדיגערהייד, זאָל ער מיך חתונה מאַכען פאַר אַ פערשלעפטע קרענק. טיילמאָל נאָר פרעסט זיך דאָס האַרץ אַזוי צונויף פון וועהטאָג און עס ווילט זיך אַזוי לעבען...

סאָניע, וואָס האָט די גאַנצע צייט גערעדט נישט הויך, אָבער מיט אַ טיף געפיהל, האָט מיט אַמאָל אָבגעהאַקט און אין איהר שטימע האָט זיך געהערט געוויין, דערנאָך האָט זי זיך אויסגעגלייכט, אַראָבוואַרפענדיג פון זיך דאָס אויסזעהן פון אַ דערשלאָגענע הילפלאָזע און האָט זיך מוטיג ארומגעקוקט.

די ערצעהלונג האָט געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק אויף מירקינען און אויף פייעוויטש׳ן. דער ערשטער איז געזעסען אונבעוועגליך, נישט אַראָבלאָזענדיג זיין שטרענגען בליק פון סאָניען. פייעוויטש איז אויפגערעגט געגאַנגען הין און צוריק איבער׳ן צימער און האָט נערוועז געוואָרפען מיט די האָר. אפילו זוואולאָווין איז שטיל געוואָרען, אַדורכגענומען מיט׳ן איינדרוק פון דער ערצעהלונג און דרעהענדיג פויגעלש מיט׳ן קעפעל האָט זי מיט ערשטוינטע אויגען זיך אַרומגעקוקט דאָ אויף מירקינען, דאָ אויף פייעוויטש׳ן. און ווען סאָניע האָט גע-ענדיגט, האָט זי זיך שוין נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָט האַלב טראַגיש, האַלב טריאומפירענדיג אויסגעשריען:

—נו? איהר האָט געהערט? איצט פערשטעהט איהר שוין? איצט הערט איהר שוין?

לג

מירקין האָט ווייטער געקוקט דורכדרינגליך אויף סאָניע׳ן. און מיטאַמאָל האָט ער זיך אויפגעהויבען פון אָרט און מאַכענ-דיג עטליכע טריט איבער׳ן צימער איז ער געבליבען שטעהן און האָט קאַטעגאָריש און האַרט געזאָגט:

—איהר דאַרפט אַנטלויפען פון דער היים. דאָס איז די איינציגע רעטונג פאַר אייך!

זוואולאָווין איז אַזש אונטערגעשפרונגען פון איהר אָרט און האָט מיט אַ פּאָר קיילעכדיגע אויגען, וועלכע האָבען אויס-געדריקט שרעק און ערשטוינונג געוואָרפען בליקען אויף מיר-קינען. סאָניע האָט איהם אויפמערקזאַם און פרעגענדיג אָנגע-קוקט.

—איהר זאָגט: אַנטלויפען?—האָט זי פערוואונדערט גע-פרעגט.

—יאָ! אַנטלויפען!—האָט מירקין פעסט איבערגע׳חזר׳ט.— בעטראַכט נאָר: לאָמיר זאָגען אַז עס איז געשעהן אַ נס און דער תכשיט, וועלכען מ׳וויל אייך געבען פאַר אַ חתן איז ערגעץ פערלוירען געגאַנגען. לאָמיר אויך זאָגען, אַז מ׳וועט אייך לעת עתה צורוה לאָזען מיט אַנדערע חתנים און מ׳וועט אייך אויך אויפהערען מוטשען. וואָס פאַר אַ ציל אָבער וועט איהר דער-גרייכען? אין בעסטען פאַל—וועט אייך געלונגען בגנבה איבער-צולעזען נאָך עטליכע ביכלעך. און ווייטער וואָס? אייביג קאָן מען דאָך נישט קעמפען. און סוף כל סוף וועט אייך דער פאָ-טער איינברעכען, וועט אייך נויטען חתונה צו האָבען און עס וועט פון אייך ענדגילטיג אַ תל ווערען... אין דער צייט, וואָס איהר וואָלט געקאָנט ווערען אַ דענקענדער מענש! יאָ!—האָט ער געענדיגט ענערגיש.—איהר מוזט אַנטלויפען פון דער פינסטער-ניש! אַנטלויפען!

מירקינס רייד האָבען טיף געריהרט סאָניע'ן, נאָר זי האָט ווייטער געצווייפעלט:

—גוט... נאָר ווי אַזוי?... וואוהין לויפען?... צו וואָס?

—ווי הייסט: צו וואָס?—האָט מירקין אויסגעשריען,—כּדי צו לערנען זיך, כּדי צו ענטוויקלען זיך! אַנטלויפען צום ליכט, צו אַ ניי פריי און בעסער לעבען! צי דען קאָן זיך אַ פרוי נישט אַזוי ענטוויקלען ווי אַ מאַן? פאַר אייך איז דאָס אַ נייעס, דערפאַר ווייזט עס אייך אויס אַזוי ווילד און שרעקליך. אָבער אין דער ווירקליכקייט איז אין דעם גאָר קיין ווילדעס און קיין שרעקליכעס נישטאָ! איך קען אַ געוויס רוסיש מיידעל, וועלכע האָט בעשלאָסען צו אַנטלויפען פון דער היים און ווייסט איהר וואוהין זי וויל אַוועק? קיין אויסלאַנד! און וועט דאָרט אַריינטרעטען נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי אין אוניווערזיטעט!—האָט ער הויך און פייערליך אויסגעלאָזט.

—ווער איז זי? ווער?—האָט זוואולאָוויק שנעל אויסגערופען.

—איהר קענט זי נישט,—האָט איהר מירקין טרוקען צוגעוואָרפען און ווענדענדיג זיך צו סאָניע'ן, האָט ער ווייטער זיכער און איבערצייגענד גערעדט.—געוויס! שוין צייט אַז אויך מיידלעך זאָלען צערייסען זייערע קייטען און שטרעבען צום בילדונגס-קוואַל. דער עיקר—נישט מורא האָבען! און נישט אָבשטעלען זיך דערויף, וואָס קיינער האָט נאָך דאָס נישט געטהון. איינער מוז דאָך מאַכען דעם ערשטען אָנהויב. און זעהט איהר, אויב איהר וועט זיך בעשליסען צו אַנטלויפען, וועלען גלייך אויך אַנדערע מיידלעך אָנהויבען צו לויפען פון די עלטערן זיך לערנען. איהר וועט נישט נאָר זיך רעטען, נאָר איהר וועט אויך פאַר אַנדערע עפענען אַ וועג צום ליכט.

סאָניע האָט אויסגעהערט מירקינען מיט אַ פערהאַלטענעם אָטעם, שלינגענדיג דורשטיג יעדעס וואָרט. און פּלוצלינג האָט זי מיט אַ שטאַרקע בעוועגונג אַראָבגעוואָרפען דאָס טיכעל פון די פּלייצעס און אויפשטעלענדיג זיך האָט זי אָנגעקוקט מירקי-

ב ן מיט גלאַנציגע אויגען פון ענטציקונג און בעגייסטערונג אוז געזאָגט:

—איך הער אייערע רייד ווענען אַ נײַ לעבען—און עס דוכט זיך מיר, אַז דאָס איז אַ חלום, אַ מעשה׳לע פון „טויזענד און איין נאַכט״, פּונקט ווי איהר וואָלט געשילדערט דאָס גן-עדן, וועלכעס איז נישטאָ און וועלכעס קאָן נישט זײַן אויף דער ערד! וואָס? איך וועל מיטאַמאָל ווערען אַ פרײַע, האָבען די מעגליכקייט צו לערנען זיך און אַ ענטוויקלען זיך? דאָס קאָן גאָרנישט אַרײַן אין מײַנע געדאַנקען, מײַן האַרץ זאָגט זיך אָב דאָס צו פערנעהמען...

—אָט נעהמט אייך אַ בײַשפּיל פון אונז,—האָט זיך פּייע-וויטש אָנגערופען.—גיט אַ קוק, ווי מיר לעבען. מיר האָבען דאָך אויך געלעבט אַמאָל בײַ עלטערן און געווען געשמידט הענד און פיס. און איצט? איהר זעהט!—האָט ער טריאומפירענדיג אויסגעשריען.

—ווען דאָס זאָל מעגליך זײַן! ווען דאָס זאָל מעגליך זײַן—האָט בעריאַשעווא ווי אין שלאָף גערעדט.

—נישט נאָר מעגליך, נאָר דאָס איז אויך נויטיג!—האָט מירקין פעסט געזאָגט.—איהר דאַרפט זיך בעשליסען אויף דעם שריט!

—דו דאַרפסט זיך בעשליסען!—האָט זוואולאָווין אונגעריכט פאַר זיך אַליין און ווייט נישט מיט קיין ענטשלאָסענער שטים אויסגעשאָסען און האָט זיך ערשטוינט אַרומגעקוקט.

סאָניע איז געזעסען שווייגענדיג, טיף פערטראַכט.

—בעשליסען זיך... בעשליסען זיך איז נישט שווער,—האָט זי לאַנגזאַם געזאָגט—איך וואָלט זיך אויף אַ מעהר געפעהרליכערן שריט בעשלאָסען. נאָר... וואָס וועט זײַן מיט דער מאַמען? פאַר איהר וועט דאָס זײַן אַ שרעקליכער קלאַפּ! זי וועט מיינען, זי וועט אפילו זיכער זײַן, אַז איך בין אַוועק שמד׳ן זיך. און וואָס וועט זײַן, אויב זי וועט דאָס נישט איבערלעבען?...—האָט זי שטיל צוגעגעבען און האָט מיט איהרע ברייט געעפענטע אויגען געקוקט אויף מירקינען.

עטליכע מינוט האָט איהר קיינער נישט געענטפערט—און אין צימער איז געווען אַזאַ טויטע שטילקייט, פונקט ווי אַ שאָטען פון טויט וואָלט דאָ זיך דורכגעשלייכט.

—נאַרישקייטען!—האָט מירקין פלוצלינג אויסגערופען.—עלטערן לעבען נישט נאָר אַזוינע אומגליקען איבער! זיי לעבען אויך איבער דעם טויט פון זייערע קינדער. זאָרגט אייך נישט, זיי וועלען זיך שוין דערוויסען, אַז איהר האָט זיך נישט געשמד׳ט. און אַז עס וועט פאַר זיי קלאָר ווערען, אַז זיי קאָנען אייך נישט נויטען צו לעבען אויף זייער שטייגער, וועלען זיי זיך בערוהיגען און שלום מאַכען מיט דער צרה אויך! כ׳פערזיכער אייך! דיזעלבע געשיכטע איז מיט אונז פאָרגעקומען. אונזערע מוטערס האָבען אונז אויך געזאָגט: „מיר וועלען דאָס נישט איבערלעבען!״ און דאָך האָבען זיי עס יאָ איבערגעלעבט און שלום געמאַכט מיט אַלעם.

—זאָל זיין וואָס עס וויל!—האָט סאָניע פעסט און ענטשלאָסען געזאָגט.—כ׳הויב אָן אַ נײַ לעבען! זאָגט! וואוהין לויפען? ווי אַזוי לויפען? איך בין גרייט אויף אַלעם! איך האָב זיך שוין פעסט ענטשלאָסען!

—אָט אַזוי! אַזוי—איז גוט!—האָט פייעוויטש נערוועז רייבענדיג די הענד אויסגערופען און האָט גענומען לויפען איבער׳ן צימער.

—איך מיין,—האָט מירקין גענומען ריידען צו דער זאַך,—אַז אַמבעסטען וואָלט געווען צו פאָהרען אין קישעניעוו. איך האָב דאָרט עטליכע בעקאַנטע וועלכע וואָלטען אייך צוגעהאָלפען זיך איינאָרדענען. דאָרט איז פערהאַן אַנ׳אַקושערין-שולע. צייט אַ האַלב יאָהר וועט איהר בעוויזען זיך צוגרייטען... אַ פראַגע איז נאָר: פון וואָס וועט איהר לעבען?

—לעבען? כ׳וועל נישט שטאַרבען פון הונגער,—האָט סאָניע רוהיג געענטפערט.—דערפאַר שרעק איך זיך נישט. איך קען נייען, אויסהעפטען, אפשר וועל איך אויך בעקומען עפעס אַנ׳אורא̈ק. און באין ברירה, אַז ס׳וועט אויסקומען צו צוהונגערן, איז אויך קיין גרויס אומגליק נישט...

—פאַר דריי יאָהר בין איך אַנטלאָפען פון דער היים מיט אַכט קאָפּיקעס אין קעשענע און בין נאָך ביז איצט נישט גע-שטאָרבען פון הונגער!—האָט זיך פייעוויטש אָנגערופען.

—געוויס!—האָט מירקין זיכער איינגעשטימט.—דערפאַר איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען... קישעניעוו איז נישט קיין דאָרף. עס זענען דאָרט דאָ אונזערע מענשען—איהר וועט נישט פער-פאַלען ווערען...

—יאָ!—האָט זיך סאָניע געכאַפּט.—איך האָב דאָך נישט קיין גראָשען אויפ׳ן וועג. ב׳האָב עטליכע גאָלדענע חפצים, פינגערלעך, אויערינג, אַ בראָשקע... אָבער דאָ קאָן איך דאָך זיי נישט פערקויפען... אין קישעניעוו וועל איך זיי פערקויפען. כ׳וועל דערפאַר בעקומען אַ רובל זעכציג, אָדער נאָך מעהר. ס׳איז נישט מעגליך דערווייל ביי וועמען צו באָרגען?

די יונגעלייט האָבען געפּרובט זיך דערמאָהנען, ביי וועמען מען וואָלט געקאָנט לייען. מירקין האָט זיך דערמאָהנט אָן שיפּרינען, און ער האָט זיך נאָכאַמאָל פאָרגעוואָרפען פאַרוואָס ער האָט זיך מיט איהם צעקריגט.

—אפשר ביי שיינבורג׳ן?—האָט פייעוויטש אונענטשלאָסען געפרעגט.—ער איז דאָך רייך! ער האָט, דוכט זיך, בעקומען פינף טויזענד רובל נדן?

—וואָס רעדסטו!—האָט זיך מירקין געוואונדערט.—שיינבורג וועט קיין צוואַנציג קאָפּיקעס נישט אַוועקבאָרגען! ער איז אַ גרויסער משכיל, נאָר וואָס שייך געלד, איז ער האַרט ווי שטיין.

—דו וועסט קאָנען אַרויסנעהמען פון קראָם-טיש!—האָט זיך זוואולאָווין פלוצלינג אָנגערופען.—פששש! אַ גרויסע זאַך! ס׳איז דאָ פאַר וואָס מורא צו האָבען!... איך נעהם שטענדיג צו ביסלעך פון קראָם-טיש און האָב גאָר קיין מורא נישט...

—ניין! דאָס טויג נישט!—האָט זיך מירקין אָבגעשאָקעלט.

—נאָך דאָס וואָלט געפעהלט!—האָט בעריאַשעוואַ מיט אַני-אומעטיגען שמייכעל צוגעגעבען.—דער טאַטע וואָלט געזאָגט, אַז איך האָב איהם בע׳גנב׳עט.

—אָט וואָס,—האָט זיך פייעוויטש דערמאָהנט.—דוכט זיך, אַז דער נייער, וועלכער איז נעכטען געקומען צופאָהרען האָט געלד...

—יאָ! ריכטיג!—האָט זיך מירקין דערפרעהט.—ער האָט זעקס אָדער זיבען רובל, אויסער דעם האָט ער נאָך מיטגעבראַכט צוויי פּאָר תּפילין, פאַר וועלכע מ׳קאָן בעקומען אַכט רובל... הייסט עס, אַז וואָס נוגע געלד האָט איהר זיך נישט וואָס צו זאָרגען. איצט דאַרפט מען בעשליסען ווען צו פאָהרען...

—וועגען דעם איז אויך נישטאָ וואָס לאַנג צו קלערען,—האָט סאָניע געזאָגט.—אויף שבת צו נאַכטס איז בעשטימט די תּנאים. היינט איז שוין דאָנערשטאָג. הייסט עס, אַז מאָרגען מוז איך שוין פאָהרען.

אָבער דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזען נאָך אַ שוועריגקייט. דער צוג געהט אָב איינס בייטאָג; און אין דער צייט אָבצופאַהרען פון שטאָדט-וואָקזאַל וואו עס איז שטענדיג דאָ פיל יודען איז פשוט נישט מעגליך. עס איז דעריבער געבליבען, אַז סאָניע וועט אַוועק אויף דער נאָהנטסטער סטאַנציע, אַ פער-צעהן וויאָרסט פון מ. און דאָרט וועט זי זיך איינזעצען אין דער באַהן. איצט ווייטער האָט זיך אַרויסגעוויזען אַ נייע מניעה, ווי אַזוי אַוועקצוגעהן פרייטאָג אָדער שבת אינדערפריה אונבע-מערקט פון שטוב?

—אָט וואָס!—האָט זיך מירקין אָנגערופען.—אַמבעסטען וועט זיין, אַז איהר וועט אַוועק פון שטוב פרייטאָג צו נאַכטס נאָכ׳ן עסען, ווען אַלע לעגען זיך שלאָפען. איך וועל אייך אָבוואַר-טען אויף אַ בעשטימט אָרט און וועל אייך אַוועקפיהרען צו מיינע אַ בעקאַנטע... אַ קריסטין... איהר וועט ביי איהר איבער-נעכטיגען און באַלד פאַרטאָג וועט איהר מיט אַנ׳אַרומגעהילט פנים אַוועקפאָהרען אויף דער סטאַציע... כ׳דאַרף אפילו פריהער איבערריידען מיט דער בעקאַנטער, אָבער זי וועט בעשטימט גערן טהון אַלץ וואָס ס׳איז נויטיג...

—נו, איז גוט—האָט סאָניע אויסגערופען.—הויב איך,

הייסט עס, אָן אַ נײַ לעבען!... ווי גרינג און ליכטיג עס איז איצט אויף דער נשמה!...

—אין אַ מזל'דיגער שעה!—האָט מירקין לעבהאַפט געזאָגט.— דער עיקר—דרייסט און אָהן שרעק געהן פאָראויס צום נייעם לעבען!

—צום נייעס לעבען!—האָט איהם פייעוויטש נאָכגעזאָגט.

וועןביידע מיידלעך זענען אַרויס, האָט זיך זוואולאָווין אָבגעשטעלט און מיט אַ טאָן פון פאָרוואורף האָט זי צעטראָגען אויסגערופען.

—איך פערשטעה נישט! הייסט עס, אַז דו וועסט ווירקליך אַוועק פון דער היים... און דערנאָך וועט דער פעטער זאָגען, אַז איך האָב דיך צוגערעדט דערצו?...

—ווייסטו וואָס?—האָט זיך טאָניע נישט פערלוירען.—רייד צו דיין מוטער, זי זאָל נאָך היינט מיט דיר צוריק אַהיימפאָה־רען. זי פאָלגט דאָך דיך. דו ביזט דאָך אַ קאָזאַק! אַלזאָ, צי־פעלע, וועסט דאָס טהון!

—וואָס מיינסטו, איך וועל עס טאַקי טהון! מיר וועלען נאָך היינט אַוועקפאָהרען, כדי דער פעטער זאָל מיר נישט קאָ־נען אויפוואַרפען... דו וועסט זיך שוין אַליין אַנ'עצה געבען...

ווען מירקין און פייעוויטש זענען אַליין געבליבען, האָ־בען זיי זיך איבערגעקוקט מיט שטאָלצע און בעגייסטערטע בליקען.

—נו, וואָס זאָגסטו דערצו? די וועלט געהט נאָך נישט אונטער! ס'לוינט זיך נאָך צו לעבען אויף דער וועלט!—האָט מירקין טריאומפירענד אויסגערופען.

—וואָס פאַר אַ מיידעל! וואָס פאַר אַ מענש!—האָט פייע־וויטש הייס אויסגעשריען.—איך האָב זיך גאָרנישט פאָרגעשטעלט, אַז זי איז אַזאַ דרייסטע, אַזאַ קלוגע... אַנ'עכטער מאַנספערשוין! עהרען וואָרט!

—יאָ, אַ נײַ לעבען קומט אָן, אַ נײַ לעבען!—האָט מירקין פער'חלום'ט געזאָגט און ווי ער וואָלט געקומען צו זיך האָט ער שנעל צוגעגעבען:

—לויף גלייך צו אייזערמאַנען, דערנאָך... נאָך ערגעץ וואו...—האָט ער שטיל צוגעגעבּען און איבּער זיין געזיכט איז אַ שאָטען אַריבּער.

ער איז שנעל אַרויס. פּייעיוויטש איז נאָך לאַנג אַרומגע־גאַנגען איבּער׳ן צימער ריידענדיג צו זיך אין געדאַנק: „אַ זעל־טענער מענש!״ „אַנ׳אמת׳ער מאַנספּערשוין!״ און אַליין נישט בּעמערקענדיג האָט ער שטיל גענומען אונטערבּרומען מיט׳ן יום-טוב׳דיגען ניגון פון „אתּה נגלית״:

יעדו לי נאָטשיו פּאָ או-אוליצע טיע-ע-עמנאָי
בּו-וריו-ל׳ זאַ-אַסלישו יאַ וו פּאַ-אַ-אַסמורני דיען׳...

לד

בּעזעצענדיג זיך אין דער נייער דירה האָט אייזערמאַן מיט אַ געוואַלדיגען אימפּעט גענומען זיך צום לערנען. דעם ערשטען טאָג האָט ער אָהן הפסקה געלערנט פון דער פריה אָן בּיז שפּעט אין דער נאַכט, פערגעסענדיג אָן עסען, אָן טרינ־קען און אָן אָברוה. אין משך פון דעם טאָג האָט ער שטאַרק געבּיטען די מיינונג וועגען קאַפּלונערס מעטאָד פון לערנען. אין די לעקציעס, וועלכע קאַפּלונער האָט איהם אויפגעגעבּען האָט ער אומגעריכט געפונען אַ גרויסען אינטערעס און אַ בּע־זונדערן רייץ. דאָס איבּערגעבּען מיט אייגענע ווערטער אויף רוסיש דאָס מעשה׳לע „פּריזנאַטעלני וואַניאַ״, האָט אייזערמאַנען שטאַרק פערנומען מיט די שוועריגקייטען דערפון; און צונויפ־שטעלענדיג מיט אונגעהויערן מיה „רוסישע פראַזען״, וועלכע זעַנען, נאַטירליך, נישט געווען קיין „פראַזען״ און נישט קיין „רוסישע״—האָט ער זיך כּסדר געטראַכט: „גוט! אויסגעצייכענט!״ אַז עס קומט דיר עפּעס שווער אָן, דאַן פיהלסטו דעם „טעם פון לערנען״. זאָל טאַקי קאַפּלונער מיר נישט ערלויבּען אויס־ריידען אַ וואָרט אויף יודיש! זאָל ער מיר בּרעכען די צונג

מיט אַזעלכע שווערע ווערטער ווי „ציז‟. זאָל ער! וואָס שווע-רער, אַלץ בעסער, אַלץ אינטערעסאַנטער און נוצליכער!

אויף צומאָרגענס איז אייזערמאַן אַ מוטיגער און זיכערער אין זיך אַוועק צו קאַפּלונער׳ן אויפ׳ן אוראָק. פיהלענדיג אין זיך אַ צופלוס פון ענערגיע, איז ער געגאַנגען מוטיג, ווי אַ העלדישער סאָלדאַט אויף אַנ׳ענטשידענער שלאַכט, מיט די רו-סישע לעהר-ביכלעך און ער איז געווען זיכער אין זיין זיג.

ביי קאַפּלונער׳ן אין צימער האָט אייזערמאַן געטראָפען אויסער דעם לעהרער, אויך זיין פאָטער. אַנ׳עלטערער מענש, מיט אַ בייכעל, מיט אַ קיילעכדיג אונטערגעשוירען בערדעל און אין גאָלדענע ברילען. ער איז געשטאַנען אָנגעשפאַרט אָן דער וואַנד מיט איין האַנד אַרונטער און אין דער צווייטער האָט ער געהאַלטען אַ גראָבען ציגאַר. קאַפּלונער—דער זוהן איז געזעסען ביים טיש מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטען קאָפּ און אויסגעהערט דעם פאָטערס רייד, שטרייכענדיג פערטראַכטערהייד מיט בלייפעדער איבער אַ פּאַפּיר.

ווען אייזערמאַן איז אַריינגעקומען האָט קאַפּלונערס פאָ-טער גראָד שאַרף און איבערצייגענד גערעדט:

—און איך זאָג דיר פונדעסטוועגען נאָכאַמאָל, אַז ס׳איז דורכאויס נויטיג צו האַלטען שטאַט...

און דערזעהענדיג אייזערמאַנען האָט ער געפרעגט:

—דאָס איז דיין נייער שילער?

—יאָ! האָט דער זוהן אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, ווי ער וואָלט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, געענטפערט און אויפשטע-לענדיג זיך, האָט ער טרוקען געזאָגט:—איך וועל איצט מיט איהם מאַכען דעם אוראָק!

—ס׳מאַכט נישט, ער וועט עטוואָס אונטערוואַרטען,—האָט דער פאָטער זיך אָנגערופען און אויף זיין געזיכט האָט זיך בעוויזען אַזאַ אויסדרוק, ווי ער וואָלט דערפיהלט אין מויל אַ שלעכטען טעם פון טאַבאַק.—זעץ זיך!—האָט ער צוגעגעבען ווענ-דענדיג זיך צו אייזערמאַנען.

ביים יונגען קאַפּלונער איז אויפ׳ן פנים דורכגעלאָפען אַ

שאָטען פון אונצופרידענהייט. אָבער ער האָט פערשוויגען און האָט נישט גערן געפרעגט:

—כ׳פערשטעה נישט, וואָס דו רופסט אָן „שטאַט”? געהן אַלע טאָג אין שוהל—דאָס איז לויט דיין מיינונג „שטאַט״?

—קיינער זאָגט דיר נישט, דו זאָלסט געהן אַלע טאָג אין שוהל—האָט דער פאָטער אונצופרידען געענטפערט.—דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז אין דער וואָכען געה איך אויך נישט אין שוהל. אָבער יום-טוב און טיילמאָל אויך שבת דאַרף מען געהן אין שוהל אַריין.

—אָבער נאָך וואָס? איך פרעג דיך: נאָך וואָס? כדי צו בעטען גאָט אויף „טוי און רעגען”? דאָס איז דאָך צביעות!

—ס׳איז גאָרנישט קיין צביעות! אין דער גאַנצער שטאָדט ווייסט מען גאַנץ גוט, דאָס איך בין נישט קיין פרומער און דאָך געה איך שבת אין שוהל אַריין. אַ מענש מוז זיך איינמאָל פאַר אַלעמאָל שטעלען אין בעשטימטע גרעניצען, כדי מען זאָל אויף איהם נישט קוקען ווי אויף אַ הפקר-מענש, מען זאָל אויף איהם נישט טייטלען מיט די פינגער...

—ניין! איך פרעג דיך עפעס אַנדערש!—האָט איהם דער זוהן היציג איבערגעריסען.—ערקלער מיר, פאַרוואָס אייגענטליך שטעלסטו די גרעניץ גראָד דאָ? פאַרוואָס, למשל, רעכענסטו, אַז בפרהסיא טרינקען טעה פון סאַמאָוואַר אום שבת מעג מען און רויכערן אַ פאַפּיראָס איז לויט דיר, פערבאָטען? פאַרוואָס?

—כ׳זאָג דאָך דיר פאַרוואָס. דערפאַר, ווייל אַ מענש מוז זיך איינמאָל פאַר אַלעמאָל שטעלען אַ בעשטימטע גרעניץ. אַ מענש וועלכער האָט קיין שום גרעניצען נישט, קאָן גאָט ווייסט, צו וואָס קומען!

דער זוהן האָט אונגעדולדיג געהויבען מיט די אַקסלען און האָט גאָרנישט געענטפערט.

—האָסט שוין אַמאָל געזעהן,—האָט דער פאָטער נאָך אַ ווייל שווייגען ווייטער גערעדט,—ווי יונגלעך לאָזען זיך ווינטער-צייט אַראָב פון אַ באַרג אויף גליטשערס?

—נו?

—האָסט געזעהן?... און אָט ווען כ׳קוק אויף אייך—אויף דיר און דיינע חברים,—שטעלט זיך מיר פאָר, אַז אויך איהר פליהט פון אַ גליטשיגען באַרג אַראָב! דאָס יונגעל אויף די גלי-טשערס מיינט אויך געוויס, אַז דאָס, וואָס ער פליהט פון די בערג אַזוי געשווינד איז עס פון זיין אייגענעם ווילען און שכל; און ערשט דאַן ווען ער קלאַפּט זיך אָן מיט׳ן גאַנצען אימפּעט אָן אַ שטיין אָדער אַ וואַנד, פערשטעהט ער ערשט, דאָס נישט ער האָט געקירעוועט מיט די גליטשערס, נאָר די גליטשערס מיט איהם...

—קעגען וואָס איז דער משל?...—האָט איהם דער זוהן אונגעדולדיג איבערגעריסען.

—וואַרט צו, ווערסטו הערען,—האָט איהם דער פאָטער אונ-צופרידען בעמערקט און אויף זיין געזיכט האָט זיך ווידער בע-וויזען דער אויסדרוק פונ׳ם אונאָנגענעהמען טעם אין מויל.— איהר פליהט אויך פון באַרג און מיינט, אַז דאָס איז אַזאַ חכמה אַ גרויסע, אָדער אַ העלדישקייט פון אייער זייט... און איך מיין, אַז ס׳איז פיל קלוגער לאַנגזאַם און פאָרזיכטיג אַראָבצוגעהן פון גליטשיגען באַרג, קאָנען זיך אָבשטעלען וואו מ׳דאַרף און ווען מ׳דאַרף! יאָ... איהר פערשטעהט דאָס נישט! איהר טראַכט זיך, אַז מ׳דאַרף ווי ווייט שנעלער צעברעכען אַלע צוימען. מיט דריי טעג צוריק בין איך אַריין צו מאַקסימאָוויטש׳ן און האָב דאָרט געטראָפען דיין קעוועש׳ן עסען חזיר... אַ שנעק, נאָך פון דער ערד נישט אַרויסגעוואַקסען, אַ זוהן פון אַנ׳איזוואָזטשיק, קאָן אפילו רעכט קיין עברי נישט,—און גלייך ווי ער איז נאָר אין גימנאַזיע אַריין, כאַפּט ער זיך שוין עסען חזיר! ער האָט אַ העלדישקייט בעוויזען!

די לעצטע ווערטער האָט דער פאָטער מיט כעס אויס-גערעדט און האַסטיג זיך אומדרעהענדיג צו אייזערמאַנען, האָט ער איהם געפרעגט:

—פון ישיבה, געוויס?

—ניין... פון דער היים...—האָט אייזערמאַן צעמישט גע-ענטפערט.

—געוויס אַנטלאָפען? ...ן ווער איז דיין פאָטער? אַ מלמד? אַ שוחט? אַ דיין?

—ניין, פשוט אַ פרומער ייד...

—געקומען קיין מ. איז אודאי דיין ערשטער חוב געווען צו פערקויפען די תפילין און קויפען קאָלבאַס?

אייזערמאַן איז שטאַרק רויט געוואָרען און האָט גאָרנישט געענטפערט.

—הער מיך אויס יונגערמאַן!—האָט דער אַלטער קאַפלונער מיט אַ פעסטער שטים געזאָגט צו אייזערמאַנען.—איך, ווי דו זעהסט, בין נישט קיין פאַנאַטיקער און ווייס נישט קיין פרו- מער ייד. וואָס נוגע „השכלה“ וועל איך נאָך פערשטעקען אין גאַרטעל צעהנדליגער אַזעלכע ווי דו און מיין זוהן. נאָר איך האָב שוין געלעבט אויף דער וועלט און ווייס ווי אַזוי מ׳דאַרף לעבען. הער מיך! אייל זיך נישט אַראָבצעוואַרפען פון זיך מיט- אַמאָל דעם „גאַנצען ייד“, אייל זיך נישט צו צעברעכען אַלע צוימען! עסען חזיר און אין גאָרנישט גלויבען קאָן אויך אַ פראָסטער פויער פון דאָרף. אויף דערויף דאַרף מען בעשטימט קיין שום חכמה נישט!... דו האָסט דאָך געוויס געלערנט גמרא? און געלערנט ווי ס׳געהער צו זיין?—האָט ער געפרעגט בעמער- קענדיג דעם לעבעדיגען אויסדרוק פון אייזערמאַנס אויגען.

—אפילו „יורה-דעה“...

—זעהסטו? איך האָב עס באַלד דערקענט, אין דיינע אוי- האָב איך דערקענט, אַז דו האָסט געלערנט גמרא... ער אָבער האָט נישט געלערנט, ער קען נישט... מיין שולד, כ׳האָב איהם פריה אָבגעגעבען אין גימנאַזיע... און איצט פערשטעהען מיר זיך נישט איינער דעם צווייטען, ריידען מיר אויף צוויי בעזונדערע שפראַכען...—האָט ער מיט פערביטערונג אויסגעלאָזט.

דער יונגער קאַפלונער האָט פעראַכטליך אַ שמייכעל גע- טהון, האָט אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד און האָט שווייגענדיג גענומען שפרייזען איבער׳ן צימער.

—קאָנסט זיך מאַכען מיט דער האַנד וויפיל דו ווילסט, נאָר איך זאָג דיר נאָכאַמאָל, אַז כ׳בעדויער זעהר, כ׳קאָן ...

גאָרנישט מוחל זיין, וואָס איך האָב דיך נישט געלערנט קיין גמרא! יאָ!... דו ביזט זיך אפשר קלוג און געבילדעט, נאָר אָהן קענטעניש פון דער גמרא פעהלט דיר עפּעס... ביי אַ מענשען וועלכער האָט געלערנט גמרא, איז אויסער די פינף חושים נאָך אויך דאָ אַ זעקסטער חוש, וועלכער האָט נישט קיין נאָמען, אָבער וועלכער ווייזט זיך אַרויס אין דער שפּיציגקייט, לעבּעדיגקייט און איידעלקייט פון געדאַנק, אין דער געשווינדער אָריענטאַציע... ביי דיר, ווי ביי אַ סך פון דיינע חברים איז אָט דער זעקסטער חוש נישטאָ!... ביי אייך קומט עפּעס אַלץ אַרויס אַזוי גראָב! אפילו ווען איהר רעדט פון קלוגע זאַכען, קומט עס ביי אייך אַרויס אַזוי שווער, האַמעטנע, נישט פיין, נישט יודיש...

—אמת,—האָט זיך ביי אייזערמאַנען נישט ווילענדיג אַרויסגעריסען.

—זעהסטו? אָט דו האָסט מיך פערשטאַנען!—האָט זיך דער אַלטער קאַפּלונער דערפרעהט.—און דאָס איז דערפאַר וואָס דו קענסט גמרא. ער האָט אַ צוויי דריי חברים וועלכע קענען גמרא, פערשטעהען זיי מיך אויך... אָבער ער פערשטעהט מיך נישט, ניין!

און אויף זיין געזיכט האָט זיך ווידער בעוויזען דער אויסדרוק פון אונאָנגענעהמען טאַבּאַק אין מויל.

—פּאַפּאַ! ער דאַרפט דאָך איצט מאַכען דעם אוראָק...—האָט דער זוהן מיט אַ נישט העפליכע שטימע געבעטען.

—ס'מאַכט נישט! וועט איהר איין אוראָק דורכלאָזען—נישט קיין גרויס אומגליק: דאָס, וואָס איך זאָג איהם, דאָס איז אויך אַן'אוראָק!

דער יונגער קאַפּלונער האָט פּראָטעסטירענדיג געהויבען מיט די אַקסלען, אָבער ער האָט גאָרנישט געענטפערט.

—אַלזאָ, זאָג איך דיר,—האָט דער אַלטער זיך געווענדעט צו אייזערמאַנען,—אייל זיך נישט אַזוי גיך אַראָבצוּוואַרפען פון זיך דעם „יוד"! אויב דו שטרעבסט נאָך השכלה—לייען זשע

דענק, לערן זיך... דו האָסט געלייענט די כתבים פון יצחק בער לעווענזאָהן?

—ניין... איך האָב געלייענט „חטאת נעורים“,—האָט איי-זערמאַן געענטפערט.

—וואָס מיר דאַרט „חטאת נעורים“!--האָט דער אַלטער קאַפּלונער אויסגערופען אַ מאַך טהוענדיג ביטול׳דיג מיט דער האַנד.—וואָס איז „חטאת נעורים“? אַ מעשה! אַ לייכט מעשה׳לע פאַר קינדער! אָט דו לייען בעסער לעווענזאָהן!... און נישט לייענען, נאָר לערנען! אָט די אַלע היינטיגע שרייבער, די אַלע ליליענבלומס, גאָרדאָנס, סמאָלענסקיס קאָן מען דאָך לעזען, ווי מען לעזט אַ מעשה... „אונזערע“ שרייבער אָבער, די גרויסע לעהרער פון אונזער צייט—זיי קאָן מען נישט לעזען. זיי דאַרף מען לערנען מיט קאָפּ ווי גמרא... ע-עך, נאָך יצחק בער לע-ווענזאָהן איז אונזער ליטעראַטור געפאַלען, שטאַרק געפאַלען—האָט ער מיט אַ זיפץ צוגעגעבען.-איבריגענס, אויב דו ווילסט,-האָט ער ווייטער גערעדט,—לעז דיר סמאָלענסקין, ליליענבלומען און אַנדערע, נאָר לעז מיט קאָפּ, נישט געאיילט... און דער עיקר, דער עיקר ראַט איך דיר—אייל זיך נישט אַראָפּצוּוואַרפען פון זיך דעם „עול היהודית“...

—פּאַפּאַ!—האָט דער יונגער קאַפּלונער געררייצט געזאָגט.—מעגסט זיין גאַנץ זיכער, אַז ער וועט דיך נישט פאָלגען, ווי-פיל דו זאָלסט איהם נישט ראַטען! אויב ער האָט זיין אייגע-נעם פּאָטער נישט געהאָרכט, וועט ער אַ פרעמדען געוויס נישט האָרכען!...

דאָס געזיכט פון אַלטען קאַפּלונער האָט אַ ציטער געטהון, אין די אויגען האָט זיך בעוויזען אַ פונק צאָרן און שאַרף ווענ-דענדיג זיך צום זוהן, האָט ער אויפגערעגט, מיט אַ טאָן פון אַ טיף בעליידיגטען מענשען געזאָגט:

—וואָלסט זיך געמעגט שעמען מיט מיר אַזוי צו ריידען! מיך, מיך פערגלייכסטו מיט אַנדערע פּאָטערס, מיט אַזעלכע פון וועמען די קינדער מוזען אַנטלויפען?... דו מיינסט, אַז אויב די האָסט דורכגעלייענט פּיסאַרעוו׳ן און טורגעניעוו׳ן, און איך האָב

זיי נישט געֿייענט, ווייס איך שוין גאָרנישט, בין איך שוין גאָרנישט ווערט און דו האָסט דאָס רעכֿט פאַר מיר צו פערֿ-רייסען די נאָז!... אָבער דו זאָג מיר, כ׳בעט דיך, מיט וואָס האָסטו, מיט וואָס האָט איהר אַלע שטאָלץ צו זיין? דערמיט וואָס איהר געהט אין גימנאַזיע ווייל מ׳האָט אייך דאָרט אַריינ-געגעבען? דערמיט, וואָס איהר לעזט גוטע ביכֿער, ווייל די בעסטע לעהרער האָבען אייך געלערנט לעזען רוסיש? דערמיט, וואָס איהר רויכֿערט פּאַפּיראָסען אום שבת, ווייל איהר ווייסט אַז די פאָטערס אייערע וועלען אייך דערפאַר נישט שלאָגען און נישט אַרויסטרייבען פון שטוב? דערמיט זענט איהר שטאָלץ? אין דעם איז אייער העלדישקייט? וואָלט איהר נאָר געפּרובט לעבען אין אונזער צייט, מיט אַ פינפאונצוואַנציג יאָהר צוריק, ווען אַרום האָט געהערשט אַ טיפע פינסטערניש, ווען דער רב און זיין כּנופיה זענען געווען די פולע בעלי-בתּים אין שטאָדט, ווען לעזען אַ לשון-קודש ביכֿעל, האַלטען ביי זיך אַזעלכֿע ווערק, ווי „התּורה והפילוסופיה״, אָדער אַ תּנ״ך מיט „ביאור״ איז געווען דאָסזעלבע ווי איינשטעלען דאָס לעבען, ווען מ׳האָט אומגעבראַכט פון דער וועלט, געשלאָגען ביז טויט, אָבגעגעבען אין סאָלדאַטען פאַר דער קלענסטער רעליגיעזער עבירה! וואָלט איהר נאָר דעמאָלט געלעבט, וואָלט איהר שוין געזעהן וואָס פאַר אַ העלדען איהר וואָלט געווען! און מיר האָבען אָט דעם גאַנצען קאַמף אויסגעהאַלטען און אויף אונזערע רוקענס אויס-געקעמפט! אַ דריי—פיער מענשען זענען מיר געווען אין דער גאַנצער שטאָדט, וועלכֿע האָבען געהאַלטען טריי דאָס ליכֿטעל פון השכלה און די גאַנצע שטאָדט געגען אונז! מ׳פלעגט אונז פערשעלטען מיט טויטע קללות, זיי זענען גרייט געווען אונז צו פערוואַרפען מיט שטיינער, דערטרינקען אין אַ לעפעל וואַ-סער, פון דער וועלט אַראָבראַמען! ווען איינער פון אונזער קאָמפּאַניע איז געשטאָרבען, האָבען זיי איהם אַ לאַנגע צייט נישט געוואָלט ברענגען צו קבר ישראל. אַז מ׳האָט איהם שוין ענדליך אַוועקגעפיהרט אויפ׳ן בית-עלמין, האָבען זיך דאָרט פער-זאַמעלט אַלע חברה-קדושה-לייט האָבען זיך אָנגע׳שיכּור׳ט און

האָבּען בּפרהסיה, מיט געלעכֿטערס און זידלערייען אָבּגעשמיסן
דעם מת!! אָט אַזעלכֿע זאַכֿען האָבּען זיך דאַן אָבּגעטהון! ווען
בּיי מיר איז אַמאָל געשטאָרבּען אַ קליין קינד, איז אין שטאָדט
געווען אַנ׳אמת׳ער יום-טוב! מ׳האָט פּאַר שמחה געטרונקען משקה
אין קלויז!... שפּעטער, ווען איך האָבּ דעם עלטערן זוהן אָפּ-
געגעבּען אין גימנאַזיע,—איך בּין געווען דער ערשטער, וועל-
כֿער האָט זיך בּעשלאָסען אויף אַזאַ שריט!—איז עטליכֿע טעג
נאָכֿאַנאַנד געשטאַנען הינטער מיין פענסטער אַנ׳אויפגעלויף פון
יודען מיט יודענעס און אויפ׳ן שרעקליכֿסטען אופן געזידעלט
מיך און מיין הויזגעזינד. אַלע שויבּען אין די פענסטער האָבּען
זיי אויסגעהאַקט. אָט אין וואָס פּאַר אַ צייט מיר האָבּען גע-
לעבּט! און ווי אַזוי האָבּען מיר זיך געלערנט? האָבּען מיר דען
געהאַט לעהרער, ווי איהר איצט? האָבּען מיר דען געוואוסט פון
וואָס אָנצוהויבּען? האָבּען מיר דען געהאַט בּיכֿער? אין מיטען
דער נאַכֿט, פערשטעקט אין די קעלערס און בּוידעמער, איינ-
שטעלענדיג דאָס לעבּען האָבּען מיר זיך געלערנט רוסיש. און
נאָך ווי אַזוי געלערנט! איינער פון אונז, וועלכֿער איז גע-
שטאָרבּען אויף שווינדזוכֿט, האָט זיך געהאַט אויסגעלערנט פון
אויסענווענדיג אַ רוסיש-דייטש ווערטער-בּוך. קיין רוסיש-העברע-
אישער ווערטער-בּוך איז נאָך דאַן נישט געווען—און אַזוי נאָך
האָט ער זיך אויסגעלערנט רוסיש. אַ צווייטער האָט זיך אויס-
געלערנט פון אויסענווענדיג אַ גאַנצען „קאָדעקס", כדי מיט איין
קלאַפּ אי רוסיש זיך אויסלערנען אי זאַקאָנעס קענען. אָט ווי
אַזוי מיר האָבּען געאַרבּייט! און איהר? וואו איז אייער העל-
דישקייט? וואו זענען אייערע קרבנות. מיר האָבּען געטהון
עבירות, אָבּער מיר האָבּען געוואוסט, פאַרוואָס מיר טהון דאָס.
מיר האָבּען אויך גערויכֿערט אום שבת,—יאָ, מיר האָבּען גערוי-
כֿערט! נאָר פּאַר אונז איז אין דעם געווען אַ העכֿער ציל! און
ווען ס׳וואָלט נויטיג געווען וואָלטען מיר אויך גרייט געווען צו
שלינגען די פּאַפּיראָסען מיט׳ן פייער! אָבּער איהר? אין נאָמען
פון וואָס רויכֿערט איהר אום שבת? אין נאָמען פון וואָס עסט
איהר חזיר? צי דען אין נאָמען פון אַ העכֿערן אידעאַל? איהר

טהוט דאָס אַלץ נאָר אויס פערגעניגען פון צעלאָזענקייט און נישט בעשיידענקייט, נאָר דערפאַר, ווייל „עבדא בהפקרה ניחא ליה".

און ער איז שנעל אַרויס פון צימער אַ קלאַפּ געבענדיג בייז מיט דער טהיר.

דער יונגער קאַפּלונער איז אַ ווײלע געשטאַנען שווייגענדיג מיט אַן׳אויכדרוק פון גרויס אונצופרידענהייט אויפ׳ן געזיכט און מאַכענדיג אַ גרימאַסע, האָט ער ווי צו זיך זעלבסט גערעדט:

—ע-עך, מיר ווען זיך זיי שוין קיינמאָל נישט אָבּצאָהלען דערפאַר וואָס זיי זענען אַמאָל געווען משכילים!... עהרען וואָרט, ס׳איז שוין פיל בעסער צו האָבען אַ פאַנאַטישען פאָטער, ווי אַזעלכען!... אַלענפאַלס, הערט מען אַ ביסעל ווענינגער רייד און זעלבסט-בעריהמעריי...

און ווענדענדיג זיך צו אייזערמאַנען, האָט ער מיט שמייכעלע געזאָגט:

—נו, איהר האָט אויסגעהערט אַ גאַנצע דרשה... נאָר אויף אַנ׳אוראָק איז שוין היינט קיין צייט נישטאָ. איך מוז שוין געהן אויף אַ צווייטען אוראָק... קומט מאָרגען...

אייזערמאַן איז אַוועק פון קאַפּלונער׳ן אויפגערעגט. די ערצעהלונג פון אַלטען קאַפּלונער האָט אויף איהם געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק. אַלץ וואָס ער האָט גערעדט איז פאַר אייזערמאַנען געווען נאָהנט, פערשטענדליך, סימפאַטיש. אָבער גלייכצייטיג האָט ער געפיהלט אַז אין די אויספיהרונגען פון דעם „אַלטען און אמת׳ן משכיל" איז פערבאָרגען עפּעס אַ גרויסער טעות, עפּעס אַזעלכעס וואָס געהט להיפוך די גרונד-פּרינציפּען פון דער השכלה און בעמיהענדיג זיך אויסצוגלייכען דידאָזיגע סתירות האָט אייזערמאַן צו זיך געזאָגט: „פערשטעהט זיך, אַ טאַטע... רעדט ווי אַ טאַטע... ביי זיך אין האַרצען ווייסט ער געוויס אַז „אַלץ איז מותר"—נאָר אַלס פאָטער דאַרף ער רײדען אַנדערש... אַזוי זענען שוין אַלע פאָטערס... נאָר אַ משכיל איז

ער שוין איינמאָל אַנ׳אמת׳ער, טויזענד מאָל אַ גרעסערער ווי דער זוהן!״

צוקומענדיג צו זיין וואוינונג האָט אייזערמאַן דערזעהן געהן מירקינען און אולער׳ן און האָט זיי אַ רוף געטהון.

—מיר געהען דאָך טאַקי צו אייך!—האָט זיך מירקין מיט איהם דערפרעהט.

—הער אויס!—האָט אולער אויפגערעגט אָנגעהויבען,—קורץ און שאַרף: ווילסט ראַטעווען אַ מענשען? זאָג!

—וואָס פאַר אַ פראַגע?...—האָט אייזערמאַן פערלירענדיג זיך געענטפערט.

—כדי צו ראַטעווען אַ מענש פון אונטערגאַנג,—האָט אולער ווייטער אין דעמזעלבען טאָן גערעדט,—דאַרף מען האָבען געלד! פערשטעהסט? און קיין געלד איז, נאַטירליך, נישטאָ! אַלזאָ, זאָג זשע, ווילסט אויסלייהען אויף אַ צייט דיין געלד?

—איהר וועט עס צוריקבעקומען נישט שפעטער, ווי אין אַ וואָך אַרום, איך גאַראַנטיר אייך,—האָט מירקין, פיהלענדיג זיך אונאָנגענעהם, געזאָגט.

—נו, געוויס! וואָס איז דאָ פערהאַן לאַנג צו ריידען! נעהמט!—האָט אייזערמאַן אויסגערופען.—אַ, אַ שאָד! - האָט ער מיט פערביטערונג צוגעגעבען.—ווען איך וויים פריהער וואָלט איך נישט אויסגעגעבען. און אַזוי האָב איך שוין פאַר די צוויי טעג אויסגעגעבען אַ גאַנץ פערמעגען! צוויי און פערציג קאָפּ.!

—מיר דאַרפען נישט עפּעס קיין קליינע סומע!—האָט אולער בעמערקט.—מ׳דאַרף גאַנצע צוועלף רובל!

—אוי-וי, וואָס זשע טהוט מען?—האָט אייזערמאַן אין שרעק אויסגעשריען.—איך האָב דאָך אינגאַנצען נאָר פינף רובל מיט זעקס און אַכציג קאָפּיקעס?...

—און וועגען דיינע תּפילין האָסטו פערגעסען? גיב זיי נאָר אַהער—וועסטו זעהן וואָס פאַר אַ געלד איך וועל פאַר זיי בעקומען!

זיי זענען אַריין אין שטוב און אייזערמאַן האָט איבער-

געגעבּען אולער׳ן זיינע תּפילין און דאָס גאַנצע געלד וואָס ער האָט געהאַט בּיי זיך.

—פּרא אדם! גיט אַוועק ס׳גאַנצע געלד! און פון וואָס וועסטו לעבּען?

—וואָס דאַרף איך דען?—האָט זיך אייזערמאַן פערוואונדערט.—זעהסט ווי איך האָבּ מיר אָנגעקויפט פון כּל-טוב: בּרויט און הערינג און טעה און צוקער... ס׳וועט קלעקען, גאָט ווייסט, בּיז ווען!

עס האָט זיך קוים איינגעגעבּען איינצורייידען אייזערמאַנען ער זאָל בּיי זיך לאָזען איין רובל מיט זעקס און אַכציג קאָפּ.

—איהר פערשאַפט מיר אַנ׳אמת׳דיג עגמת-נפש,—האָט ער פערדריסליך געזאָגט.—ווען איהר וואָלט בּיי מיר צוגענומען בּיז דער לעצטער קאָפּיקע, וואָלט איך געפיהלט, אַז איך האָבּ אַ מענשען אַנ׳אמת׳ע טובה געטהון. און אַזוי קומט עס עפּעס אַרויס נישט אַהין און נישט אַהער, אָהן טעם...

לה

פון אייזערמאַנען איז מירקין אַוועק צו יעגאַראָוואַ׳ן אום צו בּעטען זי, זי זאָל סאָניע׳ן נעהמען צו זיך אין דער נאַכט פון אַנטלויפען און צומאָרגענס אינדערפריה זי אַוועקפיהרען צו דער נאָהנטסטער סטאַציע. ער איז געווען זיכער, רוהיג און ענטשלאָסען אַהינגעהענדיג און האָט נאָר געקלערט וועגען דעם ווי בּעסער איינצואָרדענען די נסיעה. זיינע געדאַנקען זענען געווען אויסשליסליך זאַכליכע און יעגאַראָוואַ האָט דאָרט פיגורירט אַלס איינע פון די געוועהנליכע בּעקאַנטע, וועלכע האָבּען אַ שייכות צו סאָניעס נסיעה. ערגעץ טיף אין זיין נשמה איז צוליבּ דעם פאָרגעקומען אַ פּסיכישע אָנשטרענגונג, נאָר ער האָט נישט געוואָלט זיך אָבּגעבּען דערפון קיין רעכנונג. בּאַלד אין דער ערשטער מינוט ווען עס איז איהם איינגעפאַלען, אַז יעגאַראָוואַ קאָן צוהעלפען סאָניען אַנטלויפען, האָט ער נישט

טראַכטענדיג פעסט און קאַטעגאָריש בעשלאָסען נישט אָפּצושטע-לען זיך פאַר אַזעלכע מניעות ווי פּייערליכע שבועות נישט צו זעהן זיך מיט יעגאָראָוואַ און נישט טראַכטען וועגען איהר און אַז בכלל איז איצט נישט די צייט אַרומצוטראָגען זיך מיט זיך. ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט אַז דאָס זעהן זיך מיט איהר וועט איהם פערשאַפען נישט קיין פערגעניגען נאָר ליידען און ווידער איינפרעסענדיג זיינע געדאַנקען און געפיהלען אין אַ ראַם האָט ער זיך געצוויט צו טהון אַזוי, ווי דער איצטיגער ענין האָט געפאָדערט.

מיט אַ נישט געוועהנליכער דרייסטקייט האָט ער אָנגע־קלונגען ביי יעגאָראָוואַ׳ן.

—וואָס פערלאַנגט איהר?—האָט איהם אַנ׳עלטערע פרוי, אַ דאַרינקע, אַ קרענקליכע, מיט דינע שטריכען פון אַ פריהצייטיג פערעלטערטער געפרעגט מיט עטוואָס שרעק און פערוואונדערונג.

—איך דאַרף... אָלגאַ יעגאָראָוואַ.—האָט מירקין עטוואָס פערלירענדיג זיך געענטפערט.

—נאָך וואָס דאַרפט איהר זי? ווער זייט איהר?—האָט די פרוי נאָך מעהר פערוואונדערט געפרעגט בעטראַכטענדיג מירקינען מיט פערדאַכט פון אויבען ביז אַראָב.

—מאַמינקע! דאָס איז צו מיר! דאָס איז מיינער אַ גוטער פריינד.—האָט זיך פון צווייטען צימער דערהערט אָלגאַס שטים. זי איז טאַקי באַלד אַרויסגעקומען אין פאָדערצימער און פעסט דריקענדיג מירקינען די האַנד, האָט זי איהם אַריינגעפיהרט צו זיך אין צימער, בעגלייט פון דער מוטערס פערוואונדערטע בליקען.

—איך בין צו אייך געקומען וועגען זעהר אַ וויכטיגען ענין,—האָט מירקין זאַכליך גענומען ריידען, גלייך ווי ער איז נאָר אַריבערגעגאַנגען די שוועל פון צימער.

און דערצעהלענדיג איהר גענוי די געשיכטע מיט סאָניע׳ן, האָט ער איהר אויך איבערגעגעבען דעם פּלאַן וועגען אַנטלויפען און האָט זי געפרעגט צי מ׳קאָן רעכענען אויף איהר מיט הילף. יעגאָראָוואַ האָט איהם ערנסט און אויפמערקזאַם אויסגעהאָרכט,

נישט איבערראשנדיג איהם, זי האָט נאָר עטליכע מאָל געכאַפּט נישט ווילענדיג אַ קוק אויף איהם. זיין צופיל גלייכגילטיגער און קאַלטער טאָן האָט זיך איהר אויסגעוויזען עפּעס מאָדנע, אונבע-קאַנט און אַליין נישט וויסענדיג פאַרוואָס, האָט זי פּלוצלינג דערפיהלט אַז ס׳טהוט איהר זעהר באַנג, פונקט ווי ס׳וואָלט איהר עפּעס טייערס פערלוירען געגאַנגען. און אויך נישט אָבגעבענדיג זיך קיין רעכנונג, האָט זי דערשטיקט אין זיך דאָס געפיהל צו-ליב דער וויכטיגקייט פון דער איצטיגער אויפגאַבע.

—גוט. כ׳נעהם אויף זיך דאָס צו טהון,—האָט זי איינפאַך און ערנסט געענטפערט.—אַרום האַלבע נאַכט וועל איך זי אָב-זואַרטען אין גערטעל, כ׳וועל זי אָבפיהרען צו מיר און וועל שוין ס׳איבריגע איינאָרדנען אין בעסטען אָרדנונג. איהר קאָנט זיין פאָלקאָם רוהיג.

—נו, אַ דאַנק אייך! צום ווידערזעהן!—האָט מירקין איי-לענדיג אויסגערופען און דערלאַנגט איהר די האַנד.

—זיצט אַ ווייל... מירקין,—האָט יעגאָראָוואַ אונענטשלאָ-סען אַרויסגעזאָגט, נישט אַרויסלאָזענדיג זיין האַנד און אין איהר שטימע האָט אַ ציטער געטהון אַ פרעגענדיגער און בעטענדיגער טאָן.

—כ׳בין געוואַלדיג פערנומען!—האָט מירקין ענטשלאָסען און רוהיג געענטפערט, קאַלט אַ קוק טהוענדיג איהר אין די אויגען.

יעגאָראָוואַ האָט לאַנגזאַם אַרויסגעלאָזט זיין האַנד און קוים-קוים בלייך ווערענדיג האָט זי געזאָגט:

—אַלזאָ, מאָרגען, האַלבע נאַכט... צום ווידערזעהן... יאָ, ווי הייסט זי דאָס מיידעל? איהר האָט מיר געזאָגט, נאָר איך האָב פערגעסען.—האָט זי זיך דערמאָהנט.

—סאָניאַ בעריאָשעוואַ...

—אַך, יאָ...

און שווייגענדיג האָט זי בעגלייט מירקינען צו דער טהיר.

מירקין איז אַהיימגעגאַנגען אַ קאַלטער, אַ גלייכגילטיגער. ער איז אינערליך געווען צופרידען פון זיין אויפפיהרונג ביי

יעגאָראָוואַ׳ן, אָבער אינסטינקטיוו מורא האָבענדיג, אַז זיין גע-דאַנק זאָל זיך דאָס „נישט דערוויסען" און זאָל נישט אָנהויבען זיך איבערנעהמען מיט דער העלדישקייט, האָט ער זיך נישט אַרויסגעלאָזט פון דער כמורנער שטימונג.

איידער ער איז צוגעקומען צו זיין וואוינונג, האָט ער זיך דערמאָהנט, אַז ער דאַרף זיך זעהן מיט הלל׳ן, דען ביינאַכט בעת׳ן אוראָק אין קלויז איז אַ ספק צי ער וועט קאָנען מיט איהם ריידען; און ער האָט בעשלאָסען גלייך אַריינצוגעהן אין שוהל.

אין שוהל האָט ער געטראָפען עטליכע יודען, וועלכע האָבען געשווינד געענדיגט דאַוונען מעריב. הלל און די איבריגע ישיבה-בחורים זענען נישט געווען. נאָר אין ווינקעל איז אויף זיין שטענדיגען אָרט געזעסען דער מתמיד מענדעל און האָט מיט אַ נידריגער שטימע געלערנט מיט אַ ניגון. מירקין איז זיך איבערגעגאַנגען הין און צוריק איבער דער קלויז. דער גרויער אויסזעהן און די האַלבע טונקעלקייט פון שוהל האָט זיך געפּאַסט צו זיין שטימונג און עס האָט זיך איהם נישט געגלוסט אַוועק-צוגעהן. די מתפללים זענען איילענדיג זיך איינער נאָכ׳ן צווייטען אַרויס. מירקין איז, אַליין נישט בעמערקענדיג עס, געבליבען שטעהן און זיך איינגעהערט אין מתמיד׳ס לערנען און דערקע-נענדיג, אַז ער לערנט איצט די מסכתא ערובין, האָט ער זיך באַלד אָנגעשטויסען וועגען וואָס עס רעדט זיך דאָרט.

מירקין האָט זיך אָבגעשטעלט און האָט אַ געוויסע צייט זיך איינגעהערט מיט אַלץ וואַקסענדען אינטערעס צום מתמיד׳ס לערנען. דערנאָך איז ער צו צום טיש און אָבשטעלענדיג זיך האַרט נעבען מתמיד האָט ער זיך איינגעהאָרכט אַריינקוקענדיג אין דער מסכתא. דער מתמיד האָט ווייטער געלערנט, נישט בעמערקענדיג, אַז עס שטעהט ווער נעבען איהם.

—זאָג מיר, דו פערשטעהסט גוט, וואָס דו לערנסט?—האָט מירקין פלוצלינג הויך, שטרענג און בעפעהלעריש אַ זאָג גע-געבען.

דער מתמיד האָט זיך אַ צאַפּעל געטהון פון אומגעריכט-

קייט, ער האָט מיט שרעק און ערשטוינונג אַ קוק געטהון אויף מירקינען און האָט פערוואונדערט אַרויסגעשטאַמעלט:

—ס'טייטש, צי כ'פערשטעה?...

—דו האַלטסט שוין ביי דף כ״ז,—האָט מירקין אַלץ מיט דעם זעלבען טאָן גערעדט. הייסט עס, אַז דו דאַרפסט קענען וואָס דו האָסט שוין ביז אַהער געלערנט. אַלזאָ, ערקלער זשע מיר אָט דעם דאָזיגען ענין. ווי אַזוי וועסטו איהם מסביר זיין?

און איבערמישענדיג עטליכע בלעטער האָט ער איהם אָנגעוויזען אויף דער סוגיא.

דער מתמיד האָט אַלץ געקוקט מיט צעטראָגענע אויגען אויף מירקינען, גאָרנישט פערשטעהענדיג, נאָר דער בעפעהלענדיגער טאָן פון דעם אונבעקאַנטען האָט איהם גענויט אָהן פראָטעסט זיך אונטערצוואַרפען דעם בעפעהל און שנעל כאַפּענדיג אַ קוק אין דער גמרא אַריין האָט ער, אַלץ נאָך ערשטוינט, געענטפערט:

—וואָס איז דאָ פערהאַן אַריינצוקלערען? אַ געוועהנליכער ענין...

—נו, ערקלער זשע מיר איהם, אויב ער איז אַ געוועהנליכער!

דער מתמיד האָט אין עטליכע ווערטער איבערגעגעבען דעם אינהאַלט.

מירקין האָט איהם אויפמערקזאַם און שטוענג אויסגעהאָרכט, דערנאָך האָט ער שווייגענדיג אויפגעמישט אַ דף אין סוף מסכתא און אָנווייזענדיג מיט אַ פינגער אויף גאָר קליינע אותיות'לעך פון די פירשים, האָט ער בעפעהלעריש געזאָגט:

—און איצט זיי מיר מסביר דאָס אָרט אין מהרש״א...

דער מתמיד האָט נאָכאַמאָל אַ קוק געטהון אויף מירקינען, אָבער איצט איז אין זיין בליק געווען שוין נישט בלויז ערשטוינונג, נאָר אויך דרך-ארץ. דער מתמיד האָט פערשטאַנען אַז ער האָט דאָ פאַר זיך אַ גרויסען למדן און אומקעהרענדיג זיך צו דעם אָנגעוויזענעם אָרט האָט ער געזאָגט:

—מהרש״א?... דעם מהרש״א קען איך!... דאָ איז אַ גרוי-

סער שכל דערביי, כ׳קאָן עס אייך זאָגען, אויב איהר ווילט!

—נו, זאָג! — האָט מירקין אַלץ נאָך שטרענג און אַ ביסעל אונגעצדולדיג געזאָגט.

דער מתמיד האָט קלאָר געגעבען צו פערשטעהן דעם פּלפּול פון מהרש״א.

— מירקין האָט איהם קאַטעגאָריש אויסגעהערט, דערנאָך האָט ער אַרויפגעלעגט די האַנד אויף דער אָפענער גמרא, ווי ער וואָלט געזאָגט: זאָל זי דערווייל בלייבען אָפען, מיר וועלען זיך נאָך דאָ אומקעהרען — און צוגעהענדיג צו דער ספרים-שאַנק איז ער צוריקגעקומען מיט אַנ׳אַנדערע מסכתא. ער האָט אויפגעעפענט אויף איינעם פון די לעצטע עמודים און אָנווייזענדיג אויף די קליינע אותיות׳לעך פון אַ מפורש האָט ער כּמעט דראָהענדיג געזאָגט:

— און איצט גיב אַ קוק, וואָס דער ר״ן זאָגט וועגען דעם. דער ר״ן זאָגט פונקט פערקעהרט. זעהסט?

נאָך ווען מירקין האָט אַרויפגעלעגט די האַנד אויף דער ערשטער מסכתא, האָט דער מתמיד שוין געפיהלט עפּעס אַנ׳-אונבעשטימטע שרעק. ווי ער וואָלט זיך געריכט אויף עפּעס אַ געפאַר און האָט מיט אַלץ וואַקסענדער אומרוהיגקייט נאָכגע-קוקט מירקינס יעדע בעוועגונג. און איצט האָט ער מיט אַ קלאַ-פּענדיג האַרץ אריינגעקוקט אויפ׳ן אָנגעוויזענעם אָרט און האָט צו זיין גרויסער שרעק געזעהן דאָרט פּונקט דעם היפּוך פון דעם וואָס דער מהרש״א זאָגט אין מסכתא ערובין.

אַדורכקוקענדיג פּיבריג עטליכע מאָל דעם ר״ן, האָט דער מתמיד אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט אַ קוק געטהון אויף מיר-קינען מיט שרעק און געבעטם און האָט פערלוירען אַרויסגע-שטאַמעלט:

—כ׳ווייס נישט... כ׳פערשטעה נישט... כ׳וועל זיך פרעגען דעם ראש-ישיבה...

— דאָס איז דאָך די גאַנצע זאַך, וואָס דו פערשטעהסט נישט! — האָט מירקין האַרט און מיט עטוואָס פעראַכטונג אין דער שטים געזאָגט, — פונדעסטוועגען אָבער, דאַרף מען וויסען און

פֿערשטעהן וואָס מ׳לערנט!... פרעג דיין ראש-ישיבה און אויב ער וועט אויך נישט וויסען, וועל איך עס דיר מאָרגען מסביר זיין...

און האַסטיג זיך אומדרעהענדיג איז ער אַרויס פון שוהל, איבערלאָזענדיג דעם מתמיד איבעראַשט און פערלוירען.

אַרויסקומענדיג אויף דער גאַס האָט מירקין זיך אויסגע-גלייכט און קוקענדיג מיט גלאַנציגע אויגען פון בעגייסטערונג אינ׳ם אויסגעשטערענטען הימעל האָט ער אויפגערעגט און אין עקסטאַז אויסגערופען:

— כ׳האָב איהם געפּאַקט! ער איז מיין!!

לאַנג נאָך איז מירקין אַרומגעגאַנגען אין גאַס, טראַכטענ-דיג ווי אַזוי ווייטער זיך אומצוגעהן מיט׳ן מתמיד. ווען ער איז אין עטליכע שעה אַרום צוריקגעקומען אין שוהל אויפ׳ן אוראָק, האָבען אַלע זיינע שילער, די ישיבה-בחורים שוין גע-וואַרט אויף איהם. צווישען זיי איז אויך געווען אייזערמאַן, וועלכער האָט שוין בעוויזען צו בעקענען זיך מיט אַלע. נאָר דער מתמיד איז נישט געווען אויף זיין געוועהנליכען אָרט, וועלכעס האָט שטאַרק געוואונדערט אַלע ישיבה-בחורים. בעת׳ן אוראָק האָט מירקין בעמערקט דעם מתמיד אריינקומען אין שוהל. אָבער אָנשטאָט זיך ווי געוועהנליך אוועקצוזעצען ביי דער גמרא, האָט ער גענומען גריבלען זיך אין שאַנק פון ספרים און בלעטערן די גמרות.

ערקלערענדיג עפּעס די שילער, האָט מירקין בכיון גע-רעדט העכער און ער האָט בעמערקט, דאָס דער מתמיד האָט זיך האַסטיג אומגעדרעהט, דערקענענדיג ווייזט אויס מירקינס שטימע און ער האָט שוין נישט אַראָבגעלאָזט זיין דערשראָקען איבעראַשטען בליק פון מירקינען. ווען מירקין איז נאָכ׳ן או-ראָק אַרויס פון שוהל, איז דער מתמיד שנעל נאָך איהם און אָנכאַפּענדיג איהם פאַר׳ן אַרבעל האָט ער אויפגערעגט אויסגערופען:

— כ׳ווייס עס!.. דער ראש-ישיבה האָט עס מיר גע-געבען צו פערשטעהן! ס׳איז ריכטיג!..

——דורך אַ מהרש"א פון מסכתא „יבמות"?—האָט מירקין רוהיג געפרעגט.

—יאָ!

—איז גוט!—האָט מירקין שוין ווייכער איינגעשטימט. זעהסטו שוין אַז גמרא דאַרף מען לערנען אַ ביסעל טיפער ווי דו לערנסט. איך וועל דיר נאָך אַנדערע פּלפולים ערקלערען, נאָך שווערערע; כ'וועל דיר ווייזען ווי אַזוי מען דאַרף לערנען און פערשטעהן גמרא... מאָרגען אינדערפריה נאָכ'ן דאַווענען, וועל איך קומען אין שוהל אַריין און וועל מיט דיר ריידען באריכות... אַ גוטע נאַכט!—האָט ער שוין אינגאַנצען ווייך געזאָגט.

—אַ גוטע נאַכט, רבי...—האָט דער מתמיד מיט הנאה געענטפערט און האָט געריהרט צוגעגעבען:

—אַ שענעם דאַנק!

און לאַנג האָט ער איבעראַשט נאָכגעקוקט דעם אַוועקגעהענדיגען מירקינען.

לו

צומאָרגענס, פרייטאָג אַ גאַנצען טאָג איז מירקין און זיינע נאָהנטע חברים געווען זעהר צערודערט. יעדענס אָנטייל אין סאָניעס אַנטלויפען איז געווען בעשטימט. הלל האָט געדאַרפט געכטיגען ביי בעריאַשעוו'ן, כדי צו העלפען סאָניע'ן אויב ס'וועט נויטיג זיין און אין פאַל אויב מ'וועט זיך ביינאַכט כאַפען, אז זי איז אַנטלאָפען—זאָל ער גלייך דאָס צו וויסען געבען מירקינען. דער לעצטער, צוזאַמען מיט פייעוויטש'ן, האָבען אין מיטען דער נאַכט בעדאַרפט וואַרטען אויף סאָניע'ן. ווי זי וועט נאָר אַרויסקומען וועט פייעוויטש צונעהמען פון איהר דאָס פּעקעל און אַוועקגעהן דערמיט אין גערטעל און מירקין וועט זי מיט הינטער-וועגען אַוועקפיהרען דאָרט אַהין. אולער ציפּאָרין און געוועזענע האָבען בעשלאָסען אויך צו געפינען זיך אין

גערטעל, כּדי צו געזעגענען זיך מיט סאָניע׳ן. קאָרנבלאַט איז נאָך לאַנגען וואַקלען זיך געבליבען אין דער היים בּיי די לעהר-בּיכלעך.

מעהר פאַר אַלע איז ציפּאָרין צעטראָגען געווען. ער האָט אַ גאַנצען טאָג נישט געאַרבּייט, איז כּסדר געלאָפען צו מירקי-נען, האָט אויסגעזעהן פּערזאָרגט און ערנסט, האָט עטליכע מאָל אויסגעזידעלט די „אַריסטאָקראַטען״. ווּעניגער אויפגערעגט פאַר אַלע איז הלל געווען. אָבער ער איז אמת׳דיג פערבּיטערט גע-ווען פון ציפע זוואולאָווינס אומגעריכטען אַוועקפאָהרען, דען דאָס מיידעל האָט שוין געהאַט בּעוויזען צו בּעצווינגען זיין האַרץ. ענטציקענדיג זיך מיט איהר, האָט ער אָפענהערציג און תּמימות׳דיג געזאָגט:

—אָט מיט אַזאַ מיידעל וואָלט איך אַפילו שוין מאָרגען חתונה געהאַט. כ׳וואָלט קיין איין מינוט נישט געקלערט! כ׳האָב נאָך אַזאַ „פּייער-פּלאַם״ נישט געזעהן! אַזאַ קאָזאַק פון אַ מיידעל!

אַרום האַלבּע נאַכט, ווען בּיי בּעריאָשעווי׳ן אין הויז זענען אַלע געשלאָפען פעסט, האָט סאָניע, וועלכע האָט זיך אינגאַנצען נישט צוגעלעגט, אַפּערגענומען פון אונטער׳ן בעט אַ קלומיקל מיט זאַכען, וועלכעס זי האָט זיך נאָך פון פריהער צוגעגרייט און איז פּאָרזיכטיג אַרויס אין עס-צימער. צוגעהענדיג אין דער פינסטער צום דיוואַן אויף וועלכען הלל איז געשלאָפען האָט זי קוים הערבּאַר אַרויסגעשעפּטשעט:

—זייט געזונד, הלל... אַ דאַנק!

—ששש!... אַ גליקליכע רייזע.—האָט ער שעפּטשענדיג געענטפערט.

אָנבּויגענדיג זיך האַרט צו איהם האָט סאָניע מיט אַ גע-ריהרטער שטים איהם איינגערוימט:

—אויב עס ווּעט עפּעס געשעהן מיט דער מוטער, זאָלט איהר זיך בּעמיהען זי צו בּערוהיגען... איבּערצייגט זי, אַז איך האָב נישט בּדעה צו שמד׳ן זיך... שווערט איהר...

—ששש... כ׳וועל טהון אַלץ, וואָס ס׳וועט נויטיג זיין... געהט!

סאָניע האָט פּאָרזיכטיג אויפגעריגעלט די טהיר, עפּענט און איז אַרויס אין דרויסען, אָבשטעלענדיג זיך בּיי דער שוועל.

בּאַלד איז צו איהר צוגעקומען פייעוויטש, וועלכער האָט שווייגענדיג בּיי איהר צוגענומען דאָס קלומיקל און איז געשווינד אַוועק. דערנאָך איז אויך מירקין שטיל ווי אַ שאָטען צוגעקומען, האָט זי גענומען פאַר דער האַנד און איז מיט איהר אַוועק דורך שטילע הינטערגעסלעך. ציטערענדיג פון אינערליכער אויפרעגונג איז זי שווייגענדיג און געשווינד נאָך איהם געגאַנגען.

אויפ׳ן בעשטימטען אָרט אין שטאָדט-גערטעל האָבען זיי שוין געטראָפען יעגאָראָוואַ מיט סאָניעס קלומיקל אין האַנד און עטוואָס ווייטער די גאַנצע קאָמפּאַניע מיט פייעוויטש׳ן.

יעגאָראָוואַ איז צוגעגאַנגען צו סאָניע׳ן און האָט איהר שווייגענדיג געדריקט די האַנד. און בּאַלד בּעווועגט פון עפּעס אַ געפיהל, האָט זי זי אַרומגענומען. דערנאָך האָט זי פעסט חבר׳יש דריקענדיג מירקינען די האַנד צו איהם טרוקען געזאָגט:

—איך האָב די זאַך גאָר אַנדערש איינגעאָרדענט. מיר וועלען נעכטיגען בּיי מיינע בעקאַנטע, בּיי די פּריצים גראָזדאָווס. זיי וואוינען אַ צוויי ווערסט פון דער סטאַנציע. פון זיי וועט זי טאַקע מאָרגען פריה אָבפאָהרען. אַזוי איז פיל בעסער. איך בין שוין געווען בּיי די גראָזדאָווס און מיט זיי איבערגעשמועסט. זיי האָבען מיט פערגעניגען איינגעשטימט און אונז אפילו אַ קאַרעטע געשיקט, וועלכע וואַרט איצט אויף אונז הינטער׳ן גאָרטען... נו, געזעגענט זיך!

און זי איז אַוועקגעגאַנגען, איבערלאָזענדיג מירקינען אַליין סאָניע׳ן.

מירקין האָט סאָניע׳ן איבערגעגעבן אַ בּריף זיינעם בעקאַנטען אין קישעניעוו און געלד אויפ׳ן וועג און דריקענדיג איהר די האַנד האָט ער געזאָגט:

—צו אַ נײַ בעסער לעבען!

אויך די איבעריגע חברים זענען צוגעקומען און דריקענדיג נײַעט דרייסט איהר האַנד האָבען זיי איהר יעדער בעזונדער אנגעווינשען.

—יעגאָראָוואַ האָט צוקומענדיג צו דער גרופּע דערלאַנגט מירקינען די האַנד און ראש געזאָגט:

—איהר מעגט זײַן גאַנץ רוהיג וועגען איהר! איך וועל אַלץ ברענגען אין בעסטען אָרדנונג. מאָרגען וועל איך זי אַליין אַריינזעצען אין וואַגאָן... צום ווידערזעהן!

—צום ווידערזעהן... יעגאָראָוואַ!—האָט מירקין געענטפערט און האָט איהר פעסט חבר׳יש געדריקט די האַנד.

זיי האָבען זיך בעגעגענט מיט די בליקען—און בײַ בײַדען אין די אויגען איז איצט געווען אַנ׳אויסדרוק פון אַ רוהיג, צוטרויליך חבר׳יש געפיהל.

לז

צומאָרגענס אינדערפריה איז מירקין פריה אויפגעשטאַנען. אולער איז איינגעקורטשעט נאָך פעסט געשלאָפען אויף דער לעזשאַנקע. מירקין האָט זיך געקליבען אַריינצוגעהן אין קיך זיך וואַשען, ווען ער האָט פלוצלינג דערהערט עפּעס אַ טומעל אין גאַס און באַלד דערויף האָט זיך די טהיר פון דרויסען האַסטיג אויפגעקלאַפט. ער האָט נישט בעוויזען זיך אַרומצוקוקען וואָס דאָ קומט פאָר, ווי אין צימער האָט זיך אַריינגעריסען דער אַלטער בעריאשעוו מיט רויטע בלוט פערלאָפענע אויגען. נאָך איהם איז אויך מיטגעלאָפען אַ יונגערמאַן בעריאַשעווס אַ קרוב מיט אַ פערפלאָנטערט געל בערדעל און אויך מיט אַזאַ ווילד געזיכט ווי בעריאַשעוו. און נאָך זיי בײַדען—הלל, אַ בלייכער מיט שרעק אין די אויגען.

—אַ-אַ!!—האָט דער אַלטער געברומט דערזעהענדיג מירקינען.—אָט איז ער, דער משומד! אָט איז ער, דער עוכר

ישראל!! ער איז דאָ!!

און אָנכאַפּענדיג מיט זיין ריזיגער קרעפטיגער האַנד מיר-קינען פאַר'ן קאָלנער האָט ער מיט אַלע כּחות גענומען איהם טרייסלען און שרייען מיט אַ פערשטיקטער שטימע אין וועלכער עס איז אויסער ווילדען כּעס געווען אויך אַ געוויין:

—וואו איז מיין טאָ-אָכטער!! ג-נב, וואו איז מיין טאָכטער!!

—אַ-אַ-אַ! משומד! אַ-אַ, געמיינע בּריאה!!—האָט דער גע-לער יונגערמאַן מיט ווילדען כּעס אונטערגעהאַלטען דראָהענדיג מירקינען מיט אַ פעסטען אָבער כּלל נישט שרעקליכען קולאַק.

—רב גרשון!... רב גרשון!...—האָט הלל מיט בּלייכע לי-פּען געבעטען בעריאַשעוו'ן אָנכאַפּענדיג איהם ביים אַרבעל—רב גרשון! וואָס טהוט איהר!... דאָס פּאַסט דאָך נישט פאַר איין!...

בעריאַשעוו האָט מיט'ן גאַנצען כּח אַ שליידער געטהון מירקינען צו דער וואַנד און האַסטיג אומדרעהענדיג זיך צו הלל'ן האָט ער צו איהם ווילד אויסגעשריען:

—ס'איז נישט שען?! איך וועל איהם ווייזען וואָס איז נישט שען!! כ'וועל איהם דער'הרג'ענען, דעם רוצח!! דעם אויס-וואורף!! וואו איז מיין טאָכטער?!—האָט ער נאָך מעהר ווילד אויסגעשריען און האָט זיך ווידער געוואָרפען צו מירקינען.

אולער אויפכאַפּענדיג זיך פון דעם טומעל האָט זיך אויפ-געזעצט און אין ערשטען אויגענבליק האָט ער געקוקט מיט שרעקליכע אויגען, נישט פערשטעהענדיג וואָס דאָ קומט פאָר. פּלוצלינג אָבער איז ער רויט געוואָרען און אַראָבשפּרינגענדיג פון דער לעזשאַנקע האָט ער מיט איין שטויס אַ שליידער אום געטהון דעם געלען יונגענמאַן, וועלכער האָט זיך געריסען צו מירקינען, און מיט דעם זעלבען כּעס און ווילדע געשרייען האָט ער זיך געוואָרפען צו בעריאַשעוו'ן:

—אַ-אַ, דו אַלטער הונד!! אַ-אַ, דו אַלטער ג-נ-ב!! ביזט זיך גאָר דאָ אַהערגעקומען שלאָגען?! איך וועל דיר ווייזען!! איך וועל דיך אָנלערנען! איך וועל זיך מיט דיר אָבּרעכענען!!...

אָבער ווי צעווילדעוועט אולער איז נישט געווען האָט

זיך דאָך ביי איהם קיין הזַנד נישט אויפגעהויבען אַ קלאַפּ טהון דעם אַלטען און ער האָט זיין גאַנצען כּעס אויסגעלאָזט צו זיינע מלבושים. אָנכאַפּענדיג בעריאַשעוו׳ן פאַר דער האַנד און פערשטעלענדיג מירקינען האָט ער מיט דער צווייטער האַנד אָנגעכאַפּט דעם אַלטען פאַר׳ן קאָלנער פון דער אַטלעסענער קאַפּאָטע און האָט מיט איינמאָל אַ ריס אַראָב געטהון דעם גאַנצען לאַץ.

פיהלענדיג זיך אין די הענד פון אַזאַ צעקאָכטען און שטאַרקען געגנער, האָט בעריאַשעוו שוין פערגעסען אָן מירקינען און האָט גענומען שרייען נישט אַזוי מיט כּעס ווי מיט פערצווייפלונג:

—לאָז מיך אָב!! מערדער!! גנב!! לאָז אָ-אָב!

מירקין צעטומעלט פון דעם אונגעריכטען אָנפאַל און פון דעם שליידער וועלכען ער האָט בעקומען איז געשטאַנען מיט בּרייט געעפענטע אויגען אין וועלכע עס איז געווען איבעררא-שונג. קומענדיג צו זיך און זעהענדיג ווי אולער פליקט דעם אַלטענס זשופּיצע האָט ער זיך געוואָרפען צו אולער׳ן און האָט מיט עקעל געשריען:

—לאָז איהם אָב! לאָז אָב! זאָל ער געהן!

—לאָזט איהם אָב! לאָזט איהם, האָט רחמנות!—האָט הלל פערצווייפעלט געבעטען, בעמיהענדיג זיך מיט זיינע שוואַכע הענד אַרויסצורייסען בעריאַשעוו׳ן פון אולער׳ס הענד.

אולער האָט גאָרנישט הערענדיג זיך ווילד אַרומגעקוקט און אונטערוואַרפענדיג זיך אינסטינקטיוו מירקינס בעפעהל, האָט ער אָבגעלאָזט בעריאַשעוו׳ן. הלל האָט זיך בענוצט מיט דעם מאָמענט און האָט מיט זיך מיטגעשלעפּט בעריאַשעוו׳ן אַרויס פון דער טהיר, שרייענדיג כּסדר:

—קומט!! גיכער, לאָמיר אַוועקגעהן!!

—יאָ! בּיזט גערעכט!.. לאָמיר געהן!—האָט בעריאַשעוו הייזעריג און צעטראָגען געשטאַמעלט אַרויסשפּרינגענדיג פון צימער און אַרומשלייכענדיג זיך אין דער ווירטינס צימער, נישט זויסענדיג דורך וואַנען אַרויסצוגעהן.—קום! קום!—האָט ער

כסדר געשריען האַלטענדיג זיך דערשראָקען אָן הלל׳ן.

—אַרויסקומענדיג אין גאַס האָבען זיי דאָרט געטראָפען דעם געלען, וועלכער האָט האַלטענדיג זיך פאַר אַ זייט געלאָפען הין און צוריק מורמלענדיג דערשראָקען פאַר זיך:

—אוי, ער האָט מיך דער׳הרג׳עט! אוי, ער האָט מיך דער׳הרג׳עט!

בעריאַשעוו האָט צעטראָגען זיך אַרומגעקוקט און נישט טרעפענדיג וואוהין צו געהן, איז ער אַרומגעלאָפען ווי אַנ׳-אונטערגעשאָסענער און פלוצלינג האָט ער זיך אַראָבגעלאָזט אויף אַ קלאָץ, וועלכער איז געלעגען ביים הויז און אָנכאַפענדיג זיך פאַר׳ן קאָפּ האָט ער גענומען היסטעריש קלאָגען!

—מיין טאָכטער! מיין טאָכטער! מיין איין און איינציגע טאָכטער!! וואָ-אָס האָסטו מיר געטהו-ון?!!

—ר׳ גרשון, ר׳ גרשון! קומט!—האָט הלל געזאָגט, קוקענדיג אויף איהם מיט שנאה און פעראַכטונג.

בעריאַשעוו האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ. אויף זיין געזיכט נאָס פון טרעהרען איז געווען אַ נעבעכדיגער אומגליקליכער אויסדרוק.

—קום, לאָ-אָ-מיר געהן...—האָט ער נעבעכדיג און געהאַרכזאַם אַרויסגעשטאַמעלט און אַ קוק טהוענדיג אויף זיין צעריסענער קאַפּאָטע, האָט ער כליפענדיג ווי אַ קליין קינד געיאָמערט:

—ער האָט מיר צעריסען דעם גאַנצען סורטוק... ווי אַזוי... קאָן איך... איצט געהן איבער דער גאַס?...

און ער האָט ווייטער געכליפעט.

—כ׳האָב אייך געזאָגט, אַז איהר זאָלט דאָ אַהער נישט געהן—האָט איהר מיך נישט געוואָלט האָרכען!—האָט הלל צו איהם האַרט געזאָגט.—נו, איצט קומט!—האָט ער בעפעהלעריש צוגעגעבען און האָט איהם געהאָלפען אויפשטעהן.

אָבגעהענדיג מיט בעריאַשעוו׳ן עטליכע טריט, האָט הלל זיך אומגעקוקט און דערזעהענדיג דעם יונגענמאַן וועלכער האָט

זיך נאָך אַלץ געהאַלטען ביי דער זייט, האָט ער אויפגערעגט צו איהם אַ געשריי געטהון:

—געגוג אייך שוין צו האַלטען זיך פאַר דער זייט! ס׳וועט אייך גאָרנישט זיין! קומט!

יענער האָט גלייך אַראָבגעלאָזט די הענד און איז צוגע-לאָפען צו זיי.

ווען בעריאַשעוו איז אַרויסגעלאָפען פון צימער האָט או-לער זיך געריסען צו איהם.

—לאָז מיך!—האָט ער געשריגען צו מירק׳נען וועלכער האָט איהם איינגעהאַלטען.—לאָז מיך צו איהם!! איך וועל איהם די באָרד און פאות אויסרייסען!! איך וועל איהם אַלע ביינער צעברעכען! איך וועל זיך מיט איהם אָברעכענען פאַר אלעם!

בערוהיגענדיג זיך עטוואָס, האָט ער זיך פערוואונדערט אַרומגעקוקט און אויסגעשריען:

—ווי געפעלט דיר די געשיכטע? האַ? ער איז זיך גאָר געקומען שלאָגען?!

—וואָס פאַר אַ ווילדע חיה!—האָט מירקין אויך איבער-ראַשט געענטפערט.

—ער וואָלט דיך צעריסען, ווען נישט איך!

—געוויס!

—אָבער איך האָב איהם געגעבען!—האָט אולער בייז אויסגעשריען.—ער וועט מיך האָבען צו געדענקען! כ׳האָב איהם דעם גאַנצען כורטוק צעריסען אויף שטיקלעך!...

—כ׳האָב מורא געהאַט דו זאָלסט איהם נישט דער׳הרג׳ע-נען... דו האָסט דאָך אויסגעזעהן ווי אַ ווילדע חיה.

—וואָס דען, כ׳וועל שטעהן און צוקוקען?... ער האָט דיר אַ שטאַרקען קלאַפּ געטהון?

—נישקשה!—האָט מירקין שמייכלענדיג געענטפערט—ער האָט מיך אַ שליידער געטהון צו דער וואַנד און איך האָב זיך צעקלאַפּט אַ זייט אָן בעט... און וואָס זאָגסטו נישט צו הלל׳ן!—האָט ער ענטציקט צוגעגעבען.

—ער איז דען דאָ געוועז?

—דו האָסט איהם נישט געזעהן?—האָט זיך מירקין גע-וואונדערט.—ער האָט דאָך בעריאַשעוו'ן פערטיידיגט פון דיינע הענד!...

—וואו האָב איך דאָרט געזעהן? איך האָב נאָר געזעהן זיין אַטלעסענע קאַפּאָטע, ווען כ'האָב געריגען... אָך, האָב איך איהם צורעכט געמאַכט זיין שבת'דיגע אַטלעסענע קאַפּאָטע!!

—הלל איז שוין אָבער איינמאָל אַ וואוילער יונג!—האָט מירקין געזאָגט.—כ'בין זיכער, אַז דאָס האָט ער צוגערעדט בעריאַשעוו'ן דאָ אַהער צו געהן!

—נאָך וואָס?—האָט זיך אולער געוואונדערט.

—וואָס הייסט נאָך וואָס? כדי אַראָבצופיהרען איהם פון וועג, פערשטעהסט זיך!... ער וואָלט זעהר קלוג געטהון, ווען ער וואָלט איהם נאָך ערגעץ צו איינעם פון אונזערע געפיהרט דער עיקר איז דאָך אָבצושלעפען ביז אין מיטען טאָג, ביז איינס אַ זייגער, ווען דער צוג געהט אָב...

ביסלעכווייז האָבען זיי זיך בערוהיגט און זעצענדיג זיך צום סאַמאָוואַר, האָבען זיי גענומען בעטראַכטען ווי אַזוי סאָניע וועט זיך איינאָרדענען אין קישיניעוו.

פייעוויטש איז אַריינגעקומען.

—ציפּאָרין איז דאָ נישטאָ?—האָט ער געפרעגט.—וואו האָט ער געקאָנט אַהינקומען? ער איז היינט פריה אויפגעשטאַנען און איז גלייך אַוועקגעגאַנגען, גאָרנישט זאָגענדיג. כ'האָב געמיינט, אַז ער איז דאָ אַהער געגאַנגען.

—ער איז דאָ נישט געוועזען,—האָט אולער געענטפּפערט.—ווען ער וואָלט דאָ געוועזען, וואָלט שוין דער אַלטער בעריאַשעוו פון דאַנען נישט אַרויס קיין גאַנצער.

און ער האָט פייעוויטש'ן דערצעהלט די פּאַסירונג מיט בעריאַשעוו'ן.

נאָך פייעוויטש'ן איז אַריינגעקומען אייזערמאַן.

ער איז אַריינגעקומען ברייטליך, יום-טוב'דיג מיט אַ גוט-מוטיג שמייכעלע אויף די ליפּען:

—גוט שבת, פרומע יודען!—האָט ער בעגריסט די חברים,

געבענדיג יעדען ברייטליך די האַנד. איהר האָט שוין געדאַ-ווענט מוסף?... אפשר קאָן מען ביי אייך קידוש מאַכען איבער אַ גלעזעל טעה פון סאַמאָוואַר?

און אַנידערזעצענדיג זיך האָט ער שוין ערנסטער צוגע-געבען:

—כ׳האָב היינט געפּרובט אַרבייטען—און עס אַרבייט זיך נישט... די נשמה-יתירה לאָזט נישט... נאָך מיטאָג וועלען דאָ זיך אודאי צונויפקומען עטליכע חסידים. כ׳וועל כאַפּען אַ יודיש וואָרט. און דערווייל וועל איך זיך אַ ביסעל לעזען דעם „השחר״. ס׳וועט מיר גערעכענט ווערען פאַר תהלים, ווי מיינט איהר?

און אָנטרינקענדיג זיך מיט טעה, האָט ער זיך געמיטליך אַוועקגעזעצט מיט׳ן ביכעל אויף דער לעזשאַנקע.

לח

אייזערמאַן האָט נישט קיין טעות געהאַט, ערוואַרטענדיג נאָך מיטאָג זאָלען זיך צונויפקומען עטליכע חסידים. געוועהנליך פלעגט זיך יעדען שבת נאָך מיטאָג צו מירקינען צונויפקומען די יוגענד: גימנאַזיסטען, גלאַט בעל-בתישע בחורים, פּראָלע-טאַריער אַזעלכע, ווי פון „עיר-מקלט״ און ישיבה-בחורים פון פערשידענע מדרגות אין השכלה. זיי פלעגען קומען אויסרויכערן אַ פּאַפּיראָס נאָכ׳ן שבת׳דיגען זאַטען מיטאָג, טרינקען אַ גלאָז טעה פון סאַמאָוואַר, אויפעסען אַ שטיקעל חזיר „צוליב פּרינציפּ״ און הויפּטזעכליך כדי צו שמועסען, דיסקוטירען און בכלל פריי אָבצואָטעמען.

זיי האָבען זיך אָנגעהויבען צונויפצוקלויבען באַלד נאָך מיטאָג. דער ערשטער איז געקומען געווערמאַן. ער איז אַריינ-געקומען אַ כמורנער, אַ טראַגישער און נישט בעגריסענדיג זיך מיט קיינעם, איז ער צו צו מירקינען, האָט איהם אָנגענומען פאַר אַנ׳אַרבעל און אַריינגעפיהרט אין צווייטען צימער

—דו האָסט זיך אודאי געוואונדערט, וואָס איך בין נעכ־טען נישט געקומען נעכטיגען?—האָט ער מיט אַ בית־הקברות־שטימע געזאָגט.—איך... בין צוריק אַהיים!...—האָט ער צוגעגע־בען שטאַמלענדיג.—איך בין אַ שמאַטע און אַ טויגעניכטס—כ׳האָב נישט געקאָנט אַנדערש... כ׳האָב געטראָפען אויף דער גאַס די מוטער מיט געשוואָלענע אויגען. זי איז פאַרבייגעגאַנגען פאַרביי מיר און האָט גאָרנישט געזאָגט... פערשטעהסט?... נו, האָב איך מעהר נישט געקאָנט... איך זעה שוין איצט איין, אַז כל זמן כ׳וועל בלייבען אין מ. וועל איך נישט פטור ווערען פון דעם אַלעם... מ׳דאַרף אַוועקפאָהרען! כ׳האָב בעשלאָסען!... און דער־ווייל האָב איך זיך אומגעקעהרט אַהיים... ווי מיינסטו: כ׳בין אַ שמאַטע, יאָ? זאָג!—האָט ער געענדיגט נישט קוקענדיג אויף מירקינען.

—איך מיין, אַז דו האָסט זעהר גוט געטהון!—האָט מיר־קין איהם גלייך קאַטעגאָריש געענטפערט. און נישט ווילענדיג מעהר ריידען וועגען דעם איז ער צוריק אַריין אין צימער. נאָך איהם איז אויך געוועזען אַריין, שוין נישט אַזוי כמורנע און האָט זיך בעגריסט מיט די חברים.

נאָך געוועזעגען איז געקומען קאַפלונער. און גלייך ווי ער איז אַריבער די שוועל, האָט ער אויסגעשריען:

—איהר האָט געהערט? בעריאַשעווא איז דאָך אַנטלאָפען פון די עלטערן! עהרען וואָרט! היינט ביינאַכט איז זי אַנטלאָפען!

מירקין, אולער און פייעוויטש האָבען אַלע צוזאַמען, נישט אָנריידענדיג זיך אויסגעשריען פערוואונדערט און אונצוטרויליך:

—נו?

—כ׳פערזיכער אייך! די גאַנצע שטאָדט קאָכט! טייל זאָ־גען אַז זי האָט בע׳גנב׳עט דעם פאָטער און איז אַנטלאָפען מיט עפּעס אַ לעהרער, שיער נישט מיט דיר, מירקין! אַנדערע זאָגען, אַז זי איז אַנטלאָפען שמד׳ן זיך!...

נאָך קאַפלונער׳ן איז אַריינגעקומען קעוועש, אויך אַנ־אויפגערעגטער. ער ווידער האָט געבראַכט עפּעס אַ גרויסען „סוד״, וועלכען ער האָט קיינעם נישט געטאָרט אויסזאָגען.

אָבער וועלכען ער האָט נישט געקאָנט בשום אופן האַלטען אין זיך. ער איז גלייך צו צו קאַפּלונער'ן און האָט צאַפּלענדיג איינגאַנצען איהם איינגערוימט:

—אוי-וי, וואָס איך האָב! ווען דו זאָלסט וויסען וואָס פאַר אַ בוך איך האָב!

—וואָס פאַר אַ בוך?

—אוי-וי, כ'קאָן דיר נישט זאָגען! עהרען וואָרט, כ'קאָן נישט!—האָט קוועש אין פּערצווייפלונג זיך נישט געקאָנט קיין עצה טהון און האָט מיט אַ גוטען רחמנות-בליק געקוקט אויף קאַפּלונער'ן.—נאָר ווען דו זאָלסט וויסען!

און אין אַ מינוט אַרום האָט ער זיך מיט דערזעלבער התפעלות געוואָרפען צו מירקינען.

ציוורשטיין איז אַריינגעקומען.

—איהר ווייסט שוין געוויס אַלע?—האָט ער אָנגעהויבען בעמיהענדיג זיך צו זיין רוהיג.—ס'איז מעגליך אַז ווער פון אייך האָט אַ הלק דערין אויך?—האָט ער מיט אַ פאָרשענדיגען בליק צוגעגעבען אָבשטעלענדיג זיך בעזונדערס אויף מירקינען.—וואָס אין שטאָדט טהוט זיך! אָט נאָר וואָס איז בעריאַשעוו צו-זאַמען מיט דיין פאָטער (ער האָט געוויזען אויף קאַפּלונער'ן) געלאָפען צום אַרכיערייי...

—צום אַרכיערייי?

—נו, יאָ! אַלע זאָגען, אַז זי איז אין מאָנאַסטיר, אַז מ'האָט זי ביינאַכט דאָרט אַהין געפיהרט... ס'ווייזט זיך אַרויס, אַז עטליכע מענשען האָבען זי שפּעט ביינאַכט געזעהן מיט אַ גאַנצע קאָמפּאַניע רוסישע מיידלעך און יונגעלייט אַריינקומען אין שטאָדט-גאָרטען, וואו עס האָט אויף זיי געוואַרט אַ שוואַרצע קאַרעטע. אַלע האָבען זיך אַריינגעזעצט און די קאַרעטע איז אין גאַלאָפּ אַוועק צום אַרכיערעיי'ס הויז... מ'זאָגט, אַז בעריאַ-שעוואס מוטער חלש'ט שוין פון אינדערפריה אָן און מ'קאָן זי בשום אופן נישט דערמונטערן!

מירקין איז אַריין אין צווייטען צימער אַ קוק טהון אויפ'ן

זייגער און ער איז צוריק אַריינגעקומען מיט אַ שטראַהלענדיגען געזיכט.

—האַלב צוויי,—האָט ער אולער'ן איינגערוימט.—דער צוג איז שוין אַוועק...

קעוועש וואַרטענדיג ביז דער עולם וועט זיך בערוהיגען איז ער צו צו ציוורשטיינען:

—אוי, ווען איהר זאָלט וויסען וואָס פאַר אַ ביכעל איך האָב!—האָט ער איהם מיט דער זעלבער צאַפּלעניש איינגערוימט.

—וואָס פאַר אַ ביכעל?—האָט ציוורשטיין גלייכגילטיג געפרעגט, אַ קוק טהוענדיג אויף איהם פון אויבען אַראָב.

—איך קאָן עס אייך נישט זאָגען! עהרען וואָרט, ווי כ'קאָן נישט!!

—אַז איהר קאָנט נישט, דאַרפט מען נישט,—האָט ציוורשטיין מיט דער פריהערדיגער גלייכגילטיגקייט געענטפערט און האָט זיך אָבגעקעהערט.

אַזאַ גלייכגילטיגקייט האָט שוין קעוועש נישט געקאָנט איבערטראָגען און איינבויגענדיג זיך צו ציוורשטיינען, האָט ער בעטענדיג מיט עטוואָס פערצווייפלונג אין טאָן געזאָגט:

—אוי, ווען איהר זאָלט וויסען וואָס!!

און נישט קאָנענדיג שוין מעהר איינהאַלטען דאָס וואָרט וועלכעס האָט זיך ביי איהם געריסען פון דער צונג, האָט ער צוגעגעבען:

—אַ פערבאָטענס!!

דאָס האָט שוין ציוורשטיינען פעראינטערעסירט. אָבער נישט אַרויסווייזענדיג עס, האָט ער גלייכגילטיג געפרעגט:

—וואָס פאַר אַ ביכעל?

—איך האָב געגעבען דאָס עהרען-וואָרט קיינעם נישט אויסצוזאָגען! גיט איהר אויך דאָס עהרען-וואָרט, אַז איהר וועט קיינעם נישט דערצעהלען. גיט!—האָט קעוועש געבעטען רחמים.

—נישט אַמאָל „טשטאָ דיעלאַט'?"

—ניין! עהרען וואָרט—ניין! כ'זאָג אייך בע—מט, אַז

נישט!... מיינס איז נאָך מעהר פערבאָטען! גיט אייער עהרען-וואָרט, כ'בעט אייך!

ציווערשטיין האָט ענדליך רחמנות בעקומען און געגעבען זיין וואָרט.

קעוועש האָט איהם אַריינגעפיהרט אין צווייטען צימער און האָט איהם צאַפּלענדיג איינגאַנצען בסוד-סודות איינגערוימט:

—דעם—„רוסקי וויעסטניק”!!...

ציווערשטיין האָט אויף איהם פערוואונדערט אַ קוק געטהון און האָט זיך פעראַכטליך צעלאַכט:

—איהר רעדט נאַרישקייטען, קעוועש! דער „רוסקי וויעסט-ניק” איז דער סאַמע קאָנסערוואַטיווסטער זשורנאַל! איך ווייס דאָס גאַנץ גוט!

—כ'מיין נישט דאָס! איהר ווייסט נישט!—האָט קעוועש ווערענדיג צעטומעלט זיך געקאָכט.—דאָס מיין איך, נישט דעם זשורנאַל גופא! דאָס איז נאָר געדרוקט אין זשורנאַל! דאָס איז אַ ראָמאַן! ער הייסט „פּאַנגורעס סטאַדע”!...

—אָבער ווער האָט עס אייך געזאָגט, אַז ער איז פער-באָטען?

—מאַקסימאָוויטש אַליין האָט עס מיר געזאָגט! ער האָט מיר טאַקי געגעבען דאָס בוך... און איך זעה דאָך אַליין אויך. כ'זאָג אייך, ס'איז אַ שרעק צו לעזען!... דאָרט איז דאָ אַ העלד אַרדאַליאָן פּאָלאָיאַראָוו!*) וואָס פאַר אַ מענש! וואָס פאַר אַ מענש! אַ רעאַליסט! און וואָס פאַר אַ רייד ער רעדט!... הערט! איך קען פון אויסענוועניג!

און ער האָט שטיל מיט אָנגעשטרענגטען פּאַטאָס אָבער אויך שרעקעווודיג געגומען דעקלאַמירען:

כ'וועל אייך זאָגען, ברידער, כ'וועל אייך זאָגען
ווער ס'איז דער אייביגער גורם

*) איינער פון ווס. קרעסטאָווסקיס פּאַסקוויל-ראָמאַנען. ער שטעלם דאָרט פאָר קאַריקאַטוריש אַ „ניהיליסט” ארדאליאָן פּאָלאָיאַראָוו.

אין אונזער אומגליק, אין אונזער נויט
שולדיג אין אַלעם איז דער מלוכה׳שער
צוויי-מויליגער, צוויי-קעפּיגער,
אַלרוסישער אָדלער אונזערער!

—אַזוי זינגט פּאָלאָיאַראָוו!! און דאָרט איז עס אָבגעדרוקט! נו? וואָס וועט איהר איצט זאָגען?

—געוויס... דאָס דאַרף ווירקליך זיין פערבאָטען... האָט ציווערשטיין פערלוירען מסכים געווען. איהם איז איצט נישט אָנגענעהם געווען, וואָס ער האָט אַזוי קאַטעגאָריש פריהער גע-זאָגט, אַז אין „רוסקי וויעסטניק" קאָן קיין פערבאָטענע זאַך נישט זיין און ער האָט דעריבער זיך איצט בעמיהט צו פער-גלעטען עס:

—עס קאָן זיין, אַז דער אויטאָר האָט בכיון, כדי אָבצו-נאַרען די מאַכט געלאָזט אָבדרוקען די זאַך אין „רוסקי וויעסט-ניק"...

—נו, געוויס בכיון! געוויס איז עס אַזוי!—האָט קעוועש הייס אונטערגעכאַפּט—מאַקסימאָוויטש אַליין האָט עס מיר גע-זאָגט! זיין פּאָטער, אַ פּאָלקאָווניק האָט דעם ראָמאַן געלעזען, און האָט זיך נישט געכאַפּט, אַז דאָס איז אַנ׳אונלעגאַלער. כאַ-כאַ-כאַ!

—אַלזאָ, גוט. זאָגט קיינעם גאָרנישט... מיר וועלען שפּע-טער שמועסען דעריבער...—האָט ציווערשטיין געזאָגט, נישט ווילענדיג, אַז אַזאַ וויכטיגע ענטדעקונג זאָל געמאַכט ווערען נישט דורך איהם, נאָר דורך עפּעס אַ קעוועש׳ן.

זיי זענען צוריק אַריין אין צימער. קעוועש האָט זיך שוין געהאַט פּאָלקאָם בערוהיגט און האָט זיך איצט כסדר גע-האַלטען נעבען זיין בעל־סוד.

אַ בחור׳ל אין אַ לאַנגע קאַפּאָטע איז אַריינגעקומען. ער איז אַריין געשווינד, פרעהליך אויפגערוימט, ווי ער וואָלט זיך נאָר וואָס אַרויסבעקומען פון שווערער געפאַנגענשאַפט.

—אַ-אַ! אַ פּאַפּיראָסעל נאָך דער שבת׳דיגער סעודה איז דאָך טעם גן-עדן. מיין נשמה-יתירה איז אַ שרעקליכער רויכע-

ער!—האָט ער אויסגערופען, פעררויכערענדיג האַסטיג אַ פּאַ-פּיראָס.

לט

דאָס צימער איז געווען פול געפּאַקט. מען איז געזעסען אויפ'ן בעטעל, אויף דער לעזשאַנקע, אויף דער פּאָדלאָגע, אויף די קניה איינער ביים צווייטען. אויפ'ן טיש האָט געזעצט דער סאַמאָוואַר. מ'האָט געטרונקען טעה לויט דער רייה פון די איינציגע צוויי גלעזער, וועלכע זענען געווען. יעדעס מאָל איז אַנ'אַנדערער פון די געסט געלאָפּען עפּעס קויפען, און מויל צו נעהמען און באַלד האָט זיך אויפ'ן טיש געוויזען זעמעל, קאָלבאַס און אויך קיכלעך. אין דער לופט איז געשטאַנען אַ געדיכטער רויך פון טאַבאַק, אַ טומלענדיגער גערויש און יונגע געלעכטערס.

—לאָמיר, רבותי, עפּעס לעזען!—האָט געווערמאַן אויסגעשריען.

—ניין, זינגען, בעסער זינגען!—האָט קאַפּלונער זיך בעמיהט איהם איבערצושרייען.

—נאָר לעזען! לעזען פּיסאַרעוו'ן!—האָט געווערמאַן זיך געהאַלטען ביי זיינס.

אָבער דער עולם איז נישט געווען גענוג ערנסט געשטימט אויף צו לעזען פּיסאַרעוו'ן. עס האָבען זיך אָנגעהויבען פּראָטעסטען.

—ניין, ניין! פּיסאַרעוו'ן אַנ'אַנדערש מאָל! איצט דאַרף מען עפּעס זינגען!

דאָס בחור'ל אין דער לאַנגער קאַפּאָטע, וועלכער האָט אַזוי גיריג זיך געכאַפּט רויכערן, האָט נישט וואַרטענדיג ביז מ'וועט איהם בעטען, אָנגעהויבען מיט אַ נידריגער שטים צו זינגען דאָס פּאָפּולערע יידישע ליד:

שטעה אויף מיין פאָלק, ערוואַך פון דיין דרימעל,
אין נאַרישקייט זיי נישט פערטיפט..

—האָרפּאַרב! זינגט טאַקי עפּעס!—האָט קאַפּלונער זיך אָנגערופען.—איהר זינגט דאָך גוט!... נאָר נישט דאָס, נישט קיין יודישעס; זינגט עפּעס אַ רוסיש ליד...

—כ'וועל אייך זינגען אַ שפּאָגעל-ניי רוסיש ליד, וועגען אַ יודישער טאָכטער—האָט האָרפּאַרב בנעימות און עטוואָס סענטימענטאַל געזאָגט.—אַ-אַך, וואָס פאַר אַ טייער ליד! אָט וועט איהר באַלד הערען!

און ער האָט גענומען זינגען מיט אַ דינעס, גענוג אָנגענעהמען טענאָר אומעטיג און טרויעריג, דאָס רוסישע ליד וועגען יודישען מיידעל.

—נו, וואָס האָסטו עפּעס אויסגעקליבען אַזאַ טרויעריגס!—האָט איינער פּראָטעסטירט.

—פּונקט ווי ער וואָלט קינות געזאָגט—האָט קאַפּלונער אויסגעשריען.—זינגט עפּעס פרעהליכס... זינגט: „יעדו לי נאָטשיו״.

—עך, דאָס איז אויך זעהר שען—האָט האָרפּאַרב טרויםעריש געענטפערט.—מיר געפעלט עס זעהר! „די יודישע טאָכטער איז פערשאַכטעט, ווייסט פון נויט און זאָרג!״—האָט ער געפּיהלפּול און מיט אַ ליידענדיגען אויסדרוק אין געזיכט איבערגע'חזר'ט די ווערטער פון ליד.—אַך, ווי ריכטיג דאָס איז! יודען ווערען דאָך פון אַלעמען פעראַכט און בעליידיגט... נישט אמת?

—צום ביישפּיל דער לעהרער פון ליטעראַטור;—האָט קעוועש פּלוצלינג קלאָגענדיג זיך אויסגעשריען. ער רעדט קיינמאָל קיין וואָרט נישט אויס, ער זאָל נישט נאָכשפּעטען ווי יודען ריידען. מיט אַ פּאָר טעג צוריק פרעגט ער מיך: „און איהר זייט זיכער, אַז אייער פאָטער איז אַ יוד און נישט קיין זשיד?״

—ווען ער וואָלט עס מיר געזאָגט, וואָלט איך איהם אָנגעשפּיגען אין צורה?—האָט ציווערשטיין אויפגערעגט געזאָגט.

—ער וואָלט גלייכער נאָכגעשפּעט דעם לעהרער פון לאַטיין ווי ער רעדט רוסיש,—האָט קאַפּלונער געזאָגט. און פּלוצלינג צעלאַכענדיג זיך, האָט ער אויסגערופען: וואָס פאַר אַ שענע

סצענע מיר האָבען די טעג געהאַט מיט׳ן לעהרער פון לאַטיין!
ער האָט אַרויסגערופען גראָבער׳ן און איהם געהייסען זאָגען די אויסנאַהמען פון מענליכען געשלעכט אויף "is". יענער אָבער האָט גראַד אַלץ געהאַט פערגעסען! שטעהט ער ביים ברעט און קוקט זיך אַרום, אפשר וועט איהם ווער אונטערזאָגען. און דער לעהרער דערמאָהנט איהם נאָכאַמאָל: נו, זאָגט: פערהאַן עפּעס נעמען אויף "is". גראָבער האָט דרייסט אָנגעהויבען: "פיל נע-מען זענען פערהאַן אויף "איס": "mosculini generis"...." און גלייך האָט ער גענומען ווייטער בראָקען:

"יקום פורקן מן שמיא
חנא וחסדא, ורחמי וחיא."

און אַזוי האָט ער אָבגעבראָקט דעם גאַנצען "יקום פורקן" און קוקט דעם לעהרער גלייך אין די אויגען. צווישען די שילער איז אַ געלעכטער, אָבער דער לעהרער פערשטעהט נישט וואָס דאָ קומט פאָר. ער איז עטוואָס טויבליך. ער הערט, אַז דער מאָטיוו איז דער זעלבער, און זעהט אַז גראָבער ענטפערט דרייסט—איז ער צופרידען. "גוט, זאָגט ער, זעצט זיך!" און האָט איהם געשטעלט אַ פינף פאַר "יקום פורקן"!

—אָט הערט בעסער, רבותי, וואָס ס׳איז געשעהן מיט סלאָבאָדקינען,—האָט זיך ציוורשטיין, אָבגערופען.—ער איז איצט נישט לאַנג אָנגעקומען אין דריטען קלאַס גימנאַזיע און רעדט שלעכט רוסיש. מיט עטליכע טעג צוריק האָט דער אינספּעקטאָר איהם אָבגעשטעלט און האָט איהם גענומען אויספרעגען וועגען זיינע עלטערן. סלאָבאָדקין האָט נישט קיין פאָטער און די מו-טער דינט ערגעץ אַלס קעכין. איהם איז אָבער נישט אָנגענעהם געוועזען צו זאָגען, אַז זי איז אַ קעכין, האָט ער אַ קלער גע-טהון און געענטפערט: "זי פערנעהמט זיך מיט... איבערקאָכען שפּייז"...

אַלע האָבען זיך צעלאַכט. אויך אייזערמאַן האָט זיך צע-לאַכט, נישט פערשטעהענדיג אפילו אין וואָס דער וויץ בע-שטעהט. דער עולם איז בגילופינדיג געוואָרען. גאַנץ אונבע-מערקט האָבען זיי זיך צעטיילט אויף צוויי טיילען. איינע האָ-

בען זיך געזאַמעלט אַרום ציוערשטיינען, וועלכער האָט דער-צעהלט אַנעקדאָטען פון גימנאַזיסטען-לעבען. און אַ צווייטע טייל האָט אַרומגערינגעלט אולער׳ן, וועלכער האָט זיך בעזעצט אויף דער לעזשאַנקע און דערצעהלט מעשיות פון ישיבה-לעבען, אַדורכפלעכטענדיג מיט גמרא-ווערטלעך. אייזערמאַן מיט פייע-וויטש׳ן פלעגען איהם אונטערהעלפען מיט זייערע ווערטלעך, פון צייט צו צייט האָט זיך פוןביידע גרופּעס געלאָזט הערען אַ געלעכטער.

קומענדיג אין התלהבות אַריין איז אולער אַראָבגעשפּרונ-גען פון דער לעזשאַנקע און האָט הויך אויסגעשריען, כדי צו-ציהען צו זיך די אויפמערקזאַמקייט פון ביידע גרופּעס:

—הערט, רבותי. טרעפט לאָמיך זעהן אָט וואָס: איך זאָג, אַז איך און פּיסאַרעוו זענען מיר איינס און דאָס זעלבע! אַנו, טרעפט ווי אַזוי?

—נו? ווי אַזוי?—האָבען זיך אַלע געפרעגט.

—ער וועט אונז שוין אָבשמאַליען אַ פיין גמרא-ווערטעל!—האָט קאַפּלונער זיך דערפרעהט און איז צו צו אולערס גרופּע.

—זעהר פשוט!—האָט אולער געענטפערט.—„פּיסאַרעוו״ איז בגימטריא „זלמן אולער״. רעכענט איבער!

עטליכע האָבען זיך גענומען אין דער מחשבה איבעררע-כענען.

—ניין, נישט ריכטיג!—האָט אייזערמאַן גיך אויסגעשריען.—„פּיסאַרעוו״ בעטרעפט 433 און „זלמן אולער״ בעטרעפט 434! מיט איינס מעהר!

—פרא אדם!—האָט איהם אולער געענטפערט.—און איך וואו בין? איך בין דאָך די איינס, איז צוזאַמען 434 דאָס הייסט „זלמן אולער״!

—נאָך עפּעס אַ גמטריא!—האָבען זיך אַלע געבעטען.

אולער—וואַרט צו, כ׳וועל אַ ווייליגקע אַ טראַכט טהון!—האָט געענטפערט.

בולעגענדיג די האַנד צום שטערען איז ער אַ מינוט גע-

שטאַנען פּערטראַכט. אַלע האָבען אויף איהם נייגיריג געקוקט ווי אויף אַ פלינקען פּאָקוסניק.

—ס'איז דאָ!—האָט ער פּעסט אויסגעשריען.—איך וועל אייך בעווייזען מיט אַ גמטריא, אַז פּיסאַרעווס רעאַליזם איז אַ השכלה למשה מסיני!

—אַ נו! אַ נו!

—זעהר פּשוט! רעכענט צונויף די סומע פון די ווערטער: „הראליזם הגדול, היפה והזך על פי פסרוו ז"ל"...

—נישט פּיסאַרעוו, נאָר פּיסאַרעוו!—האָבען איהם קאַפּלונער און געווערמאַן מיטאַמאָל פּעררירכט.

—ניין—פּיסאַרעוו!—האָט אולער מיט עקשנות געענטפערט.

—אודאי פּיסאַרעוו!—האָט מירקין ערנסט אונטערגעהאַלטען אולער'ן.—נאָך אַ „יוד" רעדט זיך אַ „פּיי" אויב זי איז אין אָנ-פאַנג וואָרט, אַרויס ווי אַ „פּיי", דעריבער ווערט נאָכ'ן וואָרט על פּי, די „פּ" פון פּיסאַרעוו אַ „פ".

—געה רייד מיט זיי, מיט די עמי הארצים!—האָט אולער בייז אויסגעשריען און האָט ווייטער גערעדט:

—איצט רעכענט צונויף די סומע פון די ווערטער „חוק גדול הוא לנו, הלכה למשה מסיני"—וועט איהר בעקומען דעם זעלבען מספר.

נאָכאַמאָל האָבען זיך אָנגעהויבען אויסרעכנונגען, אויסענ-ווענדיג און אויפ'ן פּאַפּיר און ווידער האָט אייזערמאַן אויסגערו-פען דער ערשטער בעדויערענד:

—ווידער אַ טעות אויף איינס!—דער ערשטער פּסוק בע-טרעפט 1218 און דער צווייטער 1217.

—ס'קאָן נישט זיין!—האָט אולער אויסגעשריען, און האָט זיך אַליין גענומען אויסרעכענען.

—אמת!—האָט ער מיט פּערדרוס מודה געווען.—נו!—האָט ער זיך אָבער באַלד געטרייסט.—אַזוי ווי דאָ פעהלט איינס און אין דער פריהערדיגער גמטריא איז דאָ איינס איבריג גיב זשע יענע איינס דאָ אַהער און מיר וועלען זיין—קוויט!

—נו, איצט נאָך עפּעס!—האָט דער עולם געבעטען.

—עפּעס אַ „נוטריקון״—האָט אייזערמאַן פאָרגעלעגט.

—איך האָב אַנ׳אויסגעצייכענטען „נוטריקון״ אויפ׳ן וואָרט פּיסאַרעוו!—האָט אולער געזאָגט.

פּיסאַרעוו

י למד

ס ברות

אַ מתיות

ר או

ע ורים

ו אַטומים

ו יוכחו.

—און איצט עפּעס אַ דרשה!—האָבען די גימנאַזיסטען געפּאָדערט.

—וואָס פאַר אַ דרשה ווילט איהר, עמי הארצים, גראָבע קעפּ!—האָט אולער בייז געשריען.—איהר וועט דען עפּעס פערשטעהן, אַז כ׳וועל אייך זאָגען עפּעס טיפעס, עפּעס פּלפּול? איך וועל אייך, משומדים, גלייכער זאָגען אַ ביסעל מוסר!

—ניין! ניין!—האָבען אַלע געשריען.—נאָר אַ דרשה!

—געדענקט, איך וועל אייך פער׳שרפה׳נען מיט מיינע ווערטער, ווי ר׳ שמעון בן יוחאי מיט׳ן בליק!

—ס׳מאַכט נישט! מעגסט פערברענען!—איז דער עולם אויף דעם אויך בעשטאַנען.

—אַלזאָ גוט! קלויבט אויס עפּעס אַ טעמע!

—דערווייז אונז פון גמרא, אַז מיכאַילאָוו איז העכער פאַר דאָסטאָיעווסקי׳ן!—האָט געווערמאַן פאָרגעלעגט.

—ניין, ניין! דערווייז אונז, אַז משה רבינו איז געווען אַנ׳אמת׳ער רעאַליסט!—האָט איהם קאַפּלונער איבערגעריסען.

—אויף דעריף דאַרף מען נישט קיין דרשה,—האָט זיך מירקין ערנסט אָבגערופען.—משה רבינו איז טאַקע געווען אַ רעאַליסט. אין חומש שטעהט: „כי הדם הוא הנפש״. וואָס דאַרפט איהר מעהר?

—ס׳מאַכט נישט! לאָז ער זאָגען אַ דרשה אויף דער טע-מעַ!—האָט דער עולם פערלאַנגט.

—גוט!—האָט אולער מסכים געווען.—פון וואַנען זאָל איך עס אייך בעווייזען? פון תנ״ך, פון תלמוד צי פון זוהר? מיר איז אַלץ איינס!

—פון תנ״ך! פון תנ״ך!

—טאָ גיט עפּעס אַ פּסוק. וואָס פאַר איינעם איהר ווילט נאָר.

—„האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי.״—האָט אייזערמאַן אייליג פאָרגעלעגט וואַרטענדיג מיט אונגעדולד אויף דער דרשה.

—זאָל זיין דער פּסוק!—האָט אולער מסכים געווען און טראַכטענדיג אַ מינוט האָט ער פעסט אויסגעשריען אַ קלאַפּ טהוענדיג מיט דער פויסט אין טיש:

—נו הערען!

אַלע זענען אַנטשוויגען געוואָרען. אולער איז געשטאַנען אין מיטען צימער אין דער פּאָזע פון אַ בעל-דרשן און האָט הויך, מיט אַ ניגון, נאָכמאַכענדיג דעם ניגון און די תנועות פון מגידים, גענומען זאָגען:

—אוי, אוי! „האזינו השמים ואדברה!״ אין פּלוג איז דאָך דאָס נישט צו פערשטעהן! ערשטענס, וואָס איז עפּעס משה׳ן איינגעפאַלען זיך צו ווענדען צו הימעל און ערד, אָנשטאָט זיך צו ווענדען צו די יודען? און צווייטענס, אויב ער האָט זיך שוין געווענדט צו הימעל און ערד, טאָ פאַרוואָס האָט ער זיך צום הימעל געווענדט גלייך, „הערט אויס״ און וועגען דער ערד האָט ער געזאָגט „און זאָל הערען די ערד״? פאַרוואָס האָט ער נישט געזאָגט „הער אויס, ערד״? און דריטענס: נאָך וואָס חזר׳ט ער צוויי מאָל איבער דאָס זעלבע „ואדברה״ און „אמרי פי״, ווען ער האָט געקאָנט זאָגען קירצער: „האזינו השמים ותשמע הארץ אמרי פי״? א-א-און פירטענס, נאָך וואָס זאָגט ער „אמרי פי״, פּונקט ווי עס וואָלט מעגליך געווען רייד פון דער נאָז,

אָדער פון די אויגען? ער האָט דאָך געקאָנט זאָגען קירצער: „מיינע רייד״!

—בראַוואָ!—האָט זיך קאַפּלונער נישט געקאָנט איינהאַלטען פון צופרידענהייט.

אולער האָט זיך אויסגעגלייכט, האָט אַלעמען אָנגעקוקט מיט אַ שטאָלצען בליק און האָט ווייטער גערעדט מיט אַ וויינענדיגען ניגון:

—אַזוי, אַזוי, רבותי, דעם גאַנצען פסוק איז נישט צו פערשטעהן און האָט קיין טעם נישט!... אָבער ער וועט אייך גלייך פערשטענדליך ווערען, אויב מיר וועלען איהם אויסטייטשען על פי אמת׳ן רעאַליזם...

—הערט זשע, רבותי! משה האָט נישט געזאָגט „הערט אויס הימלען״, נאָר: „הערט אויס, וועגען די הימלען וועל איך אייך ריידען״. און וואָס איז אַזעלכעס דער „הימעל״? דער הימעל דאָס איז דער כסא הכבוד, ס׳הייסט דער העכסטער זין פון דער יצירה. אַלזאָ: „משה זאָגט: הערט אויס, איך וועל ריידען וועגען דעם העכסטען זין פון דער יצירה ותשמע הארץ... און וואָס איז אַזוינס „די ערד״? די ערד דאָס איז דער „חומר״—די מאַטעריע. און ווידער: ערד, דאָס איז-שטויב, און שטויב-דאָס איז דער מענש „וואָרים עס שטעהט: „עפר אתה ועל עפר תשוב״. ובכן: משה ווענדעט זיך צום מענשען און זאָגט: זאָל דער מענש—דער חומר הערען אמרי פי. וואָס איז אַזוינס פי? פי—דאָס איז די ראשי תיבות פון „פיסאַרעוו״, נאָך אַ פשט: פי—איז בגימטריא 90, דאָס איז במספר אות „צדיק״... אַזוי, רבותי! משה זאָגט אַזוי: „הערט אויס! איך וועל ריידען וועגען העכסטען זין פון דער וועלט-יצירה און זאָל דער מענש-חומר הערען די רייד פונם צדיק פיסאַרעוו״.

—אַזוי, אַזוי, אחינו בני ישראל!—האָט אולער אויסגעלאָזט מיט אַ פייערליכען ניגון.—איך האָב אייך אויפגעוויזען, אַז משה רבינו האָט נביאות געזאָגט אויף פיסאַרעווס רעאַליזם! און אַלס שכר פאַר אָט דער מצוה מיינער-זאָל דער גואל באַלד אין גיכען קומען ונאמר אָמן!

—אָמן! בראַוואָ! אויסגעצייכענט!—האָבען געהילכט געשרייען פון אַלע זייטען.

—זע-ע-עלטען גוט!—האָט קאַפּלונער אין התפעלות אויסגערופען, קלאַפּענדיג אולער׳ן איבער׳ן פּלייצע.—איהר זייט, עהרען וואָרט, אַ מאָלאָדיעץ!

—אויך מיר אַ גרויסע זאַך!—האָט אולער מיט פעראַכטונג אין דער שטים געזאָגט.—דאָס הייסט אויך אַ דרשה? דאָס איז דאָך נאָר געווען אַ שפּילכעל. איך וואָלט אייך געזאָגט אַ דרשה פון זוהר—וואָלט געווען וואָס צו הערען! איך האָב איינמאָל אַ גאַנצען אָווענד געהאַלטען אַ דרשה, אין וועלכער כ׳האָב אויפגעוויזען פון זוהר און פון אַנדערע קבלה-ספרים, אַז עס איז קיין גאָט נישטאָ. דאָס איז געווען אַ דרשה!

מ

שוין גאַנץ שפּעט פאַרנאַכט האָט זיך פּלוצלינג ציפּאָרין בעוויזען. זיינע שטיוועל זענען ביז העכער די קנאָפּעל געווען פערבלאָטיגט, דאָס געזיכט מיד, די האָר קלעבען זיך פון שווייס און פון די אויגען שטראַהלט אַ פריידיגע שטימונג.

דער פרעהליך געשטימטער עולם האָט זיך עפּעס זעהר דערפרעהט מיט איהם און אויפגענומען איהם מיט אויסרופען און שאלות פאַרוואָס ער איז אַזוי שפּעט געקומען.

—כ׳בין געזעסען אין בית-המדרש און געזאָגט תהלים!—האָט ער כיטרע שמייכלענדיג געענטפערט.

פּייעוויטש האָט זיך פּילבעדייטענד מיט איהם איבערגעקוקט, אַ וואונק געטהון צו מירקינען און אַלע דריי זענען איינער נאָכ׳ן צווייטען אַרויס אין צווייטען צימער אַריין.

—שוין זשע ביזטו טאַקע געגאַנגען צום פּאָיעזד?—האָט פּייעוויטש געפרעגט.

—וואָס דען? געוויס!—האָט ציפּאָרין שטאָלץ געענטפערט. און גלייך האָט ער געמאַכט אַנ׳ערנסטען פערזאָרגטען אויסדרוק

און האָט צוגעגעבען: ס'איז דאָך נויטיג געווען צו וויסען, ווי אַזוי זי וועט אָבפּאָהרען! ווען אַ צווייטער וואָלט געגאַנגען...

—אַלזאָ, וואָס? דערצעהל! זי איז אָבגעפאָהרען בשלום?—האָט איהם מירקין אומגעדולדיג איבערגעשלאָגען.

—געוויס איז זי אָבגעפאָהרען!

—דערצעהל גענוי!—האָט פייעוויטש געפאָדערט.—עהרען וואָרט, דו ביזט אַ וואוילער יונג!—האָט ער צוגעגעבען קלאַפּענ־דיג איהם האַרציג איבער'ן פּלייצע.

—ס'איז אַזוי געווען,—האָט ציפּאָרין אָנגעהויבען פיהלענדיג זיך געשמייכעלט און בעמיהענדיג זיך דאָס נישט אַרויסצוויי־זען.—כ'בין געקומען אויפ'ן וואָקזאַל, געוואַרט, געוואַרט. אַ שעה דריי האָב איך געוואַרט. ענדליך זענען זיי אָנגעקומען... אין אַ קאַרעטע.

—ווער?

—נו, סאָניע און אויך די רוסישע, וועלכע איז דאָ נעכ־טען געווען און נאָך עפּעס אַ רוסיש מיידעל... זיי האָבען שפּאַ־צירט איבער'ן פּעראָן און באַלד איז דער פּאָיעזד אָנגעקומען. זיי האָבען זיך צעקושט, סאָניע איז איינגעזעסען אין וואַגאָן און אָבגעפאָהרען... דאָס איז אַלץ...

—און דו ביזט נישט צוגעגאַנגען געזעגענען זיך?—האָט מירקין זיך געוואונדערט.

—וואָס נאָך?—האָט ציפּאָרין מיט פּעראַכטונג אויסגעשריען.—מיט וואָס פאַר אַ רעכט זאָל איך צוגעהן? וואָס בין איך—אַ קאַוואַלער?!... איך האָב דאָך נאָר בעדאַרפען וויסען צי זי וועט בשלום אָבפּאָהרען... מעהר גאָרנישט! און שווייגענדיג אַ ווײַלע, האָט ער צוגעגעבען:

—כ'האָב בעשלאָסען אַ לעב טהון! לכבוד איהר גליקליכער אָברייזע האָב איך געקויפט נאַשערייען! אַ צעהנדליג קיכלעך!

און ער האָט איבערגעגעבען די חברים די קיכלעך.

—וואויל! מיר'ן עס צעטיילען פאַר דער גאַנצער חברה! אַז הוליען—איז הוליען!—האָט פייעוויטש געזאָגט.—און קיינעם איז אפילו נישט איינגעפאַלען אין געדאַנק, אַז די דאָזיגע קיכ־

לעך בעהאַלטען אין זיך אַ קליינע דראַמע. די קיכלעך זענען בעשטימט געווען פאַר סאָניע׳ן... נאָך אַ לאַנגען אינערליכען קאַמף, נאָך לאַנגען זעלבסט-איבערצייגען זיך, אַז „קיכלעך זע-נען דאָך אין תּוך אַריין, דאָס זעלבע וואָס שפּייז וועלכעס יע-דער מענש דאַרף אין וועג״, האָט ציפּאָרין זיך מתיר געמאַכט פאַר די לעצטע דרייסיג קאָפּ. צו קויפען אַ צעהנדליג קיכלעך און טראָגען עס פערצעהן וויאָרסט וועגס צו דעם וואָקזאַל פאַר דער אָבפאָהרענדער סאָניע׳ן. אָבער בעת סאָניע איז געקומען אויפ׳ן וואָקזאַל און נאָך דערצו אין דער בעגלייטונג פון צוויי אונבעקאַנטע רוסישע פריילינס, איז ציפּאָרין נישט נאָר נישט צוגעגאַנגען, נאָר האָט זיך נאָך אויך בעהאַלטען, זיי זאָלען איהם נישט בעמערקען.

און אַזוי זענען די קיכלעך געבליבען נישט איבערגעגע-בען דער אָבפאָהרענדער. געהענדיג צוריק אין שטאָדט, האָט ציפּאָרין בעמיהט זיך זעלבסט איבערצוצייגען, אַז ער איז צופרי-דען, וואָס ס׳האָט זיך אַזוי געטראָפען.

— זעהר גוט, וואָס כ׳האָב זיי איהר נישט איבערגעגעבען! — האָט ער צו זיך גערעדט. — וואָס עפּעס פלוצלינג קיכלעך! וואָס איז זי דען — „אַ בעל-הבּתּיש טעלטערל?״ זי וואָלט נאָך, גאָט ווייסט, וואָס געטראַכט וועגען מיר... זעהר גוט, וואָס כ׳האָב עס נישט געגעבען און אפילו נישט צוגעגאַנגען צו איהר!

מא

די געסט זענען זיך צעגאַנגען. נאָר איין אייזערמאַן איז געבליבען און געלייענט אַ ביכעל ביים טיש. מירקין האָט זיך אויף און אָב געדרעהט איבער׳ן צימער און האָט טרוימעריש פערבענגט שטיל זיך צוגעזונגען זיין בעליבט ליד: „הקיצי עמי״.

„ווי לאַנג וועסטו שלאָפען אָ, פאָלק מיינס? שטעה אויף!
די נאַכט איז פאָריבער די זון שיינט שיין אויף.

וואַך אויף, קוק זיך מוטיג אַרום און בעטראַכֿט:
די וועלט האָט פון לאַנג אַרום דיר שוין ערוואַכֿט.

מירקין האָט געזונגען פֿערטראַכֿטערהייד. ער האָט גע-טראַכֿט וועגען סאָניען. איהר געלונגענער אַנטלויפען און ציפּאָ-רינס ידיעה וועגען איהר בשלומ׳דיגען אָפּפאָהרען, האָבען איהם גוט אויפגעלייגט. זי איז אַוועק! איצט וועט זי שוין קיינער דעריאָגען! דער צוג פליהט און טראָגט אַוועק אָט דאָס אידע-אַלע מיידעל וועיט, וועיט פון דער פינסטערניש און זומפּ פונ׳ם אַלטען לעבען, פון דער צעלאָזענער פערגליווערטקייט. דער צוג לויפט און טראָגט זי אַוועק צו אַ ניי לעבען, צו אַ ליכטיג, שען, פריי און פערנונפטיג לעבען!

סאָניעס אַנטלויפען האָט ביסלעכווייז אָנגעוואוירען ביי מירקינען אין די אויגען דעם כֿאַראַקטער פון אַ פּערזענליכֿען פאַקט און ער האָט עס דערזעהען אַלס אַ ריזיגען נצחון פון דער ליכֿט איבער דער פינסטערניש, פון דער השכלה איבער דעם פאַנאַטיזם, פון דער פרייהייט איבער דעם געוואַלד. יאָ! עס קומט אַ סוף צו דער אַלטער וועלט! זי בעקומט אַלץ שטאַרקערע ענטשיידענדערע טויט-קלעפּ. די פינסטערע וואַנד, וועלכֿע האָט אָבגעצוימט אין משך פון יאָהרהונדערטער און יאָהרטויזענדער דאָס יודישע פאָלק פון דער גאַנצער וועלט, פון לעבען, פון ליכֿט און וויסען, די וואַנד וועלכע איז נאָך נעכֿטען געווען אַזוי אונערשיטערט פעסט, איז איצט אינגאַנצען צעטרייסעלט, אין איהר איז דורכֿגעגראָבען גרויסע לעכֿער און זי האַלט שוין ביים איינפאַלען! עס איז שוין נישט וויט די צייט! אַלע מענ-שען וועלען אָנפאַנגען קלאָר און פערנונפטיג צו דענקען, זיי וועלען אָבוואַרפען אַלע אַבערגלויבענס, די רעליגיעזע און די וועלטליכֿע, וועלען זיך פערנעהמען מיט נוצליכֿע און געזונדטע אַרבייטען, זיי וועלען איינשטעלען צווישען זיך חבר׳שע בעצי-הונגען פון געגענזייטיגען צוטרוי און פערשטעהן זיך. און עס וועט דאַן נישט זיין קיין אונטערשיד צווישען יודען און אַנדע-רע פעלקער, צווישען מיוחסים און פּראָסטע, צווישען שטאַרקע און שוואַכֿע. אַלע וועלען זיין גלייך און אַלע וועלען זיין ברי-

דער. אַלע וועלען זיך לערנען און אַרבייטען. ישיבות, חדרים און אַנדערע נעסטען פון אונוויסענהייט וועלען פערשוואונדען ווערען. די גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען וועלען פול זיין מיט תלמידים. די פרייע צייט וועט די יוגענד ווידמענען אויף לעזען ערנסטע ווערק, וויסענשאַפטליכע בעשעפטיגונגען און זיי וועלען פערגעסען אָן פוסטען פלירטעווען און וועלען נישט אויסבּרענגען די טייערע צייט אויף אוננוצליכע לידער-שריי-בּעריי...

עס איז אָנגעקומען אַ גרויסע אונפערגלייכליכע עפּאָכע אין דער וועלט-געשיכטע. דער דורכבּרוך איז געמאַכט געוואָרן ערשט מיט עטליכע צעהנדליג יאָהר צוריק. פאַר דער מענש-הייט, וועלכע האָט געבּלאָנדזשעט אין דער טיפער פינסטערניש איז מיט אַמאָל אין דעם גאַנצען גלאַנץ ערשינען דער „אמת", דער אייביגער, דער גרויסער—און אַלץ וואָס איז נאָר געווען אין דער מענשהייט דענקענדעס און לעבּעדיגעס האָט זיך גע-וואָרפען צום אמת, האָט איהם אָנגענומען ווי אַ נייע תורה, וועלכע דאַרף דערפרישען און ווידערגעבּוירען די וועלט, האָט איהם געטראָגען מיט זיך ווי די לוחות אין די פערוואָרפענסטע ווינקעלעך פון דער וועלט און אין זיין נאָמען האָט מען ער-קלערט אַ הייליגען, אונ'בּרחמנות'דיגען קריג דער גאַנצער אַל-טער וועלט! און דער נצחון איז נאָהנט! נאָך עטליכע ענטשלאָ-סענע קלעפּ—און זי פאַלט - איין ענדגילטיג!... וואָס מאַכט דאָס אויס, וואָס דערווייל הונגערט מען, ס'איז קאַלט און אונהיימליך! נאָך עטליכע יאָהר אונערמידליכער קאַמף—און די גאָלדענע צייט וועט קומען! וויפיל גליק און פרייד וועלען מיר דערפאַר האָבּען! און דאַן:

—„ומלאה הארץ דעה"...—האָט מירקין הויך און מונטער אָנגעהויבּען, נישט בּעמערקענדיג, אַז ער זאָגט עס אויפ'ן קול.

—כמים על ים מכסים!"—האָט אייזערמאַן אויך אַזוי מונ-טער און אויך מיט אַזאַ גלויבּען אין טאָן פערענדיגט.

מירקין האָט זיך אַ צאַפּעל געטהון און עטליכע מינוט האָט

ער געקוקט אויף אייזערמאַנען, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך דער־וויסען פון וואַנען ער נעהמט זיך דאָ אַהער.

—איהר האָט געענדיגט דאָס אַרטיקעל?—האָט ער געפרעגט, דערמאָהנענדיג זיך, אַז ער האָט געלעזען דעם „השחר״.

—געענדיגט!

און קוקענדיג אַזוי אויף אייזערמאַנען, האָט ער זיך בע־מיהט צוריק אָנצוקניפּען די איבערגעריסענע געדאַנקען, וועלכע האָבען איבערגעלאָזט אַ ליכטיגען, פריידיגען שפּור אין זיין נשמה. און פּלוצלינג האָט ער זיך דערמאָהנט, אַז אָט דאָס בחור׳ל איז דאָך אייגענטליך אויך אַ בולט׳ער סימבאָל פון׳ם זיג פון דער נייער וועלט איבער דער אַלטער. און אייזערמאַנס געזיכט איז איהם געוואָרען מיטאַמאָל ליב און נאָהנט.

—האַ? וואָס זאָגט איהר?—האָט ער לוסטיג און טריאומפי־רענדיג גענומען ריידען.—די אַלטע וועלט געהט אונטער? עס קומט אָן אַ ניי לעבען?

—אַ נ-יי לעבען קומט אָ-ן!—האָט אייזערמאַן זיכער און פערבענגט געענטפערט.—אַז איך דערמאָהן זיך אָן מיין לעבען אין מילאָסלאַווקע און כ׳פערגלייך עס מיט׳ן איצטיגען, גלויבט זיך מיר נישט אַז דאָס איז אַלץ ווירקליך פאָרגעקומען! בע־טראַכט זיך נאָר! ערשט מיט איין וואָך צוריק בין איך דאָך נאָך געווען אין דער היים, געווען פערזונקען אין טיפער פינ־סטערניש, געשמידט מיט הענד און פיס! און איצט?...

ער האָט נישט געענדיגט די פראַזע און האָט גענומען קוקען אויף מירקינען מיט טריאומפירענדע גליקליכע אויגען און אָבגעבענדיג זיך זיינע ערינערונגען, האָט ער ווייטער גערעדט:

—פונקט מיט אַ וואָך צוריק אין דער צייט, בין איך גע־נויט געווען צו זיצען אין קלויז און אויסהערען אַ מחלוקת וועגען אַ תלמודישער נאַרישקייט. מיט זעקס טעג צוריק אין דער צייט, פאַר״ן סאַמע אַנטלויפען, בין איך אַריין אין קלויז... כ׳בין אַריין געזעגענען זיך מיט׳ן לעהרער און... שיקען איהם מיין קללה. איך האָב איהם אַ זאָג געטהון גלייך אין פנים: „ירבעם בן נבט!!״

מירקין, וועלכער האָט גוטמוטיג און פערטראַכט די גאַנצע צייט געקוקט אייזערמאַנען אין די אויגען, האָט זיך אַזש אַ צאַפּעל געטהון פון איבערראַשונג:

—דעם לעהרער?

—„דעם לעהרער״,—האָט אייזערמאַן מיט אַ ביטער שמייכעלע הויבענדיג די אַקסלען געענטפערט.—ער האָט זיך נאָר גערופען „לעהרער״, אין אמת׳ן איז ער ערגער פון אַ גנב... ער האָט בעשמוצט דעם נאָמען „לעהרער״...

—וואָס איז דאָס עפּעס פאַר אַ לעהרער אַזעלכער?—איז מירקין פעראינטערעסירט געוואָרן.

—איך האָב זיך שוין עטליכע מאָל געקליבען צו דערצעהלען אייך די דאָזיגע געשיכטע,—האָט אייזערמאַן געזאָגט.—דאָס איז אַן׳אונערהערטע, אונגעוועהנליכע געשיכטע... שטעלט אייך פאָר: אַן׳אמת׳ער משכיל, וועלכער לעזט „חטאת נעורים״ און אַנדערע משכילישע ביכער און ווערט פלוצים אַ בעל-תשובה. זאָגט זיך אָב פון זיינע אוראָקען, טהוט אָן אַ לאַנגע קאַפּאָטע און אַ יאַרמולקע און זעצט זיך אַוועק אין קלויז פאַר דער גמרא...

—וואָס רעדט איהר?!—האָט מירקין איבערראַשט אויסגעשריען. ווי אַזוי איז דאָס עפּעס פון דער העלער הויט פאָרגעקומען?!

—נאַטירליך, נישט פון דער העלער הויט,—האָט אייזערמאַן געענטפערט.—וועלכער משכיל קאָן דאָס פון דער העלער הויט ווערען אַ „בעל-תשובה״? דאָ האָבען געאַרבייט און שטאַרק געאַרבייט, אונזערע מלמדים און אַנדערע פרומע יודען! דעם אמת זאָגענדיג, קאָן מען גאָר דעם לעהרער נישט אַזוי שטאַרק בעשולדיגען... קיין מילאָסלאַווקע צו אונז איז ער געקומען אַן׳אמת׳ער משכיל! אין אַ קורצען סורטוק, אָהן פאות—ס׳איז אַ פערגעניגען געוועזען צו קוקען! ער האָט מיט זיך מיטגעבראַכט די בעסטע משכיל׳ישע ביכלעך: „חטאת-נעורים״ און נאָך. הכלל, איז ער געקומען און האָט זיך גענומען צו דער אַרבייט. האָט אָנגענומען אוראָקען און האָט שוין צו ביסלעך אָנגעהויבען פער-

שפרייטען השכלה. ער האָט, נאַטירליך, אָנגעהויבען פּאָרזיכטיג, מאַכענדיג זיך פאַר אַ פרומען, אַלץ ווי ס׳געהער צו זיין!... ביז צו זיין קומען איז אין מילאָסלאַווקע נישט געווען אויטער מיר קיין איין משכיל! איהר קאָנט זיך פאָרשטעלען, ווי איך האָב זיך דערפרעהט, געוואָהר ווערענדיג, אַז אַ לעהרער איז געקו־מען צופאָהרען! אַ נייע וועלט האָט זיך פאַר מיר געעפענט, משיח איז געקומען! איך בין גאַנצע נעכט נישט געשלאָפען און האָב אַלץ געטראַכט ווי אַזוי צו זעהן זיך מיט׳ן לעהרער. ענד־ליך, איינמאָל שבת נאָכ׳ן עסען, האָט זיך מיר איינגעגעבען אַריינצו׳גנב׳ענען זיך צו איהם אונבעמערקט און איך האָב ביי איהם פערבראַכט ביז נאַכט... ער האָט מיט מיר גערעדט ווי אַנ׳אמת׳ער משכיל, ער האָט גערעדט וועגען לעהרע, וועגען בילדונג. ער האָט גערעדט מיט פייער, ווי אַ נביא, ווי אַ לייב, ער האָט מיר הייס אויפגעוויזען, אַז מ׳דאַרף זיך לערנען, האָט מיר געגעבען „חטאת נעורים“. בקיצור—ער האָט אין מיר אַ לעבעדיגע נשמה אַריינגעבלאָזען! און אַוועקגעהענדיג פון איהם האָב איך געשוואוירען צו אַנטלויפען פון דער היים...

אייזערמאַן איז אַנטשוויגען געוואָרען און האָט טיף אָב־געאָטעמט, פונקט ווי ער וואָלט אָנגענומען כח אויף ווייטער צו דערצעהלען.

—און אָט,—האָט ער ווייטער דערצעהלט,—האָט דער רב און אַ חברה מלמדים דערפיהלט די סכנה און האָבען בעשלאָ־סען עפּעס צו טהון געגען דעם. לאַנג האָבען זיי זיך בעראַ־טען, און ענדליך האָבען זיי בעשלאָסען פאַר יעדען פרייז דעם לעהרער מחזיר למוטב צו זיין. און זיי האָבען איהם אַרומגע־רינגעלט ווי די הונגעריגע וועלף, ווי גיפטיגע שלאַנגען! זיי האָבען איהם געדראָהט, זיי האָבען איהם צוגעזאָגט „גילדענע בערג“. בקיצור—זיי האָבען איהם נישט אָבגעלאָזט אויף קיין איין מינוט, זיי האָבען איהם געמוטשעט און געריסען, האָבען איהם געשלעפּט צום רב, צו די גבירים, האָבען איהם אָנגע־שיכור׳ט און אַריינגערעדט אין איהם. ביז איינמאָל, אָנ׳שיכור־ענדיג איהם, האָבען זיי איהם געצוואונגען צו זאָגען „אָמן“ אויף

זייערע פאָדערונגען! און נאָכדעם האָט ער זיך שוין געפונען פולשטענדיג אין זייערע הענד. זיי האָבען איהם גענויט זיך אָבצוזאָגען פון די אוראָקען, אָנטהון אַ לאַנגע קאַפּאָטע, זיך זעצען צו דער גמרא און ווערען צוריק אַ ישיבה-בחור... דאָס אַלץ איז זיי אָבער נאָך װעניג געווען—און זיי האָבען נאָך געמאַכט אַ גאַנצע צערעמאָניע. זיי האָבען איהם געפיהרט אין מקוה אַריין, האָבען איהם אָבגעשוירען און פערברענט די האָר און, ועל כולם, האָבען זיי נאָך געבראַכט אין באָד אַריין זיינע אַלע ביכלעך, אַ מענגע טייערע ביכער און אַלץ ביז איינס פערברענט!!

—שרעקליך!—האָט מירקין אויפגערעגט געמורמעלט.

—און איצט זיצט דער דאָזיגער „לעהרער" אין קלויז ביי דער גמרא—און דער רב מיט זיין כנופיא טריאומפירט...

—טריאומפירט...—האָט מירקין האַלב איבערראַשט, האַלב אין שרעק נאָכגעזאָגט און די הענד האָבען זיך איהם אַראָבגעלאָזט.

ער האָט געשפּרייזט הין און צוריק איבער'ן צימער מיט אַ געזונקענעם קאָפּ. זיין שטימונג האָט זיך שאַרף געביטען, פונקט ווי אַ העלע זון וועלכע האָט נאָר וואָס בלענדענד בעלויכטען די וועלט וואָלט מיטאַמאָל פערלאָשען געוואָרען און עס איז אָנגעשטאַנען אַ שווערער דומפּיגער חושך. מיט איין האַלבע שעה פריהער האָט זיך מירקינען געדוכט, אַז די אַלטע וועלט הויכט שוין דעם לעצטען אָטעם אַרויס—און אָט האָט זיך גאָר אַנ'אַנדער פּערספּעקטיוו בעוויזען. עס ווייזט זיך אַרויס, אַז די קרעפטען פון דער אַלטער וועלט זענען נאָך ווייט נישט בעזיגט. נישט נאָר זיי האָבען זיך נישט אונטערגעגעבען, נאָר זיי פּאַלען נאָך אָן מיט מוט, אָרגאַניזירט, האַלטען נאָך אָב נצחונות איבער דער „השכלה" און... טריאומפירען!!

מירקין האָט זיך בולט פאָרגעשטעלט דאָס שרעקליכע בילד פון פערברענען די השכלה-ספרים. די ווערק פון לעווינזאָהנ'ען, סמאָלענסקינ'ען, ליליענבלומען, גאָרדאָנ'ען און אַנדערע גאונים פון דער השכלה. די טייערע פּערעל פון מענשליכען גייסט

וואַלגערן זיך אויף דער ערד פון דער שמוציגער בהמה, צעטרע-טענע פערבלאָטיגטע און אָט טראָגט מען צו זיי צו אַנ׳אָנגע-צונדענע שוועבעלע... איין בלעטעל נאָכ׳ן צווייטען, איין ביכעל נאָכ׳ן צווייטען צינדט זיך אָן און עס ווערט אַ גרויסער פלאַם... עס ברענען די בלעטלעך, עס ברענען די שורות, עס ברענען די ווערטער—און ווערען פערשוואונדען. גרויסע געדאַנקען ליכ-טיגע הויבען זיך אויף מיט׳ן רויך! הייליגע געדאַנקען ליגען אין בלאָטע, צעטרעטען מיט די פיס!... אַ הייסער שטראָם פון גע-וואַלדיגען צאָרן האָט מירקינען אַ שלאָג געטהון צום האַרץ, פונקט ווי מ׳וואָלט איהם גופא שרעקליך בעליידיגט. און צוזאַמען מיט דער שנאה צו דער טריאומפירענדער באַנדע האָט זיך אין איהם אויך דערוועקט אַ געפיהל פון נקמה...

—רבונו של עולם! רבונו של עולם!—האָט אייזערמאַן דערווייל גערעדט מיט פערביטערונג און בקשה.—ווען עס וואָלט זיך געפונען כאָטש איין מענש, וועלכער זאָל זיך דערבאַרימען און אַוועקפאָהרען אין מילאָסלאַווקע! א-אוי! ער וואָלט דאָך גע-ראַטעוועט, בפירוש געראַטעוועט דאָס גאַנצע שטעדטעל!!

מירקין האָט אויפגעכאַפּט די דאָזיגע ווערטער—זיי האָבען גראָד ענטשפּראָכען זיינע געדאַנקען און איצטיגע שטימונג. ער האָט זיך אָבגעשטעלט אויף אייזערמאַנען מיט אַ פערטראַכטען פרעגענדיגען בליק און האָט ענטשלאָסען געזאָגט:

—יאָ, איהר זייט גערעכט! עס דאַרף ווער דאָרטען אַהינ-פאָהרען!

איבערגעהענדיג הין און צוריק איבער׳ן צימער, האָט ער זיך ווידער אָבגעשטעלט און האָט שוין גאַנץ טרוקען צוגעגעבען:

—קומט צו מיר מאָרגען אַריין, וועלען מיר וועגען דעם נענוי איבערריידען.

ט

נאָך אייזערמאַנס אַוועקגעהן האָט מירקין נאָך ווייטער גע-טראַכט וועגען מילאָסלאַווקע. איהם האָט זיך פאָרגעשטעלט די גאַנצע ריזיגע פּראָכטבאַרע אַרבייט, וועלכע וואַרט דאָרט אויף דעם משכיל. קודם כל, מוז מען, נאַטירליך, ראַטעווען דעם אומקומענדיגען לעהרער, זעהן ער זאָל קאָנען אַנטלויפען פון מילאָסלאַווקע. דערנאָך דאַרף מען דאָרט נעהמען פערזייהען השכלה צווישען דער יוגענד, גרינדען אַ קליינע פעסטע גרופּע און אָנהויבען אַ קאַמף מיט דעם רב און זיין כנופיא. דער קאַמף וועט מוזען געפיהרט ווערען עקשנות׳דיג און ענטשלאָסען, ביז דער שונא וועט ענטגילטיג אַ מפּלה האָבען. דער איצטיגער טריאומף פון די פאַנאַטיקער מוז פאַר זיי פערוואַנדעלט ווערען אין אַ צייך-קריצעריי...

—פאַרוואָס, אייגענטליך, זאָל איך גופא נישט אַהינפאָהרען?

מירקין האָט זיך הייס אָנגעכאַפּט פאַר דעם געדאַנק. וואָס שטערט איהם דען דאָס צו פערווירקליכען? בעשטימט גאָרנישט! וואָס בינדט איהם דען מיט מ.? וואָס טהוט ער דאָ אויף?

„דאָ געהט ביי מיר די צייט אַוועק אָהן אַ תּכלית און אָהן אַ נוצען—האָט ער צו זיך אַליין געזאָגט. קליינינגקייטען, אַ האַוועניש, פּוסטע פּלוידערייען, נאַרישע אָבשפּעטערייען פון דער רעליגיע. און דאָרט? דאָרט שטיקען זיך אין פינסטערניש צעהנ-דליגער אונז אפשר הונדערטער יונגעלייט, דורשטען נאָך אַ לע-בעדיג וואָרט, אַ ביכעל, אַ עצה, אַנ׳עצה, דאָרט איז גענוג עטליכע ווערטער אום צו ראַטעוען אַזאַ יונגענמאַן ווי אייזערמאַן. איז דען נישט קיין פערברעך צו בלייבען דאָ, וואו די השכלה האָט

זוּיך אַ באָדען און טהוער, און נישט צו איילען וואו עס הערשט נאָך אַ טיפע פינסטערניש?

—כ'מוז אונבעדינגט דאָרט אַהינפאָהרען?—האָט נאָכאַמאָל געזאָגט.

אָבער זאָגענדיג זיך אַליין עטליכע מאָל נאָכאַנאַנד די ווערטער, האָט מירקין דערפיהלט, אַז איהם איז אייגענטליך שווער צו בעשליסען זיך אויף דעם שריט, אַז איהם בינדט זעהר פיל מיט מ. און ער האָט זיך גענומען איבערצייגען מיט אַנדערע אַרגומענטען, לאָגישע, אוטיליטאַרע.

—וואס פאַר אַ זין האָט עס דען בכלל דאָ צו פערבלייבען?—האָט ער זיך זעלבסט געפרעגט מיט אַ געשעפטליכען טאָן.—איך בין דאָ אַהער געקומען מיט'ן ציל צוצוגרייטען זיך צום „אַטעסטאַט זריעלאָסטי"*)—איז נישט נאָר וואָס כ'האָב זיך נישט צוגעגרייט, נאָר פאַר די צוויי יאָהר האָב איך נאָך כמעט פערגעסען, וואָס כ'האָב פריהער געקענט. אין הינזיכט פון ענטוויקלונג האָב איך אויך גאָרנישט געווינען: כ'האָב קיינמאָל קיין צייט נישט צו לעזען, נישט צו טראַכטען. כ'האָב געהאָפט אָנצוזאַמלען אַ ביסעל געלד, אָבער איך לעב גאָר אין הונגער. וואָס פאַר אַ זין האָט אַזאַ לעבען? וואָס פאַר אַ תכלית?

—און דאָרט,—האָט ער שוין גאַנץ ניכטער ווייטער געצויגען,—וועל איך נישט נאָר ברענגען נוצען אַנדערע, נאָר, איך וועל אַליין אויך לעבען מענשליך, וועל זיך פלייסיג לערנען, לעזען. דאָרט וועל איך אויך קאָנען אָנזאַמלען אַ ביסעל געלד... און בכלל וועל איך זיך דאָרט גוט איינאָרדנען אין אַלע הינזיכטען...

און פלוצים, גאַנץ אומגעריכט, האָט פאַר זיינע אויגען אויפגעבליצט אַ געזיכט מיט אומגעהויער ליבע שטריכען און דורך זיין קאָפּ האָט זיך ווי אַנ'אורוהיגער שאָרך דורכגעטראָגען 'ער ליבער נאָמען: „אָלגאַ".

---

*) רייפס-אַטעסטאַט.

מירקין האָט דערפיהלט אַז זיין האַרץ האָט זיך שמערצ-ליך צונויפגעפרעסט. ער איז בלייך געוואָרען און עטליכע מי-נוט איז ער געשטאַנען אונבעוועגליך. קומענדיג צו זיך, האָט ער רוהיג און האַרט זיך געזאָגט:

—בעשלאָסען! כ׳פאָהר אין מילאָסלאַווקע.